

ARAŞTIRMACININ ADI VE SOYADI	Dr. Öğr. Üyesi Ali İzzet YILMAZ		
BİRİMİ	Turizm Fakültesi & Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu		
BÖLÜMÜ	Turizm ve Otel İşletmeciliği		
SÖZLEŞME TARİHİ	26.08.2019		
BİTİŞ TARİHİ	26.10.2020		
RAPOR NO	3 Sonuç Raporu	RAPOR DÖNEMİ	26.08.2019 – 26.10.2020
AKADEMİK ARAŞTIRMANIN KONUSU: <p>Bu araştırmada, farklı milliyetlerdeki turist gruplarıyla yurtiçi ve yurtdışında, kültür ve şehir turu yapan profesyonel turist rehberleri Çorum’a davet edilmiştir. Rehberler, Çorum ve ilçeleriyle ilgili kitaplarda anlatılan doğal, tarihi ve turistik mekânları ziyaret ederek incelemişlerdir.</p> <p>Çalışmada Çorum Merkezi’nde mevcut durumda çok az sayıda ziyaret edilebilir mekân olduğu belirtilmiştir. Çorum Kalesi, Veli Paşa Hamı, Arasta gibi devam eden projelerden sonra ziyaret yerlerinin sayılarının artacağı ve gelen turistlerin daha uzun süre Çorum’da kalacakları rehberler tarafından belirtilmiştir.</p> <p>Çorum merkezi için “Turizm Amaçlı Bir İmar Planı” oluşturulmalı, bu planda öncelikle oteller, restoranlar, hediyelik eşya mağazaları için bölgeler belirlenmeli, ziyaret edilecek tarihi alanlara giden trafiğe kapalı yürüyüş yolları oluşturulmalıdır.</p> <p>Bununla birlikte Çorum merkezinden gününbirlik olarak gidilecek yeni yerlerde belirlenmelidir.</p>			

Dr. Öğr. Üyesi Ali İzzet YILMAZ
Hitit Üniversitesi, Turizm Fakültesi ve Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı
MYO Yerleşkesi, Gazi Caddesi, No:99, ÇORUM
Tel: 0 – 364 – 222 15 55 Dahili: 3699
E-mail: aliizzetyilmaz@hitit.edu.tr

İçindekiler

1. AMAÇ VE KAPSAM.....	7
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	7
2.1. Araştırma Modeli.....	9
2.2. Çalışma Grubu.....	10
2.3. Çalışmaya Katılan Rehberlerin Özellikleri	10
2.3.1. K-01	12
2.3.2. K-02	13
2.3.3. K-03	15
2.3.4. K-4-5-6-7.....	16
2.3.5. K-8-9-10.....	16
3. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI.....	16
3.1. Birinci Grubun Programı	17
3.2. İkinci Grubun Programı	18
3.3. Üçüncü Grubun Programı	19
4. TESPİT EDİLEN EKSİKLİKLER.....	21
4.1. Basılı Materyaller	22
4.2. Konaklama Tesislerinin Yetersiz Olması.....	23
4.3. Çekicilik Unsurlarının Sayıca Az Olması	29
4.3.1. Lavabo ve Tuvalet	30
4.3.2. Otopark.....	32
4.3.3. Çevre Düzenlemesi	33
4.4. Grupların Yemek Yiyebilecekleri Mekânların Az Olması	34
4.4.1. Yiyecek İçecek İşletmeleri	35
4.4.2. Yöresel Ürünler ve Yemekler Sokağı	40
4.4.3. Pisa Glutensiz Cafe	44
4.5. Hediyelik Eşya Mağazalarının Olması	44
4.5.1. El Sanatları Satış Yerleri	46
4.5.2. Hitit Terra.....	47
4.6. Eğlence Mekânlarının Eksikliği	48
4.7. Yaya Yürüyüş Yolu Eksikliği	50
4.8. Ulaşım.....	51
4.8.1. Merzifon Havaalanı	53
4.8.2. Otopark.....	54
4.9. Rehber Eksikliği	54

5. ÖNERİLER.....	56
5.1. Hititlerin Çorum Halkı ve Yöneticileri Tarafından Benimsenmesi	58
5.1.1. Çorum Tarihi Araştırma Merkezi	60
5.1.2. Heykel Önerileri	61
5.2. Çorum Merkezindeki Çekicilik Unsurları.....	62
5.2.1. Saat Kulesi.....	64
5.2.2. Belediye Binası.....	65
5.2.3. Veli Paşa Konağı (Kadın Kültür ve Sanat Merkezi)	67
5.2.4. Abbasoğlu Konağı (Eski Polis Karakolu) (Aile Eğitim ve Danışmanlık Merkezi) ..	71
5.2.5. Güngörmüşler Konağı – Kafeterya	72
5.2.6. Veli Paşa Hanı	74
5.2.7. Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi	75
5.2.8. Dikiciler Arastası	76
5.2.9. Çorum Kalesi.....	78
5.2.10. Taşhan (Eski Cezaevi).....	87
5.2.11. Eski Kilise	90
5.2.12. Mevlevihane	96
5.2.13. Eski Evler	97
5.2.13.1. Çorum’da Restore Edilen Eski Evler	100
5.2.13.2. Kitaplarda Geçen Eski Evler.....	101
5.2.13.3. Hanedan Odaları	101
5.2.14. Hamamlar	102
5.2.14.1. Ali Paşa Hamamı (Yeni Hamam).....	102
5.2.14.2. Güpür Hamamı.....	103
5.2.14.3. Paşa Hamamı (Tacettin Paşa Hamamı)	104
5.2.14.4. Çavuş Hamamı.....	105
5.2.15. Camiler	105
5.2.15.1. Ulu Cami.....	106
5.2.15.2. Kunduzhan Cami.....	107
5.2.15.3. Kubbeli Cami	107
5.2.15.4. Gülabibey Cami (Han Cami)	108
5.2.15.5. Veli Paşa Cami (Abdülbaki Paşa Cami, Defterdar Cami)	108
5.2.15.6. Kellegöz Cami	109
5.2.15.7. Kulaksız Cami.....	112
5.2.15.8. Akşemseddin Cami	112
5.2.16. Müzeler	112

5.2.16.1.	Çorum Müzesi.....	113
5.2.16.2.	Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi.....	121
5.2.16.3.	15 Temmuz Şehitler Müzesi	121
5.2.16.4.	İsmet Eker Kırsal Yaşam Tarım Müzesi	122
5.2.16.5.	Çorum İl Eğitim Tarihi Müzesi.....	122
5.2.16.6.	Hasanpaşa Yazma Eser Kütüphanesi	123
5.2.16.7.	Yeni Müze Önerileri.....	124
5.2.16.7.1.	Hitit Müzesi.....	125
5.2.16.7.2.	Roma Dönemi Müzesi Önerisi	125
5.2.16.7.3.	Frig Müzesi önerisi.....	126
5.2.16.7.4.	Ahşap Eserler Müzesi Önerisi.....	127
5.2.16.7.5.	Halı, Kilim Eserleri Müzesi	130
5.2.16.7.6.	Mustafa Cantekin Anı Evi - İl Sağlık Müzesi	130
5.2.16.7.7.	Eterne Almanlar Anı Evi ve Müzesi.....	131
5.2.16.7.8.	Resim Kafe ve Müze	131
5.2.16.7.9.	Müzik Kafe ve Müze	132
5.2.16.7.10.	Halk Oyunları Kafe ve Müze	132
5.2.17.	Atatürk Anıtı.....	133
5.2.18.	İstiklal Şehitleri Anıtı.....	134
5.2.19.	Sıklık Tabiat Parkı	135
5.2.20.	Yunus Emre (Hıfzı Veldet Velidedeoğlu) Parkı.....	137
5.2.21.	Kadeş Meydanı	137
5.2.22.	Kent Park.....	138
5.2.23.	Kuşbazlar.....	139
6.	Çorum İlçelerinin Günübirlük Gezi Güzergâhları ve Çekicilikler	140
6.1.	Ortaköy	145
6.1.1.	Şapınuva	152
6.1.2.	Ortaköy Şapınuva Kazı Evi	196
6.1.3.	İncesu Kanyonu	198
6.1.4.	Kybele Kabartması.....	200
6.2.	Alaca Höyük.....	201
6.2.1.	Alaca Höyük Ören Yeri.....	202
6.2.2.	Alaca Höyük Müzesi.....	209
6.2.3.	Alaca Höyük Gölpinar Hitit Barajı	213
6.3.	Boğazkale.....	216
6.3.1.	Dulkadiroğlu Konağı ve Puduhepa Girişimci Kadınlar Restoranı.....	217

6.3.2.	Dulkadiroğlu Konağı & Asırlık Hattuşa Kazısı Anı Evi.....	221
6.3.3.	Boğazköy Müzesi	221
6.3.4.	Hattuşa Ören Yeri	223
6.3.5.	Yazılıkaya.....	225
6.3.6.	Boğazkale Hitit Köyü.....	227
6.3.7.	Başkent Demiralın Otel	228
6.4.	Alaca.....	230
6.4.1.	Kalehisar	231
6.4.2.	Örükaya Roma Barajı.....	233
6.4.3.	Hüseyin Gazi Türbesi.....	237
6.5.	Oğuzlar	241
6.5.1.	Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı.....	243
6.5.2.	Altınkoz Tesisi.....	244
6.5.3.	Obruk Barajı	244
6.5.4.	Oğuzlar Remzi Ceylan Ceviz Fabrikası	245
6.6.	Osmancık	246
6.6.1.	Osmancık Kalesi (Kandiber Kalesi).....	252
6.6.2.	Koyun Baba Köprüsü.....	254
6.6.3.	Koyun Baba Türbesi	256
6.6.4.	Osmancık Koca Mehmet Paşa Hamamı	257
6.6.5.	Osmancık İmaret Camii (Koca Mehmet Paşa Camii)	257
6.6.6.	Osmancık Akşemseddin Camii.....	258
6.6.7.	Osmancık Beyler Camii / Büyük Camii.....	259
6.6.8.	Osmancık Adatepe Mesire Alanı	259
6.6.9.	Osmancık Şehit Asb. Mustafa Ayna Tabiat Parkı	260
6.6.10.	Osmancık Azimliler Çeltik Fabrikası.....	261
6.6.11.	Kızılırmak.....	261
6.6.12.	Sakız Ağaçları.....	261
6.7.	İskilip	262
6.7.1.	İskilip Kaya Mezarları.....	272
6.7.2.	İskilip Şeyh Muhiddin Yavsi Camii.....	273
6.7.3.	Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu	275
6.7.4.	İskilip Çatalkara Kültür Evi.....	277
6.7.5.	Yazmalı Konak	277
6.7.6.	İskilip Alimler Müzesi	279
6.7.7.	İskilip Yöresel Lezzetler Lokantası	280

6.7.8.	İskilip Yöresel Ürünler Çarşısı	281
6.7.9.	İskilip Çeşmeleri	282
6.7.10.	Sakarya İlkokulu	282
6.7.11.	İskilip Redif Kışlası	283
6.7.12.	İskilip Taş Mektep	283
6.7.13.	İskilip Greyder Satış Mağazası	284
6.8.	Mecitözü	284
6.8.1.	Elvan Çelebi Cami, Türbesi ve Hamamı	285
6.8.2.	Beke Kaplıcası – Roma Hamamı	285
7.	Turizm Türleri	286
7.1.	Hitit Yürüyüş Yolu	286
7.2.	Kuş Gözlemi	288
7.3.	Hititoloji	289
7.4.	Yabancı Okullara Gezi – Proje Mimarlık Okullarına	290
7.5.	Hitit Festivali	291
8.	Değerlendirme:	291
9.	Teşekkür	295
Kaynaklar		297

1. AMAÇ VE KAPSAM

Bu çalışmanın başlıca üç temel amacı ve kapsamı vardır. Bunlar:

- Çorum merkezi, ilçeleri ve çevresinde turistlerin ziyaret edebilecekleri unsurların (turistik ürünler/çekicilikler) tespit edilmesi,
- Hattuşa, Yazılıkaya, Boğazkale, Şapinuva gibi ören yerlerine gelen turistlerin Çorum merkezine de gelmeleri için yapılması gerekenlerin tespit edilmesi,
- Çorum merkezi ve ilçeleri için tur programlarının hazırlanması.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Varsayımlar ve bireylerin/grupların bir sosyal ya da insan sorununa yükledikleri anlamlara değinen ve araştırma probleminin incelenmesini kapsayan yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile nitel araştırma başlar. Araştırmacılar, problemi araştırmak için, çalışma alanındaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri koleksiyonlarını, hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanırlar. Araştırmanın önemli bazı özellikleri aşağıdadır: (Creswell, 2015, ss. 44–47)

- Doğal Ortam:** Bu çalışmada araştırmacı ve araştırmaya katılan profesyonel turist rehberleri, araştırma kapsamında incelenmesi düşünülen yerleri ziyaret etmişlerdir. Ziyaret edilen yerlerle ilgili bilgiler, mekânın bulunduğu ve bağlı olduğu kurum/işletme temsilcileri tarafından sözlü olarak anlatılmıştır. Rehberlerin davranışları araştırmacı tarafından gözlemlenmiş; gidilen yerlerde ilgilendikleri ve ilgilenmedikleri kısımlar fotoğraflanmış, temsilcilere sordukları sorular ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.
- Temel Araç Olarak Araştırmacı:** Araştırmacı, Çorum ile ilgili basılı kaynakları, kurumların (valilik, belediyeler, kaymakamlıklar, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) internet sayfaları inceleyerek, rehberler tarafından ziyaret edilecek mekânların listesini oluşturmuştur. Oluşturulan bu liste İl Kültür ve Turizm Müdürü Sayın Sümeyra Şengül ile görüşülerek mekânların ziyaret edilebileceği güzergâhlar ve ziyaret günleri kararlaştırılmıştır. Ziyaretler sırasında araştırmacı, rehberlere eşlik etmiş ve ziyaret edilen yerlerle ilgili düşüncelerini kayıt altına almıştır.

- c) **Çoklu Yöntemler:** Rehberlere ziyaret edilecek mekânlarla ilgili ziyaret öncesi kısıtlı bilgi verilmiş ve öncesinde bir yargının oluşması engellenmiştir. Ziyaret sırasında, temsilcilerden bilgi almaları sağlanmıştır. Temsilciler tarafından verilen bilgilerden sonra rehberlerin düşünceleri alınmıştır. Araştırmacı tarafından rehberlere ilave bilgiler verildikten sonra tekrar görüşleri alınarak, ilk düşünceleriyle karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca temsilcilerin verdikleri bilgiler ve bakış açılarıyla, rehberlerin yorumları ve bakış açıları da karşılaştırılmıştır.
- d) **Tümevarım ve Tümdengelimli Mantık Yoluyla Akıl Yürütme:** Rehberlerden ve temsilcilerden sözlü olarak toplanan veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Rehberlerden ve temsilcilerden elde edilen sözlü veriler, yazılı metinlere çevrilmiştir. Bu metinler mekânlarla ve bahsedilen konulara göre temalara ayrılmış kodlanmıştır. Temalara ayırma ve kodlama işlemi Access 2016 programında oluşturulan tablolar vasıtasıyla yapılmıştır.
- e) **Katılımcıların Yorumları:** Araştırmacı; temsilcilerin, rehberlere yapmış olduğu anlatımlara ve rehberlerin düşüncelerini belirtmelerine müdahale etmemeye özen göstermiştir. Temsilcilerin anlatımları ve rehberlerin soruları bittiğinde; araştırmacı temsilcilerin bahsetmediği kısımları rehberlere anlatmış ve rehberlerin sorularını cevaplamıştır. Katılımcıların, temsilcilerin ve araştırmacının temalarla ilgili düşünceleri, tarih sıralaması dikkate alınarak anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde sıralanmıştır. Aynı temayla ilgili farklı konuşmalar arasında (**--**) işareti konulmuştur. Konuşmalarının sonuna Katılımcıların kısaltmaları ve en sonda tarih verilmiştir.
- f) **Zamanla Beliren Desen:** Araştırmanın ilk planlama aşamasında, rehberle her ziyaret gününün sonunda toplantı yapılması ve ziyaret edilen yerlerle ilgili düşüncelerinin açık uçlu sorularla öğrenilmesi planlanmıştır. İlk gelen rehber grubu ile yapılan toplantı sonrasında buna gerek olmadığı görülmüştür. Çünkü rehberlerin, ziyaret edilen yerlerle ilgili düşüncelerini ziyaret esnasında ve/veya sonrasında hemen ifade ettikleri anlaşılmıştır.
- g) **Yansıtıcılık:** Bu çalışmada rehberlerin görüşleri toplanmış, araştırma konusunda bakış açıları bir araya getirilerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmacı rehberlerin görüşlerini kendi ifadeleri ilgili oldukları temalarda göstermiş ve kendi görüşünü de bu her temalara ilave etmiştir.

- h) **Bütüncül Açıklama:** Rehberlerin bu çalışmanın problemi ile ilgili düşünceleri bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bakış açıları, bu probleme etki eden unsurlar ve etkileşimler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Çalışmanın hazırlık bölümü belge/doküman analizi olarak yapılmıştır. Bu kapsamda Çorum İl Yıllıkları (1967, 1973, 2003), Çorum 19 (Şahinci, 1998), İlimiz 19 (Bıçakçı ve Pıçakçı, 1977), Çorum Kültür Envanteri (İpek vd., 2009), Çorum Belediyesi Kent Arşivi’nde bulunan tanıtım broşürleri ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan broşürler, haritalar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda tespit edilen turistik ürünler ilçelere göre listelenmiştir.

“Profesyonel Turist Rehberlerinin Bakış Açılıyla Çorum Kent Turizmi” isimli bu araştırma fenomenolojik bir çalışmadır. Bu çalışmada araştırmacı, sosyal olayı (Çorum Kent Turizmini) katılımcıların (rehberlerin) bakış açılarıyla anlamaya çalışmıştır. Fenomenolojide önemli olan gerçeklik insanların dünyayı nasıl algıladıklarıdır. Bu bakış açısının iki önemli çıkarımı vardır. Birinci olarak, öğrenilmesi gereken insanların ne tecrübe ettikleri ve dünyayı nasıl yorumladıklarıdır. Bu araştırmanın odağı, asıl konusu budur. Diğer ise metodolojiktir. Bir diğer kişinin neyi deneyim ettiğini gerçekten bilebilmemizin tek yolu, kendimizin de fenomeni mümkün olabildiğince doğrudan tecrübe etmemizdir (Patton, 2014, ss. 61–106).

Van Manen (1990: 4-31) “yorumlayıcı fenomenolojiyi” anlattığı kitabında, araştırmacıların ilk önce, kendilerinin ciddi bir şekilde ilgisini çeken bir fenomene yöneldiklerini (örneğin okuma, koşu yapma, araba sürme, annelik yapma) belirtir ve bunu “sürekli ilgi” durumu olarak belirtir. Bu süreçte, araştırmacılar, yaşanmış deneyimin doğasını oluşturan temel konular üzerinde derinlemesine düşünürler. Bununla birlikte, araştırma konusuyla sağlam bir ilişki kurarak ve yazının bütün bölümleri arasında bir denge oluşturarak fenomenle ilgili bir betimleme yaparlar. Fenomenoloji yalnızca bir betimleme değildir, araştırmacının, yaşanmış deneyimlerin anlamına ilişkin yorum yaptığı yorumsal bir süreçtir (araştırmacıların iki anlam arasında arabulucu olmasıdır) (Creswell, 2015, s. 80). Genel olarak, fenomenoloji bütün nitel araştırmalar üzerinde etkiye sahip bir felsefe olarak algılanmalıdır, ama yine de fenomenoloji kendi odak noktası ve yöntemsel stratejileri olan bir nitel araştırma türüdür (Merriam, 2013, s. 26).

2.2. Çalışma Grubu

Örneklemin bir kişiden, 325 kişiye kadar olduğu fenomolojik çalışmalar olmakla beraber; doygunluk ve aşırılık seviyesine ulaşıncaya kadar örneklemin seçilmesinin önerildiği çalışmalar ve örneklemlerden yeni hiçbir bilgi elde edilmediğinde son bulan çalışmalar da bulunmaktadır. Fenomolojik çalışmalarda aşırılık ve doygunluk temel ölçütlerdir (Merriam, 2013, s. 79)(Creswell, 2015, ss. 156–157).

Marshall ve Rosmann (1999), bir araştırmacının, araştırma alanını belirlerken dikkate alması gereken dört önemli özellikten bahsetmişlerdir:

- 1- Alana araştırma amacıyla girilmesi mümkündür,
- 2- Alanda araştırma konusuyla ilgili zengin bilgiler, süreçler ve dokümanlar mevcuttur,
- 3- Araştırmacı alandaki bireylerle güvene dayalı ve etkili bir iletişim kurabilir,
- 4- Elde edilen bulguların kalitesi ve geçerliliği konusunda kuşku yoktur (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 95).

Çalışmaya katılacak rehberler seçilirken yukarıda belirtilen özellikler dikkate alınmıştır. Bu amaçla farklı dillerde ve milliyetlerde, yurtiçi ve yurtdışı tarih, kültür ve turizm turlarına katılan ve akranları tarafından, alanlarında yeterli olduğu kabul edilen rehberlerin seçilmesine çalışmıştır. Rehberler çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Araştırmacının 20 yıldan fazla bir süre kültür ve tarih turizminin yoğun olduğu Kapadokya ve Kuşadası bölgelerindeki otellerde orta ve üst düzey yönetici olarak çalışmış olması, araştırmaya katılan rehberlerle iletişim kurmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum rehberlerin daha rahat örnekler vermelerini ve söylemek istediklerini mesleklerine özgü kelimelerle kolayca ifade etmelerini sağlamıştır.

2.3. Çalışmaya Katılan Rehberlerin Özellikleri

Araştırmaya katılan rehberlerin Tablo 1: Rehberlerin Demografik Özellikleri görülmektedir. Rehberlik yaptıkları yılların aritmetik ortalaması 21,7 yıl olup, hepsinin alanlarında fenomen olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan rehberler üç grup olarak Çorum gelmişlerdir. İlk grup 06.02.2020 tarihinde gelmiş olup, kalış sürelerini kendileri tarafından belirlenmiştir. Geliş günü rehberlerden bir tanesi, yurtdışından yetişmediği için tura katılmamıştır. Bu nedenle

ilk grup üç rehberle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan K-02 10.02.2020 tarihinde, K-01 ve K-03 ise 11.02.2020 tarihinde Çorum’dan ayrılmışlardır.

Tablo 1: Rehberlerin Demografik Özellikleri

Kod	Yaş	Rehberlik Yılı	Eğitim – Kokart	Diller	Cinsiyeti
K-01	45	19	Üniversite	İngilizce, Yunanca	Erkek
K-02	50	25	Bakanlık	Rusça, İngilizce	Kadın
K-03	48	28	Bakanlık	Felemenkçe (Hollanda Dili)	Kadın
K-04	31	10	Üniversite	İngilizce	Kadın
K-05	34	12	Üniversite	İngilizce	Kadın
K-06	31	10	Bakanlık	Arapça	Kadın
K-07	58	34	Bakanlık	Almanca, İngilizce	Erkek
K-08	53	33	Bakanlık	Fransızca	Erkek
K-09	44	22	Bakanlık	Fransızca	Erkek
K-10	50	24	Bakanlık	İngilizce	Erkek

Birinci grubun öneriler doğrultusunda ikinci gelecek olan grup için, tur planı yeniden düzenlenmiştir. İkinci grupta dört katılımcı 18.02.2020 tarihinde Çorum’a gelmişler ve 21.02.2020 tarihinde Çorum’dan ayrılmışlardır.

Gerçekleştirilen iki gruba ait veriler değerlendirildikten sonra, projenin ikinci kısmı uygulamaya konulmak istenmiştir. 2019 yılının son günlerinde Çin’de ortaya çıkan Covid-19 salgını, Mart 2020 ortalarında tüm dünyayı ve ülkemizi de etkilemiştir. Salgının yayılmasını önlemek için alınan tedbirler kapsamında seyahat yasakları başlamış, bir süre şehir dışı karayolu ve uçak seyahatleri yapılamamıştır. Bu dönemde müze ve ören yerleri de ziyarete kapatılmıştır.

Normalleşme sürecinin başlaması ve seyahat yasaklarının kaldırılması üzerine projenin son kısmı 25.08.2020 tarihinde Çorum’a gelen ve 30.08.2020 tarihinde ayrılan üçüncü gruba tamamlanmıştır. Bu gruba dört rehberin katılması planlanmıştır. Fakat rehberlerden birisi, turun başlamasından bir gün önce salgının devam etmesini gerekçe göstererek proje katılmaktan son anda vazgeçmiştir. Bu gruptaki rehber K-10, Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yapılacak olan bir programa çağrıldığı için 28.08.2020 tarihinde gruptan ayrılmıştır.

Sosyal Sorumluluk Projesi Sosyal Sorumluluk

Mesela 21 Şubat Dünya Rehberler günü geliyor. Biz her sene, sosyal projeler yapıyoruz 21 Şubat'ta; Derneğimizin Başkanı Xxxx (K-01) Bey her 21 Şubat'ta sağırları dolaştırır, bedavaya o, Sultanahmet'ti, Ayasofya'yı, Topkapı'yı falan. Xxxx (K-07) Abi, bir sonraki grubumuzda, derneğimizin dervişi, o, körleri dolaştırır. (K-2 - 6.02.2020)

Rehberlik Yaptıkları Gruplar

Maalesef şunu söylemek zorundayım, en pis misafirlerim, Müslüman misafirlerim. Benim Avrupalım, Güney Afrikalı, İrlandalı kendi çöpünü böyle pıttırı yapar torbasını çıkarken atar. Bizimkiler açık hava tiyatrosunda çekirdek yer gibiler otobüste. (K-2 - 6.02.2020)

Maalesef, yani eski Amerikalımız yok, Kanadalımız yok, yani eski yabancı misafirimiz yok. Mesela benim elimde İrlandalı geri döndü, bombalardan üç sene sonra. Yani bir buçuk yıldır yeniden başladık ama İrlanda'daki acentemizi... (K-2 - 6.02.2020)

Dış Pazar mı çalışıyorsunuz? (K-41)

Outgoing dediğimiz Türklerle yurtdışı turları, bu aralar önceliğim ama 58 ülke var bende, bu aralar Güney Afrika'ya yoğun gidiyorum. Yazında Sicilya, Malta. Kendi turlarımız, derneğimiz. Meşgalemiz çok. (K-01)

Virüs etkilemiyor değil mi, müşterileri? (K-41)

Şimdilik, Allah'tan Çin'de ortaya çıktı. Çinliler bu işi iyi yaparlar. İyidirler Çinliler, başka bir ülke olsaydı, şuan her yerdeydi. Orda şehir hayatının köklü bir geçmişi var, yani Çin tıbbı da var. Bilmiyorum bozar mı, bozmaz mı Türkiye'yi ama Çinliler iptal etmemiş Türkiye'yi. (K-01)

Yok, canım Antalya dolu, dolu. Her yer. (K-02 - 8.02.2020)

_

Ben mi, en çok İrlandalılar. (K-02)

Xxxxx (K-03)'inde daha çok özellikli bir alanı var, çocuklara, lise çocuklarına uygulamalı, kıyafet giydirip müzede gezdirmek, bir ortamda kâğıt yaptırmak. İşte zeytinyağı nasıl yapılır? Şarap yok ama değil mi? Tarih öğretiyor, İzmir'de. Xxxx (K-02) Antalya'da, ben İstanbul'dayım. Böyle kalabalık bir grubuz. Sonraki grupta burda yemek yiyecekler mi? (K-01)

Daha planlamadık. (K-80)

İstanbul'dan incoming acentelerin operasyoncularını toplarız, Aygül Hoca'yı da çağırırız. Onlara anlatırız Şapınuva ve Hititleri. (K-01 - 8.02.2020)

2.3.1. K-01

Yaşınızı öğrenebilir miyim? (K-80)

45. (K-01)

Eğitim durumunuz? (K-80)

Yüksek Lisans Tarih. (K-01)

Lisans ne? (K-80)

İşletme. (K-01)

Rehberlikle ilgili aldığımız eğitimler neler?

(K-80) İki yıllık rehberlik mezunuyum. (K-01)

Nerden? (K-80)

Beykent. (K-01)

Ne kadar süredir rehberlik yapıyorsunuz? (K-80)

19'ncü senem... (K-01)

Hangi dillerde tura çıkıyorsunuz? (K-80)

İngilizce, Yunanca, Türkçe. (K-01)

Turlara çıkmadığınız zaman nerde ikamet ediyorsunuz? (K-80)

İstanbul. Bazen Venedik. (K-01)
Ortalama olarak yılda kaç tane tura çıkıyorsunuz? (K-80)
2020 yılı için şu elimde olan tarih sayısı 27 ama artar o, 30'u bulabilir. (K-01)
Son beş yılda en çok hangi dillerde ve milliyetlerde tur yaptınız? (K-80)
Türkçe (K-01)
Daha çok hangi acentelerle çalışmayı tercih ediyorsunuz? (K-80)
Outgoing acentalarıyla. (K-01)
Kimler? (K-80)
Şuanda bu sene için Orange var, ondan önceki sene Tura vardı. Setur, VIP var.
Acente çok. (K-01)
Yurt dışı turlarına çıkıyor musunuz? (K-80)
58 ülke. Güney Afrika, Sicilya, Malta yoğun. (K-01)
Çoğunlukla çıktığınız yurtiçi turlarda güzergâhlar nelerdir, açıklama şansınız var mı? (K-80)
İstanbul haricindeki söylüyorum, Efes merkezini alan, Antalya, Kapadokya. (K-01)
Daha önce Çorum'a geldiniz mi? (K-80)
Evet. (K-01)
Daha önce Çorum'a geldiğinizde Çorum sizde nasıl bir izlenim bıraktı? (K-80)
Boş. Ama bu "empty" anlamında boş değil, "gap" anlamında boşluk! Boşluk var diyelim. (K-01)
Kültür turuna çıktığınız ve Çorum'a geldiğinizde, Çorum'da hangi yerlere uğruyorsunuz ve buralarda ne kadar kalıyorsunuz? (K-80)
Alaca Höyük, Hattuşa, bir gece en fazla. (K-01)
Çorum'daki Hattuşa, Yazılıkaya, Alaca Höyük gibi ören yerleriyle ilgili olumlu ya da olumsuz düşünceleriniz var mı veya önerileriniz var mı? (K-80)
Restoran, tuvalet lazım. Otobüslere park yeri lazım. (K-01)
Peki, size göre ören yerlerine gelen bu turlar, niye Çorum Merkez'e gelmiyorlar? Daha fazla kalmıyorlar? (K-80)
Bence geliyorlar. (K-01)
Çorum ne yapmalı (K-80)
Alışveriş yapabilecekleri doğru dürüst bir sokak olması gerekir ve o sokakta isteyen namazını da kılabilecek mescitte bulabilmeli, isteyen birasını rakısını da içebilmeli. Yani, isteyen o, isteyen o ama bir alanda kendi kendimize kırmızı sokakları şey yapıyoruz. Hani bugün işaret ettik ya, şu tepe olursa, diye, öyle bir yere ihtiyaç var. (K-01)
Teşekkür ediyorum. (K-80) (K-1 - 8.02.2020)

2.3.2. K-02

Yaşınızı öğrenebilir miyim? (K-80)
50. (K-02)
Eğitim durumunuz? (K-80)
Dil Tarih, Rus Dili ve Edebiyatı; İstanbul Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Lisans. (K-02)
Rehberlikle ilgili aldığınız eğitimler neler? (K-80)
Bakanlık kursu. (K-02)

- Ne kadar süredir rehberlik yapıyorsunuz? (K-80)*
- ... 25 yıldır yani... Rusça olmadığı için çıkıyorduk turlara. (K-02)*
- Hangi dillerde tura çıkıyorsunuz? (K-80)*
- Son 20 yıldır İngilizce, ondan önce Rusça'da çıkıyordum. (K-02)*
- Turlara çıkmadığınız zaman nerde ikamet ediyorsunuz? (K-80)*
- Antalya. (K-02)*
- Ortalama olarak yılda kaç tane tura çıkıyorsunuz? (K-80)*
- Ay olarak on ay full çalışıyorum. Gün olarak mı söylemek lazım, çünkü ben grup aldığım için, bazı turlar uzun oluyor ay da iki ya da üç diyelim(K-02)*
- Son beş yılda en çok hangi dillerde ve milliyetlerde tur yaptınız? (K-80)*
- İngilizce yapıyorum, İrlanda, Güney Afrika ve Slovenya (K-02)*
- Daha çok hangi acentelerle çalışmayı tercih ediyorsunuz?(K-80)*
- Renk Turizm. (K-02)*
- Yurt dışı turlarına çıkıyor musunuz? (K-80)*
- Evet, Balkan ve İtalya. (K-02)*
- Çoğunlukla çıktığınız yurtiçi turlarda güzergâhlar nelerdir, açıklama şansınız var mı? (K-80)*
- Klasik İstanbul, Efes, Bergama, Truva, Çanakkale, Kapadokya, Bursa, Antalya, Fethiye yöresi ve Likya. (K-02)*
- Daha önce Çorum'a geldiniz mi? (K-80)*
- Seneler önce evet, Amerikalı getiriyordum. (K-02)*
- Daha önce Çorum'a geldiğinizde Çorum sizde nasıl bir izlenim bıraktı? (K-80)*
- Çorum, eksik! (K-02)*
- Neden eksik? (K-80)*
- Yani, Xxx (K-03) Hanımın da dediği gibi albenisi olmayan, çok kalınmaması gereken, sadece ören yerlerini gezip, işte hepsini bitirip bir şekilde ayrılması gereken bir yer gibi. (K-02)*
- Kültür turuna çıktığınız ve Çorum'a geldiğinizde, Çorum'da hangi yerlere uğruyorsunuz ve buralarda ne kadar kalıyorsunuz? (K-80)*
- Türk getirdiğimde şehrin içinde tabi daha çok yemek ve alışveriş bazlı oluyor bu tabi, leblebisiydi, ya da yemek şeyiydi. Bir de kültür turlarında Hattuşa. Bu seneler önceydi, ben uzun zamandır gelmiyorum Çorum'a. Alaca Höyük, Boğazkale. (K-02)*
- Çorum'daki Hattuşa, Yazılıkaya, Alaca Höyük gibi ören yerleriyle ilgili olumlu ya da olumsuz düşünceleriniz var mı veya önerileriniz var mı? (K-80)*
- Aslında bunu yarında söyleyebilirim, çünkü senelerdir gelmedim. Daha önceden memnundum, hiçbir sıkıntım yok.(K-02)*
- Peki, size göre ören yerlerine gelen bu turlar, niye Çorum Merkez'e gelmiyorlar? Daha fazla kalmıyorlar? (K-80)*
- Ya, zaten vakit alıyor oralar, ancak yatmaya geliyorlar. Buranın gününü uzatması gerekiyor acentenin ki, burda da vakit geçirebilecek vakit kalsın! Vakıt yok. Anca ören yerlerini gezdikten sonra, bir gece konaklama yapıp devam ediliyor Karadeniz tarafına. Aslında şehir içinde biraz daha vakit olsa, Pazartesi yapacağımız gibi, işte leblebisiydi, eski şehirde biraz da dolaştırmak lazım. Çorum Müzesi'ni ben daha yeni gördüm. Çorum Müzesi'ni de bayağı öne çıkarmak lazım. (K-02)*
- Teşekkür ediyorum. (K-80)(K-2 - 8.02.2020)*

2.3.3. K-03

Yaşınızı öğrenebilir miyim? (K-80)

48 (K-03)

Eğitim durumunuz ne? (K-80)

Lise (K-03)

Rehberlikle ilgili eğitim aldınız mı? (K-80)

Evet, Bakanlık kursu. (K-03)

Ne kadar süredir rehberlik yapıyorsunuz? (K-80)

28 yıldır (K-03)

Hangi dillerde tura çıkıyorsunuz? (K-80)

Hollandaca (K-03)

Turlara çıkmadığınız zaman nerde ikamet ediyorsunuz? (K-80)

İzmir (K-03)

Ortalama olarak yılda kaç tane tura çıkıyorsunuz? (K-80)

Çok zor bir soru çünkü yani son yılların turizmine baktığımız zaman, yedi ay full çıkıyorum. (K-03)

Son beş yılda en çok hangi dillerde ve milliyetlerde tur yaptınız? (K-80)

Hollanda, Belçika (K-03)

Daha çok hangi acentelerle çalışmayı tercih ediyorsunuz? (K-80)

Entelektüel tipleri getiren acentalarla çalışmayı tercih ediyorum. Access, New Faces. (K-03)

Yurt dışı turlarına çıkıyor musunuz? (K-80)

Rehber olarak hayır. (K-03)

Çoğunlukla çıktığınız yurtiçi turlarda güzergâhlar nelerdir, açıklama şansınız var mı? (K-80)

Çoğunlukla klasik. İstanbul, Ankara, Kapadokya, Antalya, Likya'dan yukarı Fethiye, Priene, Kuşadası, İzmir, Bergama, Çanakkale, İstanbul. (K-03)

Çorum yok. (K-80)

Çorum genelinde yok. (K-03)

Peki, daha önce Çorum'a geldiniz galiba? K-80)

Geldim. (K-03)

Daha önce Çorum'a geldiğinizde Çorum sizde nasıl bir izlenim bıraktı? (K-80)

Mistik, gizemli, bilinmeyen bir şehir. (K-03)

Kültür turuna çıktığınız ve Çorum'a geldiğinizde, Çorum'da hangi yerlere uğruyorsunuz ve buralarda ne kadar kalıyorsunuz? (K-80)

Çorum'a geldiğimizde Hattuşa, Alaca Höyük, Yazılıkaya, Çorum Müze. (K-03)

Ne kadar kalıyorsunuz, kaç gece kalıyorsunuz? (K-80)

Bir gece, bir geceleme yapıyoruz. Boğazkale'de kalıyoruz, genelde. Çorum Merkez'de kaldığımız firmalarda oluyor. Ama genelde Boğazkale tercih ediliyor. Hititologlarla geldiğin zaman, Hattuşa'nın yakınında kalmak istiyorlar. O yüzden orda kalıyoruz. Bir gece kalıyoruz ve tam bir günü harcıyoruz. (K-03)

Çorum'da Hattuşa, Yazılıkaya, Alaca Höyük gibi ören yerlerine turlarla geldiğiniz oluyor mu? Buralarda olumlu ya da olumsuz düşünceleriniz var mı? (K-80)

Olumsuz söyleyebileceğim, çok az, çünkü sirkülasyona bağlı bazı şeyler. Ne kadar sirkülasyon olursa, o kadar iyileşir alan. Şeyle alakalı. Hattuşa'yla alakalı

söyleyebileceğim hiçbir şey yok, çok iyi. Güzergâhı çok iyi, yürüme yerleri çok iyi, koruması çok iyi, kötü söyleyebileceğim hiçbir şey yok. (K-03)

Peki, size göre ören yerlerine gelen bu turlar, niye Çorum Merkez'e gelmiyorlar? Daha fazla kalmıyorlar? (K-80)

Albenisi yok! (K-03)

Albeni olması için neler olması lazım? (K-80)

Marka olması lazım. Bir şeye yoğunlaşmak lazım. Bir konuda yoğunlaşmak lazım. İnsanlar onu görmek için gelmeli! (K-03)

Bir şeyi yok, bir özelliği yok. (K-80)

Özellikleri var ama flu. Bir şimşegın patlatılması lazım. (K-03)

Teşekkür ediyorum. (K-80)(K-3 - 8.02.2020)

2.3.4. K-4-5-6-7

Dört üyemiz daha gelecek, onların içinde hem Çorumlu bir gurme (R-04) rehberimiz var. Çorum'un bu yemekleriyle bir gurme yolu da varmış, her halde. Xxxx (Tura katılmadı, bir gün kala Ankara'ya gitmesi gerekti) arkadaşımızda iç turizmde söz sahibidir, bütün okul gezileri olsun, Türk teyzeler amcalar gezileri olsun. Xxxx (R-05) arkadaşımız iç turizm yapıyorlar zaten. Şimdi onlarda değişik destinasyonlar neler yapabiliriz Çorum'da diye. Diğer üyemiz Xxxxx (R-07) abimiz bir bilgedir. Onun da bilgilerinden ve görüşlerinden faydalanmak yararlı olacak, görecek İzzet Bey'de, biz öncü grup geldik. Onlarda arkamızdan geliyorlar. (K-02)

2.3.5. K-8-9-10

Araştırmanın iki bölümünde üçüncü grup olarak katılımcılardan K-09 hem rehber hem de acenta sahibidir. K-10 ise yurt içi ve yurtdışında çok fazla yerde profesyonel olarak belgesel, tanıtım, haber çekimleri yapan bir rehberdir. Gezi sırasında profesyonel olarak çekim yapmışlardır.

3. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Bu araştırma projesi üç rehber grubu ile tamamlanmıştır. İlk grup, araştırmacı tarafından belirlenen turistik çekiciliği olan yerleri ziyaret etmiştir. İlk grubun kalış süreleri kendilerine bırakılmıştır. Kalmak istedikleri her gün için ayrı program yapılmıştır. Araştırmadan ayrılmak istediklerinde turları bitirilmiştir.

Birinci grup gezilerinin sonunda, bir hafta sonra gelecek olan ikinci rehber grubu için tur programı hazırlanmıştır. Birinci grup tarafından hazırlanan bu program ikinci gruba uygulanmıştır. Bu nedenle birinci grubun programı ile ikinci grubun programı birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bazı yerlerin görülmesine gerek olmadığı belirtildiği için ikinci grubun programından çıkarılmıştır.

Son gruba ise ilk iki grubun programlarından yararlanılarak oluşturulan programlar önerilmiştir. Bu grupta da, ilk grupta olduğu kalış süreleri kendilerine bırakılmıştır. Grubun sadece geldiği günkü programı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Sonraki günlere ait programlar ise katılımcıların istekleri ve araştırmacının önerileri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu grup, ziyaretleri sırasında profesyonel fotoğraf ve kamera çekimleri yaptıkları için, gün ışığının açısına göre bazı yerlere birden fazla gidilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen üç grubun gerçekleştirdikleri tur programları ve ziyaret ettikleri yerler aşağıdaki gibidir:

3.1. Birinci Grubun Programı

Bu grup ziyaretlerine 6 Şubat 2020 Perşembe günü başlamışlar ve 11 Şubat 2020 Pazartesi günü seyahatlerini tamamlamışlardır. Grubun Çorum’da kaldığı dönemde kar yağışı olması ve hava sıcaklığının gündüzleri -14 C° dereceye kadar düşmesi ziyaretlerini olumsuz yönde etkilemekle beraber, kış mevsiminde de bu bölgeye ziyaret yapıldığında karşılaşılabilecek problemlerin tespit edilmesini sağlamıştır.

1. Gün: 13:55 - Merzifon Havaalanı karşılama ve Osmançık’a hareket, Osmançık Kalesi, Koyun Baba Köprüsü, İmaret Cami, Akşemseddin Cami, Koyun Baba Türbesi, Adatepe, Tabiat Parkı-Akşam yemeği, Asya Tesisleri, 21:10 Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteli’ne varış.
2. Gün: 09:10 – Çorum Müzesi, Hitit Terra, Atahan Atlı Spor Merkezi, Ortaköy Şapınuva Ören Yeri, Ortaköy Belediyesi, 15:45 – Ustam Pide Salonu-Öğle Yemeği, İncesu Kanyonu ve Kybele Kabartması, 20:10 – Dalgıçlar Otel Akşam Yemeği, 23:30 Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteli’ne varış.
3. Gün: 09:15 – Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı, Obruk Barajı, Oğuzlar Altın Koz Tesisleri, Remzi Ceylan Ceviz Fabrikası, İskilip Greyder Fabrikası ve Satış Mağazası, Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu, Şeyh Muhiddin Yavsi Cami, İskilip Belediyesi, Yöresel Lezzetler Lokantası, Alimler Müzesi, Kaya Mezarları, Yazmalı Konak, Çatakkara Kültür Evi, İskilip Çarşısı, Sakarya İlkokulu, Kale, Redif Kışlası, Taş Mektep, 20:00 – Armina Otel – Akşam Yemeği, Gülyüz Restaurant, Pacha Bar, 00:30 Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteli’ne varış.

4. Gün: 09:34 – Kalehisar, Örükaya Roma Barajı, Hüseyin Gazi Türbesi, Alaca Höyük Ören Yeri, Alaca Höyük Müzesi, Gölpınar Hitit Barajı, 12:45 – Boğazköy Dulkadiroğlu Konağı – Öğle yemeği, Boğazköy Müzesi, Hitit Köyü, Hattuşa Ören Yeri, Demiralın Otel, Yazılıkaya, Ganik Şekerleme, Leblebi Dünyası, 18:30 – Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteline varış.
5. Gün: 09:30 – Armina Otel – Sabah Kahvaltısı ve toplantı, Çorum Kalesi, Tepecik Cami, Veli Paşa Cami ve Konağı, Kubbeli Cami, Abbasoğlu Konağı, Veli Paşa Hanı, Dikiciler Arastası, Belediye Binası ve Başkanla görüşme, 12:30 – Şelale Pastanesi – Öğle Yemeği, Mevlevihane, Sakura Nargile Cafe, Karakeçili Cami, Konak Cafe, Güpür Hamamı, Ulu Cami, Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayakkabıcılar Arastası, Kilise, Tıkı'nın Kahvesi, Paşa Hamamı, Taşhan, Bundede, Kunduzhan Cami, Akşemseddin Cami, Millet Bahçesi, Hıdırlık Cami, Sahabe Mezarları, İsmet Eker Kırsal Yaşam Tarım Müzesi, Sıklık Tabiat Parkı, 15 Temmuz Şehitler Müzesi, 20:30 – Anitta Otel – Akşam Yemeği, 23:00 Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteline varış.
6. Gün: 10:00 – Otelden ayrılış, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı öğrencileri ve öğretim elemanları ile söyleşi, 12:00 – Öğle Yemeği, 12:30 – Merzifon Havaalanına hareket.

3.2. İkinci Grubun Programı

İkinci grup 18 Şubat 2020 Salı günü tura başlamış, geldiği gün Çorum merkezi gezmiştir. Bu grup 21 Şubat 2020 Cuma günü Ortaköy'den Merzifon Havaalanı'na geçerek turu tamamlamıştır. İlk grubun aksine bu grubun ziyareti süresince ilkbahar havası olması grubun ziyaretinin oldukça iyi geçmesini sağlamıştır.

1. Gün: 13:50 Merzifon Havaalanı karşılama ve Çorum'a hareket, Sıklık Tabiat Parkı, Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteline yerleşme, 15:50 - Çorum Kalesi, Kellegöz Cami, Veli Paşa Konağı, Abbasoğlu Konağı, Veli Paşa Hanı, Kilise, Geyikli Ev, Tıkı'nın kahvesi, Taşhan, Paşa Hamamı, Hayvalı Leblebici, Ulu Cami, Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi, Dikiciler Arastası, 18:30 – Ciğer-i âlâ – Akşam Yemeği, 21:00 – Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteline varış.

2. Gün: 08:50 – Çorum Müzesi, Atahan Atlı Spor Tesisi, Kalehisar, Örükaya Roma Barajı, Gölpinar Hitit Barajı, Alaca Höyük Ören Yeri ve Alaca Höyük Müzesi, 14:30 – Boğazköy Dulkadiroğlu Konağı–Öğle Yemeği, Boğazköy Müzesi, Budaközü Vadisi Yürüyüş Yolu, Hattuşa Ören Yeri, Yazılıkaya, Ganik Şekerleme, Leblebi Dünyası, 19:55 – Katipler Konağı – Akşam Yemeği, 21:30 – Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Otelı’ne varış.
3. Gün: 09:10 – Hitit Terra, İskilip Greyder Satış Mağazası, Halk Eğitim Merkezi, İskilip çarşısı, Kaya Mezarları, Ulu Cami, Yöresel Ürünler Çarşısı, Sepetçiler Çarşısı, Alimler Müzesi, Şeyh Muhiddin Yavsi Cami, Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu, Tavukçu Hoca Cami, 12:55 - Yöresel Lezzetler Lokantası (Öğle Yemeği) , Seyirtepe Meşhur İskilip Dolması, 15:00 - Oğuzlar Remzi Ceylan Ceviz Fabrikası, Altınkoz Tesisleri, 16:40 – Osmancık Belediyesi, Koyun Baba Köprüsü, Osmancık Kalesi (Kandiber Kalesi), İmaret Camii (Koca Mehmet Paşa Camii), Akşemseddin Cami, Koyun Baba Türbesi, 18:40 – Hanedan Restaurant – Akşam Yemeği, 19:30 – Şehit Asb. Mustafa Ayna Tabiat Parkı – Çay ve Kahve İkramı, 21: 30 – Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Otelı’ne varış.
4. Gün: Otelden çıkış ve 10:40 - Ortaköy’e varış, 10:50 – Şapınuva Ören Yeri, 11:45 – Ortaköy – R-04’ün akrabalarında öğle yemeği, 12:30 – Çorum’a hareket, 14:12 – Merzifon Havaalanı.

3.3. Üçüncü Grubun Programı

İlk iki grup gerçekleştirildikten sonra projenin ikinci ara raporu hazırlanmış ve 09.03.2020 tarihinde belediyeye verilmiştir. Bu raporda ilk iki turda gerçekleştirilen ziyaretler ve kısa bilgiler yer almış ve ikinci bir avansın verilmesi durumunda projenin kalan kısmının hemen tamamlanabileceği belirtilmiştir. Covid-19 salgının ülkemizi de etkilemesi, seyahat yasaklarının başlaması ve belediyeden ara raporla ilgili geri bildirim yapılmaması nedeniyle projenin ikinci bölümü Ağustos 2020 sonunda gerçekleştirilmiştir. Üçüncü ve son grubun programı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

1. Gün: 10:05 – Çorum Hitit Üniversitesi MYO Kampüsünden hareket, 10:47 – Merzifon Havaalanına varış ve rehberlerin karşılanması, 11:35 – Mecitözü Eski Askerlik Şubesi Binası (Halk Eğitim Merkezi), Taş İşleme Atölyesi, 12:30 –

Mecitözü Ocakbaşı Kebap – Öğle Yemeği, Kaymakamlık Binası, Eski özel idare Binası, Baltalı Kahve, Eski Cezaevi, 16:05 – Elvan Çelebi Cami ve Türbesi, Elvan Çelebi Hamamı, 16:50 – Sıklık Tabiat Parkı, 17:10 – Armina Otel – Akşam Yemeği ve Konaklama.

2. Gün: 08:25 – Armina Otel’den tur için ayrılış, Kalehisar, Alaca Höyük Ören Yeri ve Alaca Höyük Müzesi, Gölpınar Hitit Barajı, 13:40 – Boğazköy Dulkadiroğlu Konağı – Öğle Yemeği, Boğazköy Müzesi, 15:25 – Hattuşa Ören Yeri, Yazılıkaya, 17:15 - Hattuşa Ören Yeri, 19:25 – Boğazköy Kazı evi, 21:00 – Dalgıçlar Otel – Akşam Yemeği, 23:45 - Armina Otel’e varış.
3. Gün: 08:33 – Armina Otel’den tur için ayrılış, 08:44 – Çorum Müzesi, Hattuşa Ören Yeri, 13:20 - Dulkadiroğlu Konağı – Öğle Yemeği, 13:50 – Asırlık Hattuşa Kazısı Anı Evi, 14:53 – Örükaya Roma Barajı, 16:15 – Ortaköy Kazı Evi, Şapınuva Ören Yeri, 18: 50 - Kazı Evi, 20:15 – Armina Otel’e varış.
4. Gün: 09:10 – 15 Temmuz Şehitler Müzesi, Atatürk Anıtı, İl Eğitim Tarihi Müzesi, İstiklal Şehitleri Anıtı, Çorum Kalesi, Han Cami, Kellegöz Cami, Kuş Evi (Güvercinci), Veli Paşa Konağı, Veli Paşa Cami, Güngörmüşler Konağı, Abbasoğlu Konağı, Kubbeli Cami, Velipaşa Çay Evi, Veli Paşa Hanı, Geyikli Ev, Kilise, Dikiciler Arastası, 11:55 – İskilip Dolma Evi – Öğle Yemeği, Katipler Konağı – Çay ve Kahve, İnyetullah Cami, Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi, Mevlevi Hane, Sakura Nargile Cafe, Dikiciler Arastası, Paşa Hamamı, Taşhan, Hayvalı Leblebi, Ulu Cami, Tıkının Kahvesi, 16:22 –Çorum Müzesi, 17:50 - Hıdırlık Camii, Sahabe Mezarları, Atatürk Anıtı, 18:32 - Armina Otel, 18:50 – Emek Lokantası – Akşam Yemeği, 20:15 - Ulu Cami, Dikiciler Arastası, Belediye Binası, 21:00 Armina Otel’e varış.
5. Gün: 08:40 – Armina Otel’den tur için çıkış, Atahan Atlı Spor Merkezi, Leblebi Dünyası, Hitit Terra, 11:14 – İskilip Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu, Şeyh Muhiddin Yavsi Camii Ulu Cami, Deri Hamamı, Kaya Mezarları, Sepetçiler Çarşısı, Yöresel Ürünler Çarşısı, Alimler Müzesi, Temenna Tepesi, Çatalkara Kültür Evi, Yazmalı Konak, Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu, 13:20 – İskilip Sofrası – Öğle Yemeği, İskilip Gücü Konaklama Tesisi, 16:20 – Osmancık Koyun Baba Köprüsü, İmaret Cami, Azimliler Çeltik Fabrikası, Akşemseddin Cami, Koyun Baba Türbesi, Osmancık Kalesi, 19:30

Laçın Seyir Yeri, 20:15 – HİTÜ Uygulama ve Araştırma Oteli, 20:45 – Şelale Pastanesi – Akşam Yemeği, 22:00 – Ulu Cami, 22:10 – Dikiciler Arastası, 23:00 Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Oteli’ne varış.

6. Gün: 08:50 – HİTÜ Uygulama ve Araştırma Oteli’den çıkış, Saat Kulesi, 10:10 Ortaköy- Şapınuva Şehir Terası, Ortaköy Kazı Evi, İncesu Kanyonu, Kybele Kabartması, Şapınuva Ören Yeri, 13:52 – Ortaköy Şapınuva Kazı Evi – Öğle Yemeği, 16:44 – Çorum’a hareket, 17:44 – Merzifon Tarihi Dönertaş Çarşısı, Dönertaş Cami, Bedesten Osmanlı ve Anadolu Mutfağı, Taşhan Oteli, Tacettin İbrahimpaşa Cami, Eski Hamam (üstü cam kaplı), Taşhan, Kara Mustafa Paşa Cami, 18:20 – Manzara Restaurant – Akşam Yemeği, 19:08 – Merzifon Havaalanı, 19:27 - Merzifon Saat Kulesi, Merzifon Fatih Vakfı Çelebi Sultan Mehmet Medresesi, Merzifon Çelebi Sultan Mehmet Medresesi Cami, Merzifon Tarihi Dönertaş Çarşısı, 20:45 – Çorum’a varış.

Üçüncü grupta gelen katılımcılardan bir tanesi hem rehber hem de acenta sahibidir. Gezilen alanların profesyonel olarak fotoğraf ve video çekimini yapmak istemiştir. Bundan dolayı gezilen mekânlar farklı saatlerde güneşin açısına bağlı olarak tekrar ziyaret edilmiştir. Çekimler için 21.08.2020 tarihinde Çorum Valiliği’nden ve 27.08.2020 tarihinde Çorum Müze Müdürlüğü’nden izin alınmıştır. Ayrıca bu çekimler sırasında Alaca Höyük Kazı Başkanı Prof. Dr. Tayfun Yıldırım, Hattuşa Kazı Başkanı Prof. Dr. Anderas Schachner ve Şapınuva Kazı Başkanı Prof. Dr. Aygül Süel ile görüşmeler yapmışlar, kamera ile kayıt altına almışlardır. Çekimlerin montajı tamamlandığında bir kopyası tarafıma teslim edilecektir.

Birinci grubun programı 6 gün olup 1.106 kilometre yol yapılmıştır. İkinci grubun programı 4 gün olup 938 kilometre yol yapılmıştır. Üçüncü grup ise 6 günlük programda 1.320 kilometre yol yapmıştır. Toplam 3.364 kilometre yol yapılmıştır.

4. TESPİT EDİLEN EKSİKLİKLER

Proje kapsamında incelenen basılı materyaller, internet sayfaları, gruplarla yapılan gezilerdeki gözlemler ve katılımcıların ifadelerinde tespit edilen eksiklikler aşağıda belirtilmiştir.

4.1. Basılı Materyaller

Projenin ilk aşamasında Çorum’un basılı materyallerinde tarih, kültür, doğa ve turizm bölümleri incelenmiştir. Bu materyallerle ilgili tespitler aşağıdadır:

- Genel olarak incelenen metinler hazırlanan ilk Çorum İl Yıllığı’ndan alınmıştır (Kürkçü vd., 1967),
- İncelenen tanıtım amaçlı broşürler ve haritalarda basım tarihi bulunmamaktadır. Basım tarihi olmadığı için, hangi broşür ve haritanın güncel ve doğru olduğu anlaşılamamaktadır,
- İncelenen bu materyallerde hep tekrarlar mevcuttur. Aynı hatalar devam etmektedir,
- Hattuşa ve Alaca Höyük eserlerine ait görseller aynı broşürde kullanıldığı için, karışıklığa neden olmaktadır. Bu iki yer arasındaki farkları bilmeyen haberciler, acenteciler, gazeteciler gibi kişiler bu iki yeri karşılaştırabilmektedir. Hattuşa ile ilgili yapılan başka bir çalışma da ise bölgeye birkaç defa gelen ve uzun zamandır gelmeyen rehberlerin Hattuşa ile Alaca Höyük’ü karıştırdıkları tespit edilmiştir (Yılmaz & Atila, 2020).
- Alt yapı eksiklikleri belirtilmemiştir. Tarihi eser olarak belirtilen binaların açık olup olmadığı, ulaşım imkânı gibi bilgiler verilmemektedir.
- Haritalarda çok büyük olup, simgelerin bazıları haritada doğru yerlere işaretlenmemiştir. Yeni basılacak haritaların parsel bazında A5 defter boyutunda olması daha uygun olacaktır.
- Örneğin, “Barış Şehri Çorum” isimli broşürde (10,5x21,5; 28 sayfa) aynı resim birden fazla kullanılmıştır. Aynı sayfada farklı yerler gösterilmektedir. Belirli bir güzergâh izlenmemiştir. Müzelere ait görüntüler karıştırılmıştır. Aynı sayfada bir müzenin dış görünümü üst bölümde verilirken, sayfanın alt bölümünde başka bir müzenin vitrini konulmuştur.

İlimizdeki resmi kurumların web sayfaları incelendiğinde ise, güncel olmadıkları, mevcut broşürlerin sayfaya doğrudan konulduğu, yeterli bilgilendirme yapılmadığı görülmüştür.

İnternette yer alan googlemap ve yandexmap gibi haritalar belirli aralıklarla kontrol edilmeli, faaliyette olmayan işletmeler kaldırılmalı, yeni işletmeler ve çekicilikler bu

haritaya eklenmelidir. Ayrıca, bu haritaya çekiciliklere ait güncel profesyonel fotoğraflar konulmalıdır.

Tüm kamu kurumlarının web sayfalarında bulunan Çorum’u tanıtan bölümler ve basılacak olan tanıtım materyalleri tek bir elden hazırlanmalıdır veya yayınlanmadan önce belirlenecek tek bir birim tarafından kontrol edilmelidir. Bu sayfalar ve yapılan baskılar belirlenecek birkaç aylık periyotlarda düzenli olarak kontrol edilmelidir. Ayrıca, internette Çorum’u tanıtan ve arama motorlarında ilk sayfalarda çıkan özel kişi ve kuruluşlara ait web sayfaları da kontrol edilmeli, hatalı veya eksik bilgilerin düzeltilmesi sağlanmalıdır.

4.2. Konaklama Tesislerinin Yetersiz Olması

İlimizde konaklama tesislerinin az olması yani kümelenmenin olmaması en önemli alt yapı eksiklerinden birisidir. Çorum’da eski Turban Oteli’nin devamı olan Anitta Otel’den başka Turizm İşletme Belgeli beş yıldızlı otel bulunmamaktadır (Tablo 2: Çorum İli Turizm İşletmesi Belgeli Tesislerin Listesi). Yine aynı şekilde, Dalgıçlar Otel listedeki dört yıldızlı tek oteldir. Büyük Otel ve Armina Otel ise sadece belediye belgeli olarak faaliyet göstermektedir. Bu otellerin dolu olması ya da grubun memnun olmaması durumunda alternatifleri yoktur. Çorum İli Swot Analizi’nde sosyal altyapının, kapasite ve nitelik yönünden konaklama tesislerinin yetersiz olması en önemli zayıflık olarak tespit edilmiştir (Kaygın & Güven, 2013, s. 54). Ağustos 2020’de yaptığımız başka bir çalışmada rehberler kaldıkları oteller olarak Turban Oteli (şimdiki Anitta Otel) ve bu otelden sonra açılan Büyük Otel’i söylemişlerdir (Yılmaz & Atila, 2020).

Mevcut oteller, hafta içi iş amacıyla gelenleri, hafta sonları ise toplantı için gelenleri ağırlamaktadırlar. Mevcut oteller tamamen bu müşterilerin istek ve ihtiyaçlarına yoğunlaşmışlardır. Yabancı turistlerle çalışan acenteler ise, kaliteli yatak olarak ifade ettikleri beş ve dört yıldızlı oteller ile butikleri tercih etmektedirler. Bunun nedeni, müşterilerinin (turistlerin) otelden aldıkları bütün servisleri (yeme - içme, oda, sıcak su, temizlik, resepsiyon hizmetleri, vb) genel olarak hizmet olarak tanımlaması ve bunların kaliteli olmasını istemeleridir (Yılmaz, 2020, s. 307). Rehberlerin ifadelerinde grupların Anitta Otel’de kalmaktan başka şansları olmadığı açık bir dille söylenmiştir.

Ülkemizde özellikle İstanbul ve Ankara’da son 10-15 yıllık dönemde aralarında çok sayıda uluslararası markalarında olduğu yeni ve modern beş yıldızlı oteller açılmıştır.

Çorum’a gelmeden önce ülkemizde veya yurtdışında bu otellerde kalan turistler karşılaştırma yaptıklarında, ilimizdeki oteller kalite, hizmet, fiyat ve teknoloji konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Bununla birlikte, önceleri küçük oteller, sonra ise butik otel olarak isimlendirilen konaklama tesisleri de ilimizde bulunmamaktadır.

Tablo 2: Çorum İli Turizm İşletmesi Belgeli Tesislerin Listesi

Tesis Adı	Tesis Türü	Tesis Sınıfı	Tesis İlçesi	Oda S.	Yatak S.
Ali Paşa Hamamı	Özel Tesis	Hamam	Merkez	-	-
Anitta Otel	Otel	5 Yıldızlı	Merkez	216	432
Aşıkoğlu	Otel	2 Yıldızlı	Boğazkale	32	64
Dalgıçlar Hotels	Otel	4 Yıldızlı	Merkez	74	148
Demir Alan Otel	Otel	3 Yıldızlı	Boğazkale	36	72
Durak Otel	Otel	1 Yıldızlı	Merkez	11	11
Katipler Konağı	Özel Tesis		Merkez	-	-
Kolağası Otel	Otel	2 Yıldızlı	Merkez	45	90
Mavi Çorum Otel	Otel	3 Yıldızlı	Merkez	28	56
Mavi Ocak	Otel	3 Yıldızlı	Sungurlu	40	80
Pithana	Otel	2 Yıldızlı	Merkez	30	63

(Turizm İşletmesi Belgeli Tesisler 05.10.2020 Tarihli, y.y.)

Çorum Merkez öncelikli olmak üzere, Turizm Amaçlı İmar Planı yapılmalıdır. Bu planda mevcut otellerin yeri ile beraber yeni açılacak oteller için yerler belirlenmeli, oteller bölgesi oluşturulmalıdır. Oteller bölgesi olan yerler, organize sanayi bölgeleri gibi planlanmalıdır. Otellerin yanlarında mutlaka boş alanlar bırakılmalı, mümkün olduğunca konut olmamalıdır. İlimize yabancı otel markalarının gelmesine yönelik çalışma yapılmalıdır. Yabancı markaların ilimize gelmesi, bu otellerin kullanmış oldukları CRS (Central Reservation System) ve GDS (Global Distribution System) gibi rezervasyon ve dağıtım sistemleri vasıtasıyla ilimizin uluslararası alanda tanıtımının yapılmasını sağlayacaktır. Katılımcıların konaklama teması ile ilgili ifadeleri aşağıdadır.

Dört üyemiz daha gelecek, onların içinde hem Çorumlu bir gurme Xxxx (K-04) rehberimiz var. Çorum'un bu yemekleriyle bir gurme yolu da varmış, her halde. Xxxx (K-05) arkadaşımız iç turizm yapıyorlar zaten. Xxxx (Tura gelmeden bir gün önce Ankara'ya gitmesi gerektiği için gelemedi) arkadaşımızda iç turizmde söz sahibidir, bütün okul gezileri olsun, Türk teyzeler amcalar gezileri olsun. Şimdi onlarda değişik destinasyonlar neler yapabiliriz Çorum'da diye. Diğer üyemiz Xxxxx (K-07) abimiz bir bilgedir. Onun da bilgilerinden ve görüşlerinden faydalanmak yararlı olacak, görecek Hocamda, biz öncü grup geldik. Onlarda arkamızdan geliyorlar. (K-02)

Buyursunlar gelsinler. (K-41)

Gelsinler de kalacak otel lazım. (K-01)

Onda sorun yok. (K-41)

Üç tane otel var, benim anladığım kadarıyla. (K-01)
Doğru, yatak kapasitesi olarak evet. (K-41)
Gelen insan akşam yemeğinde bir bira içmek ister. (K-01)
O var. (K-41)
Nerde var? (K-01)
Anitta var, Dalgıçlar var. Bizde de var, tabi, isteyen veriyorum ben. (K-41)
Alkol var mı burada? (K-2)(K-3)
Yandaki grup mesela alıyor. (K-41)
Tabi, canlı müzik yaptığına göre, alıyor. (K-01)
Yani grupta yemek alabileceğimiz yer. (K-02)(K-1 - 8.02.2020)

_

Dalgıçlar Otel

Dalgıçlar Oteli nasıl buldunuz? (K-80)
Otel çok güzeldi. (K-03)
Çorum'da bir şey yani bence (düşünüyör) (K-02)
Vaha! (K-01)
Evet, vaha! (K-02)
Burayı bilmiyorduk, burası (Armina Otel) için de onu söyleyebiliriz, evet. (K-01)
Çünkü yani Fransız Çorbası bile vardı! (K-02)
Olumlu, olumsuz yönleri var mı? Veya konaklama yapılabilir mi, burada grup olarak? (K-80)
Odalarını görmedik işte (gülüyorlar!) (K-02) (K-03)
Atladılar onu, o kadar muhabbete daldık. (K-80)
Ama gece sunum vardı. (K-02)
İkinci bir şans yok, başka seçenekte yok! (İngilizce söylüyor) (K-01 - 8.02.2020)
(Dalgıçlar Otel'de, akşam yemeğinden sonra, havanın karlı ve yağmurlu olmasından dolayı Şapinuva'da gezemedikleri yerlerle ilgili olarak Aygül Hoca ve Önder Hoca sunum yapmışlardır. Hocalarına sunumları için tekrar teşekkür ediyorum!)

_

Armina Otel

Otelin merkezi olması gerekir, bu otelin de konumu çok iyi değil. (K-01)
Bahabey Caddesi üzerinde bir otelde olması yerli turist için, yabancı turist için, burası doğru bir yer değil. (K-02)
Bir de dolaşabiliyor olmak önemli. (K-03)
Bar yok ki, nereyi dolaşacak? (K-02)
Ama yerli grupların programını o kadar dolduruyorlar ki, dışarı çıkmaya vakitleri kalmıyor. Adam otele zaten pert geliyor. (K-03)
Otelinde olması en azından istediği mekânları gerekli bu durumda. (K-01 - 8.02.2020)

_

Ben Armina'nın verdiğini bilmiyordum. (K-80)
Evet, evet. Zaten o da vermiyormuş. O da bizim için verdi. (K-01)
Ama grup getirdiğin zaman veriyormuş. (K-80)
Ben içerde şaşırdım yalnız. (K-03)

Yeri de güzel, ben şaşırdım doğrusu. Bu kadar insan var ve başka yerlerde servis veriyor, alanı geniş. Kimse kimseden rahatsız olmuyor. (K-80)

O su nasıl termal ben anlamıyorum. O su bildiğimiz su. (K-01)

Klorun girdiğin su termal değildir, bitti (K-03)

Yok derken, burnunu falan kaşdı adamcağız. Marketing yolu. Orası bildiğin sıcak su oteli. (K-01)

Ama şimdi şöyle tanımda 25 derecenin üstündeki sıcak sular termal sayılıyor. Orası da 26 - 27 derece. Kullanım için yeterli olmadığı için suyu ısıtıyor. (K-80)

Suyu ısıtması termal olmasını engellemez ama suya klor katması bozuyor. (K-03)

Sıcak su var mıydı, bilmiyorum ben? (K-01)

MTA'dan belgesi var. Orası sağlık belgesi olan 200 otelden birisiydi önceden. Tedavi için bakanlığın para ödediği. (K-80)

Evet, "Medikal masör var mı?" dedim. Yok! (K-03)

Yok, şu an ki de yok. Daha öncesinde belgesi vardı. Anvatar'dan sonra aldı mı belgeyi veya hala geçerli mi bilmiyorum. (K-80 - 9.02.2020)

_

Turlar geliyorlar ve Amasya'da kalıyorlar. (K-02)

Çatalaşı çorbası, Yozgat'ın arapaşı gibi bir şey mi? (K-02)

Arapaşı, benzer. (K-41)

Yeşil mercimek ve kesme hamur. (K-80)

A, tamam, annem yapıyor. Yerim. (K-02)

Çatalaşı Çorbası, Saç tava, lokum tava, yaprak tava, tavuk kanadı, tavuk şiş ızgara, tavuk biftek ızgara, ızgara köfte. Sebze bir yemek var mı? (K-01)

Lokum tava, kiremitte yapıyor, bonfileden içinde sarımsak bol biraz, tereyağı aynı şekilde. Kuzu değildir. (K-41 - 8.02.2020)

Siz beğendiniz mi çorbayı? (K-41)

Kendi başına yetiyormuş zaten, çok şey çorba, güçlü çorba, doyurucu. (K-02)

Bey Aydıncıklyım, bizde böyle bulgur köfteli bir çorba yapıyorlar, ilikli milikli, fasulyeli. O da yemek gibi, o bizim tek öğünümüzdü, annem onu yaptı mı, başka bir şey bulunmazdı sofrada. (K-02)

Geçende geldi bakan yardımcımız. (K-41)

Oo, keşkek, yeterdi bunlar ya. Keşkekte ne var, bu kuzu mu, oğlak mı? Söyle bakayım? (K-02)

Tavuktan. (K-41)

Ha, bu daha mantıklıymış. (K-02 - 8.02.2020)

_

Bu bildiğimiz mercimek çorbası mı? (K-01)

Çorbanın ana maddesi mercimek, yeşil mercimek. (K-41)

Mercimekle alış veriş yaptırdığını söylüyor Xxxx (K-03) çocuklara, beş mercimek, üç mercimek. (K-01)

İlk çağlarda şehre girmen için vergi ödemem gerekiyor. Vergi de mercimek. Çok kıymetli. Mercimekle vergi veriyorsun. Çocuklara vergi verdiriyorum. (K-03)

O zamanlar köylü, milletin efendisiymiş. Mercimek olduğu için, şimdi mercimekten başka şeyler var. (K-01)

Xxxxx (K-03) kostümleri kendisi dikeyor, Romalı, Helen; şu ara Mimar Sinan'ın üstünde çalışıyor. Köy turlarına götürüyor çocukları. Onlara şalvar giydiriyor, süt sağdırıyor, peynir yaptırıyor, yoğurt yaptırıyor. (K-02)

Kolej çocuklarıyla ne eğleniyorum, ne eğleniyorum. İnekten korkuyorlar, keçi sağdırıyorum. (K-03)

İşte eskiyi unutturmamak lazım. (K-41)

Ben şu sarımsak olayına takılmış durumdayım. Bir pilava koyman, her şeye koyarım. (K-02)

Lokum çok güzelmiş. (K-03)

Burda her yemek güzel. (K-41)

Biz kötü yemek yemedik. (K-03)

Bizim burda, belki Hocam bahsetmiştir, Çorum'da bir düğün kültürü vardır. Yemeksiz olmaz. Üç gün sürer. Yani, ben Samsunluyum, yedi senedir burdayım, öğrendim. Burda "Bayrak Kaldırma" derler, "Gelin Alma" derler. Belki görmüşsünüzdür, çok düğün salonu var. (K-41)

Yok, daha görmediler o tarafı. (K-80)(K-41 - 8.02.2020)

Siz kaç yıldır burdasınız? (K-02)

Ben yedi senedir hurdayım, 2013 yılında geldim. (K-41)

Çorum'dan Hanım aldınız mı? Buraya gelenler genelde Çorum'dan Hanım alıyorlar. (K-02)

Eşim Samsunlu. Üniversiteyi Antalya'da okudum. Akdeniz Üniversitesi'nde. 2001-2005'te ordaydım ama 2007'ye kadar ordaydım. Çalıştım, lise döneminde de stajlar vardı. Öyle işte Samsun'a geldim. (K-41)

Sizde turizm mezunusunuz o zaman. (K-02)

Evet. Orda sahil otelciliği yaptım. Sonra Samsun'a geldim, Noth Point'te çalıştım. Ondan sonra burası. (K-41)

Memnun musunuz, Çorum'dan? (K-02)

Çorum'u seviyorum. Kalabalık değil. Havaşını seviyorum ben. (K-41)

Çorum halkı yabancıya bakıyor. Konuşmuyor, çekingenlikleri var. Gözleme getirdiler, teşekkür ediyorum, öyle bakıyor, hiçbir şey demiyor. (K-01)

Bu şahane bir şey, sarımsağıyla, ver tabağını sana vereyim bir kaşık, bak (Kiremitte lokum). Ben o kadar kırmızı et yemem ama sarımsak olayı süper olmuş. (K-02)

Yarın kahvaltıya gelin, kahvaltımızı görün. (K-41)

Bilmiyorum, arkadaşlara soralım. (K-80)

Estağfurullah, sen ne dersin o olur. Programı yapan sizsiniz Hocam. (K-01)

Tatlı, Künefe var, gül katmer var isterseniz? (K-41)

Gül katmer nasıl? (K-03)

Sıcak tatlıdır. (K-41)

Bir tane paylaşalım. (K-01)

Revani, sütlaç, ekmek kadayıfı. Kaymaklı. (K-41)

İstiyorsanız yarın kahvaltıya gelelim, sabah. Eğer saat size uygunsa. (K-01)

Burda ne isteğiniz olursa, yardımcı olurum. (K-41)

28 yıllık rehberim ben. Kapadokya da çok kaldım, Irmak otelde. (K-03)

Bizim hafta sonları böyle oluyor. Hafta içi kurumsallara çalışıyoruz. Kurumsal firmalar, münferit müşteriler, o yönden iyi. Yazın zaten başımızı kaşıyacak zamanımız olmuyor, düğünlerimizde var. Aşağıdaki termal bölümümüz dışarıya da açık olduğu için, çok fazla talep var, yerel halktan. Öyle kışında termal, yine

lokal gruplarımız, kurumsal firmaların toplantıları. İşte Şubat, Marta onlar başlıyor. (K-41)

Burdan nereye gidecekmışiz? (K-01)

Güleryüze gidecekmışiz. Bilmiyorum nerde olduğunu, karşıda bir yerdeymiş ama. (K-80)

Güleryüz mü, bölge trafiğın ordan dönüyorsunuz, döndükten sonra. (K-41)

Siz de müsaitseniz bize katılır mısınız? (K-80)

Olur, hocam. (K-41)

Normalde ziyaret edilmeyen yerleri görelim. Bildiğimiz yerlerde fazla durmaya gerek yok. (K-01)

Yarın 8:30 da hareket. Kahvaltuya gelelim mi? (K-80)

Yarından sonraki gün gelelim. (K-03)

Tamam, bende oluyorum, ama Pazartesi günü açık büfe olmaz. Kahvaltı tabağım var.(K-41)

Hiç büfeye gerek yok, kahvaltı tabağı olur. (K-02)

O zaman ben de burdayım, buluşalım. (K-41)(K-2 - 8.02.2020)

_

Bu ne reçeli? Ceviz reçeliniz yok mu? Burda ceviz reçeliniz olmalı! (K-03)

A, Ceviz reçeliniz yok mu? (K-01)

Hiç sanmıyorum. (K-41)

Şöyle söyleyeyim, cevizden henüz reçel yapmıyorlar. (K-19)

Kıbrıs'ta tek şey ceviz reçeli. Çok küçük bir çaba olarak başladı. Satışları, pazarları ... (K-02)

Satar mı? (K-19)

Deli misin? Satar, yapın siz onu. (K-01)

Burda çam kozalağından reçel yaptılar, gördünüz mü? (K-19)

Gördük onu? (K-03)

Denediniz mi?(K-19)

Denemedik.(K-03)

Çok güzel oluyor. (K-19)

Kızlardan ben şeyle istiyeyeceğim, taşıyamayacağım diye. Aldım şeylerini de, telefonlarını. (K-02)

Yalnız sizin ora sapa arkadaşlar. Oraya sizin denizden, nehirden gelmenin ya da gitmenin bir yolunu bulmanız lazım. (K-01)

Ya, onunla ilgili bir proje yapıldı da, olmadı. (K-19)

Hangi, projeydi o?(K-01)

?On beş trilyon gibi rakamlar söylediler.(K-19)

O rakamları boşverin, öyle diyorlarsa zaten, iki üç yerden fiyat alıp öyle birine yaptıracaksın. Alacağınız bir gemi, çalıştıracağınız bir kaptan. Gidecek, gelecek iki iskelede, yani atla deve bir şey değil. (K-01)

Hatırlıyonuz mu, önceden bir şey koydular orda. (K-19)

Ben o kadar detayını bilmiyorum Oğuzlara daha önce bir defa gitmiştim, o. (K-80)

Barajın ağız ile İskilip tarafında olan bir yer arasında dönüp duruyordu. Sonra işte ekonomik sebeplerle kaldırdılar. (K-19)(K-1 - 10.02.2020)

Çok teşekkür ederiz (K-02)

Rica ederiz, afiyet olsun. (K-41)

_

Şu anda dışarı - 7 derece gösteriyor. (K-41)

Başkan onbirbuçaya randevü verdi. Doğru mu anladım ben?(K-01)

Çok teşekkür ederiz.(K-03)

Bende çok memnun oldum. Bir telefon kadar uzağım. (K-41)

Teşekkür ediyorum. (K-02)

Çok teşekkür ediyorum. Her şey için sağolun. (K-80)

Ne demek Hocam, biz burdayız, her zaman için, görüşürüz her daim. Bir isteğim oldu mu ben hurdayım. Görüşürüz. Kendinize iyi bakın. (K-41)

Bende bekliyorum sizi. Çıkmayın dışarı. (K-80)

Sorun değil Hocam. (K-41)

Soğuğa delikanlılık olmaz. Hadi, teşekkür ediyoruz, haberleşiriz yine. (K-80)

Şimdi direk Çorum Kalesi'ne gideceğiz ama en hızlı ve en sakın güzergâhtan. Kim tarif edecek? Öne binsin. (K-80)

Arkadaş bilir ya. (K-19 - 10.02.2020)

_

Hitit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Otel

Odalar? (K-80)

Memnunum. (K-03)

Temizlik? (K-80)

Ben memnunum. (K-03)

Memnunum. (K-02)

Olumlu yönleri ve olumsuz yönleri. (K-80)

Su şeyine bakmaları lazım, çünkü su bir ısınıyor, bir soğuyor. Ben onu çözdüm tabi, soğuyunca bacaklarımı tutuyorum. Isınınca böyle döne döne yıkıyorum ama. (K-02)

Temizlik sıkıntısı yok, temizlik isteğini iletcek araç sıkıntısı var, çünkü adam söylemiyor. (K-01)

Odalar büyük ve sıcak. (K-03)

Koridor rahat, ferah, konumu da iyi. (K-02)

Otelin merkezi olması gerekir. Konumu iyi. (K-01 - 8.02.2020)

_

Öneri:

Ayten Çöl'ü tanıyor musunuz? Amasya yolunda bir çiftliği var bu kadının, muhakkak gidin dediler bize, kadın eski Amerikan arkeolog ve şimdi orda kendi konağını birkaç odayı çevirmiş, butik otel gibi. Çorum - Amasya yolu üstündeymiş ve böyle organik yemekler yapıyormuş orda. Ondan sonra yani burası da şey olabilir. (Kılçak Çöl Çiftliği)(K-2 - 6.02.2020)

4.3. Çekicilik Unsurlarının Sayıca Az Olması

Çorum merkezinde turistler için yeterli sayıda altyapısı tamamlanmış çekicilik unsuru yoktur. Rehberlerin ifadelerinde Çorum Müzesi en önemli ve tek çekicilik unsuru

olarak belirtilmektedir. Özellikle yeni müzenin açıldığı dönemde diğer illerde bulunan birçok müzeyi geride bıraktığı ama son yıllarda açılan yeni müzelerin Çorum Müzesi’ni geçtiği rehberler tarafından söylenmiştir. Rehberlerin incelemiş oldukları Çorum Kalesi, Taşhan, Güpür Hamamı, Veli Paşa Hanı, Kilise, Mevlevihane gibi mekânlar biran önce restore edilmeli ve çevre düzenlemesi yapılmalıdır.

Doğal, tarihi veya yapay olarak sonradan yapılan tüm çekiliklerinin altyapı eksiklikleri sağlanmalıdır. Öncelikle tarihi olmasına rağmen özel mülkiyette veya kapalı olmasından dolayı ziyaret edilemeyen bir mekân, katılımcılar tarafından görülmeye değer bir yer olarak kabul edilmemektedir. Bununla birlikte, bir yer ziyaret edilebilir olmasına rağmen yaya veya araçla ulaşılamıyorsa yani yol yoksa orası da rehberler için ziyaret edilecek bir yer olarak değerlendirilmemektedir. Ziyaret yerlerindeki altyapı eksiklikleri özet olarak aşağıdadır:

- Restorasyon yapılmamış, ziyarete açık değil, kapısı kilitli, gezilemiyor,
- Temiz, bakımlı, lavabo ve tuvaleti yok,
- Çay, kahve ve atıştırmalık yiyecek servisinin verildiği temiz ve pahalı olmayan, kaliteli bir kafeterya yok,
- Turistlerin fotoğraf çekebilmeleri sağlayacak imkânın olmaması (fotoğraf çekmeye engel olan bir nesne veya çekilen fotoğrafta kötü gözükecek bir şey olmamalı),
- Otoparkın yetersiz olması,
- Yerel ürünlerin ve hediyelik eşyaların satışının yapıldığı bir alanının olmaması.

4.3.1. Lavabo ve Tuvalet

Katılımcılar Çorum’un yeni bir destinasyon olarak planlandığını, bunun içinde öncelikli olarak turistlerin ziyaret etmelerinin planladıkları alanlarda lavabolara ve tuvaletlere önem verilmesi gerektiği vurgulamışlardır.

Tuvalette mesela erkeğe üç kişilik yer ayırıyorsan, kadınlara on kişilik falan tuvalet yapılması lazım. Çocuğu, çoluğu da onlar götürüyorlar çünkü.(K-2 - 6.02.2020)

_

Bu arada Sayın Mimarımıza Xxxxx (K-18) şeyi söyleyelim, o lavabolarla ilgili olayı söyleyelim. (K-80)
Neyi? (K-18)

Evet, bayanlara lavabo, daha fazla. Erkeğin iki varsa, kadının altı olmalı!(K-03)
Evet, erkeklerde pisuar var. Çünkü erkekler iki pisuar varsa, tuvalet dört oluyor. Sırf bu, bak bir sürü reklamdan daha etkili olur. Gezme kararını kadınlar verir. Kadınların kalbine dokunursan, parayı erkekler öder de; gezilecek yere kadınlar karar verir. (K-01)

Ve çocuklar. (K-80)

Kadınlar götürür çocukları tuvalete. (K-03)

Evet, çocuklarında tuvaleti, kadınların tarafındadır. Ve temizliği yani. (K-01)

Otobüsten indiğin zaman, grubun ilk sorduğu yer tuvalet. Ama her durduğun yerde. Ve büyük birçok şeyde mesela durmuyoruz. İnmesinler, çünkü o duracağımız yerde tuvaleti yok! (K-03)

Kompak düşünmek zorundayız. Kompak memnuniyetimiz. Kompak ihtiyaçlar. Genç var ama yaşlılar? Bu molada gittin tuvalete, bir sonraki fotoğraf molasında tuvalet molası verdin. Hepsi gitti. Bir saat sonra tekrar durdun, bir cami göreceksin, tuvalet. (K-03)

Dert! (K-01)

Dert. Yani, biz burda rotayı yaptık ya, kaleden başlıyoruz, mutlaka tuvalet. (K-03)

Evet, içerde veya dışarda, düzgün bir şekilde. (K-80)

Beş yıldır kaleyle uğraşıyorum, hiç mesela umumi tuvalet gibi bir şey düşünmedik. Sadece kafenin tuvaletini düşündük. (K-18)

Yo, hayır! (K-01)

En önemli şey! (K-03)

Engelli girişi, engelli çıkışı, engelli tuvaleti, çocuk tuvaleti. Çocuk tuvaleti derken, çocuk bezi değiştirme. (K-01)

Tuvalet yaparken, engelli tuvaletini ekliyoruz muhakkak. Ama tuvalet yapmak aklımıza gelen bir şey değildi! (K-18)

Hemen update edin. (K-01)

Ayrı konteyner olacak mesela. Ayrı, baya bildiğin bina, baya bildiğin tuvalet. (K-03)

Kalenin içine sokmana gerek yok. (K-80)

Dışarıda bir yerde, ulaşılabilir bir yerde. (K-18)

Otobüslerin durduğu yerde, toplanma noktası olacak, orda olacak.(K-80)
Durduğu noktada. (K-03)

Ve, ücretsiz de olmayacak, ücretli olacak. (K-80)

Ücretli olsun. (K-03)

Ücretli olsun, bir hizmet o. Hizmet. (K-01)

Kendini döndürsün, bir lira olsun, olsun. (K-03)

Kimse koymana gerek yok. Bir makine, turnike koyarsın. Bozuk para. (K-01)
Aslında dediğiniz gibi de olur. (K-18)

İtalya'da şeyde, Verona'nın girişinde otobüs duraklarında, elinde 10 euro var, 1 euro ile gireceksin. O sana, bozuyor makine. Para bozma makinası var. Evet, para bozuyor. 10 Euro atıyorsun, sana on tane birlik veriyor. Kredi kartı okutup girebiliyorsun. Oslo'daki ?Loft, telefonla bir yeri arıyorsun, ordan sana şifre geliyor, şifreyi girip öyle giriyorsun. Telefonla ödüyorsun yani girişi. (K-01)

Öde de, nasıl ödersen öde demişler artık. (K-60)

Evet, ama tuvalet var. (K-03)

Çok önemli değil mi? (K-01)

Evet, önemli, hiç böyle düşünmemiştik! (K-18)
Müzeye giren turlar, ilk önce lavaboya girer bizim. Bekleriz böyle. (K-60)
Biz müze görmek için gideriz. Müzede tuvalet nerde hiç bilmem yani. (K-18)
Biz müzeye gireriz, önce tuvalet girerler(turistler). (K-03)
Yurtdışında nasıl bu? Daha iyidir değil mi? (K-19)
Sistematize. Siz burda daha yeni kuruyorsunuz. Yeni kurduğunuz için, baştan planlarsanız güzel olur. Ama kurduktan sonra tuvalet eklemek zor olur. Başında planlıyacaksınız. Çünkü tuvaletin kanalizasyonu olacak. Kaleiçi sit alanı, tuvalet yapmanın orda prosedürleri vardır. (K-01)
Projeyi bakanlık onaylayacak ya. (K-60)
O kalenin için tuvalet yapmak zorundasın. (K-01)
Yapılabilir. (K- 18)
Bence otobüsten duracağı yerde olmalı. (K-80)
Otobüsten indiği yer bir; kale iki; o konakların olduğu yer üç. (K-01)
Biz bir karşılama yapacağız kalenin içine, gelen bir info gibi bir yer olacak ya; onun içinde kullanamaz mıyız? Yani, nasıl olsa gelen orayı kullanacak. Ya da başka bir girişten, aynı yerde. (K- 18)
İlk girdiğinde girişte tuvalet olması yeterli ama iki tane (sayıca az) koyarsan yetmez. (K-03)
Orda caminin tuvaletini revize edersiniz. (K-01)
Caminin tuvaleti hem sadece erkek tuvaleti, hem kötü durumda; hem de zindanın hemen karşısı; yani restorasyon sonrası orda kalmaması gereken bir şey. (K- 18)
Caminin tuvaleti, hii (düşünüyor) çirkin bir şey oluyor. Benim tavsiyem de kalenin içine değil de, girişinde bir yerde; çünkü orası çevre düzenlemesi olacak ya, oranın sağlıklılaştırılması falan, oraya bir şey yaparsınız tam kalenin karşısına. (K-60)
Park alanı tasarlanacak nasıl olsa... (K-18)
Yani kalenin fotoğrafını çekene, kalenin kapısının fotoğrafını çeken bir "obstacle" (engel) olmaması lazım. Fotoğrafını çekebilmesi lazım. (K-01)
Bir de koku olacak, girişte öyle bir kokunun olduğu yere kimse girmez. (K-80)
O da doğru. O dezenfektanla engellenebilir belki. (K-01 – 10.02.2020)

_

Temizlik Sorunu

Yol kenarındaki leblebicilerden birisine girdim. "Nasıl işler?" dedim. "bugünü de kurtardık" dedi. Bir parmak toz, bütün sattığı her şeyin üzerinde, lavabolarını merak ettim, girdim. Pişman oldum. Ben turist olsam, ordaki leblebiyi de almam.(K-60 - 6.02.2020)

4.3.2. Otopark

Turistlerin ziyaretine açılacak yerlere nasıl gidileceğine ve gelineceğine karar verilmelidir. Eğer turistler bir ziyaret yerine geldiklerine araçlarını orada bırakıp yaya olarak devam edeceklerse yaya yolları, kısa ve uzun güzergâh olarak belirtilmelidir. Yaya devam edilecek yerlerde, her ziyaret yerinde otopark olmasına gerek yoktur. Ayrıca destinasyona

gelecek olan ziyaretçilerin hangi ulaşım araçlarını (özel araç/otomobil, minibüs, otobüs) kullanacakları da önemlidir. Yollar ve güzergâhlar, gezi planları bu araçlara göre planlanmalıdır.

4.3.3. Çevre Düzenlemesi

Ziyaret edilecek olan yerlerin çevre düzenlemeleri mutlaka gözden geçirilmelidir. Şehir merkezinde restore edilmiş veya tarihi özelliği koruyan birçok bina reklam tabelaları, afişler veya yapılan diğer uygulamalardan dolayı görülememektedir. Bu tarihi binalarda faaliyet gösteren iş yeri sahipleri uyarılmalıdır. Bu tarz binalarda kullanılacak reklam tabelaları ve ilan panolarına ilişkin düzenleme yapılmalıdır.

Ayrıca camilerin, tarihi binaların önünde bulunan pano kutuları kaldırılmalı veya Hitit Simgelerine boyanarak gizlenmelidir.

4.4. Grupların Yemek Yiyebilecekleri Mekânların Az Olması

Yöresel yemeklerin sunulduğu yerlerin sayısı yetersizdir. Turistlerin Çorum Şehir Merkezine geldiklerinde Belediye ve Saat Kulesi etrafında yöresel yemekleri veya yemek yiyebilecekleri uygun tesisler bulunmamaktadır. Belediyenin yakınlarında çok sayıda tavuk dönercisinin kümelenmiş olması, ucuz çarşı izlenimi vermekte olup, gelen yabancıların “Çorum’da yemek yenebilecek bir yer yok” demelerine neden olmaktadır. Bu işletmelerin çoğunda tuvalet ve el yıkama lavabosu bulunmamaktadır. Ayrıca, iç mekânlarının çok küçük olması, çalışan personelin temizlik kurallarına dikkat etmemesi gibi birçok etken kentimizi ziyarete gelen kişilerin buralarda yemek yemelerini engellemektedir. Bu durum, gelenlerin şehir merkezinde durmamalarının ve vakit geçirmemelerinin en önemli nedenlerinden birisidir.

Çorum'da nerde yemek yiyelim diyen whatsapp gruplarına, Dalgiçlar Otel diyeceğim, başka ne diyeceğim. Yani bize bütün gün bir sürü soru geliyor, rehber gruplarına. Yaklaşık bin rehberin okuduğu gruplar var. (K-02)

... Çorum'a gelecek misafirlerin yemek yiyebilecekleri yerler belirlenmeli, hem grup, hem de münferit olarak (K-02 - 7.02.2020)

_

Hepimiz o yollarda çok kötü yemekler yedik gruplarla. Otel yemekleri de öyle. Ben son on sene akşam yemeği yemedim otellerde. (K-03)

İşte böyle yemeye yemeye, artık mideler küçüldü. Kokudan restoranlara giremiyoruz. Otel restoranlarına. Üç euroluk yemekler. Üç euro değil, üç lira. (K-03)

Ama bu yurtdışında mı, yurtiçinde mi? (K-60)

Türkiye'de. (K-02)

Kokudan, içeri giremiyorsun. Yoğurtun içine ekmek doğruyordum, en sağlam o. (K-03) Bende yoğurt yiyorum. (K-02)

Yoğurtun içine ekmek doğruyordum, papara yapıyordum ve onu yiyordum, öğlen yemeği diye. Ondan sonra kendimi sokağa atıyordum. Ve biz bu mutfakları sunduk, Avrupalılara ve yediler. (K-03)

İşte bunları görseler, kafayı yerler. (K-02)

O yüzden biz çok çekiniyoruz, dışarıda yemek yemeye; çok çekinir rehberle, nokta olmalı yani. Dün muhteşemdi, bugün de muhteşem. (K-03)

Biz bilmediğimiz bir yerden simit dahi almıyoruz. (K-60 -07.02.2020)

_

...Gelen insan akşam yemeğinde bir bira içmek ister. (K-01)

O var. (K-41)

Nerde var? (K-01)

Anitta var, Dalgıçlar var. Bizde de var, tabi, isteyene veriyorum ben. (K-41)

Alkol var mı burda? (K-2)(K-3)

Yandaki grup mesela alıyor. (K-41)

Tabi, canlı müzik yaptığına göre, alıyor. (K-01)

Yani grupta yemek alabileceğimiz yer. (K-02 - 8.02.2020)

_

...Peki, size göre ören yerlerine gelen bu turlar, niye Çorum Merkez'e gelmiyorlar? Daha fazla kalmıyorlar? (K-80)

Bence geliyorlar. (K-01)

Çorum ne yapmalı(K-80)

Alış veriş yapabilecekleri doğru dürüst bir sokak olması gerekir ve o sokakta isteyen namazını da kılabilen mescitte bulabilmeli, isteyen birasını rakısını da içebilmeli. Yani, isteyen o, isteyen o ama bir alanda kendi kendimize kırmızı sokakları şey yapıyoruz. Hani bugün işaret ettik ya, şu tepe olursa, diye, öyle bir yere ihtiyaç var...(K-01 - 8.02.2020)

4.4.1. Yiyecek İçecek İşletmeleri

Gazi ve İnönü caddeleri öncelikli olmak üzere, bu caddelerde faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmeleri çok sıkı denetlenmelidir. Bu işletmelerin günümüz koşullarına ve insanların beklentilerini karşılayacak düzeyde hijyenik ortamlarda çalışmaları ve kaliteli hizmet vermeleri gerekmektedir.

- İstanbul'daki restoranlar gibi özellikle temizlik, lavabosu ve tuvaleti olan; servisi ve kaliteli malzemeleri olan, iyi hizmet sunan işletmelerin sayısı artırılmalıdır.
- Restoran çalışanları, işlerine uygun çalışma elbiseleri giymeli ve insanların hassas olduğu hijyen ve covid-19 kurallarına uygun davranmalıdırlar.

- Geç saatlere kadar açık olan işletmeler olmalıdır.
- Yabancı turistlerin (Anitta ve Dalgıçlar) oteller dışında yemeklerinde alkol alabilecekleri restoranlar ve eğlence yerleri olmalıdır.

İlimizde Turizm İşletme Belgeli tek restoran Katipler Konağıdır (Tablo 2: Çorum İli Turizm İşletmesi Belgeli Tesislerin Listesi). Katipler Konağı dışında yöresel mutfağa ait ürün sunan kaliteli bir restoran şehir merkezinde bulunmamaktadır. Katipler Konağı da tüm olumsuzluklara rağmen yaşam savaşı vermektedir. Bulunduğu bölgeye giden yollar ve çevre düzenlemesi çok kötü durumdadır. Konağın içerisi ile dış çevresi arasında çok ciddi fark vardır (içerisi beş yıldız, çevresi tek yıldız!)

Çevre yolu üzerindeki İskilip Dolma Evi, vermiş olduğu hizmet iyi durumda olmasına rağmen gruplar için yeterli kapasiteye sahip değildir. Çevre yoluna çok yakın olduğu için araç gürültüsü vardır ve sadece öğle yemeği servisi vermektedir.

Alaca'ya özgü yemekler sunan Kulaksız Sokak'taki Ayşeli Hingal Evi, fazla büyük olmamasına rağmen, bayanlar tarafından işletildiği için oldukça temiz ve dışarıdan gelen

ziyaretçilerin küçük gruplar halinde yemek alabilecekleri bir işletmedir. Fakat işletmenin dış çevresi yine oldukça kötü durumdadır.

Nuretin Bey Caddesinde Kargı Sırık Kebabı yapan Sevim Kuzu Çevirme isimli işletme de bulunduğu çevre uygun değildir. Dışarıdan gelen ziyaretçilerin bu işletmeyi fark etmesi, gördükten sonra çevre düzeni ve görünümünden dolayı orada yemek yeme ihtimalleri bulunmamaktadır.

Atahan Atlı Spor Tesisleri sabah kahvaltısı ve öğle yemeği alınabilecek bir nokta olmasına rağmen şehirden uzaktır. Ayrıca ara yolların çevre düzenlemesi çok kötü olup, yönlendirme levhaları da yetersizdir.

Şelale (Valiliğin karşısı), güzel bir tesis fakat burasının restoran olarak da çalıştığı yabancılar tarafından anlaşılmıyor. Ön taraf tamamen pastane, tatlıcı görünümü veriyor.

Henkel ve Lever (Johnsen and Diversey) gibi otellere profesyonel temizlik malzemeleri tedarik eden şirketler, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında, özellikle turistik bölgelerde ya da küçük ilçelerde belediyeler ve odalarla işbirliği yaparak bir ilçedeki yiyecek

İncecek işletmelerine ve çalışanlarına temizlik eğitimi veriyorlar. Belirledikleri standartları yerine getiren ve eğitim alan tesislere yerel yönetimle beraber belirledikleri simgeyi, plaketi veriyorlar. Geçmişte Beyaz Zambak isimli bir projeyi uygulamışlardı. Buna benzer bir proje ilimizde mutlaka yapılmalıdır!

_

Şeye gerek var mı? Öğle yemeği için, bir yerle görüşmemize. (K-60)

Öğle yemeği için tandır demiştiniz, o da olur. (K-80)

Kadir Usta ile görüşüp, bir yer ayırttırıyorum mı? (K-60)

Tandır yermiyiz?(K-80)

Yok, spontane yapalım. (K-01) Tamam, spontane yapalım. (K-60)

Çünkü öğle yemeği, tandır çok ağır olacaktır, eminim. (K-60)

Ya, artık et, gayet doyduk, sağ olun yani. (K-01)(K-1 - 9.02.2020)

_

Bizde at camiasındanız, benim oğlan yedi yaşındayken aldı, binicilik lisansını, Türkiye'nin en genç binicilerinden. Hayatımız çiftlikte geçti, İstanbul'da. Böyle bir yerde karşılaşıncı, şok oldum yani bravo.(K-2 - 7.02.2020)

_

Süper. (K-02)

Öğle yemeği almak için çok iyi bir yer. (K-03)

Bir atçı olarak restorani çok temiz, yukarı kat çok, mekân tertemiz, yani tavlalar tertemiz, öğle yemeği alıp, çocuklu gruplarda beş-onar dakika dolaştırma işi falan çok güzel bir alternatif. Çorum'da bak mesela bu işte bak, böyle şeyler olsun yani. (K-02)

Sürpriz! (K-01)

Sürpriz oldu, evet! (K-02)

Üç aylık olduğunu dikkatten kaçırmayalım. Üçüncü senede nasıl olacak, görmek ve takip etmek lazım. (K-01 - 8.02.2020)

_

Atlıspor Tesisine de çok yakınız. Hemen ara yoldan, buraya çıkılabilir. Burdan alışveriş yapıp, burdan direkt gidilebilir yani. Birbirine çok yakın yani. (K-60)

Hitit Terra'da yakın buraya. (K-02)

Evet bu aradan geçiyoruz. (K-60)

Ha, evet Hitit Terra'da burda. (K-03)(K-60 - 9.02.2020)

_

Geldik mi Şelale'ye. (K-80)

Hocam, burası. (K-19)

Yukarı, yukarı. (K-60)

Oraya ne konulabilir, ne yapılabilir? Çorum Minia'yı da ben projelerini falan eğer şeyse atıyorum. (K-19) Atın, çünkü ... (K-80)

Sana heykeltıraş, heykel, görsel tasarım ile ilgili birileri lazım olduğunda, benim öz dayımın oğlu, heykel konusunda çok iyidir. Ama sanatçı olduğu için işine çok karışmayacağı. (K-01)

Ya, sanatçının işine karışılmaz. (K-19)

Ha. (K-01)

Mehmet Bey siz yoktunuz iki gündür. Bir yeri göstereceğiz ama oraya gitmeye gerek yok, diyorlar. Bu insanlar, baktıkları zaman, neyin ne olduğunu biliyorlar. (K-80)

Bir sonraki grup, bizim kadar açık, ekspresif olmayabilir. Duygularını söylemeyebilir. (K-01)

Doğrudur. Hani, siz daha net kendinizi ifade ediyorsunuz, falan filan, hani bir de görmüşsünüz, neyin ne olduğunu biliyorsunuz. (K-19)

58 ülke gördüm ben ya. (K-01)

58 ülke, üçte ikisini demek yani, gittiğiniz yerlerin hinterlandını da hesaba katarsanız. (K-19)

280 tane şehirde bulundum. Amerika yok bunda yani. Amerika'ya gitmedim daha, Avustralya'ya da gitmedim. (K-01)

Hani, bizde bir söz var. (K-19) Ne var? (K-01)

İşte "Gez Konya'yı, gör dünyayı" diye. Hani, öyledir, böyledir. Şimdi, tutup İspanya'da, Endülüs'ün kalıntılarını görmek, belki dünyanın yüzde 25'ini gezmek yani. (K-19)

Evet. (K-01)

O açıdan diyorum. (K-19)(K-19 - 10.02.2020)

_

Hayvalı'ya mı? (K-03)

Xxxx (K-02) Hanım götürüyormuş, oraya. (K-18)

Ben Hollandalı getirdiğim için, Türkler başka yere, Hollandalılar başka yere gider. Ben Hayvalı'ya gitmedim. (K-03)

Onlar leblebi yemiyorlar zaten. (K-60)

(Yüksek sesle gülüyor) (K-03)

Niye onlar yemiyorlar mı? (K-80)

Var, Hollanda'da. (K-03)

Koreliler sevmiyor. (K-60)

Neyi seviyorlar Hollandalılar? (K-80)

Şekerli leblebiyi seviyorlar. Kaymaklıyı da severler. Tereyağı olan her şeyi Hollandalı sever. (K-03)

Koreliler acılı yiyebilirler. (K-80)

Ama onların kahvaltıları falan farklı değil mi? (K-60)

Hollandalılar sabah, öğlen şey yerler, sandviç. Bir de üstüne reçel sürerler. (K-03)

Sosları da tatlı diye hatırlıyorum ben. (K-60)

Sosu severler, tatlı da var, ekşi, acı da var, sosu severler. Hollanda'nın bir mutfağı yoktur, onu söyleyeyim. Kızarmış et, haşlanmış patates ve neydi o, kuşkonmaz. Hepsi bir tabakta, budur Hollandalının yemeği. Ama süt ürünleri muhteşemdir, peynirleri muhteşemdir. Bizim menü olarak sunduğumuz yemekler çok fazla geliyor Hollandalıya. Porsiyonlar çok büyük bir de. Çok büyük geliyor. Ben çoğu zaman Hollandalıya öğlen, burda Hattuşa'da Aşıkoğlu'nda da lütfen bana bir soğuk sandviç, bir de çorba diyorum. Öğlen yemeğinde. Çorba içiyorlar ve soğuk sandviç yiyorlar ve muhteşem mutlular. (K-03)

Evet, dün bunu söylemiştim. Dün yediğimiz kazı, çok rahat iki kişi yedik. Çok rahat üç bile olur. Tadında kalsın, damağında kalsın, başka bir şeyler yesin. (K-01)

Öğlen yemeğinde bir saat vakit kaybetmez Avrupalı, istemiyorlar, Hollandalı, Belçikalı istemiyor bir saat kaybetmeyi. (K-03)

Akşam yemeği?(K-80)

Ama akşam yemeğini sıcak yerler. Hani, oturup ehli keyif yerler. Saatlerce yerler. Sohbet, şarap. (K-03)

Yemek, bir ibadettir, bir Avrupalı için. (K-01)

Uzun otururlar, 11'e kadar otururlar. (K-03)

Son akşam yemeğidir. (K-01)

Ama öğlen çantalarının içinden sandviçi çıkarır yer. Bir tas çorba. Sadece meyve yerler. (K-03)

Ekmeği bölün, şarabı için, orda ben olacağım der. Onun için yemekte konuşulur. Bizde konuşulmaz. Farzıdır yani. Bizde konuşulmaz, çünkü hava yutarsın, konuşurken. (K-01)

Yemeğe de yer kalmaz. (K-19)

Ben bir Rusları sevmedim. Çok pis yemek yiyorlar. (K-60)

Komünizm geçti üstlerinden. (K-01)

Evet, ama onlar komünizmden çıktılar ya. Olmadığından yiyorlar. Arap görgüsüzlüğünden; Rus olmadığından kötü yemek yiyorlar. (K-03)

... (K-3 - 10.02.2020)

4.4.2. Yöresel Ürünler ve Yemekler Sokağı

Yöresel gıda ürünlerinin satıldığı ve yine yöresel yemekler sunan restoranların bulunduğu bir sokak yapılmalıdır. Çorum'da faaliyet gösteren ilçelere özgü yemekleri sunan restoranlar bu bölgede toplanmalıdır. İlçe belediyeleri ve kadın kooperatifleri tarafından işletilecek bu restoranlar hem yemeklerin yenilebildiği hem de gıda ürünlerinin satın alınabileceği ve aynı zamanda ilçelerin tanıtıldığı yerler olacaktır. Restoran ve işletmelerde yemek yiyenler ve alışveriş yapanlar, satılan yöresel ürünlerin nasıl yapıldığı, nerelerde yetiştiği ve ilçedeki turistik çekimlere ait resimleri, videoları izleyeceklerdir.

Merkeze yakın bir bölge olan, Güpür Hamamı ve Dikiciler Arastası'nın olduğu yerden başlayarak Azap Ahmet Sokağın sonuna kadar olan alan ve bu sokağa çıkan ara sokaklar yöresel yiyeceklerin satıldığı işletmelere tahsis edilmelidir. Bu bölgenin önerilmesindeki neden, sol taraftaki evlerin büyük bir çoğunluğunun iki katlı restore edilmiş eski evler olmasıdır. Ayrıca, otobüs duraklarına yakın olduğu için Çorum'da yaşayanlarda çok rahat bir şekilde bu alana gelerek alışveriş yapabilecek olmalarıdır.

Harita 1: Yöresel Yemekler İçin Önerilen Bölge

Kaynak: <https://parselorgu.tkgm.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 26.10.2020

Yöresel ürünlerin satışının yapılacağı bölge için Harita 1: Yöresel Yemekler İçin Önerilen Bölge, Güpür Hamamı'ndan Azap Ahmet Sokak sonuna kadar olan alan kullanılabilir.

- İlçe Belediyeleri ve tarım kooperatifleri, bu alanda hem kendi ilçelerinde yetiştirilen ürünlerin satışını hem de ilçelerinin tanıtımını yapabilirler.
- Yine bu alanda yerel gıdaların ve organik gıdaların satışı ile beraber, bu gıdalar kullanarak yapılan yemeklerin verildiği restoranlarda toplanmalıdır.
- Çorum'a özgü yiyeceklerin bu alanda toplanması, internetten on-line ve off-line satışlarının ve kontrollü olarak yapılmasını da sağlayacaktır.
- Bu alan araç trafiğine kapatılarak, sadece yayaların geçebileceği bir alan olarak düzenlenmelidir.

Azap Ahmet Sokak 25.10.2020

- Sokaktaki binalar Saat Kulesi tarafından gelirken sol tarafta olan iki katlı evler gibi, duvarlar beyaz boyalı, kapı ve pencereler koyu kahve renkte olacak şekilde tüm evlerin sokağa bakan cepheleri düzenlenmelidir. Aynı işlem sağ taraftaki yüksek katlı binaların sundurma altlarına kadar olan kısımlar içinde yapılmalıdır.
- Bu şekilde bir düzenleme ile Gazi Caddesine paralel güzel görünümlü bir sokakta elde edilmiş olacaktır.

İhtiyaca ve gelişmeye paralel olarak bu alana Azap Ahmet Sokak’a bağlanan diğer ara yollarda dâhil edilmelidir.

Diğer illere ve bölgelere özgü yemeklerin sunulduğu restoranların toplandığı bu tarz bir bölgede başka bir alanda oluşturulmalıdır.

Şurda eski evleri yapmışlar, restaurant vesaire olarak kullanılıyor. Tabi, biraz da görsel olarak düzenlenmesi lazım. Çünkü şey, levhalar şeyi kapatıyor. (K-80)
Evet maalesef. (K-02)

Yani, şurdaki levhaların, düzenlemesi gerekiyor. Levhalar binanın önüne çıkmış görünüyor şuan.(K-80)

Şuralarda bir yerde migros vardı, değil mi, arkada bir yerde. (K-2)

Tek renk ve daha otantik olması lazım. Tarihi dokusuna uygun yazı stili kullanılmalı. (K-03)

Benim söylediğim çalışma şuydu, şu karşı cephe... (K- 18)

Kaç kadar sürer bu projelerin bitmesi? (K-01)

Şu an projelerimiz hazırlanıyor, bitince ihaleye çıkılacak... (K-18)

2023'ten önce hazır olur mu? (K-01)

Olur, olur.(K-18 - 10.02.2020)

_

Bak sen güzel bir şey söyledin. 700 köyü var dedin. Kaç çeşit yemek var.(K-01)

Yemekler çok fazla, sarma, baklava çeşitleri çok. (K-80)

Kongre salonu var mı? (K-01)

Anitta'da var, ondan sonra üniversitenin var. Resmi kurumların kullandığı en büyük toplantı salonu orası. (K-80)

Ya gastronomi kullanmayalım, Türkçe değil, yemek kültürü desek. Marketing'de kullanırsın ama ne biliyim yemek kültürü, gene Atatürk diyoruz. (K-01)

Biraz da şeyi konuşalım, hangi acentelere ulaşmak doğru olur, burayı ama alternatifle gitmen lazım abi, adamların hadi gel dedin buraya. (K-01)

Şimdi şöyle, siz kontrol etmiş oluyorsunuz, sizlerden sonra acenteleri çağıracağız. (K-80)

Bravo. (K-01 – 08.02.2020)

4.4.3. Pisa Glutensiz Cafe

Valilik arkasında Alaybey Sokakta faaliyet gösteren Pisa Glutensiz Cafe’da Çölyak hastaları ve glüten hassasiyetleri olanlar için unlu mamüller üretilmektedir. İlimizde yaşayan ve dışarıdan ilimizi gezmeye gelecek kişiler için çok önemli bir işletmedir. Aynı şekilde şeker hastaları için tatlı üreten yiyecek içecek işletmelerinin olmasına yönelik çalışma yapılmalıdır.

4.5. Hediyeelik Eşya Mağazalarının Olması

Turizm destinasyonların en önemli özelliklerinden birisi alışveriş mağazalarıdır. Çorum’da hediyeelik alışveriş mağazaları bulunmamaktadır. Dışardan gelenler ve şehir dışına çıkacak olan Çorumlular leblebiden başka hediye götürmemektedirler. Bu eksiklik daha önce yapılan Çorum İli SWOT Analizi’nde de tespit edilmiştir (Kaygın & Güven, 2013, s. 57).

Bir desitinasyonda satış yerlerinin (hediyeelik eşya, bölgeye özgü eşyalar, ürünler vs) olması çok önemlidir. Satış yerleri, turistlerin destinasyonda buldukları süre içerisinde uğradıkları, zaman geçirdikleri ve harcama yaptıkları yerlerdir. Satış yerleri, zamanla destinasyon için çekicilik unsurları haline de gelerek, bölgenin turizm gelirleri ve istihdamın artmasında çok önemli rol oynarlar. İlimize gelen yabancıların, leblebi dışında alabilecekleri ürünler oluşturulmalıdır. İç Anadolu’yu Karadeniz’e bağlayan en yoğun karayolu ilimizden geçmektedir. Bu yolu kullanan kişileri ilimiz merkezine çekecek çevre yolundaki leblebici dükkânları dışında farklı satış yerleri ve ürünleri oluşturulmalıdır.

Kapadokya bölgesinde turist gruplarının alışveriş yaptıkları el dokuması halıların satışının yapıldığı büyük halı mağazaları bulunmaktadır. Ayrıca, Avanos’ta çanak ve seramik mağazaları, Uçhisar’da onix ve gümüş mağazaları bulunmaktadır. Avanos’ta Hitit ve Frig dönemlerine ait sunum kapları, testiler, tabaklar elle boyanarak satılmaktadır. Bu mağazalar bölgeye gelen grupları, bir takım anlaşmalarla kendilerine bağlamakta ve turistlerin bölgeyi ziyaretleri sırasında grupların mağazalara uğramalarını ve alışveriş yapmalarını sağlamaktadırlar.

Kuşadası – Selçuk bölgesinde ise Deri Mağazaları Çamlık’ta toplanmışlardır. Özellikle büyük yolcu gemileriyle gelen turistler, Efes ve Meryem Ana’yı ziyaret ettikten sonra Çamlık’taki Deri Mağazalarına götürülmektedirler.

Van'daki birçok gümüş mağazasında Urartu dönemi takılarından yola çıkılarak hazırlanmış hediyelik eşyalar satılmaktadır. Van'a gelen turist grupları gümüş işleme atölyelerine ve mağazalarına götürülmektedir.

Hitit Havası! İlk Berlin'de gördüm ben, küçük kavanozlar, kavanozlar süslü, Berlin şeyleriyle süslü. Ondan sonra, "A, bir açtım!" içi boş! İçi boş, bir baktım üstünde "Belin Havası!" yazıyor. Allah cezanı verecek. Sonra, şeyde İstanbul'da başladı, "Boğaz Havası". Boş kavanozlar ama üstünde İstanbul görselleri. (K-03)

Satıyorlar işte İstanbul havası diye! (K-02)

Boğaz havası! (K-01)

Sonra Meryem Ana'da küçük şişlere toprak koydular. "Meryem Ana Toprağı" diye. (K-03)

Peki bir şey sorabilir miyim? Bu Katolikler bir yeri ziyaret ettiklerinde toprak alıyorlar mı? (K-80) Alıyorlar. (K-03)

E, bizde de alıyorlar. Türbe toprağı alıyorlar. Cüher diyorlar. (K-80)

Hayatım her zaman, biliyorsun Bizans zamanında da freskleri kazıyıp kazıyıp yemişler ya, şifa verdiğini düşündükleri için. (K-03)

Çocuk olmuyor mesela, onu içtiğinde ya da yediğinde olacağını düşünüyor. (K-80) Şifa verdiğini düşünüyor. (K-03)

Evet. (K-80)

Kiliseler içinde çok dualar okunuyor, o duaların enerjilerinin duvarlara girdiğini düşünüyorlar, freskleri kazıyıp, kazıyıp; bardağın içine suyu koyup, içiyorlar ve şifa olduğunu düşünüyorlar. Aynı şeyler Türkler içinde işte. (K-03)

Peki, daha öncesinde var mı? (K-80)

Evet, daha öncesinde de var. Roma döneminde, Pagan döneminde de var. Şaman'da da var. (K-03) Ruh birliğinden beri var. (K-01)

Evet, doğadaki her canlının bir ruhu var. (K-03) O fresk değil artık! (K-01)

Tabi, o fresk değil, ordaki dua için, ordaki duayı yiyor aslında o. (K-03)

Ortodoks ikonalarının penceresi, diğer dünyaya açılan penceredir. Yansımadır. Tapınmayız. Onun doğasına tapılır. (K-01)

Objeye değil yani. (K-03)

Şelçuk'ta da var ya, şeyde, kümbetlerindeki, mumyalanmış şeyleri alıyorlar, yiyorlar ya, aynı mantık o zaman! (K-80)

Evet, aynı; zezem suyu aynı. Şifa veriyor diyorlar ya, zezem suyu. (K-03)

Yav, suyun kendisi hayattır zaten. Bakma bugün biz herde su taşıyabiliyoruz. Zezem suyu hayat suyudur. (K-01)

Hayatım zezem suyu özel. (K-03)

Zezem suyu, Hacer, Merve ile Sefa arasında koşu koşu ararken bulduğu bir sudur. Yani hayat suyu o, kendisi özel değil. (K-01)

Değil ki, onlar, o sebeple içmiyor ki, gülüm! (K-03) İşte kutsallaştırıyor. (K-01)

Evet. Onu demek istiyorum. (K-03)

Yunanlılar niye ayazmalar yapıyorlar? Ayazma yaptığında orası dinsel hale gelir. Korunmak zorunda kalır ve kutsal olduğu için kirletilmez. (K-01)

Aynı şey. (K-03)

Türk'te niye yok? (K-01)

Ne yok? (K-80)

Suya kutsallık atfetmek? (K-01)

Var. Sarılıkla ilgili burda şeyler var. Sarılık olan, geçiren yeni doğmuş çocukları, sarılık suları var birkaç yerde, tekkeleri var. Ordaki çıkan sudan alıyorlar. Yanındaki toprak alıyorlar. O toprağı çocuğa sürüyorlar, sonra da o suyla yıkıyorlar ve bununla sarılıkların geçeceğine inanıyorlar. (K-80)

Körlerin suyunu açan su, Bosna'da, benim anneannemin memleketinde. Anneannemin, anneanesi oraya geliyor, gözleri kör, açılınca da ordaki paşayla evlendiriyorlar. Anneannemin anneanesi, III.Selim'in kız kardeşi. Ama suya onu. Ama bizimkilerin hepsinde de katarak var. Anneannemde, teyzemde, öbür teyzemde, annemde, hepsinde. (K-01)

İsrail'de, İsa'nın musalla taşının üstüne "mür kokusu" sürüyorlar; ağır bir koku o. Bütün Hıristiyanlar ellerinde torbalarca eşarplar getiriyorlar. (K-03)

"Mür" dediğin günnük ağacı mı? (K-01)

Evet, o; ve o musalla taşına sürüyorlar eşarpları Hıristiyanlar; ve o koku eşarba geçiyor ve bizde nasıl Hac'dan öteberi getiriyorlar, onlarda o eşarpları götürüyorlar. (K-03)(K-3 - 9.02.2020)

4.5.1. El Sanatları Satış Yerleri

Kapadokya, Kuşadası ve Antalya gibi turizm merkezlerinde olduğu Çorum'da benzer bir yol izlenmelidir. Hitit dönemine ait eserler kullanılarak bunlardan altın ve gümüş takı koleksiyonları oluşturulmalı, sarrafların bulunduğu alanda satışının yapılması sağlanmalıdır. Aynı şekilde sarrafların bulunduğu alandan Sancaktar Camisi'ne kadar olan Kubbeli Caddesinde ve Milönü'ye kadar olan Uğur Mumcu Caddesi'nde tekstil ve diğer hediyelik eşyaların satıldığı ve üretildiği alanlar olarak belirlenmelidir. Özellikle bu bölgeye özgü el işi ürünlerin satıldığı alanlar oluşturulmalıdır.

Veli Paşa Konağı'ndan Kubbeli Caddesine doğru giden aralarda, Kadın Kültür, Engelli ve Halk Eğitim Merkezlerinde kurs gören kişilerin yapmış oldukları ürünlerin sürekli olarak satıldığı mağazalar yapılmalıdır. Rehberler Çorum'da ve ilçelerde bu merkezlere gittiklerinde satışı yapılan ürünleri görmek istemişler ama her seferinde, kurs bittiğinde sergi açıldığı söylenmiştir. Bu kurslara gidenler, kursları tamamlayanlar ve öğreticiler tarafından yapılan el işleri, belediye tarafından ya da oluşturulacak kooperatifler bu mağazalarda, yapan kişinin adının yer aldığı sertifikalarla turistlere satılmalıdır. Böylelikle turistlerin leblebi dışında Çorum'a özgü alabilecekleri el işleri ve diğer hediyelik eşyaların oluşması sağlanmış olacaktır. Önemli olan, bu satış yerlerinin sürekli olarak faaliyet göstermesi ve insanların ziyaret edebilecekleri noktalarda olmalarıdır.

Şehirde ailelerini kaybeden engelli çocuklara bakım yeri var mı? (K-03)

Var, çok güzel bir mekân var. Belediyenin Engelli Eğitim Merkezi var. (K-80)

Engelli oranı yüksek mi burda? (K-03)

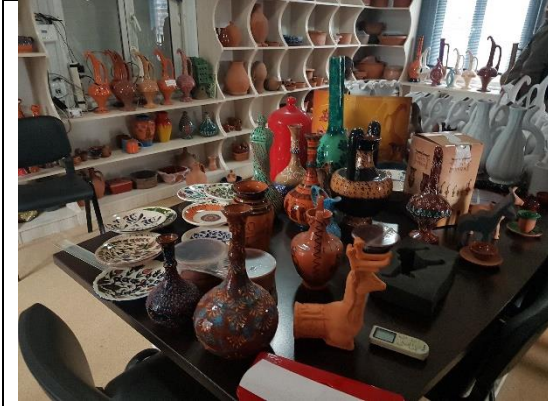
Evet yüksek. (K-80)

Akraba evliliği mi? (K-03)

Evet. Kapalı toplum demiştik, hatırlıyor musunuz? (K-80) ... (K-3 - 10.02.2020)

4.5.2. Hitit Terra

Hitit Terra'nın 100 metrelik eski fırını yapmayı planladığı sergi ve satış mağazası fikri tüm rehberler tarafından beğenilmiş olup, burada sadece Hitit'e ve Çorum'a özgü eserlerin satılması önerilmiştir.

Burda Hitit Terra diye bir firma var. İnternet siztesinden göstereyim size, çok profesyonel bir firma var. Günün 24 saat gönderdiğimizde pişirip gönderiyorlar. Ücrette almıyorlar. Bunlar, aklınıza gelebilecek, arkeoloji ile ilgili, toprakla ilgili, şuanda gidip inceleseniz şok geçirirsiniz, "Çorum'da böyle bir yer mi var?" diye. Binlerce arkeolojik seramiğin birebir kopyasını yapıyorlar, çok kaliteli bir firma, profesyonel bir firma, biz bunlarla hemen gönderdiğimizde aynı gün pişirip veriyorlar. İskilip yolunda giderken, o büyük cami yapıldı ya, büyük caminin karşısında, 100 metre ilerde. Toprakta herşeyi yapıyorlar Hocam, aklınıza ne geliyorsa. Bunların hepsi de topraktan kendi üretimleri, üretip satıyorlar.(K-59 - 7.02.2020)

Buraya uğrayalım, yerini anladınız mı? Olmadığı GPS'ten bakarız.(K-3 - 7.02.2020)

Hitit Terra'yı biliyor musunuz? Cengiz Bey şimdi, ailesinin 100 metrelik fırınına tekrar hayata geçiriyor, yapıyorlar şu anda, 100 metrelik fırın. Müze yapıyorlar. Hem üretimde yapıp, sergi alanı da yapıp orda satacak. (K-02)(K-2 - 7.02.2020)

_

Ordan ben çok ümitliyim. (K-01)

Fırın mükemmel!(K-02)

O büyük fırın, o raylı sistem ve şey, valla ... (K-03) Çorum'un ekonomik hayatına değer katacak. (K-01)

Sana katılıyorum ama ıvır zıvır bölgenin kını satmayıp, sadece kendi bölgeye ait şeyleri satsalar daha iyi olur. (K-02)

*O da olabilir ama şöyle düşün, Hititler, Truvalılar, seri üretim yaparlar.(K-01)
Satış olarak sadece buradaki ürünler olmalı ve başka yerde sattırılmamalı,
müşteri onu almak için buraya gelmeli! (K-80)*

Başka bir şey üretmeye zamanı olmaması lazım. Doğru bir pazarlama ile. (K-01)(K-2 - 8.02.2020)

_

Hitit Terra'da şu tarafta. (K-60)

Çok acayip olacak. (K-03)

100 metrelik fırını yapıyor şu anda. (K-02)

Siz onunla bir tanışın, ona bir destek verin ya. (K-01)

Hitit Terra'yı mı? (K-60)

Evet. (K-01)

*Biz normalde yıllardır çalışıyoruz. Müzede de çalıştık. Her sergiye davet ederiz.
Bir ara kötüydü durumları, şimdi düzelmeye başladılar. (K-60)*

Yüz metrelik fırın yaptırmış. (K-02)

*Bir ara hediyelik eşyalarımızı alırdık ama onların sorunu neydi? Onlar hediyelik
yani bezemeli seramik satıyorlardı bir ara, desenleri yapan kişinin çok kötü şeyi
vardı, kalemi çok kötüydü. O zamanda uyardık. Şimdiki işçisini görmedim. (K-60)*

Şimdi birisini almışlar. (K-02)

Boyayan kişi görmedik bizde. (K-03)

*Göstereyim birşeyler dedi, ebruları gösterdi. Ama o yüz metre raylı fırın bittiği
zaman. (K-02)*

*Hocam, o iş öyleyse, ben Avanos çömlekçilerinde organizasyon nasıl olduğunu?
A vanos'ta nasıl yapıyordu, biliyor musunuz? (K-80)*

Seramik ustası Avanoslu, tanıştınız mı? (K-60)

Yok tanışmadım. (K-80)

*Avanos'ta ham olarak ürettikten sonra evlere dağıtıyorlar. Bayanlara, kadınlar
çalışıyor, çiziyor, veriyor. Tekrar bunlar üst sırlamasını yapıyorlar. Sistem orda,
o şekilde çalışıyor. Yani, demek istediğim biz burda Halk Eğitimle kadınlara bu
iş organize edersek. (K-80)*

Kalıpla çizdiriyorlar üstüne. (K-60)

*Kalıbı veriyorlar, işçiliği kadınlar yapıyorlar ve A vanos'ta yapılanları kadınlar
yapıyorlar. O rapidolarla. (K-80)*

*Mantıklı, çünkü hem ürünü yetiştiremiyor. Hem de çizmesi çok kötü. (K-60) Onu
ben organize ederim, o şeyini, üretim olayını. (K-80)*

Ama mekan güzel olacak, bitince. (K-02)

Evet, güzel olacak. (K-03)(K-2 - 9.02.2020)

4.6. Eğlence Mekânlarının Eksikliği

Bu çalışmada tespit edilen önemli eksiklerden birisi de ilimizde eğlence mekânlarının eksikliğidir. Turistik destinasyonlarda, akşam ve gece saatlerinde turistlerin kaldıkları otellerden dışarıya çıkararak daha çok harcama yapmalarını sağlayan en önemli unsurlardan

birisi de eğlence hayatıdır. Tur gruplarıyla veya münferit olarak gelen turistlerin, akşam yemeği ve sonrasında boş vakitlerini değerlendirebilecekleri, otellerin dışında alkollü ve alkolsüz mekânlar oluşturulmalıdır.

İlimizde otellerin bünyesinde bulunanların haricinde restoran ve eğlence mekânları olmazsa, gelen turistlerin otellerin dışına çıkmaları sağlanamaz. Bu durum haberlerde sıklıkla gördüğümüz Antalya ve Kuşadası’ndaki çarşı esnaflarının herşey dahil otellerinden şikayetine etmesine yol açan toplumsal huzursuzluğa yol açacaktır. Turistlerin yapmış oldukları harcamaların belirli birkaç gruba değil, yerel halka mümkün olduğunca eşit bir şekilde dağıtılmasına yönelik planlama yapılmalıdır.

Katılımcılar oteller dışında, canlı müzik dinleyebilecekleri, yemek yiyebilecekleri ve alkollü-alkolsüz içecek alabilecekleri mekânları görmek istemişlerdir. Katılımcıların bu mekânlarla ilgili ifadeleri aşağıdadır.

Eğlence Mekânları

Güleryüz Restoran (Samsun Yolu Üzeri)

Akşam gittiğimiz eğlence yerleri efsaneydi. Güleryüz efsaneydi. (K-03)

Az daha büyük büyük şeylere sebep oluyordun, mal oluyordun yani. (K-01)

Efsaneydi yani. (K-03)

Paşa'da efsaneydi, değil mi? (K-80)

Paşa'da efsaneydi. (K-03)

Paşa'nın geçen ki sahibi çok iyi birisiymiş bölgede, oğlu için açmış. Bir takım olaylardan sonra hemen devrettirmiş. Bu adam yeni aldı kimse? Geçen sene Xxxx Hocalarla geldik buraya. (K-80)

Cumartesi akşamı üç masa vardı ya. (K-03)

Ama bitiyor işte, saat 23:30'da geldik biz. Yarım saat sonrada kapattılar. Zaten bizden sonra servisi kestiler. (K-80)

Ha .. (K-03)

Siz fark etmediniz. Servisi kestiler, kalkın işareti yapmaya başladılar zaten. Işıkları kapattılar. Sonra temizlik yapıyoruz diye açtılar. Millet kalktı. (K-80)

Efsaneydi. (K-03)

Şey ciddi problem, saat 12'de kapanması. Yukarı kadar gittiler. Hani şeyi gördük ya, Fenomen'i gördük ya, onun ilerisine kadar gittiler, ordaki mekanları kapattırdılar. Orda lokantalar var, içkili lokantalar. Tek tek bize geldiler ondan sonra. (K-80)

Polisler. (K-03)

Tabi, yukarıdan dönüp bize geldiler. O yüzden saat 12'yi beş geçe filan geldiler ya. (K-80) Üç'te "Düt" yaptı. Ben baktığımda "Dört"tü. İşleri o, demek ki. (K-01)

Onlara da öyle söylüyorlar. Yapacak bir şey yok! (K-80)

Konya'da da yok ya! (K-02)

Nasıl yok Konya'da? (K-01)

Konya'da Balıkçılar Oteli'nin orda içiyorduk en son o da yasaklandı. (K-03)

Hilton'da içiyoruz.(K-02)(K-3 - 9.02.2020)

_

Dün akşam Coffee and Study'e mi geldiniz? (K-02)
Evet, bir tek orası açıktı. Başka yer yoktu ki (Akşam bir arkadaşı ile buluşmak için yemekten sonra ayrıldı) (K-01)
Kaçta kadar açık orası?(K-02)
On ikiye kadar, on iki de kapatıyor. (K-01)
Ama geçen açıktı. (K-02)
On iki de her yer kapanıyor! Açık yer yok! (K-03)
Belediyemize duyurulur Xxxxx (K-19) Bey (K-02)
Ya, boş ver, belediyenin daha ciddi şeyi var. Ortaköy'ün binalarının giydirilmesi lazım. (K-01)
Evet. (K-02)
Ya, dün Dulkadiroğlu Konağı'nın yan tarafında bir otel vardı, yan tarafını siding yapmışlar, öne bakan kısmına ahşap havasını vermişler. (K-01 – 10.02.2020)

4.7. Yaya Yürüyüş Yolu Eksikliği

Şehir içerisinde yaya yollarının çok olması, turistlerin şehir merkezinde daha çok zaman geçirmesini sağlayacaktır.

- Şehir içinde özellikle turistik çekicilik olarak belirlenen yerler arasında yaya yürüyüş yolları yapılmalıdır.
- Güzergâhlar kısa ve uzun tur şeklinde olmalıdır. Yönlendirme levhaları olmalıdır.
- Belirlenen güzergâhların tekerlekli sandalye ve çocuk arabaları için uygunluğu belirtilmelidir.
- Kubbeli Caddesi, Veli Paşa 1.Sokak gibi araç trafiğine kapatılmış yollarda bulunan işyerleri tabelaları, tenteleri, kullanılan afişleri, sokağa bakan cepheleri belediye tarafından belirlenen şekilde olmalıdır. Çok büyük reklam tabelaları ve afişler kullanılmamalıdır.
- Bu yollar hem gündüz hem de akşam saatlerinde yürünebilecek şekilde olmalıdır.
- Yollar üzerinde insanların ilgilisi çekecek çeşmeler, heykeller, peyzaj ve ışık düzenlemeleri yapılmalıdır.

... (Alaca Höyük Ören Yeri) Hocam görüyon mu? Uzun tur, kısa tur bak! (K-01)
Evet, bu. (K-03)
Tabela yapacağı. (K-01)
Bak, short kırmızı, long mavi. (K-03 – 09.02.2020)
****(Öneri yapıyorlar, gezi planı için)*

_

...Yürüyelim isterseniz burdan Belediyeye doğru. (K-19)
Sevgi Yolu mu burası?(Veli Paşa Konağı'ndan Belediye'ye doğru yürürken geçtiğimiz Veli Paşa Sokak'ı kastediyor) (K-03)
Yok, burası Sevgi Yolu değil! (K-19)
Sevgi Yolu var mı? (K-03)
Yok! (K-19)
Alsancak gibi(K-02)
Terzi Xxx (K-03) singerlerin renklerini gördün mü? Ne güzel renkler bak! (K-02)
Aaa, ! (K-03)
Babası Hollanda'da kraliyetin terzisi, babası el vermiş, yetenekli... (K-02)
Buralar nereler? (K-02)
Buralar, Kulaksız Cami var, yürüyüş yolu, güzel bir alan. (K-80)
Belediye nerde, bi göster bana. (K-02)
Hemen ilerde sağda. (K-80)
Tamam. Ben burayı bilmiyorum. Sokmamışım müşteriye demek ki, bilmiyorum buraları. (daha önceden geldiğinde Saat Kulesi'nde turistleri serbest bırakıyormuş) Burası çarşısı. (K-02)
Ben duyamıyorum konuşmaları am, çok uzaklaştınız benden! ((K-02) (K-03) ve (K-18) (K-19) bizden uzaklaştılar, önden gidiyorlar) (K-80)
Yürü, bırak beni sen, onların yanına geç. (K-02)
Duyamıyorum konuşmaları (K-80)
Unutmuşum onu ya. (Gülüyorlar) (K-03 - 10.02.2020)

_

Salihli'de "Kırk Kurna" diye şey var. Orda kırkından da su içerler, dilek diler. Sizde işte kaç çeşme koyacaksınız, hani otuz kurna, ne biliyim. (K-03)
Yedi çeşmemiz var, toplam dokuzu bulacağız sanırım. (K-18)
Hadi, yedi kuma. Her birinden içecen, dilek dilicen. Bu insanı çeker. (K-03)
Hikâye olacak diyorsunuz. (K-18)
Tabi, oluşturmanız lazım, çekmesi için. Salihli'deki Kırk Pınar dağda bide, herkes gidiyor. (K-03)
Bir de burda "üçler, yediler, kırklar" motifleri var. Onları da kullanabiliriz. (K-80)
Tamam, onları da kullanabilirsiniz. (K-03)
Mesela birisi üçü yaparlar. Üçünde üç farklı uygulama yaparlar. Yedisi, hep kullanılan bir motif zaten. (K-80 - 10.02.2020)

4.8. Ulaşım

Kış döneminde karayollarının ve havaalanının kardan dolayı kapanma durumu olabilmektedir. Bunun için gerekli önlemler alınmalıdır. Özellikle ilk grupta 07.02.2020 tarihinde, Ortaköy'den dönüşte yoğun kar yağışı nedeniyle, Çorum – Ortaköy yolu kapacak bir duruma gelmiştir. 07.02.2020 tarihinde yapılan Hattuşa ziyaretinde, Aslanlı Kapıdan

İlerisine grubun aracı kardan dolayı (Yerkapı, Kral Kapı'ya) çıkamamış ve geri dönmek zorunda kalmıştır.

İlk grubun gelmesinden bir gün önce 5 Şubat 2020 tarihinde Pegasus Havayollarına ait yolcu uçağı Sabiha Gökçen Havalimanı pistinde olumsuz hava şartlarından dolayı iniş sırasında parçalanmış, kazada üç yolcu hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan bir gün sonra gelen ilk gruptaki katılımcılar hava şartlarından ve yaşanan uçak kazasından dolayı oldukça tedirgin ve korkmuş bir durumda tura katılmışlardır. Dönüşlerin de havanın karlı olması ve İstanbul Havaalanlarının kardan dolayı zaman zaman kapadığı haberlerinin gelmesi nedeniyle endişeli bir durumda uçağa binmişlerdir.

Kaç gündür ne haber, ne bir şey. (K-02)

Sen bana sor, sizin geleceğiniz gün uçağın parçalandığında haberim gece onbirde oldu. (K-80)

Evet, konuştuk ya. (K-02 – 10.02.2020)

_

Xxxxx (Eşi) konuştum, havalalanları kapanmış. Trabzon kapanmış, İstanbul kapanmış. (K-03)

Bakalım biz ne yapacağız. (K-02)

İstanbul kapanmış mı? Hangisi kapanmış? (K-80)

Sormadın onu. (K-03)

Sabiha Gökçen'den gidecek çünkü. Uff. (K-80)

Bakecek! (Düşünceli, canı sıkılıyor, öğleden sonra uçakla Merzifon'dan İstanbul'a, sonra İstanbul'dan aktarma yaparak İzmir'e uçacak). Biz ne havalarda uçtuk. (K-02)

Biz yarın kaçta uçuyorduk, hatırlıyor musun? (K-03)

Hiç hatırlamıyorum. Bakıyım şurdan şeyde vardır. (K-80)

Dört buçuk mu, ben miyim o? (K-02)

Benim ki de aynı uçakta mı? (K-01)

Aynı uçakta gidiyorsunuz, İstanbul'da ayrılıyorsunuz. (K-80)

_

Artık uzak mesafemiz kalmadı, yarın Çorum Şehir Merkezi, sonra otele gidiş, senin yarın 12'de servisin nereden? (K-01)

Ha, servisi öğrendiniz mi? (K-60)

Servis 12'yi çeyrek geçte tiyatromun ordan kalkıyor dediler. (K-80)

İki dakikalık mesafe. (K-)

Tamam, uçak kaçta? (K-60)

14:40'ta (K-03)

Valizini bu akşam hazırlarsın. Öyle ineriz. (K-01)

4.8.1. Merzifon Havaalanı

Katılımcıların tamamı turlarına Merzifon Havaalanı'ndan başlamışlardır. Turları tamamlandıktan sonra da yine aynı havaalanına bırakılmışlardır. Merzifon Havaalanı'nın aynı zamanda askeri havaalanı olması ve terminalin yetersizliği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Çorum'dan Merzifon havaalanına 45-50 dakikalık bir zamanda ulaşılabilir olması çok olumlu karşılanmıştır. Havaalanının isminin başka bir ili gösteriyor olması ise rehberler tarafından olumsuz bir durum olarak ifade edilmiştir. Mevcut havaalanının isminin Çorum'u da alacak değiştirilmesi, örneğin “Hitit Havaalanı” gibi olması turizm açısından daha uygun olacaktır. Ayrıca bu havaalanından İzmir, Antalya gibi diğer şehirlere de direkt uçak konması ilimiz turizmine olumlu etki yaratacaktır. İlerleyen dönemlerde, ilimizde konaklama sektöründe yeterli kümelenme oluştuğunda; yurtdışından bazı uçakların da bu havaalanına inmesi ve turlarına buradan başlamaları veya turlarını burada bitirmelerine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Birinci grupta ve ikinci grupta birer katılımcı, erken ayrılmak durumunda kaldıkları için Çorum'dan Merzifon Havaalanı'na transferleri, tur için tarafımıza tahsis edilen araçla yapılmamıştır. İki katılımcı, Çorum – Merzifon Havaalanı çalışan minibüslerle gönderilmiştir. Katılımcılarla yapılan sonraki görüşmelerde, transfer aracının kendilerini havaalanına uçuş saatinden çok önce getirdiği belirtilmiştir. Havaalanında yeterli bekleme alanı da olmadığı için iki katılımcı sıkıntı yaşadıklarını söylemişlerdir. Katılımcıların havaalanı ile ilgili ifadeleri aşağıdadır.

Bu terminalin iyi olan yanları neler size göre? (K-80)

(Yüksek sesle, yoğun bir şekilde gülüyor) Yok, iyi olan bir yanı var. Uçaktan çıkmamızla, alandan çıkmamız çok kısa sürdü. Süper hızlı. Valizler çabuk geldi. (K-01)

Valiz yeri kötü, herkes önüne yığılıyor, herkes burda duruyor tamam mı? (K-03)
O, insanların yarattığı bir sorun. (K-01)

Alan onu yönlendirmeli. (K-03)

İki bant olsa mesela, ne biliyim daha iyi olabilir. (K-01)

Dönen bir bant olabilir. (K-02)

Bir kere Çorum'un kendi havalimanı olması lazım. (K-01)

Peki, terminalde başka eksik bir şey var mı? (K-80)

Tuvalet sayısı eksik. Bir yer yapılacaksa önce tuvalet ve kadınlara daha çok tuvalet. (K-01)

Başka? (K-80)

Peki, Merzifon havaalanından alındıktan sonra insanlar sizce, en fazla ne kadar sürede ziyaret yerine ya da kalacakları yere gitmeliler? (K-80)

Rehberin yeterliliğine bağlı. Rehber yeterliyse, direk Alaca Höyük'e, Hattuşa'ya da götürebilir. Bir buçuk iki saat meşgul edebilecek bir rehberse. (K-01)

İdeal olarak? (K-80)

Yarım saat içinde gitmek doğrudur, bence. (K-01)

Yani yarım saat içinde bir yere gitmesi lazım diyorsunuz. (K-80)

Tabi, havalimanında tuvalete gitmemişse, en fazla yarım saat, kırk beş dakika sonra bir yere ulaşmalı. (K-01)

Yerden kastımız, restoran olabilir, alışveriş merkezi olabilir, otel olabilir, değil mi? (K-80)

Tabi, ama tuvaletleri olan bir yer olmalı. (K-01 - 8.02.2020)

4.8.2. Otopark

Çorum Merkezinde özellikle Gazi Caddesi ve İnönü Caddesi üzerinde yabancı araçların otoparklara yönlendirilmesi gerekmektedir. Şehir trafiğini bilmeyenler ve kendi araçlarıyla gelen yabancılar, bu caddeler üzerine konulacak işaret levhalarıyla öncelikle belediyenin otoparklarına yönlendirilmelidir.

Bununla birlikte, İnönü ve Gazi caddelerinde bulunan iş yeri sahipleri ve çalışanları, araçlarını cadde üzerine park etmemelidirler. Bu alanlar 5-10 dakika gibi kısa süreli duracak müşteriler için park yeri olarak kullanılmalıdır.

4.9. Rehber Eksikliği

Bu araştırmada tespit edilen bir diğer eksiklikte, bölgemizde aktif kokartlı rehber sayısının yetersiz hatta hiç olmamasıdır. Katılımcılar geldiğinde ziyaret edilen yerlerle ilgili bilgileri, yerelde yaşayan kişilerin vermesi istemiştir. Özellikle Osmancık, İskilip, Dodurga, Mecitözü gibi yerlerde temsilciler rehberlere bilgi vermiştir. Çorum Müzesi'ni ilk grupta Müze Müdürü, ikinci grupta müzede çalışan bir uzman gezdirmiş ve gerekli bilgileri vermiştir. Hattuşa ve Alaca Höyük Ören Yerlerini ise İl Kültür ve Turizm Müdürü gezdirmiştir. Şapınuva Kazı Alanı'nı ise Kazı Başkanı Prof.Dr. Aygül Süel anlatmış ve gezdirmiştir. Üçüncü grupta Çorum Müzesi yine Müze Müdürü tarafından rehberlere anlatılmıştır. Hattuşa, Alaca Höyük ve Şapınuva ören yerleri ise kazı başkanları tarafından anlatılmıştır.

Rehberler Hitit Kentlerinin detaylı bir şekilde gelen gruplara anlatılabilmesi için, arkeolog kökenli yerel rehberlerin bu gruplara eşlik etmesini istemişlerdir. Hitit

Dönemi’nden günümüze ulaşan eserler, Roma Dönemi gibi gözle görünebilen eserler olmadığı için, Hititleri bilmeyen kişilere (turistlere) anlatımı oldukça zor olmaktadır. Hattuşa ile ilgili yapılan başka bir çalışmada rehberlerin Hitit Kentlerinde fazla zaman geçirmemelerinin nedenlerinden birisi de bu çıkmıştır. Rehberlerin Hititleri anlatabilmeleri için daha çok görsel bilgilendirme tabelalarının konulmasını veya Boğazkale’de yapılan surlar gibi çalışmaların yapılmasını önermişlerdir (Yılmaz & Atilla, 2020).

Muhakkak, profesyonel rehberin yanında bir tane arkeolog olmalı. Gerekirse ben de gelirim. Hakimiyetse, mikrofonu, bende gelirim. (K-01)

Gezilerde arkeoloji öğrencileri var, üçüncü, dördüncü sınıf, onları kullanırız. (K-80)

Onların rehber olması için onları teşvik ederiz. Onlar için bir yüksek lisans programı açabilirsiniz. (K-01)

Gelen ilk gruplarda kokartlı rehberin yanında muhakkak bir tane arkeolog olması lazım. (K-01)

Yerelde yaşayan bir kişi en az on yıl orada yaşadığını belgelerse, orda rehberlik yapmalı. İskilip’te on yıl yaşayan birisi, İskilip’le sınırlı olarak rehberlik yapabilmeli, bunu düşünüyorum şimdi. Hangi şartlara bağlanmalı, suiistimal edilir mi? Özür dilerim, çünkü çok önemli bir şey söylüyorum şu anda, bütün bizim sistemimizi alt üst edebilecek bir şey ama belki de gereken bir şey. Bir konuşmamız lazım, kendimizi ikna etmemiz lazım, Türkçe rehberlikte öyle. (K-01)

Bence burada bir yüksek lisans programı açın, eğitimi verin. Rehberlik eğitimi siz veremezsiniz diye bir şey yok. Dünya kadar üniversitede rehberlik eğitimi veriliyor. (K-01 - 8.02.2020)

_

Bugün İskilip’te bizi gezdirdi. Maşallah, kokartı yok ama iyi rehber. (K-02)

Bizim rehber sıkıntımız çok ya. (K-41)

Çorum’da rehber yok mu? (K-02)

Bir yüksek lisans programı açsanıza, Hocam. (K-01)

Çorum’da son dönemde bir kişi varmış, onun dışında birkaç tane daha var ama aktif değil. (K-80)

Ha, eylemsiz. (K-02 - 8.02.2020)

_

Xxxxx (K-02) nüfusu belli bir rakamın altında kalan yerleşimlerde, orada doğmuş, orada yaşadığını ispat eden kişilere, belli eğitimlerle yerel lisans verilebilmeli. (K-01)

Yani. (K-02)

O şartlar nasıl, bir öğrenelim. Sadece Çorum’da doğduğu, büyüdüğü belli olacak, burda yaşadığı sürece geçerli olacak, sadece Çorum için geçerli olacak veya o yaşadığı ilçe neyse artık, bir belediye lisansıyla.(K-01)

Değişik bir düşünce. (K-02 -08.02.2020)

Çorum İçin Bir Proje Var Protokolü
“Profesyonel Turist Rehberlerinin Bakış Açısıyla
Çorum Kent Turizmi” Araştırma Projesi

güzergâhtan geçenlerin önemli durak noktalarından birisi haline gelebilir. Ayrıca, Ankara – Samsun arasında yapılması düşünülen hızlı tren hattının ilimizden geçecek olması, özellikle hafta sonları için ilimizi bir cazibe merkezi haline getirebilir. Belediye Başkanımız bu konu ile ilgili düşüncelerini, araştırmaya katılan ilk gruptaki rehberlerle aşağıdaki paylaşmıştır.

Tablo 3: İliniz İçin Nasıl Bir Gezi Planı Yaparsınız?

ETKİNLİK : Siz tur rehberi olsaydınız ilimize gelen turistler için nasıl bir gezi planı hazırlardınız?

Gezdirilecek Yerler	Yöresel Ağırlıklı Yemek (kahvaltı, öğle, akşam)	Konaklama ve Etkinlikler

Kaynak: (Evirgen vd., 2019, s. 92)

Tabii, büyük şehir belediyesi olsak belki daha rahat olur. Yani ancak örnek yapabiliriz, ilçelere ama burası 265.000 merkezde nüfus var, şimdi 267.000 olduk. Evet, Çorum nüfusunun aşağı yukarı %55, %60'a yakını neredeyse merkezde yaşıyor. Bizim bölgemizde yaşıyor ama diğer ilçelerimiz. İskilip, özellikle tarihi dokusu çok güçlü bir ilçemiz. Dediğiniz gibi Oğuzlar'da o doğa, çok güzel doğa turizmi ve işte Obruk Barajı'mız gerçekten çok muhteşem bir baraj. Etrafıyla beraber. Şapınuva, Ortaköy'de; Boğazkale hakeza öyle, Uğurludağ'da ben bir kazının olduğunu biliyorum. Var mı? (K-15)

Evet, var, var. (K-80)

Uğurludağ'da var. Uzakta, kenarda gibi duran yerlerimizde de var. (K-15)
Osmancık, nehir. (K-02)

Osmancık zaten, Koyun Baba bir kere oraya çok büyük bir anlam, değer katıyor. Şimdi sempozyum yapıyoruz işte gittiniz mi bilmiyorum? Elvan Çelebi Sempozyumu yapıyoruz. Elvan Çelebi'de şehrin dini hayatı açısından son derece önemli. (K15 – 10.02.2020)

...

... Birde şöyle bir vizyon geliştirdik. Şehrimizde tarihi dokuya haiz binalarımız şehir merkezinde var ama yeterli düzeyde değil, sayısal olarak ta, nicelik olarak değil, nitelik olarak da değil. Veli Paşa Hanı'na gitmişsinizdir herhalde, orayı bitireceğiz inşallah. Tamamlama projesini şu an hazırlıyoruz. Kaleyle ilgili geldik geldik artık içerisini yıkımlara başladık. Dört beş binayı yıktık, içerisindeki o restorasyonu hızlandıracağız. Bir mevcut yapıyı ayağa kaldırma, şehir merkezinde 200 dönümlük bir alanda şey yapacağız, korunaklı bölge oluşturacağız. Saat Kulesi'nin etrafına yaya yoluyla, yaya trafiği işleyecek

şekilde bir yeni bir düzenleme inşallah yapacağız. Araç sayısı ile ilgili, şey projesini yaptık, birinci aşaması bitmek üzere. Ne projesi? (K-15)

Rolöve projesi (K-18)

Rolöve projesi planları çıkmak üzere; ikinci aşaması, uygulama aşamasına Elhamdulillah geçiyoruz. Şehircilik Bakanlığımızın da on yedi milyon desteği var bize, hem kamulaştırmalarla ilgili, hem bu uygulamalarla ilgili. Sokak sağlıklılaştırmayla ilgili iki milyonluk desteği var, şehircilik bakanlığının. Saat Kulesi'ne bakan tüm işyerlerinin bir sokak sağlıklılaştırmayla tarihi dokuya uygun bir hale getiriyoruz. Onunla ilgili de desteği var. (K-15 – 10.02.2020)

Çorum Merkezi'nde yapılacak çalışmalar, ilçelerini kapsayacak şekilde genişletilmelidir. İlimiz dışından gelenler için ilçelere gününbirlik gidiş-gelişler planlanmalı, akşamları yine Çorum Merkezi'ne gelmeleri sağlanmalıdır. Çorum Merkezi, bu kişiler (turistler) için bir cazibe merkezi olmalı; yeterli sayıda, farklı fiyat ve düzeyde konaklama, yeme-içme ve diğer işletmelere sahip olmalıdır.

5.1. Hititlerin Çorum Halkı ve Yöneticileri Tarafından Benimsenmesi

Bu proje kapsamında Çorum'a gelerek şehir merkezinde ve ilçelerde bulunan turistik çekicilikleri inceleyen rehberlerin tamamı, Çorum Merkezi'nin, Hititleri kullanarak bir turizm merkezi haline gelebileceklerini belirtmişlerdir. Hititler denilince akıllarına Hattuşa ve Alaca Höyük'ün geldiğini ama Çorum Merkezi'nde Hititlerle ilgili hiçbir şeyin olmadığı rehberler tarafından vurgulanmıştır.

Hititlerin ikinci başkenti olarak bilinen ve 1990 yılından beri kazılarının devam ettiği Şapinuva, ören yeri statüsüne çevrilerek ziyarete açılmalıdır. Şapinuva'nın Hititler'in ikinci başkenti olarak ziyarete açıldığının duyurulması, önceki yıllarda Hattuşa ve Alaca Höyük'e gelen kişilerin tekrar ilimize gelmesini sağlayacaktır.

Çorum Merkezi'nde Hitit isimlerini kullanan işletme ve yer sayısı artırılmalıdır. Kadeş Meydanı, Anitta Otel, Hattuşili Otel, Pithana Otel, Çorum Hitit Otel, Hitit Restaurant gibi isimlerin kullanılması yerel yönetimler tarafından teşvik edilmeli ve bu işletmeler verdikleri hizmetlerle örnek olmalıdırlar.

Hitit simgeleri Çorum Merkezi'ndeki meydanlara, parklara yerleştirilerek, hem yerel halkın hem de turistlerin ilgisi çekilmelidir. Sosyal medyada, yerleştirilen bu simgelerin fotoğraflarının paylaşılması sağlanarak Hititlerin ve Çorum'un adının geçmesi sağlanmalıdır.

Özellikle Çorum Müzesi ve Anitta Otel önündeki göbeğe Hititleri anlatan büyük bir heykel yapılmalıdır. Aynı tarzda heykeller şehrin değişik yerlerine ve çevre yoluna da konulmalıdır.

Valilik Önü ATM'ler

Valilik önündeki banka ATM'leri Hitit Suru veya binası şeklinde düzenlenerek, insanların fotoğraf çekmek için sıraya girecekleri bir yer haline getirilmelidir. Benzer bir uygulama ATM'lerin yoğunlaştığı İl Sağlık Müdürlüğü ve İl Ambulans Başhekimliği önüne de yapılmalıdır.

Valilik karşısındaki Kadeş Meydanı'na Hitit simgeleri yerleştirilmelidir. Antlaşmanın yapılmasını sağlayan ve imzalayan krallara ait mühürler, temsili rölyefler yapılmalıdır. Bu meydana Hitit Savaş Arabası Modeli/Heykeli, büyük küplerden ve büyük sıvı kaplarından örnekler konulmalıdır.

Çorum Belediyesi'nin logosu olan Hatti Güneş Kursu'nun ve Saat Kulesi'nin yer aldığı bir heykel yapılmalıdır. Bu uygulama Yeni belediye binası çevresinde yapılabilir.

Yeni bir büyüksünüz siz, vilayetin en büyük belediye başkanıdır. Burada, en azından diğerlerine (ilçe belediyelerine) yol gösterici olursanız, zenginliğiniz çok. (K-01)

Bildiğin Cennet! (K-02 – 10.02.2020)

Bizde Roma, Helen, Bizans; bunlar çok bilinen ve birçok yerde olan şeyler. Sizde bir tek Hitit var. Ya, dünya da bir tek siz de bu Hititler. (K-03)

Ve, iki başkenti de burda! Ve, bir tanesi ziyaret bile edilemiyor. (K-02)

Dünyanın Merkezi de burası. (K-15)

Evet. (K-03)

...Neyse Ağustos'un sonu Eylül'ün ilk haftasında yapılacak ve orda inşallah, ilk uluslararası Çorum, adı da şöyle olacak "Uluslararası Hitit Anadolu Medeniyetleri Film Festivali" olacak. Ve bunu da Sinema Genel Müdürlüğü destekleyecek, Kültür Bakanlığı destekleyecek. Ve ilk kez belki de, daha önce oldu mu bilmiyorum, opera ve bale grubu mu diyelim, artık, Kültür Bakanlığında, Çorum'a gelecek, konserler verecek. Bu hem şehir merkezinde hem de o Hitit

Surlarının hemen dibinde. Şeyi de orda yapılacak, finali de orda yapılacak, surların dibinde yapılacak ve bu yılda bunun ilki yapılacak. (K- 15)

İki de dizi çektirirseniz bitti olay. (K-01)

Efendim? (K-15)

İki de dizi çektirirseniz, bitti olay. (K-01)(K-15 - 10.02.2020)

... .. Bunu şöyle yapmak istiyoruz, revize etmek istiyoruz. Biz o Hattuşa'ya gitmedik çok Çorumlu var mesela, Şapınuva'ya gitmedik çok Çorumlu var, önce bu hemşerilerimizi götürebiliriz. Böyle bir projeyi üniversiteyle, kamuyla yapabiliriz. Okullarla yapabiliriz, öğrencileri götürebiliriz. Bir, kendi halkımıza, kendi değerlerimizi tanıtma boyutu. İkincisi de yakın illerde ise değişim yapalım. Yani biz Tokat'a götürelim, hemşerilerim Tokat'ı gezsinler; Tokat'takiler de buraya gelsinler, onlarda burayı gezsinler. Sivas için yapalım, Amasya için yapalım. Günübirlik olsun hem herkes yararlansın, inşallah bu yıl içerisinde de bu tür projeleri de hayata geçirmiş olacağız. Dolayısıyla bu proje bizim için çok önemli. Sizin görüşleriniz çok kıymetli ve değerli. İnşallah onlardan da aldığımız bilgilerden harmanlayarak, mevcut burdaki, yereldeki bilgileri harmanlayarak; kamu kaynaklarını kullanarak, yerel dinamikleri harekete geçirerek, kültürel bir merkez zaten Çorum, bunu da daha da yaygınlaştırmış olacağız. Proje için ben Hocama ve Sizlere çok teşekkür ediyoruz ve diğer turist rehberlerini de bekliyoruz. İnşallah sizlerin, onların hepsinin bir birim, bir birim katkılarıyla ortaya çok güzel bir netice çıkacak. O neticeyi de, bilgiyi de en güzel şekilde kullanacağız. Teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum. (K- 15)

Teşekkür ederim. (K-03)

Teşekkür ediyorum Başkanım. (K-80 – 10.02.2020)

... Şimdi böyle bir şey var ya, maalesef belli kesimlerde "Hititler" deyince, "Bin Tanrılı" falan, Anadolu'nun merkezine... (K- 15)

Sizin zenginliğiniz bu, bir yere destek ver "Bak, senin ismini de orda ölümsüz hale getireceğim" dediğiniz de, demezler. (K-01)

Yapmıyorlar. "Cami" diyoruk, camiyi yapmıyor ya adam. Ama yapacaklar tabii. (K-15)

Tamam. (K-01)

Yani, onlar yapmazsa biz yapacağız. Problem yok, orda kararlılığımız var. (K-15 – 10.02.2020)

5.1.1. Çorum Tarihi Araştırma Merkezi

Çorum Merkezi'nin Asur, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Danişment, Beylikler, Osmanlı dönemlerinde neredeyse kesintisiz bir şekilde yerleşim yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir. 1900'lerin başından beri ilimizde bulunan birçok yerde arkeolojik kazılar yapılmaktadır. Ancak bu kazılara ait bilimsel veriler ve kazılarda ortaya çıkarılan birçok eser maalesef ilimizde değildir. Gaziantep Belediyesi'nin kurduğu Arkeoloji Enstitüsü gibi, ilimizde yapılan kazılara ait tüm verilerin toplanacağı bir merkez oluşturulmalıdır.

- Kazı hocaları değiştiğinde kazılara ait kayıtların önemli bir bölümü de kaybolmaktadır.

- Kazılarla ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıda basılan kitaplarda veya kongre kitaplarında yayınlandığı için geniş çevrelerce okunamamakta ve yok olmaktadır.
- Kazı yapan hocalar kazılara ait bilgileri ve çıkan materyallerle ilgili çalışmalarını kendi ülkelerinde ya da üniversitelerine götürmektedirler.
- Çorum’daki eserlerle ilgili Türkçe dışında yapılan yayınların dilimize çevrilmesi sağlanmalıdır.
- Özellikle farklı illerde ve müzelerde bulunan Boğazköy tabletleri ile Şapinuva çivi yazılı tabletleri bu merkezde bilgisayar ortamında incelenebilmelidir.
- Farklı illerden ve ülkelerden gelen hocalar için bu merkez bir toplanma / buluşma noktası olarak hizmet vermeli, ortak bir kazı evi gibi çalıştırılmalıdır.
- Müze karşısında boşaltılan eski Telekom binası, müzeye de yakın olmasından dolayı bu amaçla kullanılabilir.

5.1.2. Heykel Önerileri

Şehir merkezindeki meydanlara ve uygun alanlara Hititlerin simgeleri olan heykeller yapılmalıdır. Bu heykeller tanıtım için kullanılabilir hem de ilimize gelecek turistlerin de ilgisini çekecek ve fotoğraf çekmelerini sağlayacaktır.

	
M.Ö. 2300-2100 – Alaca Höyük (Çoker vd., 1973, s. 209)	M.Ö. 2300-2100 – Alaca Höyük (Çoker vd., 1973, s. 211)

- Hem Hititlerde hem de Türkler için kutsal ve yol gösterici olan Geyik Heykelleri yapılabilir, ziyaretçiler Sıklık Tabiat Parkına yönlendirilebilir.
- Hattuşa, Alaca Höyük, Şapinuva ve diğer kazılardaki özgün eserlere ait heykeller yapılabilir.

- Hattuşa’da bulunan erzak küplerinin kopyaları konulabilir ve Hitit döneminden beri Çorum ovalarının buğday ambarı olduğu vurgulanabilir,
- Çorum’a Saat Kulesi’nin ve Hıdırlık Cami gibi eserlerin yapılmasında ön ayak olan Hasan Paşa’nın heykeli veya büstü uygun bir yere konulabilir.
- Veli Paşa Konağı, Camisi ve Hanı olan Veli Paşa’nın heykeli veya büstü uygun görülen bir yere konulabilir.

- Saat Kulesi civarına konulmuş olan Dünyanın Merkezi ve Guinness Ağaç Dikme Rekordu tabelaları, taş veya mermerden yapılabilir (mevcut hali çok basit) ve insanların fotoğraf çekinebileceği yerlere konulabilir.

5.2. Çorum Merkezindeki Çekicilik Unsurları

Bu bölümde Çorum Merkezi’nde bulunan çekicilik unsurları ve öneriler bulunmaktadır. İlimiz merkezinde çok az sayıda yer alan tarihi binalarda faaliyet gösteren işletmeler, reklam panoları ve afişleri ile binanın çekiciliğini yok etmektedirler.

Tarihi binaların reklam panoları, tarihi binaları ön plana çıkartacak şekilde düzenlenmelidir. Tarihi binalarda faaliyet gösteren işletmeler reklam panoları, ilan ve

afişleri konusunda uyarılmalıdır. Kullanılan reklam panoları ve afişler binanın gözükmesini engellememelidir

Tarihi bina girişlerinde veya uygun bir yerde, binanın tarihi ile ilgili bilgilendirme panosu konulmalıdır. Panolara konulacak karekodlarla bu bilgilerin daha fazlasına web uygulamaları ile ulaşılabilir. Aynı şekilde tarihi sokaklarda, bilgilendirme panoları olmalıdır. Tarihi binaların ve ziyaret edilecek yerlerin ilgi çekici bir hikâyesi oluşturulmalıdır. Bu hikâye ziyaretçilere anlatılmalıdır.

Ulu Cami gibi tarihi binaların çevresine yapılan yeni binalar, bu binaları kapatmamalı, dış görünüşleri tarihi binalarla benzer olmalıdır. Tarihi binaya bakan cepheleri binaya uygun bir şekilde giydirmelidir. Bununla ilgili güzel bir örnek Belediye Binasının merdivenleridir.

Bak giydirmeyi görüyor musun? (K-01)

Bu mu giydirme (Belediye binası merdivenlerini gösteriyor) (K-80)

Evet, gerçi bu (eliyle tıklatıyor, yokluyor), plastik ya. (K-01)

Bunun orijinali bu değil ama. (K-80)

Orijinali, muhakkak ki bu değildir. En azından bir çaba olduğunu gösteriyor. Daha kaliteli bir işçilik yapılabilir. (K-01)
Yani merdivenleri bu şekilde değerlendirebilirsiniz diyorsunuz. (Belediye binası girişindeki merdivenler)(K-80)(K-1 - 10.02.2020)

_

Kaç tane noktamız var bizim, tarihi, kültürel diyebileceğimiz. (K-01)

_

Evet, öğleden sonra ne yapıyoruz rehberim? (K-03)
İsmet Eker var. (K-60)
Şimdi neresi var, eksik olan. (K-01)
Şöyle yapalım. Burdan karşıya geçelim, bu cezaevi, başka görmek istediğiniz noktalar varsa, ordan inerek, bir tane cami vardı, minaresi yıkılan, hangisiydi o, küçük bir cami? (K-80)
Tabakhane Cami (K-19)(K-18)
Ona bakalım, ordan direk Hıdırlık'a geçelim. Kent Park'a bakalım ordan da İsmet Eker'e geçeriz. Uygunsa sizin için? Başka bir şey var mı? (K-80)
Neydi cezaevi, Taşhan(K-01)
Taşhan, Tabakhane, Kent Park. (K-19)
Tamam, yapalım, ondan sonra otele geçelim, çantalarımızı toplayalım. (K-01)
Arastayı tam görmediler, arkadan sokakları da görmediler. Orayı görmüş oluruz. Leblebicileri vesaireyi. (K-80)
Tamam. (K-01)
Gerçi gitmişsiniz Hayvalı'ya? (K-80)
Hayvalı'ya mı? (K-03)
Xxxx (K-02) Hanım götürüyormuş, oraya. (K-18)
Ben Hollandalı getirdiğim için, Türkler başka yere, Hollandalı başka yere gider. Ben Hayvalı'ya gitmedim. (K-03)

5.2.1. Saat Kulesi

İlimizin en ön önemli simgelerinden birisi olan Saat Kulesi, Çorumluların deyimiyle Çan Saati, rehberlerinde görmek istediği eserlerden birisidir. Şehir merkezinde rehberlerle gezdiğimiz zaman, çan sesini duyduklarında hepsi şaşırılmışlardır.

Saat Kulesi, 1894 (H.1312) yılında, Çorumlu Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa'nın gayretiyle yapılmıştır. Minare şeklinde yapılan kule 27,50 metre yüksekliğindedir. Kulenin taban sekiz köşeli olup 5,30 metre çapındadır. Her köşesinin uzunluğu ise 2,10 metredir. Asıl kulenin gövde çapı ise 3,90 metre olup, 24 köşelidir. Kuleye döner merdivenle çıkılır 81 basamağı vardır. Saatlerin daire çapı 1,50 metre; Yelkovan uzunluğu 85 santimetre ve Akrep uzunluğu 70 santimetredir (Çoker vd., 1973, ss. 138–139). Saat başlarında, saat

kadar, buçuklarda ise bir defa açan çan çalmaya devam etmektedir. Trafik sesinin olmadığı zamanlarda uzaklardan duyulmaktadır. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Saat Kulesini görecek miyiz? (K-01)

Saat kulesi, göstermiyorum. (K-80)

*Tamam, göstermeyelim, onu atıyalım da, saat kulesinin tarihi nedir? (K-01)
1901. (K-03)*

Üzerinde yazıyor mu? (K-01)

Hayır, yok attım yani, her şey.(K-03) 1880'lerde. (K-19)

*Ha, on sene için kalbimi kırmayın çocuklar ya. 1901 işte (gülüyor) (K-03)
Abdülhamid Han'ın saat vesaire değişince Çorum'a hediyesi. (K-19)*

*Bir olay daha var, o bununla beraber Çorum, Yozgat'tan ayrı bir sancak
statüsüne kavuşuyor. (K-80)*

Hı, bak bu önemli. (K-03)

*Yani, o yaptı dersek olmaz ama bu Çorum'un bir vilayet olarak Osmanlı tasdik
nişanesi olarak tanımlamamız lazım. O zaman daha çok insanların ilgisini çeker.
(K-80)*

Aynen öyle. (K-03)

*Düşünsene geldim, ben şehrin, Osmanlı tarafından, yani şehir olarak, sancak
olarak artık neyse, onun mührü olmuş oluyor. (K-80)*

Aynen öyle. (K-03)

*Hocam o konuyla şöyle, o konuyla ilgili birisi çalışıyor Hocam. Arkadaş tez
yazıyormuş. İşte geçen bize telefon etti, hani Çorum'un vilayet olma süreci ile
alakalı, Çorum bayağı el değiştiriyor. Önce işte*

*Yozgat'a bağlı, sonra işte Sivas vesaire, o taraflara bağlı, şuan hani ne zaman,
mesela biz belediyenin kuruluşunu 1876 olarak alıyoruz. Bundan öncede yani
1870 veya 1860 sonlarında falan, o sancak şeyliğinin verildiği söyleniyor ama
bunlara ait bir belge vesaire bulunmuş değil. Arkadaşın biri çalışıyor, herhangi
bir belge bulursa belki böylede bir eser bulunacaktır yani. Veya sizin söylediğiniz
gibi ordan başlatmak lazım. (K-19 - 10.02.2020)*

5.2.2. Belediye Binası

Şehir merkezinde, Saat Kulesi ile beraber kentin simgelerinden olan belediye binası, yapım şekli, estetiği ve bakımlı hali ile rehberlerin dikkati çekmiştir. Belediye, yeni binasına taşındığında binanın Kent Tarihi Müzesi olması rehberler tarafından önerilmiştir. Ayrıca, binanın etrafının açılması ve binanın ortaya çıkarılmasının da güzel olacağı belirtilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

...Şu bina (PTT Binası) tarihi dokuya uygun giydirilebilir. (K-01)

Eski hali bile bundan iyiydi, bunlarla kapladılar. (K- 18)

Ama yine de bir şey yapılabilir. Çünkü tarihi önemi olan bir yer. (K-80)

Kuş yuvası yapsanız ya bunlara. (K-01)

Kuş yuvası, güvercinler için mi? (K-80)

Yuva olabilir, düzenli besleme olabilir. Çok güzel. Hele oraya tel mel konmuş, onlar hoş değil. (K-01 - 10.02.2020)

_

İşte şuan da taşınacak olan belediye binası, olabilir. (K-41)

Orayla ilgili düşünceniz ne?(K-80)

Kent müzesi düşünüyor başkanım. (K- 18)

Kent tarihi müzesi, kesinlikle. (K-01)

Şöyle bir şey var, hani başkana hazırladığımız bir şey vardı, yani orda, gördüğünüz taş bina var ya, orda Çorum'la ilgili bütün tarihi, kültürel, bilmem ne, hatta ilçeleri de içinde barındıracak şekilde, geldiğinde bilgi sahibi olunabilsin... (K-19)

Kronolojiyi görelim. (K-03)

Evet, orda bütün hikâye okunsun yani, diye düşünüyoruz.(K-19)

Aslında alttaki odaların hepsi, bir ilçeye tahsis edilebilir. Atıyorum, girdin bir tanesi Çorum, bir tanesi, İskilip, bir tanesi alaca, bir tanesi Sungurlu, bir tanesi Bayat şeklinde, Ortaköy. 1900'ler veya ulaşılabilen tarihlerden itibaren resim konur, şu an ki bilmiyorum panoramik resmi olur. Oraya özgü şeylerden numuneler konur. (K-80)

Hocam ilk katı işte dediğiniz gibi düşünüldü. İkinci katı da, ufak bir, başkanın kullandığı yeri de konferans salonu gibi düşüldü, biraz büyük çünkü. Öyle düşünüldü, yani söylendi. Sonrasında işte Kent Arşivi var ya, siz geldiniz oraya, Çorum'la ilgili tarihi vesikalar, işte bulunan ne varsa, hatta vatandaşa da açılıp, şu an öyle bir şey yapacağız. Çorum'da belge var millette ama insanlar bunu şeye çıkartmıyorlar bir türlü. Dışarı çıkartmıyorlar. Bunlarında sergilenebileceği bir sergi salonu vesaireye dönüştürmeyi düşünüyoruz. Düşünüyorlar daha doğrusu. (K-19)

Dediğiniz gibi Kent Arşivi de yapabilirsiniz. (K-80)

Onu yapmazlar Hocam. (K-19)

_

Belediye taşındıktan sonra burayı (Belediye Ek Binası) yıkacaksınız, değil mi? (K-80)

Şöyle bir düşünce de var, "Yıkmayalım, Ziraat Bankası'nın yerini boşalttıralım, yerini boşaltalım" vesaire gibi değişik düşüncelerde var. (K- 18)

Nerde Ziraat Bankası'nın yeri. (K-01)

Ulu Cami'nin önünde hemen. (K-19)

Hu. Ama şu binanın (Belediye Binasını gösteriyor) girişinin önünün de temiz olması güzel olur. (K-01)

Bu binayı yıkın gitsin ya. (K-60)

Evet, ya. (K-03)

Başkan, takas gibi bir şey de düşünüyor. (K-18) He, mantıklı. (K-60)

Mantıklı, cepheyi giydirme ihtimali var. (K-18)

Burası da müze olursa, Kent Müzesi, beni anladın. (K-01)

Ben anladım da, ben derdimi anlatamıyorum. (K-80 - 10.02.2020)

5.2.3. Veli Paşa Konağı (Kadın Kültür ve Sanat Merkezi)

Veli Paşa Konağı, her üç grup tarafından ziyaret edilmiştir. Ziyaretlerimiz sırasında belediye temsilcileri ve merkezdeki görevliler konağı gezdirmişler, rehberlerin binayla ve içerisindeki eşyalarla ilgili sorularını cevaplamışlardır. Ziyaretler sırasında çalışanların ve kursiyerlerin olması, rehberlerin ziyaretlerini kısa tutmalarına neden olmuştur. Bina içerisinde bulunan Veli Paşa Konağı bilgilendirme notunun, binanın dışında bir yerde olması ziyaretçiler için daha iyi olacaktır. Ayrıca bina restore edildiğinde, 2004 yılında Tarihi Kentler Belediyeler Birliği Özendirme Ödülü'nü almıştır. Bu ödüle ait bilgi verilmesi, ziyaretçilerin ilgisini daha çok çekecektir.

Veli Paşa Konağı ve Abbasoğlu Konağı (Eski Polis Karakolu), Çorum Evleri şeklinde bir sergi salonuna veya etnografya müzesine dönüştürülmesi daha uygun olacaktır. Mevcut halinde içeride kurslar olması ziyaretler sırasında hem kursiyerlerin hem de ziyaretçilerin rahatsız olmasına neden olmaktadır. Karşısında ahşap minareli Veli Paşa Camisi ile beraber bu alan önemli bir çekim ve ziyaret merkezi olabilecek kapasitedir.

... (Çorum Müzesi Etnografya Bölümü'nde) Bu kitabe, binanın kendi kitabesi. Burası Çorum kahve kültürünü gösteren bir kahve. Bu kahve hala devam ediyor, Tıkı'nın kahvesi. (K-59).

Diğerleri müzeyi biliyor, ben bilmiyorum, onun için ihtiyacım var, gezmeye ve öğrenmeye (K-2).

Bakırcılar kaldırıldı, üç-dört tane anca kaldı. Şurda iki-üç tane var, hala kalay, bakır yapan. Kurşunun içine ne kadar koyacaklarının kalıbı, kurşun kalıbı. (K-59 - 7.02.2020)

-_

...Bu da ahşap minareli değil mi? (K-01)

Evet, Çorum camileri genellikle böyle. Sağ taraf konak. (K- 18)

Evet, gördük yani çok kocaman. Bu Veli Paşa mı?(K-02)
Veli Paşa. (K-18)
Burası ikinci bir durak olabilir. Şu camiyle, konakla. (K-01)
Bak Veli Paşa Konağı, bu kültür şeysi zaten. (K-02)
Tamam. Budur işte! 60 tane böyle konak mı var!(K-01)
Şu bak, Veli Paşa Konağı çok güzel. Şu ne? Bak çok güzel bir giriş. (K-02)
Ya, kaleden burası çok rahat yürünür. (K-03)
Evet, yürünür!(K-01)
Orası haymalık girişi. Yani Veli Paşa'nın hala içi buralar. Şu yukarıda görünen çatı, demin gösterdiğim konağın çatısı. (K- 18)
Anladım, anladım çok güzel kompleks olabilir orası. (K-02)
Nasıl? (K-18)
O konakta katılırsa buraya daha büyük bir kompleks olabilir. (K-02)
Yapılabilir, hepsi belediyenin. (K-18)
Yani restoranda olabilir. Buraya grup getirebiliriz. Yemek için mesela. (K-02)
Bu alanın yukarısı mesela Hanoğlu muydu, konak? (K-80)
Şurdan biraz daha yukarı çıkınca. (K-18)
Bu alan biraz daha temizlenirse, insanların zaman geçirecekleri yerler haline gelebilir. (K-80 -10.02.2020)

_

Etnografya müzeniz var mı? (K-03)
Yok. Müzenin içinde bir yer var. İlk projemiz Çorum müzesiydi burası için ama olmadı. (K-18)
Bence müzedeki etnografi eserleri burda sergileyin. Hem burası daha hoş olur, hem de müze rahatlar, sergilenebilecek depodaki birçok esere yer açılır. (K-02)
Etnograf Müzesi olabilir burası. (K-03)
Bu da buraya alınabilir(Abbasoğlu Konağı'nı kast ediyor). Çok güzel bir kompleks olabilir. Bu ne olacak? (K-01) Kadın kültür merkezi olacakmış. (K-03)
Burası alttan bir spot, eğer kaleden buraya kadar olan sokaklar rehabilite edilirse çok rahat yürünebilecek bir alan olur. (K-01)
Proje de var. Ne zaman yapılır bilmiyorum(K-18)
İşte şöyle bir şey, belki Şapınuva'nın girişine; ahşap bile olabilir ya orası (K-01). (Veli Paşa Konağı ile Abbasoğlu Konağı arasına yapılan ve şuan kafeterya olarak kullanılan Güngörmüşler Konağı'nı kastediyor. Gezdikleri dönemde burası açılmamıştı ve düzenlemesi yapılmamıştı. Düzenlenmiş haliyle rehberlerin istediği gibi olmuş.)
Ahşap yapsak ne olur? (K-80)
Ya da, bir Hitit evi görünümünde de yapılabilir o. (K-01)
Evet, kalenin orada inilir, kale dolaşılır; buraya gelinir. Burası bitirilir. Meydana gidilir. Saat Kulesi görülür. Müze görülür. Serbest bırakılır. (K-01)
Saat Kulesi'nin orda Veli Paşa Hanı var. (K-19)
Tamam, oraya da bakarız. (K-01)
Bir telefon uygulamasına bunlar kaydedilebilir. (K-01)
Arkadaşlar arka bahçeyi de görelim. (K-80)
Onu ben söyleyeyim. (K-18)
Buranın mevki adı ne, Xxxx (K-19) Bey? Ne mevki burası? (K-01)

- Mahallenin adı ne? (K-03)*
- Gülabibey burası galiba... (K-19)*
- Veli Paşa Cami çevresi desek?(K-01)*
- Veli Paşa Cami, normalde burası Veli Paşa'nın bir Konağı. (K-19)*
- Bir konağı, kaç konağı varmış? (K-01)*
- Adamın ... Buralar onun yani. (K-19)*
- Espri yapıyorum sen ciddiye alma. (K-01)*
- Merhabalar! (K-02) (K-03) (K-80) (K-18)*
- Merhabalar. Hoş geldiniz. (K-Veli Paşa Konağı Personeli) Dışardan geçseydik. Rahatsız etmeyelim. (K-80)*
- O zaman dışardan da geçebilir. İçerisini de gezeceksiniz diye düşünmüştüm. (K-18)*
- Üst katı da gezebilirsiniz, buyrun. (K-Veli Paşa Konağı Personeli)*
- Arka tarafı gezdirecek miyiz, baksınlar mı arkaya? (K-18)*
- Müsaitse ve görülmeye değer bir şeyler varsa olur. Gösterebilirsiniz. (K-80)*
- O zaman hemen çıkalım, zaman kaybetmeyelim. (K-18)*
- Kızlar yukarı çıkıyoruz... Dönüşte bakarsınız haydi, zaman yok... (K-80)*
- Aay, ne kadar güzel. Süper. (K-03)*
- Evet, burdan görebilirsiniz, avluyu ve arka tarafı. (K-19)*
- Haremlik, selamlık avlusu mu? (K-01)*
- Hocam, aşağıdaki balkondan şöyle bir fotoğraf alalım. (K-19)*
- Karşısı müstemilat herhalde. (K-03)*
- Evet. (K-19)*
- Merhaba, hoş geldiniz. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü) Şimdi burayı ne olarak kullanıyorsunuz? (K-02)*
- Burayı Kadın Kültür Merkezi olarak kullanılıyor. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Bu bölüm? (K-02)*
- Bu bölüm şu an toplantı salonu olarak kullanılıyor. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Genel olarak öbür binalarımız? (K-02)*
- Diğer binalarımız sınıf olarak kullanılıyor. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Eğitim veriyorsunuz. (K-01)*
- Hı, hı, eğitim veriyoruz. Kütüphanemiz var. Diğer sınıfımız burası. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Sergi alanınız var mı? Yaptığınız işleri gösterelim. (K-80)*
- Gösterebileceğimiz camekânlarımız var, gösterelim. Kurs sonlarında büyük sergi yapıyoruz ama şu anda yok. Sürekli bir sergi alanımız yok. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Peki, bir grup geldiğinde buraları nasıl değerlendirebiliriz yani? (K-02)*
- Sergi ve satış alanımız, daha doğrusu Sanat Sokağımız var, orda yapılıyor ve başkanımızın projesi Kent Park'ta iki tane yer ayarlanacak. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Sanat Sokağı nerde? (K-02)*
- Sanat Sokağı biraz yukarıda. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)*
- Piri Baba Parkı vardı ya, yürümüştük. Orada. (K-80)*

Küçük kulübelere birisi bize ait ama herhalde sayısı ilerde artırılacak ilerleyen dönemde. Orda satış alanımız olacak. Burası da misafir odamız, kapıyı da açalım. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

Buradan alım yapabiliyor muyuz? (K-01 – 10.02.2020)

_

...Birde burası ödül almış bir yer. (K-80)

Ne ödülü Hocam? (K-01)

Tarihi Belediyeler mi, Kentler mi? (K-80)

Evet. (K-19)

Restorasyon sonrası ödül alan bir mekân burası. Tarihi Belediyeler Birliği'nden. (K-80)

Yeni alınan konakla çok güzel bir ada olur burası. (K-01)

Onun ne olacağı henüz belli olmadı ya, o yüzden bilmiyoruz. (K-19)

Fotoğraf çekmek için aşağıya indiler. (K-80)

Aşağıdan mı çekecekler, yaratıcı bir arkadaş, bu kesinlikle ikizler. (K-01)

Balkon selamlaması hani, seçim sonrası. (K-03)

Bak ne yap biliyor musun? Xxxx(K-19) biraz daha arkadan çekersen şu havuzu da alabilirsin, evet. Havuzda kadraj alsan(K-01)

Yeter, yeter, çok gitmene gerek yok. (K-02) Havuzda görünüyor mu? (K-01)

Evet. (K-19)

Bravo!. (K-01)

Buraya gelinir, burası ziyaret edilir. Kursiyerlerle konuşulur. Bir de yemek yenirse burda, bu iş örtüşür. (K-01)

Burası da bizim protokol ağırladığımız yer. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü) Yemek olayı var mı, burda? (K-80)

Yemek olayı, ı, personele ve hocalara var, dışarıya yok şu anda. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

Dün gittiğimiz Dulkadiroğulu Konağı, Kadın Emeliğini; burası Kadın Eğitimini sergilemek için bu iki unsur, birbirini örter zaten. Böyle miymiş, eskiden de?(K-01)

Eskiden mi? Evet, böyleymiş. Restorasyonla değişmiş burası. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

_

Böyle bir evde, Çorum evinden nasıl olur oturma düzeni? (K-01)

Çorum evlerinde sedir, benim gördüğüm şeyler sedir türü. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

Evet, modernleşmiş hali bu. (K-02)

Modernleşmiş hali tabi. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

Burası, şey yalnız, konak. Biraz daha bey konağı. (K-80)

Evet. (K-Veli Paşa Konağı Müdürü)

Onu diyor ya Xxxx (K-03), "Ne zenginlik, ne zenginlik!" (K-02)

Çok ustalar var, lambalıklar yapıyorlar duvarlara (K-01)

Aslında yan konakta öyle lambalıklar var. Buraya niye yapılmadı bilmiyorum. (K-18)

Geçelim mi arkadaşlar. (K-80)

Bahçeye de bakalım mı? (K-03)

Yok, Başkan Bey bekliyor. Xxxx (K-02) gönderilim, daha sonra tekrar gelir daha geniş bakarız. (K-01 – 10.02.2020)

_

Burayı (Abbasoğlu Konağı) dışardan görürüz. Kalenin içini gezelim. Bir sonraki nokta neresi Hocam?(K-01)

Ben size küçük bir ek yapıyım mı Hocam size? Bunun hemen sırtında bir konağımız var, yeni aldık, kamulaştırmasını yaptık. Adı yok, kimler yaşamış, Veli Paşa'nın Damadı falan yaşamış. Orda bir şeyler yapacağız. Oraya da bakalım mı? En azından fikir söylerler.(K-18)

Olur, siz gösterin bize, en azından fikirlerini söylerler. (K-80)

Neresine düşüyor, bu Çorum'un. (K-02)

Belediyenin hemen arkasında. (K-19)

Biz turist değiliz, biz turistin neyden hoşlanır, neyden hoşlanmayacağını, içiyle ilgili ne anlatılır, o rehberin şeyiyle, pratik zekâsıyla alakalı. (K-01)

Zamanlama, yani birbiriyle olan uzaklıkları, işte cezbedilicikleri. (K-02)

Kaleden inerken ilk o dediğim konak var, arkasında Veli Paşa Konağı var. Karşında Veli Paşa Cami var. Yanında yeni yaptığımız karakol var. Biz o şekilde merkeze doğru gelmeyi planlıyoruz. (K-18 - 10.02.2020)

5.2.4. Abbasoğlu Konağı (Eski Polis Karakolu) (Aile Eğitim ve Danışmanlık Merkezi)

İlk iki gruptaki rehberler, binanın kapalı olması ve ne için kullanılacağını belli olmaması nedeniyle gezmek istemediler. Son grupta bulunan rehberler görmek istemişlerdir. Fakat içeride görüşmeler olduğu için ve önceden randevu alınması gerektiği için gezilememiştir. Sadece dışarıdan bakılmıştır.

Belediyeyi ben ikna edemedim. Şu karakol binasını restore ettiler ya, merkezde, gezerken göreceksiniz orayı da, orayı etnografyaya ayıralım, tam da ucuna gelmişti, çok güzel. Başkan ikna olmuyor. Vermiyor binayı bana. (K-60)

Müzedede rahatları. (K-61)

Niye? (K-62)

Şu şartı koşuyor, "Etnografya olsun müze ama diyor, belediyeye bağlı etnografya müzesi olsun" diyor. Ya bakanlık hiç izin verir mi? Vermez. Etnografyayı ordan ayırsam, yeni koleksiyon alanı olur, arkeoloji için, tamamen. Hem etnografya adam gibi sergilenir. (K-60)

Depolar dolu bildiğim kadarıyla (K-2)

Tabi, yeni sergi alanı, geçici sergi alanı olarak kullanıyorduk. (K-60)

Sadece ortada bir yer kullanılıyor. (K-1)

Hepsi kullanılıyor, yetmiyor. Yanlardaki okulları Önder Bey zamanında istemişti. Sonra o dönem ki kültür müdürü de çalışmış ama milli eğitim vermiyor. (K-60)

Bizim eski müzenin yeri, şu anda tapu kadastro binası yapıyorlar. Ona çok uğraştık. Yapmayın, etmeyin diye. Sümeysa Hanım'ın dediği gibi yanımızdaki

okulları yazdık, hiç olmazsa müze alanı olsun, buralar dedik. Kabul etmediler. (K-62)

Başkanı ikna edebilirsem, şimdiki kapalı spor salonunu yıkacaklar ya, bir müze merkezi olacak ya, geçen bakan yardımcısı gelince de, şeyi söyledim, Kütüphaneyi oraya taşıyalım, Hasan Paşa'yı, Hasan Paşa'nın yerine çocuk kütüphanesi yapalım. Arkeolojiyi oraya, şöyle sıfırdan, güzel bir bina yaptırsak. (K-60)

Keşke. Öyle olsa, güzel olur. (K-62)

Eski binayı da tamamen Etnografya binası olarak kullansak. (K-60)

Ona belediye müsaade eder mi? (K-62)

Yapacak ya, sonuçta bu şehir için. (K-60)

Belediye kendi binalarını niye yapmıyor ki? (K-62)

O (belediye binası), kent müzesi olacak. (K-60 - 7.02.2020)

_

Karakolu ne olarak planlıyorsunuz?(K-80)

Üç başkan gördüm, üç tane işlev değişti, bilmiyorum ne olacak. (K-18)

Ah, yazık (K-02)

Beş yılda nasıl üç başkan gördün ya!(K-01)

İlk başkanımız istifa etti, bir yıl sonra başka bir başkan geldi. Seçimle de başkası geldi. (K- 18)

Enteresan. (K-02)

Niye istifa etti?(K-01)

Siyasi, öyle uygun görüldü. (K-18)

O dönemde görevleri alınanlar. .. (K-41)

Beraber aynı dönemde alındı galiba, değil mi? (K-80)

Ankara, İstanbul... siyasi olarak (K-41)

Peki! Başka neresi var? (K-01 – 10.02.2020)

_

Bu karşısı (Eski Karakol binası) ne olacak? (K-80)

En son Aile eğitim Merkezi olacağı söylendi. Bakacaksanız, açtırmam lazım. (K-18)

Yo, gerek yok. (K-01 – 10.02.2020)

5.2.5. Güngörmüşler Konağı – Kafeterya

İlk iki grupta kafeterya açılmadığı için dışarıdan bakılmıştır. Üçüncü grup alanı incelemiş ve beğenmiştir. Rehberlerin tarif ettikleri ve istedikleri gibi bir uygulama olmuştur. Binanın girişine bu ismin neden verildiği ile ilgili bir bilgilendirme panosu asılabilir. İçeride bulunan Osmanlıca Yazılı çerçevelerin altlarına, günümüz Türkçesi ile anlamlarının yazılması, ziyaretçilerin bu belgelerin anlamalarını ve burada daha çok zaman geçirmelerini sağlayacaktır.

Karşılama dinlenme ünitesi olarak güzel bir uygulama, turistlerin gitmesinin istendiği alanlarda bu tarz uygulamalar mutlaka yapılmalıdır. Kale’de otobüslerin duracağı alanda bekleme / buluşma noktası olarak bu tarz bir yerin yapılması uygun olacaktır. Çorum, Boğazkale ve Alaca Höyük Müzeleri girişinde de böyle bir uygulamaya ihtiyaç vardır. Aynı şekilde Ulu Cami civarında bu tarz yerler yapılabilir ya da mevcut çay ocaklarından bazıları bu şekilde düzenlenebilir.

...İşte şöyle bir şey, belki Şapınuva'nın girişine; ahşap bile olabilir ya orası (K-01). (Veli Paşa Konağı ile Abbasoğlu Konağı arasına yapılan ve şuan kafeterya olarak kullanılan Güngörmüşler Konağı'nı kastediyor. Gezdikleri dönemde burası açılmamıştı ve düzenlemesi yapılmamıştı. Düzenlenmiş haliyle rehberlerin istediği gibi olmuş.)

Ahşap yapsak ne olur? (K-80)

Ya da, bir Hitit evi görünümünde de yapılabilir o. (K-01)

Evet, kalenin orada inilir, kale dolaşılır; buraya gelinir. Burası bitirilir. Meydana gidilir. Saat Kulesi görülür. Müze görülür. Serbest bırakılır.(K-01 – 10.02.2020)

5.2.6. Veli Paşa Hanı

Rehberlerin, restorasyon tamamlandığında kaleden sonra en çok görmek istedikleri yerlerden birisidir.

... Hani siz onlardan bir kolaj hazırlayıp, mesela şuan yine Xxxx(K-18) in restore ettiği bir şeyimiz var, Veli Paşa Hanı var. Veli Paşa Hanı.(K-19)

Var mı Veli Paşa Hanı, nasıl? Gezecek miyiz?(K-01)

Onu gezecek miyiz?(K-18)

Gezeceğiz. (K-80)

Veli Paşa Hanı'nın şöyle bir özelliği var. Şimdi ilk örnek, alanında (K-19)(K-3 - 10.02.2020)

_

...Buraya bir şeyler yapılır. (K-01)

Şurası işte Veli Paşa Hanı. (K-80)

Evet, buyrun. (K-Veli Paşa Hanı'nda çalışan kişi)

Biz belediye olarak gezdiriyoruz da. (K- 18)

Tamam, buyrun, özür dilerim. (K-Veli Paşa Hanı'nda çalışan kişi)

Merhaba, kolay gelsin. (K-80)

İçeri sıcak, içerde konuşabilirsiniz, buyrun! (K-Veli Paşa Hanı'nda çalışan kişi)

Çok sağ olun, hemen göstereyim çıkacağız. Şimdi Veli Paşa Hanı, Veli Paşa'nın aslında iki katlı kısmı, içeride de üç katlı otel kısmı var. Ön cepheden göreceksiniz. Burada ek olarak yapılmış tek katlı dükkân kısmımız var. Şu osb'nin arkasındaki kısım özel mülkiyet, bunlar hana ait kısımlardır. Bunların hepsi, hanla birlikte yapılıp bitiyor olacak. (K- 18)

Otel olacak diyorsunuz. (K-02)

Yok, otel olmayacak. Otel, o üç katlı kısmı, eski ismi öyle olduğu için öyle anıyoruz. İçine girdiğimde göstereyim. Restorasyon işlemleri devam ediyor. Ne yapacağımız tam karar veremedik. Restoran mı olacak, hiç bilmiyorum. (K- 18)

Renk böyle mi olacak? (K-01)

Hayır, beyaz olmayacak. Eski rengi tespit için bir çalışmamız var, eski renginde olacak. Buraya han kapısı gelecek. (K- 18)

Ara katımız bir tane bekçi odamız gibi, onlar. Burda ahır kısmı vardı, yine dönem eki olarak yapılmıştı. Biz onları restorana çeviriyoruz. Hemen burda yine bölümümüz olacak, yukarıda odalarımız var, gezdirebilirim. Dediğim gibi biraz küçüklerdi. (K- 18)

Buçukta şey, Başkanla görüşeceğiz, siz karar verin onu. (K-02)

Handan üst katına çıktığınızda balkondan Saat Kulesi'ni gören bir manzarası var. (K-18)

Nasıl yapılacak burası? (K-80)

Dükkânlar, eski bir fotoğraf var. O örnek alınarak, dükkânlar ona dönüştürülecek. Üstü kapanacak. Yani kapanacak derken, bir koruma, herkes tente yapmasın, üstü biz kapatalım diye bir düşünce var. Daha önce bizim müdür beyle birlikte gezmişlerdi... Bu projenin içinde, eski dokudaki yeni yapıların hepsinin kaldırılması lazım. (K-60)(K-2 - 10.02.2020)

5.2.7. Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi

Çorum Müzesi ve Belediye binaları ile aynı dönemlerde yapılan bina uzun yıllar İstiklal İlkokulu olarak kullanıldıktan sonra restore edilerek Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. Ulu Camii yanında bulunan kütüphane Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına bağlı olarak 26 Nisan 2012 tarihinde açılmıştır. Kütüphanede 4239 adedi Yazma ve 8532 adedi Matbu olmak üzere toplam 12771 eser bulunmaktadır (Evirgen vd., 2019, s. 99).

Katılımcılar ilk gördüklerinde binayı müzeye benzetmişlerdir. Yazma eserler arasında burayı öne çıkartacak eserlerin bulunması ve bunlar kullanılarak insanların ilgisinin buraya çekilebileceği söylenmiştir. Binayla ilgili dışarıda bir bilgilendirme panosu olması uygun olacaktır. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

İstiklal Müzesi kesin. (K-03)

Burası Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi olarak geçiyor. (K-80)

Ha kütüphane mi burası? İçerde müze değeri bir şey yok mu?(K-03)

Kitaplar var işte! (K-80)

Burası Çorum'un yine cumhuriyet mimarisinin ilk örneklerinden, ilk ilkokullardan bir tanesi. (K-19)

Bu da müzeyle aynı dönemde yapılan bir bina. Burdaki bazı medreseler o dönemde yıkılmış, onun yerine yapılmış. 1908 mi, 10 mu? (K-80)

Sakarya İlkokulu'yla aynı o zaman, İskilip'te. İskilip'teki okulunda tarihi aşağı yukarı aynı. (K-01)

Bu da 8- 10 yıl önce, bir restorasyondan geçmiş, çünkü daha önce farklı renkte bir boyası falan vardı. Şuan elyazması kütüphanesi olarak değerlendiriliyor. İçine belki girilmeyebilir ama gösterim noktası olarak. (K-80)

Peki, niye İstiklal müzesi demişler? (K-01)

Yok o eski şeyi.(K-80)

Hocam buranın da şöyle bir özelliği var. (K-19)

Bir dakika, ben birşeyi anlamadım? Burası İstiklal müzesiydi, kütüphaneye mi dönüştü? (K-01)

Burası İstiklal İlköğretim Okulu'ydu, elyazması kütüphanesine dönüştü. El yazmaları açısından, sayı olarak işte aşağı yukarı 700'e yakın, belki 1 000'e yakın eser var burda ama nitelik olarak çok ciddi eserler var yani. Hani Türkiye'de çok nadir eserler var. (K-19)

Peki, açık görebiliyor muyuz, yoksa böyle rafta duruyor mu? (K-03)

İzinle görüyorsunuz.(K-80)

Ama Mevlana'daki gibi böyle açıkları var mı? (K-03)

Ha, sen şey anlamda diyorsun. (K-01)

Ama önerirseniz birkaç tanesini açtırırız sonuçta, belediye şey. (K-80)

Hocam mesela Nabi'yi biliyor musunuz, bilmiyorum da.(K-19)

Evet.(K-03)

Nabi'nin ölümünden işte beş-on sene sonra yazılan işte "Hayriye" adlı eseri vardır mesela burda. İskilip'teydi bu eserlerin çoğu, hepsini getirdiler buraya. Teşhir ediliyor, gösteriliyor. Çok ciddi eserler var yani. (K-19)

Bu binanın içindeki en önemli, dünyaca, çok ünlü biri, bir şeyi çıkarıp, sırf bunu görmek için buraya gelmek. (K-03)

Yani bir şeyi öne çıkarmak (K-19)

Evet, şimdi sen diyorsun ya, çok önemli eserler var. Bana diyeceğin ki Fatih Sultan Mehmet'in bilmem nesi burda!, Oooo, hani. (K-03)

Sen arşivcisin, sen orda bi ne var, ona bak. (K-01)

Özel bir şey bulmak lazım burda. (K-03)

Tamam.(K-19)

Anladın değil mi? Çok önemli eserler. (K-03)

Doğru diyorsunuz. (K-19)

Bir sivri lazım orda. (K-03 - 10.02.2020)

5.2.8. Dikiciler Arastası

Eski Belediye Başkanlarından Faik Kürkçü tarafından 1960'ta yaptırılan, ayakkabı tamircilerinin bulunduğu dar sokak tüm katılımcıların ilgisini çekmiştir. Daha önce Çorum'a geldiklerini belirten katılımcılar davranışlarından ve tepkilerinden Ulu Cami'nin hemen karşısında olmasına burasını fark etmedikleri anlaşılmaktadır.

Restore edilmesi düşünülen bu alanda yerdeki taş döşeme, sokaktaki asmalar, dükkânların farklı renkte kapı ve pencerelerinin eski dokusu korunmalıdır. Gezdiğimiz sırada burasının ayakkabı tamircileri olduğu söylene de, buradaki bazı tamirciler aynı zamanda özel ayakkabı ve terlikte yapmaktadırlar. Buradaki esnafın kişiye özel ayakkabı yapımına yönelik teşvik edilmesi, tanıtılması ve pazarlanması aşamalarında yardımcı

olunmalıdır. Ayrıca sokağın her iki girişine de bilgilendirme panosu konulması uygun olacaktır.

Ayakkabıcılar (Dikiciler) arastasını gördünüz mü? O kendinden boyalı bir yer, insanlar orda sürekli fotoğraf çeker. (K-18)

İskilip'te mi o? (K-02)

Hayır, Çorum Merkez'de. (K-18)

Çorum Merkezi daha gezmedik. Bak, Xxxx (K-18)'in dediği yere götürebilir misin? Herkesin fotoğraf çektiği yer. (K-02)

Neresi?(K-80)

Dikiciler arastası. (K- 18)

Oraya gideceğiz zaten. (K-80)

Ben göremeyeceğim galiba (12:15'te uçağa yetişmek için havalimanı servisine binmesi gerekiyor) (K-02)

Görürsün, görürsün. (K-80 – 10.02.2020)

_

Evet, gezilecek yerlerden, bence en hoş olan, ayakkabıcılar arastası. (K-41)

Evet, ortadaki hattı görüyor musun, yağmur hattını. (K-01)

Evet, İskilip'te ayakkabıcılarıyla ünlüymüş ya, göremedik böyle esnaf. Böyle yapan yoktu. (K-03)

Cumartesi ordaydık. (K-01)

Cumartesi ordaydık, böyle yapan görmedim. İki dükkân gördük, içinde aktivite yoktu. (K-03)

Bunlar tamirci, esas üretim yeri İskilip'tir. Bizim büyük arastada mesela üç tane üretim yapan kişi var sadece. (K-18)

İskilip'te ki bu çarşıda üreten yoktu. (K-03)

Cumartesi günüydü, belki ondan dolayıdır. (K-01)

Cumartesi çalışmazsa, başka ne zaman çalışacak(K-18)

Senin kemeri burdan alacağız diyorum. (K-80)

Evet, bu çarşı muhteşem. (K-03)

Bu çok küçük, tek bir sokak ama insanlar fotoğraf çekinmek için, şuan çok geliyor. (K-18)

Bence Çorum'un en şey yeri burası yani. (K-41)

Daha kaç tane yer var böyle? (K-01)

Dokusu bozulmamış çünkü tamam mı!(K-03)

Aynen öyle, dar. (K-41)

Ruhu var, konuşuyor, canlı. (K-03 - 10.02.2020)

_

Aaa, çok güzel. Harika. Ama kapatmasak, böyle mi dursak, ha. (K-03)

Nasıl olacak burası? (K-80)

Yakın tarihli bir arasta burası. (K-60)

Binalar beyaz, kapı ve pencereler renkli olabilir.(K-03)

Ahşapların hepsi rengârenk, öyle diyelim. (K-60)

Ne enteresan bir yer ya. (K-03)

Kolay Gelsin! (K-80)

Dikiciler Arastası, 1960'da Belediye Başkanı Faik Kürkçü, bu ayakkabı tamircilerin hepsini bir yere toplayın diyor, soğukta çalışmasınlar diye yaptırmış. (K-80)

Akıllı adammış. (K-03)

Şimdi yan tarafta hamam var. (K-60)

Taşhan var dediniz. (K-02)

Taşhan nerde? (K-80)

Diğer tarafta, Arasta'nın hemen altında. (K- 18)

Tekrar gidiş geliş yapmayalım, belediyeye gidelim. (K-80)

Daha erken, Başkan için, onbeş dakika var, napacağız oraya gidipte. (K-02)

Zaten oraya çıkmamız on dakika sürecek, buradan yavaş yavaş. (K-80 - 10.02.2020)

5.2.9. Çorum Kalesi

Çorum'un Danişmentler tarafından alınışına dair bilgiler “Danimend-nâme” anlatılmaktadır. Bu bilgilere göre Melik uzun uğraşlarla Çorum'u aldıktan sonra kale içesinde bulunan sarayda uyurken bir gece rüyasında Hz.Peygamber Efendimizi görür. Efendimiz “Buranın Allah tarafından yıkılacağını ve hemen burayı terk etmesini” söyler. Melik askerlerini alarak şehirden ayrılır, bir süre sonra büyük bir deprem olur, kale ve saray yıkılır. Sonra kırk gün kırk gece süren bir yağmur yağar ve Çorum ova haline gelir, kale ve saray toprak ve kum altında kalır (Demir, 2004, ss. 229–239).

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kaleyi “*Ama kalesi şehir kiblesi tarafında celâli ve cemali haşaratından emin olmak için dört köşe taş yapı güzel bir kaledir, ama küçüktür. Bir demir kapısı var. Dizdarı ve neferâtları vardır. Ve bol bol cebehanesi, birkaç hanesi ve anbarları vardır. Allah bilir Islâm ehli yapısıdır. Zira kefare yapısından bir eseri yoktur.*” olarak anlatmıştır (Dağlı & Kahraman, 2008, s.495).

Çorum Kalesi, iç kale olarak tanımlanmaktadır. Kale bedenlerinde Roma ve Bizans Dönemi'ne ait taşlar bulunmaktadır. Yaklaşık olarak kare şeklinde olan kalenin her kenarı 80 metredir. Kale duvarların yüksekliği 7,35 metre, genişliği 2,40 metredir. Kalenin dört köşesinde çapları 5 metre olan dörtte üç oranında daire kule yerleri olduğu gibi, ön cephede kapı ile beraber üç tane, diğer cephelerde ikişer tane 6,90 metre boyunda, 2,65 metre eninde dikdörtgenler vardır. Kalenin giriş kapısı kuzeyde olup, 2,70 x3,10 metre ölçüsünde büyük saç ve kalın çivilerle perçinlenmiştir. Kapının iki tarafında bulunan odalardan, sağ tarafta 4,00x5,00 metre ölçüsünde iki penceresi olan kale kumandanı odası vardır. Solda ise zindandır. Zindan kapısı 0,70x1 metre küçük bir kapıdır. Zindan odası eni 2,70 metre, boyu

3,90 metre, yüksekliği 4,5 metredir. Kalenin güney cephesinde 1,00 x 1,70 metre ölçülerinde bir kapıda vardır. 1961 yılında Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından onarım yapılmıştır. Giriş kapısının hemen solunda 6,70 x 8,50 metre ölçülerinde, minaresi olmayan Kale Camisi bulunmaktadır (Çoker vd., 1973, s. 135).

Çorum Kalesi'nin bulunduğu bölgede, turistlerin otobüslerini-araçlarını park edebilecekleri park alanı ve lavabo-tuvaletler yapılmalıdır. Park yerine yakın bir mesafede Güngörmüşler Konağı gibi bir buluşma alanı planlanmalıdır.

Kaleyi ve Çorum'u gezmeye gelen kişilerin araçlarını burada bırakmaları sağlanmalıdır. Kaleden Veli Paşa Konağı'na, Kellegöz Camisi'ne, Han Camisi'ne ve Sancaktar Camisine yürüyerek gitmeleri sağlanmalıdır. Bu uygulama şehir merkezinde hem araç trafiğinin azalmasını sağlayacak, hem de turistlerin şehir merkezinde daha uzun süre kalarak, harcama yapmalarına imkân verecektir.

Bu camilere giden yürüyüş yolları birbirinden farklı yapılmalıdır. Her bir yolun kaplaması ve bu yol güzergâhında kullanılacak çeşmeler, bahçe duvarları, bahçe – ev kapıları, ışıklandırmalar, mevcut binaların görünen cephelerinin giydirilmesi, yapılacak olan yeni binalar o yola özgü olmalıdır. Bu çalışma için Hitit, Frig, Roma, Selçuklu, Osmanlı, Cumhuriyet dönemleri kullanılabilir. Yönlendirmeler yapılarak kaleden şehir merkezine giden turistlerin bir yoldan, geri dönüşte ise başka bir yoldan gelmeleri sağlanmalıdır.

Kale surlarında yürünebilmesi, yeniçeri heykellerinin ve Eski Türk Devletlerinin bayraklarının konulması, Osmanlı dönemi (Ortaçağ) pazarı yapılması, eski evlerdeki farklılıkların korunması (evlerden birisinde Karamanoğlu Beyliğine ait simge var), yaşayan bir yer olarak kullanılması katılımcıların önerilerinden bazılarıdır. Katılımcıları ifadeleri aşağıdadır.

...Önce kaleyi dışardan görelim, hava soğuk. Sonra diğer yerlere gideriz. (K-01)

Kaleye gidiyoruz zaten. (K-80)

Yerler karlı olduğu için aşağıdan kaleye çıkamayabiliriz, o yüzden önce kaleye gidip oradan yürüyerek devam edeceğiz.(K-18)

Aa, tamam.(K-01 – 10.02.2020)

_

.....Siz sormadan ben söyleyeyim. Burası arka tarafı kalenin. Burda bir okul var, onu taşıtmaya çalışıyorlar ama çok mümkün olmayacak sanırım. (K- 18)

Taşıtlır, taşıtlır. (K-80)

Şu okul mu? (K-03)

Yakınlarda bir yer istiyormuş Milli Eğitim, İsmail Bey biraz zorladı da onu. (K-18)

Şu ne?(K-02)

Şimdi burası Huzur Evi, biz bunları bakanlar geldikçe bunları taşıyın falan diyoruz. (K- 18)

Bir de şunları taşısanız, burda otobüsleri bekletseniz varya. (K-80)

İmar planında öyle gözükiyor zaten. (K- 18)

Evet, evet, otobüs parkına ihtiyacımız var. (K-02)

Şu minaresi görünen Kellegöz Cami.(K-18)

Xxxx (K-18) Hanım, girecek miyiz içeri? (K-01)

Girebiliriz. (K-18)

E, haydin o zaman (hava soğuk olduğu için dışarda fazla gezmek istememesine rağmen, kaleyi dışardan görünce çok heyecanlandı ve içeriyi görmek istedi) (K-01)(K-1 - 10.02.2020)

_

...Valla bu haliyle bayağı bir turistik şu anda. (K-01)

Çok otantik!(K-03)

Kızlar buranın fotoğraflarını alalım da yarın öbürgün burayı yıkacaklar (K-01)

Ay, camiye bak, camiye (K-03)

Oo bak ne güzel ?revizenleri var. (K-01)

Nerde bunun girişi. (K-03)

Minare mi bu? Bu da minaresi işte. (K-01)

Kütahya'da da bunlardan bol vardır. Xxxxx (K-19) Bey, bak minariyi, Kütahya'dakiler gibi. (K-01)

Üç ev restore edilecek. .. (K-18)

Bu haliyle bu bile çok güzel!(K-02)

Şu kapıları atmayın lütfen.(K-80)

Şöyle, ben kullanılacakları aldırıyorum, depolamaya başladım. Bizim şöyle bi şeyimiz var. Konservasyon laboratuvarı geldi. Mesela şuralarda kemerli kapılarımız vardı, bunları koruyun; çamaşır taşlarını koruyun gibi hep tespit yaptı. Onları zaten tutanakla koruyorum. Onun haricinde metal kapı aksesuarı, kullanılabilir kapı, dolap ne bulursam alıyorum. (K- 18)

Çünkü Kellegöz galiba restore edilirken Hasan Tuluk Hocam bana geldi, adam ağladı resmen, yani o kapılara vesairelere, dökme şey demirlemiş galiba, hurda olarak satılmış. (K-80)

Bende aynı sıkıntıyı yaşıyorum. Bize gelen restoretörler ehli değil. Yani İstanbul'da büyük bir cami yapmadığımız sürece, kötü işler yapıyoruz, yoksa bunların hepsi korunabilir şeyler. (K- 18)

Daha çok mudahil olacağız. (K-80)

Buraya girebiliriz. Tescilli evlerden birisi. Üç tane var, birisi bu ev. (K-18)

Burası mı yenilenmeyi düşünülen ev?(K-01)

Burası restore edilecek evlerden birisi. Şurda bir göbeğimiz var. Çorum'daki açıktaki sofalarda bu tür ?dikmelerimiz olur onlar var; profilli payandalarımız var. Bol miktarda mutfaklarda genelde tuğla döşememiz vardır. Onlar var. Geleneksel olarak onlar devam ediyor. (K-18)

Burası şimdi .. (K-02)

Burası restore edilecek, burası çatı arasına çıkıyor zaten. Bahçemiz daha büyük. Şu üste gördüğünüz çatı, haymalık dediğimiz, şuralarda eklenmiş ama bu yapının

bahçesi biraz daha devam ediyor. Biz orayı yine yarı açık eski haline getireceğiz. (K- 18)

Ne yaşamlar, ne yaşamlar geçti ha. (K-02)

Yakın zamana kadar burda yaşıyorlardı. (K- 18)

Mesela? (K-02)

Beş-altı yıl öncesine ... (K-18)

Öyle mi! (K-02)

Kamulaştırmaya başlayınca çıktılar. (K-18)

Çok çabuk bozulmuş ama. (K-02)

Boşaltılınca zarar vermeye başladılar, binalarda bozulmaya başlandı. (K-18)

Ben Anadolu'da kalenin içinde böyle evi, gelmiyor gözümün önüne. (K-03)

"Kalenin içerisinde Anadolu'da böyle bir ev yok!" diyorsunuz. (K-80)

Gelmiyor, gözümün önüne gelmiyor. Bak hepsini kafadan geçiriyorum. (K-03)

Ankara'da kale içinde yaşam var ya, o sayılmıyor mu, peki? (K-18)

Ha, o, evet, Ankara. Ora komple restore edildi orası. (K-03)

Çok güzel oldu. (K-02)

Çok büyük orası, böyle değil! Ordaki evlerde çok büyük. (K-03)

Diğer tescilli evi de göstereyim, onun dolaplarını çok seviyorum ben. (K- 18)

Tamam, gidelim. O ne, sarnıç gibi bir şey mi var? (Heyacanlı bir ses tonu ile)(K-02)

Yok, park tarafına çıkan kapı o. (K-18)

Orda bir tane daha kapı var, küçük kapı. (K-80)

Evet, küçük kapı, merdivenle iniyorsunuz. (K- 18 – 10.02.2020)

_

... Burası. (K-80)

Hı! Dön bakayım, çekeyim fotoğraf. (K-02)

Bu ciddi bir eve benziyor ya. (K-01)

Dolapları çok güzel dediği ev. (K-02)

Sütün dikmelerimiz var, oturma alanımız (K-18)

Sofası var, baksana! (K-02)

Kale içindeki evlerin hepsinin Sofası var. Şehir içindekilerde pek bulamayız Sofayı. Kapılar, buradaki dolaplar. Kapılarına zarar vermişler. (K- 18)

Boyamasaymış daha güzel. (K-03)

Dışa bakan taraf gusülhane. (K-18)

Aha, buyrun Safranbolu'daki gibi gusülhanesi de var.(K-02)

Bu evin bodrumu bile güzel, kapıları falan. (K- 18)

Bakar mısın, çok güzel hayatım! (K-03)

Çek bir fotoğrafımı şurda.(K-02)

Ver, çekeyim hayatım.(K-03)

Xxxx Hanım (K-02), çamaşır makinesini gördünüz mü? (K-)

Görmedim, geliyorum. Haaa, evet. (K-02)

Kapı işçiliği dikkat çekiyor. (K-01)

Gerçekten dolaplar falan güzel. (K-80)

Yalnız çok küçük, belki birleştirerek kullanabiliriz. (K-18)

Yıttıkça belki birşeyler çıkacak burda. (K-80)

Bizim, ya ben ilk işe başladığımda şöyleydi, burası için öneri; tamamen içini boşaltıp bir bina yapmak felandı. (K-18)

Aa. Hayır öyle bir şey kesinlikle. (K-80)

Biz dokuyu bozmamalıyız dedik. Kurulda kabul etmez bunu... (K-18)

_

...Ben sol taraf butik otel önermişim, sürekli işlesin diye. Buralarda yeme içme satış vesaire. Ama beş yıldır bekliyoruz. (K-18)

Şeyler çıkabilir. Şu binaları yıktıkça, içlerinden devşirme taşlar vesaire, birşeyler çıkabilir. (K-80)

Altlarda kale taşları var. Başka bir şey çıkar inşallah, bilmiyorum. (K-18)

Bir şu taşlar var ya (yerdeki sokak taşları), çok önemli? (K-80)

Bunları toplatacağım, bunun kaynağı birde şeymiş, Çorum'un Denizköy diye yermiş ama taş ocağını henüz sorgulamadık. Eksik taşlarımız var çünkü. Kaplama yapılan yerler. (K-18)

Hangi yıl boşaltıldı burası? (K-03)

Beş-altı yıl oldu. (K-18)

Oturuyorlardı beş-altı yıl öncesinde öyle mi? (K-03)

Tabi, tabi. Ama çevrede çok fazla buraya zarar veren insanlar var. Şimdi söyleyemiyim. Irkçılık yapmayım da, giriyorlar, burayı kullanıyorlar. Mesela burdaki evin dış kapısını falan yakmışlardı. (K-18)

Suriyeliler mi?(K-03)

Genelde o tarz insanlar var. Sıkıntı o yani. (K-18)

Şuanda giriyorlar mı? (K-80)

Bu yıkıma başladıktan sonra denk gelmedim ama öncesinde bir şeylerin yıkıldığını, yakıldığını fark ediyordum. (K-18)

Burayı nasıl istimlak ettiler. (K-03)

TOKİ eliyle bir kamulaştırma yaptılar. Ben, o zaman belediye de yoktum. Başlaması biraz eski yani. (K-18)

Bu insanlara yeni ev mi verildi? (K-03)

Öyle yapılmış. (K-18 – 10.02.2020)

_

...Camide çok güzel. (K-03)

Cami açık mı? (K-80)

Şu an namaz saati değil ya, belki kapalıdır. Bakalım da. Onun içinde pek süslü bir şey yok yalnız ... (K-18)

Burada Osmanlı, şey, Selçuklu pazarı çok güzel olur bunun içinde. Düşünsene o evler restore edildikten sonra ... (K-03)

Çok güzel..(K-02)

Kapımız nasıl? (K-80)

Hı, yaa! (K-02)(K-1 - 10.02.2020)

_

... Ya bu kaleyi ihmal etmeyelim, görelim bir güzelce. Yürünebiliyor mu, üstünde? (K-01)

Çıkabileceğimiz bir nokta var ama pek yürümenizi tavsiye etmem şuan, kalede taş dökülmelerimiz var. Sağlamlaştırılması lazım. (K-18)

Daha restore edilmedi mi? (K-01)

Şuan proje yapılıyor. (K-18)

Çok önemli ama (K-02)

Görülebilecek mi?(K-01)

Tescilli binaların dışındaki kısımlar yıkılacak, tescilli binalar dokuya uygun olarak restore edilecek, sonrasında kale bedenlerinin onarımına başlanacak. (K-18)

Dışardan insanları getirdiğimizde görebilsek, hakikaten güzel olur. (K-02)

Onun üzerine 8- 10 tane yeniçeri heykeli koysanıza. (K-01)

Mesela yani. (K-02)

Yürümesi peki nasıl olacak? (K- 18)

Aşağıya doğru ezilen Bizanslılar falan ... O kalenin üzerinde yürünsün, boşu boşuna yapmayın. (K-01) Peki bir şey soracağım tarihi ne bu kalenin? (K-02)

Danışmendli ve Selçuklu Dönemlerinden kaldığı düşünülüyor, içkale zaten burası, 80'e 80 küçük bir kale. (K-18)

Dış kalenin çizgileri belli mi? (K-01)

Yok, sadece kaynaklarda bir yerden geçtiğine dair bir şey gördüm ama çok noktasal bir şey, nereleri çevriliyordu, onu bulamadık. Belki kazılsa bulunabilir. (K-18)

Şey, dış kale olarak mı?(K-80)

Burası içkale. Dışkale Tanyerinin orda geçen bir şey var. (K-18)

Doğru tarif eden kaynaklar var. Çorum alındığında Danışmend-name diye bir kaynak var, orda tarif ediyor. Ama Çorum alındıktan bir süre sonra, ciddi bir deprem oluyor ve depremin arkasından bir yağış oluyor. O yağışta her tarafı dümdüz ediyor. Yani muhtemelen toprak altında. Zaten. (K-80)

Hayır, Evliya Çelebi'nin bu konuda yazdığı bir şey yok mu? (K-01)

Evliya Çelebi geldiğinde gene Çorum Kalesi'nde evler olduğunu, kale muhafızının olduğunu hatta geldiği paşa ile beraber bir sıkıntı yaşıyorlar, baskın olayı falan oluyor onu anlatıyor. Değişen fazla bir şey yok. (K-80)

Adım adım anlatır, dış kale ile ilgili bir şey demiyor mu? (K-01)

Dışkale o zaman da yok. Muhtemelen yer altında, belki birkaç metre kazılırsa çıkabilir ama bilmiyorum. (K-80)

Yo, ama bahsettiğimiz yerler, çok yoğun yerleşim olan yerler. İzi bulamayabiliriz. (K-18)

Hım, varsa da başka yerde kullanılmıştır. O kalenin üstünde yürünsün, söyleyelim onu bugün Başkan'a birinci tavsiyem o olsun. (K-01)

Tabi canım yürünsün. (K-41)

O kalenin üstünde yürünmezse, o kalenin yapılmasının bir anlamı yok. Kale restore edilmesin yani. Ha, üstünde yürümek tehlikeli dersen, metal bir kontrüksiyonla çıkarsın bir yere kadar yine paralel kalenin. (K-01)

Şimdi kaç tane burcu var, kalenin, şu burç mu diyoruz buna? (K-80)

Dört köşesinde bu dairesel olanlar var. (K- 18)

Bunlara çıkılıp, fotoğraf çekme gibi bireyler yapılabilir. (K-80)

Tabii, ya en azından bir kısmı, tamamı olmasa bile. (K-01)

Ahşap merdiven olabilir (K-80)

Heykeller oraya konabilir.(K-01)

Tamam. (K-18)

Yeniçeri heykelleri üç-dört tane oraya konabilir. İnsanların fotoğraf çekmesini sağlar. Şimdi bak güneş arkasından geliyor, güneşe doğru çekmiş fotoğrafı. (K-01)

Bu tam kare olduğu için dört köşesi de var. (K-18)

Orada bir heykel olduğunu düşün biraz, irice, onun fotoğrafı çok daha etkili olacaktır. Amasya'ya gittiniz mi? Şehzade heykeli gördünüz mü, selfie yapan?(K-01)

Evet. (K-18)

Nasıl popüler, selfie yapan? Selfie yapan yeniçeri, telefonla yazışan yeniçeri, şeklinde. (K-01)

Bizim Antalya'da sokaklarda Romalılar vardır hep. Romalı heykellerin biri ATM'den para çekiyor gibidir. Öbürü şey, öbürü banka oturmuş birisiyle dertleşiyor gibidir, Romalı; öbürü sanki şey yapıyormuş gibidir, ropörtaj yapıyor gibidir. Antalya'da Romalı heykelleri vardır sokaklarda. (K-02)

Tabi, arkadaşlar karar verici değil ama biz onu unutmayalım, onu söyleyelim. (K-01)

Şimdi şu kalenin kapısı, biraz bozuldu ama. Giriş kapısı, bayağı eski bir resim galiba, siz devam edin isterseniz. (K-80)

Güncel durumu da buna yakın ama bizim de, dediğim gibi taş dökülmeleri, tuğla kemerlerde vardı. Biz orayı şu an metallerle kapatmak zorunda kaldık, çünkü hala bir cemaat var, orayı kullanan, içerdeki camiyi, biz orda güvenlik önlemlerini sürekli alıyoruz. (K-18)

Buraya gideceğiz demi. (K-18)

Varsa bir şehirde kale, kaleden başlamak en doğrusudur. (K-01)

Söylediğiniz şey çok mantıklı hocam. (K-19)

Beğendin he. (K-01)

Evet beğendim. (K-18)

Yakında herkes yapacak onu, onun için siz biran önce başlayın. (K-01)

Şöyle söyleyeyim, yani Çorum Kalesi'nin, hani diğer şehirlerde bulunan kaleler gibi çok fazla bir özelliği yok. Ama o yürüme şeyi olursa. (K-19)

Ama senin çok büyük bir avantajın var. Tırmanman gerekmiyor kaleye. (K-01)

Düz. (K-03)

Afyon'a gittin mi? Kütahya'nın kini bilirsin. (K-01)

Bilirim. Bir de şeyde Sinop'un Boyat. Öyle çıkana kadar imanınız gevriyor. (K-19) (Gülüyor)(K-02)

Sizde öyle bir sorun yok. Çok makul olur, güzel olur. Ha metal konstrüksiyon, şu galiba, düşmeyi engellemek için, restorasyon projesi var mı? (K-01)

Bu yıkımlar sonraki kale bedenlerinin restorasyonuna başlanacak. İçerden göstereceğim, evler hep bedenlere yapışık ve biz taşlardaki sorunları şuan göremiyoruz. (K-18)

Kemer, en azından şu portal için, kapı için, an az ama. (K-01)

Biz tamamı için uğraşıyoruz. Yoksa onu yapmaya başlamıştık. (K-18) Tamamı deyince o hiç olmuyor, biliyor musun?(K-01)

Ya, ben beş yıldır bu işe uğraşıyorum, bilmiyorum. (K-18)

Yalla hiç 25'inde göstermiyorsun, kaç yaşındasın sen? (K-01)

Otuz yaşındayım. (K-18)

Yalla hiç göstermiyorsun sen. Ceviz yiyorsun değil mi sen?(K-01)

O, Oğuzlarlı. (K-02 – 10.02.2020)

_

... Kalenin önünde park yeri var mı, otoparkı, otobüsün bekleyeceği yer. (K-01)

Şu an yok. Orda da bir dönüşüm çalışması yapılacak. (K-18)

Ön tarafta duramaz mı?(K-80)

Ön taraf dediğin?(K-18)

Aslında otobüsler durur orda. (K-41)

Kale içindeki evler tarihi değerde mi? (K-01)

Üç tanesi tescilli, geri kalanlar niteliğini kaybetmiş evler. (K-18)

Onlara da giydirme yapılabilir. (K-01)

Biz onları yıkıp, yeniden yapacağız, yani göreceksiniz, pek yaşanır durumda değiller. O yüzden, içlerindeki nitelikli elemanları alıyoruz. Mesela kapısı güzelse alıyoruz, tamamı belediye ye ait. (K- 18)

Birebir yapacaksınız. (K-01)

Tam, bire bir de değil. Biraz oynama yapacağız. (K-18 - 10.02.2020)

_

... Turiste yönelik Osmanlı çarşısı yapabilirsiniz, kaleyi (K-02)

Çarşıda herşey o döneme uygun şeyler satacak ve insanlar o döneme uygun kostümlerle olacak ve bütün tezgahlarda o döneme göre olacak. (K-03)

İnanılmaz misafir gelir yani. (K-02)

Evet. Her yıl mesela, düzenlerseniz kale inanılmaz güzel bir yer olur. (K-03)

Çok güzel fikir, duydun mu Xxxx (K-01)? (K-02)

Festival mi? (K-01)

Hayır, kaleyi tamamen Osmanlı Pazar yerine çevirmek, insanlar o kıyafetle, Osmanlı Pazar standları, demi? (K-02)

İşte Osmanlı Dönemi'nde yapılan limonatalar, işte o şekerlemeler, dondurmalar, testiler, o dönemde neler, şimdiki zamanda neler satılıyorsa. Tezgahlarda o dönem olacak. İçerdeki aydınlatma. (K-03)

Floransa, Verona'da mı gördün? (K-01)

Hı?(K-03)

Verona'da mı gördün? (K-01)

Hayır, bizim Hollanda'da Ortaçağ Pazarı var. (K-03)

Ama tabi ki, birileri kale içinde yenilenen evlerin üstlerine geçirmeye niyetlenirse o zaman hiçbir şey yapılmaz, demi. (K-01)

Ortaçağ Pazarı var. İnanılmaz güzel eğlenceler oluyor. Soytarılar, Osmanlı zamanında da olan soytarılar. Şey eğlenceleri. (K-03)

Tahta bacaklılar (K-02)

Karagöz, Hacivat gösterileri ondan sonra (K-03)

Sünnet düğünleri, (K-01)

Şey yapalım ya, Xxxx (K-18),

Hocamda ya da o da söylemiştir belki size, hani o tür, mesela siz dediniz ki, işte siz dediniz ki "Kalede bir yürüyüş yolu, işte Ortaçağ Pazarı falan, çok enterasan şeyler bunlar. (K- 19)

Onun için burdayız. (K-01 – 10.02.2020)

_

.....Belki bunun biraz daha ötesinde acentacıların, acentaların karar verici noktasında bulunan insanların burayı tanıması, bir sonraki etabı olarak, ikinci aşaması olarak gerekir. Dediğim gibi Başkanım sadece Çorum değil, Çorum'un içi şuan hazır. Kale çok güzel, orada zaten bir çabaya başlamışsınız, orada biraz ilerleme kaydedilirse, oradan Veli Paşa Camisi çevresi çok güzel düzenlenmiş. Oraya, Saat (Kulesi) Meydanı'na kadar bir yürüyüş rotası yapılabilir. Bu çok basit bir uygulamayla telefonda takip edilir. Hiç broşüre gerek yok. bir uygulama olur, o uygulamadan buraya gelen, gidene takip etme şansınız olur. Demografik bilgilerini alma şansınız olur ve ona göre ileriye projeksiyon yapılır. Ne tür bir ziyaretçi profilimiz var. çok çaba sarf etmiş burası daha önce, motorcular ve bisikletçiler. Herşeyi vermişsiniz, vermeyeceksiniz herşeyi. Kaymaktan biraz tattırıp, gerisi için başkalarını getirin demek lazım. Ben bu noktada arkadaşlarımla beraber, tüm desteği vermeye razıyım, hazırım. (K-01 - 10.02.2020)

... Onlar zenginleştirir, burada sadece Osmanlı yok! Roma var! Hitit var! Selçuklu var! Beylikler Dönemi var... (K-01 - 10.02.2020)

...Başkanım kaleyi restore ettiğinizde üstüne çıkmaya imkan sağlarsanız, onun üstünde Eski Türk Devletlerinin bayraklarını büyük ölçekte koyarsanız, birkaç tane yeniçeri heykeli, Amasya'daki şehzade heykeli gibi. (K-01)

Hım, anladım fotoğraf çekmek için. (K- 15)

Fotoğraf çekecek, yanına geçip bakacak, diyecek. Küçük detayları ben paylaştım Xxx (K-19) arkadaşım donanımlı, tarihçi o da benim gibi. (K-01)

Xxx (K-19) Beyin çok donanımlı olduğunu, bu kadar kısa sürede anladığımız için teşekkür ediyorum. (K-15)

Evet, çok keyifliydi. (K-02)

Ya, herkes anlıyamıyor. (K-15 – 10.02.2020)

_

Kale içindeki evlerden birisinde yer alan Karaman Sembolü:

1367 tarihli ?Katalan Atlasında, bölge Karamania diye kayıtlı. Bayrakta da altı köşeli yıldız var. Süleyman Mührü var. (K-01)

Bayrağını bilmiyorum ama Karamanları biliyorum... (K-19)

Bayrak Süleyman Mührü, bugün İsrail'in bayrağı. O bayrak Karamanlıların bayrağı, evet. (K-01) Karamanlılar zaten göç edip gelmiyorlar mı? (K-60)

Ama Süleyman Mührü, biliyorsun İslami bir semboldür. Davut Mührü, Davut Yıldızı'da denir. Süleyman Mührü, şeyden... (K-01)

Çok eskiye gidiyor. (K-60)

Evet, İsrail'in sembolü o değil aslında, İsrail'in sembolü sekiz kollu şamdan. Pasaportlarının üzerinde, sen İsrail pasaportu gördün mü? Üzerinde sekiz kollu şamdan var. onu bayrağında kullanır, çünkü onun yenilmezlik getireceğine inanır. Süleyman Mührü şeyde. Almışlar, kullanmışlar. Şimdi gören zannediyor, onlar Yahudi. Bir eve girmiştik restore edilecekti. İlk girdiğimiz ev kale içinde. (K-01)

Hı,hı. Göbek vardı. (K-18)

Göbek vardı. Dikkat ettin mi, altı köşeliydi. (K-01)

Ona dikkat etmedim. (K-18)

Altı köşeliydi. (K-01)

Alt, Sekiz ve Oniki'yi çok kullanıyorlar. (K-60)

Sekiz, ?maniyenist yıldız, o iki, yeryüzünün ve gökyüzünün birleşimi, cennet. Sekiz yıldız, Selçuklunun kullandığı bir semboldür. Altı, beş bizimle alakalı değil ama bizim bayrakta beş yıldız var. (K-01) İkonografi çalışalım mı Xxxxx (K-60) Hanımla alanımız orda kesişir diye. Arastada bir tane bezemeli yer var ya, Hoca direk şey dedi, "Buranın ustası, Ermeni mi, Karamanlı mı?" Mesela çift ayyıldız bizde çok kullanılan bir motif, ben direk Çorum'da kullanılan motif diye kullanıyorum. Kadın şey dedi işte, "Türklüğünü kanıtlamak için, özellikle Karamanlı ustalar, şeylere kadar." Bunları acaba araştırsak mı? Çünkü çok fazla bezememiz var ya. Ortak bir şey yapsak. (K- 18)

Ben, handaki şeyi de bekliyorum sizden. (K-60)

Ben onları size mail atacaktım, sizi aradım birgün, mail adresiniz bende yokmuş. (K-18) Göndermedim mi? (K-60)

O yüzden göndermedim. Mailinizi şimdi verin, hemen atıyorum. (K-18)

Bende bekliyorum. Ben hocalarıma soracağım. Hatta bakın, bence şöyle bir şey yapmalıyız. O hocaları toplamalıyız, tamam mı? Her biri farklı bir alanda çalışıyor. Şimdi Sanat Tarihi çalışan farklı bir hoca, işte simge çalışan farklı bir hoca, tarihçi farklı bir şeye dikkat ediyor. İlahiyatçı farklı birşeye dikkat ediyor. Onları bir çatı altında toplayıp, "Biz böyle bir şey yapacağız, katkılarınız nelerdir." diye. (K-60) Yani, Xxxx (K-19) Beyden destek alalım, Çorum üzerine yine bir şey yapalım. (K-18)

Hemen gönderdim mail adresimi. (K-60)

Tamam, bugün olmazsa, yarın mutlaka atarım, zaten onlar çoklu bir dosya halinde. (K-18)

Bende Candan Hocaya atacağım. (K-60)

... (K-1 - 10.02.2020)

_

Beş yıldır bu sokakların sağlıklılaştırılması gerektiğini söylüyorum. Kale çevresine giden yolların düzeltilmesi gerektiğini. (K- 18)

Evet, o zaman çok güzel olur, kale çevresi (K-02)

5.2.10. Taşhan (Eski Cezaevi)

Refik Halit Karay (1916), Kemal Tahir, (1944-1950) gibi hapis için gelenler ile Muazzez İlmiye Çığ, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Orhan Kemal ve Adnan Binyazar gibi bir şekilde Çorum'a gelenler birçok kişi bulunmaktadır (Azimli, 2016). Osmanlı Dönemi'nde ve Cumhuriyet'ten sonra Çorum'a (ve ilçelerine) sürgüne veya hapse gönderilen diğer ünlü kişiler de tespit edilmelidir.

Bu kişilerin bazılarının hapis yattığı cezaevi restore edilmelidir. Burası, bir kültür evi-kafe olabileceği gibi, butik otel veya restoran olarak da kullanılabilir. İstanbul'daki Eski Sultanahmet Cezaevi Four Seasons Hotel olarak turistlere hizmet etmektedir. Sinop'ta eski cezaevi ise, bu ile gelen turistlerin en çok ziyaret ettikleri yerlerden birisidir. Katılımcıların görüşleri aşağıdadır.

Hocam affınıza sığınarak Çorum'un şöyle bir özelliği de var, burası bir sürgün yeridir. Osmanlı Dönemi'nde, mesela literatürde duyduğunuz işte, Refik Halit Karalar, Refi Cevat Kemal Tahirlers burda kalmışlar. (K-19)

Bunları kullanın işte. (K-03)

Kemal Tahir burda yatmış, birçok eserini burda yazmış. (K-80)

Bu kullanılabilir bir şey mi? (K-19)

Tabii. Hepsini kullanın. (K-39)

Valla hiç birşey yapma, onu yap. (K-01)

Bence, bir tane Kemal Tahir evi yapacaksınız, o yeni yapılacak evlerden, (K-80)

Ben bir not düşüyüm mü? (K-18)

Tabi, buyrun.(K-80)

Onun kaldığı cezaevi şu an ayakta, halk bilmiyor ama. (K-18)

Tamam işte. (K-03)

Yarısı yıkılmış, biz şimdi onu projelendiriyoruz... (K-18)

Tamam işte, en önemli şey işte. (K-02) (K-03)

Sinop'ta ne var? (K-80)

Cezaevi var. (K-41)(K-02)(K-03)

Çorum'da da bakın cezaevi ve o 1900'lerin başında ve Osmanlı Dönemi'nde de, buraya gerçekten o zaman ki, hangi dönem olursa olsun, hükümete muhalif olan kesimin sürgün yeri burası. (K-80)

Evet. (K-18)

Ya biz Sinop'ta ki en önemli uğradığımız yer cezaevi. (K-02)

Ya cezaevi değil orası sadece, kaledir aynı zamanda üstünde yürünebiliyor. (K-01)

Ama Sabahattin Ali nerede yatmış, onu merak ediyorlar yani. (K-02 - 10.02.2020)

_

Eski Cezaevi diye mi çıkar? (K-80)

Öyle çıkar, Taşhan diye de çıkar. (K-18)

Taşhan diye ararsanız Hocam. Çorum Taşhan. (K-19)

Ama içinde mesela almaşık duvar örgüsü var. Çorum'da başka hiçbir yerde yok bu. Dışardan görünmüyor da. (K-18)

Hocam bir tıklarsan, gerçi caddesi diyor ama. (K-01)

Zaten cadde ondan ismini alıyor. Belki çıkabilir. (K-18)
Evet, galiba şuan üzerinde durduğunuz yer. Soldaki gri olan yer. (K-01)
Hocam mailinizi alıyorum ben size göndereyim. (K-18)
Tamam. (K-80)
Bu yazı kısmını çok önemsemeyin, bu eski hali. 1938 yılındaki fotoğraf bu. (K-18)
Tabi görüntü şuan bu değil. (K-19)
Bir sonrakinde onu görecekler. (K-18)
Evet, bir sonrakine gelelim. (K-02)
Dışına bir yüzey yapılmış. Onarım ve sağlamlaştırma yapılmış ve yarısı yıkılmış. (K-18)
Tarihin içine ediliyor, bak gördün mü? Taşhan'ın eski halini ve şimdiki haliyle ne alakası var. (K-02)
Yağmalanmış ya! Parsel parsel, parça, parça her yer yağmalanmış. (K-01)
Butik otel olur burası, çok güzel. (K-03)
Çok şık olur evet. (K-02)
Bunlara şey, ben yanlış söylüyo da olabilirim, kervansaray da diyorlardı, bizim Samsun'da da var, Taşhan diye. (K-41)
Aa, yok, ama bu öyle bir yer değil. (K-18)
Bu öyle değil, oda oda görünce. (K-41)
Hanlarda şey ama dükkân. (K-03)
Burası geçiş bölgesi ya, yani işte Karadeniz, İç Anadolu. (K-19)
Hanla ilgili şöyle bir olay var burda, fazla han yok, pek kaynaklarda yedi-sekiz han civarında gözüküyor. Bunun da sebebi, bu Beyleri'nin kendi şeyleri var, evleri var, odaları var. Orda ağırılıyorlar kendi misafirlerini, öyle bir gelenek var burda. Aslında onlardan da birkaç tane sağlam varsa. (K-80)
Bir dönem cezaevi olarak da kullanılmış. (K-02)
Bu Danışmentlilerin isimlerini kullanarak. (K-03)
Şu anki aileler işte. (K-80)
Cezaevi burası değil demi. (K-02)
Burası, cezaevi. (K-18)
Başkanımdan haber geldi mi? (K-02)
Biz çıkalım isterseniz yavaş yavaş. (K-80)
Evet, Başkandan haber yolda gelir, sorun değil. (K-02 - 10.02.2020)

_

Taşhan, Kemal Tahir ve diğerleri, kimdi?(K-01)
Refik Halit Karay(K-19 – 10.02.2020)

_

Ama siz cezaevini de görün, gördünüz mü, hiç?(K-60)
Göreceğiz.(K-80)
Cezaevini görün, bayılacaksınız. (K-60)
Görebiliriz, yakınmış, şey cezaevi. (K-80)
İstemiyorum. Zaman yok, Başkana gidelim.(K-02 - 10.02.2020)

5.2.11. Eski Kilise

1892 tarihli Eski Çorum Haritasında Çakır Cami'nin karşısında Hıdırlık Sokak ile Emniyet Sokak arasındaki alanda Ermeni Kilisesi ve Ermeni Kütüphanesi gözükmektedir. Yapılan bir araştırmada bu alanda Eski Emniyet Müdürlüğü binasının olduğu belirtilmektedir (Dündar, 2007, ss. 194–195). Günümüzde Nüfus Müdürlüğü ve diğer bazı kamu kurumları bu binada faaliyet göstermektedir. Bu binanın yerinde ise 1926 yılında yapılan İnkılap İlkokulu bulunduğu anlaşılmaktadır (Y.Y., 1939, s. 44-pdf 76). 1979 yılında İnkılap İlkokulu'nun yeni yapılan binasında taşınmasından sonra bugünkü bina yapılmıştır.

Çorum'da yaşayan Ermenilerin techir öncesi durumları ilgili bir çalışmada, kilise yapılması için 1858 yılında Padişah'tan izin aldıkları belirtilmektedir (Turan, 2014, s. 2). Çorum'daki yabancılarla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde iki Ermeni kilisesi olduğu anlaşılmaktadır. Çorum Gazetesi'nde 2 Nisan 1924 tarihinde yayınlanan bir ilanda, “Kuheroğlu Kırkor, Çakır Mahallesi'nde Rum Kilisesi'ne bitişik olan evini satacağımı” belirtmektedir (Ozulu, 2008, s. 1512). Bu ilandan Çakır Mahallesi'nde bir Rum kilisesi olduğu anlaşılmaktadır.

Veli Paşa Hanı'nın arka tarafında olan ve Eski Kilise olarak adlandırılan bina bütün katılımcılar tarafından dışarıdan incelenmiştir. İlk grupta gelen katılımcılar, daha önce belediye tarafından yapılan bir inceleme sırasında çekilen fotoğrafları görmüşlerdir. Burasının mutlaka restore edilerek belirlenen bir amaç için kullanılması istenmiştir.

Toplantı salonu, kafe, restoran, Kent Arşivi, Turizm Bilgilendirme Ofisi yapılan önerilerden bazılarıdır. Bu alan restore edildikten sonra, techir dönemine ilimizde yaşayan ailelere yönelik bir anı evi-müze şekilde düzenlenerek, çarşı bölgesine gelen turistlerin kullanacağı kafeteryaya olarak da düzenlenebilir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Çeşme'de kilise var, habire aklıma geliyorda, lafınızı bölmeyim diye susuyorum onu da unutuyorum. Sergi Alanı olarak kullanılıyor. Kiliseyi restore ettiler, ondan sonra kapısı var. İçeride, apsisi var, çok güzel orijinal kuzineler koydular. Böyle şöminemsi, Çeşme'de ve şey olarak kullanılıyor. Sergi salonu olarak kullanılıyor. İçeride bir küçük kafesi var, keyifli kafe görmelisin, hiçbir şey yok ama duvar, apsis var ve yaşıyor orası. (K-03)

Yaşayan yer olması önemli, insan olacak. (K-80)

Ve sergi alanın dışında o kafeye gidip yani, oturup, muhabbet edenler de var, halktan. Şey olarak kullanılıyor, kafe olarak kullanılıyor. (K-03)

Bu dinin temel şartıdır. Taharet. İlk emri ne? "Oku", okuyor mu? Yok! Hirsitiyana diyor "Sev", seviyor mu? Yok! Yahudiye "Öldürme" diyor, öldürüyor! Her topluma. Atatürk niye toplumuza "Türk, Övün, Çalış, Güven" diyor. (K-01)
Derneklerin kermesleri oluyor, o kiliseyi kermesler içinde kullanıyorlar, demek kermesleri. (K-03)(K-3 - 9.02.2020)

_

Biz kalan arkadaşlarla devam edeceğiz. Kiliseyi görmek istiyoruz, gerçi yazdık buraya.(K-80)

Kilise diyoruz ama özel mülk olduğu için, hiçbir şey belli olmuyor. Dışından görebileceğiz. Ben hiç giremedim oraya. Ben müzedeyken de giremedim.(K-60)

Duyuyor musunuz, arkadaşlar? (K-80)

Ben hiç giremedim, içini hiç görmedim. (K-60)

Neyi görmediniz?(K-03)

Kilisenin. (K-60)

Siz giremediyseniz, biz nasıl gireceğiz? (K-03) Yarın bakacağız, açtırmaya çalışacağız. (K-80)

Onu nerden bulacak, belediye bulamaz ki, almışlar mı? Şahsın orası. Depo olarak kullanıyor. (K-60)

Adamın kilisesi mi var? İnanamıyorum. (Şaşkınlıktan gülüyor)(K-03)

Depo olarak kullanıyor. Yoksa onu yıkarlardı. (K-01)

Şimdiye kadar ben kaç kez inceledim, hiç açmadı kapıyı bize. (K-60)

Kim? (K-01)

Aa? (K-03)

Mal sahibi. Belediye orayı aldıysa bilmiyorum, aldı mı acaba? Belediye şey yapabilir. (K-60)

Benim arkadaşım ailesinden kalan tarlasında antik kent çıktı. Devlet şey yaptı. Alacağım dedi, ikibuçuk milyon para vereceğim dedi. (K-03)

Kamulaştırma yapmış. (K-60)

Tabi, antik kenti, dört sene oldu, hala vermedi parayı. (K-03)

Açıldı mı ziyaret? (K-60)

Hayır, kazı falan da başlamadı.(K-03)(K-60 - 9.02.2020)

_

Burası da kilise olarak tabir ettiğimiz yer. (K-80)

Haa! (K-03)

Ama maalesef bu 1900'lerin... (K-80)

Esnafta şey değil mi, agresif bir abi?(K-03)

İşte, kimin dediniz?(K-80)

Biz onu sürekli yaşadık, Şamluların. (K-18)

Şamlılar, altın, sarraf bildiğim kadarıyla, tuhafiyeci. (K-80)

Depo olarak kullanıyorlar. (K-18)

Şey, yani, eski ailelerden kökleri. (K-80)

Büyük ihtimal miras, demi onlara? (K-03)

Almış. (K-18)

Yok, satın alma.(K-80)

Nasıl satın almış? (K-03)

1920'lerde bu tekke ve zaviyeler devredildikten sonra hızlı bir şekilde o izleri silmek için hunharca satılmış insanlara. Parası olan o dönemde almış. Alınmayan yerleri yıkmışlar, medreseleri, kendilerince okul veya bir şeyler yapılmaya çalışılmış. İşte mezarlıklar kaldırılmış. Ulu Cami'nin etrafında çok sayıda mezarlık varmış, bildiğim kadarıyla, onlar falan komple kaldırılmış. (K-80)

Ziraat Bankası var ya, mesela, Ziraat Bankası'nın olduğu yer komple mezarlık mesela. (K-19)

Biz bize konuşuyoruz. Çorum Halkı hassas, şimdi Elvan Çelebi'de çalışıyorum. Orda mesela etrafındaki mezarlıkları, sadece orda yaşayan aileler koyuyor, mezarlarını; diğerleri, mesela yabancı birisiyle evlendin, komşu köyden evlensen bile, senin eşin vefat ettiğinde oraya gömdürtmüyorlar. Onları muhaccir mezarlığı dedikleri veya garipler mezarlığı dedikleri, oraya defnediyorlar. (K-80)

Bizden değilsin diyorlar yani.(K-03)

Aynen. Çok, kapalı bir toplum var. Benim tavsiyem, bir şekilde onlar kaldırılıp, ya açılınsın, ya park yapılsın, bir şey yapılsın. (K-80)

Neresi Hocam mesela?(K-19)

O, işte Ziraat Bankası'nın olduğu yer. Emlak Bank'ın (Halkbank) olduğu yer. (K-80)

Halkbank zaten yıllardır meydan olarak gözüktüyor ama yıllardır kamulaştırması yapılmamış. Bu süreçte çok bakan geldi, onlarla görüştük, rica edildi. Bunu yapmamız lazım diye. Ziraat Bankası'nı talep ettiler ama ne zaman sonuçlanır, o belli olmaz. Çünkü bir yer göstermek lazım onlara. (K-18)

Zamanla şey yapılabilir. Onlar içinde mesela şöyle bir önerim var, nacizane. Bu konaklar varya, eski konak evleri var, bir sokak düşünelim, her bankaya bir tane konak tahsis edelim. Onlar restorasyonunu yapsınlar, dış görüntüyü bozmasınlar, içeriyi istediği gibi yapsınlar. (K-80)

Merkezdeki alan onlara yetmeyecektir. Tam merkezde ya şu an yerleri. (K-18)

Merkez'de arka sokağında düşünün. (K-80)

Yani alanları yetiyorsa, daha iyi. (K-18)

Yani bir konağı kendi, dışı önemli olan, görüntüyü bozmasın, yanlış mıyım? Çünkü gelsin burda, bir arka sokağında, o kadar fark etmez. (K-80)

Olabilir.(K-18)

Hem yan yana olması, güvenlik açısından da, aynı sarraflarda olduğu gibi, şey olur. Bir alan belirlenir, bu şey esnasında, hepsine oralar tahsis edilir. Orda işlemlerini yapar, atıyorum çeşit vesaire, bir takım şeylerini de başka bir şubesinde yapar. Şu an birçok bankanın farklı bir şubesi var. Yani o da bir statü olabilir, diye düşünüyorum, bilmiyorum. (K-80)

Bu mu kilisemiz. (K-02)

Evet. (K-80)

120 metre kareye oturuyor. İçi tamamen hangar gibi, tonozlu bir yapı.(K-18)
Resimleri var mı sizde?(K-80)
Bulabilirsem göndereyim size. (K- 18)
Bu dışına dayıyorlar onu, bunu, içini depo olarak kullanıyorlar. (K-02)
Sahipleri çok köklü bir aileymiş. Vaktiyle bu şey olduğunda satın almışlar burayı.
(K-03)
Suriçi gibi işte. (K-02)
Evet. (K-03)
Şeyin arkası da şöyle açık kilisenin yani. (K-80)
Bak şurası, çatıyı yükseltmiş, onu ambar yapmış. (K-01)
Kaçak kat çıkmışlar. (K-02)(K-03)
Evet. (K-01)
Çatı yapmışlar. (K- 18)
Çatı değil, oraya resmen ambar yapmış. (K-01)
Tonoz hala görünüyor, biz çatı arasına da çıktık. Size atacağım fotoğraflarda
var. (K-18)
Ama o da bağdadi yapılmış. Bak o duvarda bağdadi.(K-01)
Tabi, dönemi eskidir, onun da, yakın değildir. (K-18)
İyi de aldıklarında yapmışlardır, o dönemde yapmışlardır.(K-03)
Şunlar falan fena değil aslında. (K-80)
Güzel bir sergi salonu, güzel bir kafe olabilir. (K-03)
Bu çevrede olmaz, baksana etrafına. (K-01)
Bunun çevresi şuan biz Veli Paşa Hanı yapıyoruz, restorasyonu bugün yarın
tamamlanır. (K-18)
Tamam. (K-02)
Onun arkası hemen. Diğer konuştuğumuz arastanın hemen dibi. Arasta alanımız
zaten kilise, taşhan, dikiciler arastası da dahil. (K- 18)
Şu mu Veli Paşa Hanı(K-80)
Şu an bu halde değil Veli Paşa Hanı. (K-18)
Bu eski bir fotoğraf anlaşılır. (K-02)
Evet. Hatta hanında eski hallerini görebilsek daha anlaşılır olur. İçini
gezdiğimizde çok anlaşılmayacak. (K-18)
Tarihi kilise diye burda var mı? (K-03)
Çıkıyor işte ama google' ı da düzenleyeceğim ben. (K-80)
Camiyi çıkarttın. (K-01)
Veli Paşa Cami. (K-03)
Han şurdaydı değil mi? (K-80)
Evet orası. İsterseniz normal google arayalım, orası bayağı karışıktır. (K-18)
Siz gönderdiniz herhalde. (K-80)
Gönderdim. (K-18)
Bu alt katı mı? (K-01)
Bu kilisenin içi. Bu kadar bir yer. (K- 18)
Apsis var. (K-01)
Aslında apsis değil ya. (K- 18)
Kilise olduğuna dair fikir nerden edindiniz? (K-01)
Halk arasında öyle biliniyor. Bu yani, tarihi kaynak bulamıyoruz. (K-18)

- Kilise değil burası, hayır kilise değil. (K-01)*
- Kilise değil burası. (K-02)*
- Sizle konuşmadık değil mi, Meltem hanımla konuştuk. Bir kilisemiz varmış zaten, yıkılmış. O yüzden burası sonradan yapılmış. (K- 18)*
- Şu ne? (K-80)*
- Orda bir kitabe var. Tarih var. (K-18)*
- Yaklaşır mısın, abi bi(K-01)*
- Bu kadar yaklaşabiliyorum (K-80)*
- Hayır bu yeni. (K-01)*
- 1912 mi, 92 mi?(K-03)*
- Ay yıldız var onda. Orda bir şey varmış, kazınmış. (K-01)*
- Ay yıldız var. (K-02)*
- Orda bir şey varmış, kazınmış galiba. (K-01)*
- Belki işte kilise olduğuna dair bir işaret ise, kazılma nedeni muhtemel. (K- 18)*
- Kilise olmadığı ayan, beyan belli yani. (K-01)*
- Evet, hiç değil, kilise şeyi yok. (K-03)*
- Ama 1900'lerin başında, o techir döneminde 120 kişi mi, çok küçük bir miktar burdan techir edilmiş. Sungurlu burdan çok fazla. (K-80)*
- Kilise yıkıldı da, burayı geçici kilise kullanıldıysa o başka. (K-03)*
- Aynen öyle düşünüyor, Xxxx (K-18)'de. O yüzden apsis falan yok, çünkü. (K-02)*
- Krokilerde Ermeni aileler bunun hemen karşısında oturuyorlar. Gayri Müslimlerin oturduğu yerler oralar zaten. (K-18)*
- Hı..(K-03)*
- Toplanma, yani, Şapel gibi kullanmışlar ama apsisi olmayan böyle mescid gibi bir şey yapmışlar herhalde. (K-02)*
- Evet, mescid gibi. (K-03)*
- Ne diyorsun, bu yok. Hani karşı şey düşünsen yok, apsise benzer bir yanı yok. (K-02)*
- Boşaltılıp, içi basitçe elden geçirilip, yalın bir şekilde elden geçirilip sergi salonu olarak kullanılabilir. (K- 80)*
- Turizm enformasyon bürosu bile yapılabilir yani. (K-01)*
- Turizm enformasyon bürosu olur, sergi salonu olur, aynı zaman, hem sergi, hem enformasyon bürosu olur. (K-03)*
- Kaç metre kare burası tam olarak?(K-80)*
- 120 metre kare. (K-18)*
- Az da değil. (K-01)*
- Aslında küçük bir sergi salonu olarak kullanılabilir. (K-80)*
- İşte dediğim gibi, binanın kendisi tarihi bir bina, kilisede kalsın adı, kimse de itiraz etmediği sürece. (K- 03)*
- Şeye de yakın, merkeze yakın, artı şeye de yakın, belediye yapıldıktan sonra taşınacaksınız ya, merkezde toplantı salonunuz olmayacak. Yani çok amaçlı salon şeklinde, sergi salonu şeklinde düşünülebilir. (K- 80)*
- Tabi, sergi salonu, toplantı salonu. (K-03)*
- Ne biliyim bir açılış, bir konferans salonu gibi, merkezde yapabileceğiniz bir alan olmayacak, ona yönelik değerlendirilebilecek bir alan bence, ilerisi için. (K-80)*

İstanbul'da çok güzel eski sarnıçları restorana çevirdiler. Muhteşem bir görüntü oluyor, gezmişsinizdir belki. Bu da böyle tarihi bir bina, çok iyi, konsept bir restoran olabilir böyle tarihi. (K-03)

Onun en güzel örneği Eskişehir'de haller bölgesini şey yaptılar ya, muhteşem yaptılar onu ya. (K-19)

İşte şuan da taşınacak olan belediye binası, olabilir. (K-41)

Orayla ilgili dünceniz ne?(K-80)

Kent müzesi düşünüyor başkanım. (K- 18)

Kent tarihi müzesi, kesinlikle. (K-01)

Şöyle bir şey var, hani başkana hazırladığımız bir şey vardı, yani orda, gördüğünüz taş bina var ya, orda Çorum'la ilgili bütün tarihi, kültürel, bilmem ne, hatta ilçeleri de içinde barındıracak şekilde, geldiğinde bilgi sahibi olunabilsin... (K-19)

Kronolojiyi görelim. (K-03)

Evet, orda bütün hikâye okunsun yani, diye düşünüyoruz.(K-19)

Aslında alttaki odaların hepsi, bir ilçeye tahsis edilebilir. Atıyorum, girdin bir tanesi Çorum, bir tanesi, İskilip, bir tanesi alaca, bir tanesi Sungurlu, bir tanesi Bayat şeklinde, Ortaköy. 1900'ler veya ulaşılabilen tarihlerden itibaren resim konur, şu an ki bilmiyorum panoramik resmi olur. Oraya özgü şeylerden numuneler konur. (K-80)

Hocam ilk katı işte dediğiniz gibi düşünüldü. İkinci katı da, ufak bir, başkanın kullandığı yeri de konferans salonu gibi düşünüldü, biraz büyük çünkü. Öyle düşünüldü, yani söylendi. Sonrasında işte Kent Arşivi var ya, siz geldiniz oraya, Çorum'la ilgili tarihi vesikalar, işte bulunan ne varsa, hatta vatandaşa da açılıp, şu an öyle bir şey yapacağız. Çorum'da belge var millette ama insanlar bunu şeye çıkartmıyorlar bir türlü. Dışarı çıkartmıyorlar. Bunlarında sergilenebileceği bir sergi salonu vesaireye dönüştürmeyi düşünüyoruz. Düşünüyolar daha doğrusu. (K-19)

Dediğiniz gibi Kent Arşivi de yapabilirsiniz. (K-80)

Onu yapmazlar Hocam. (K-19)

Kilise olduğunu tespit etmeden oraya kilise demeniz ters teper. (K-01)

Böyle merkezde bütün müzelerin içinde bir kafe gibi yer çok güzel oluyor. (K-03)

Aynı şeyi söyleyecektim ha. (K-02)

İyi pasta, kaliteli kahve, halktan sirkülasyon olsun. O müze yaşıyor olsun, gireni, çıkkanı olsun!(K-03 – 10.02.2020)

_

1872 gibi gördüm ben onu (K-01)

E, yukarıda ne yazıyor. (K-02)

1289, (K-01)

Bak yıldız. (K-03)

Şimdi kartal o, çift başlı kartal gibi bir şey. (K-02) Çift başlı kartal (K-03)

Çift başlı kartal (K- 19)

Bence Selçuklu. (K-03)

O, başka bir yerden de gelmiş olabilir mi? Ama niye tarihi o şekilde yazdılar? (K-80)

O, şey öyle Selçuklu. (K-02)

Motif Selçuklu yapılmış (K-80)

Evet. (K-02)
Peki, şunlar niye farklı? O farklı, karşıdaki farklı?(K-80)
Onlar çarkıfelek Hocam. (K-01)
Çarkı felek. (K-02)
Peki kısım? (K-80)
O kısım ışık alsın diye daha sona yapılmış. (K-03) (K-01)
Bunun hemen kamulaşması lazım. (K-03)
Kamulaşmış mı? Kültür varlığıdır diyor, tescil edilmiş. Hatta burda devşirme malzemede var. (K-01)
Kiliseden bahsediyoruz. Kamulaşması lazım diyorsunuz?(K-80)
Tabi, kamulaşması şart bunun. (K-01)
Veli Paşa Hanı nerde? (K-02)
Yalla, kaleden buraya gelinir yürüyerek. (K-01)
Gelin şu Veli Paşa'ya gidelim. (K-2)
Ben bir daha kale burayı yapıp, kale yapmam. Önce kale yaparım, ordan yürütürüm buraya. (K-02)
Evet!(K-01)
Ama bina sanki devam ediyormuş gibi veya farklı bir şeyler varmış gibi.(K-80)
Yok, sen şeyden dolayı mı diyorsun? (K-01)
Köşeliklerle kesmişler burayı, gibi(K-80)
Ha, ne olabilir, belki buraya kadar geliyordur da, kesmişlerdir, burasını ama niye yapmışlar, bilmiyorum. (K-1 - 10.02.2020)

5.2.12. Mevlevihane

Cumhuriyetin 50.yılı için hazırlanan Çorum İl Yıllığında, Mevlevihane'nin 1880 (H. 1298) yılında onarımı yapıldığı, kitabesinin olmadığı ve harap bir durumda olduğu belirtilmektedir (Çoker vd., 1973, s. 139). 1892 yılına ait Eski Çorum Haritasında Mevlevihane'nin semahane ve mescid olarak kullanılan gösterilmektedir (Dündar, 2007, s. 187). Çorum Mevlevihanesi, Anadolu'da en eski Mevlevihanelerden birisidir. Ulu Arif Çelebi ve Mevlana Celaleddin-i Rûmî'nin ikinci eşi Kira Ha-tun'dan kızı olan Melike Hatun (ö.682/1283) tarafından 13. Yüzyılda yaptırılmıştır (Şimşir, 2016, s. 359). Son postnişinliği yapan Hüsameddin Dede 1.Dünya Savaşı'na gönüllü giden Mevlevî Alayı'nda görev almıştır. Savaştan sonra tekrar Çorum'a gelen Hüsameddin Dede, Tekke ve Zaviyeler kapatılınca, 1940'lara kadar kütüphanede çalışmıştır. O dönemde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce mimari değeri olmadığı görüşüyle semahane ve türbe kısmı satılmıştır. Mustafa Burhanoğlu tarafından satın alınan semahane havlu dokuma atölyesine dönüştürülmüştür. Sonraki yıllarda depo olarak kullanılan semahane 1995'te yapılan

onarımdan sonra mescid dönüştürülmüş olup, şuan kapalı durumdadır (Haksever, 2007, s.19).

Bey Çelebi / Muzaffer Paşa / Hamit Cami minberi olarak bilinen ve depoya sığmadığı için Çorum Müzesi balkonunda korunan minberin kapı kitabesinde, minberin Muzaffereddin Beyler Çelebi tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Abdülkadir Dünder da minberin Çorum Mevlevihanesi'nin kurucusu Taceddin Mahmut adıyla bilinen Beyler Çelebi tarafından yaptırıldığını yazmaktadır (Hakyemez, 2019, s. 42).

Mevlevihane'nin bulunduğu bölge yeniden düzenlenmelidir. Sema gösterilerinin de yapılabildiği bir müzeye dönüşürülebilir. Bu bölgede bulunan eski evlerin bazıları restore edilmiştir. Yeni yapılacak evlerinde benzer bir mimari ile yapılması uygun olacaktır.

5.2.13. Eski Evler

Katılımcılar ifadelerinde genel olarak eski evlerin restore edilmesini ve kullanılmasını önermişlerdir. Bu evler belirli bir alanda toplandıklarında butik oteller

bölgesi, restoranlar bölgesi gibi farklı alanlar yaratılabilir. Katılımcıların Kale’den sonra gördükleri ilk yer olan Veli Paşa Konağı ve çevresinde buna yönelik bir uygulama yapılabilir.

Koruma altına alınmış ama herhangi bir restorasyonu yapılmayan ve yıkılma tehlikesi altında olduğu etrafı saclarla kapatılan evlerin önüne bilgilendirme panosu konulmalıdır. Bu panoda eve ait eski görünümü ve tarihçesi yer almalıdır. Çorum Merkezi’ndeki eski evlerin restore edilmesine önelik bir çalışma yapılmalıdır. Restorasyon

sonrası bu evler butik otel, restoran, şirket merkezi, konut gibi farklı amaçlarla kullanılması teşvik edilmelidir. Kullanımlar sırasında, binanın dış görünümünü kapatacak reklam ve ilan panolarının konulmasına müsaade edilmemelidir.

Ya, boş ver, belediyenin daha ciddi şeyi var. Ortaköy'ün binalarının giydirilmesi lazım. (K-01)

Evet. (K-02)

Ya, dün Dulkadiroğlu Konağı'nın yan tarafında bir otel vardı, yan tarafını siding yapmışlar, öne bakan kısmına ahşap havasını vermişler. (K-01 – 10.02.2020)

_

Bu da Veli Paşa Cami, birbirlerine yakın mesafede, görebiliyor musunuz? (K-80)

Bak bu çok güzel, bak görüyor musunuz? Yani, tüm evlerin cepheleri, hiç evleri yenilemeseniz bile, yani yıkıp yeniden yapmak çok şey; bir kere çok kolaydı. Restorasyon değil. Yeniden inşaat. (K-01)

Evet, sanki beyaz duvar ve kahverengi camlar buranın. (K-03)

Demi, duvar beyaz, pencereler. Yav bu kadar mı güzel olabilir, arkadaşlar. (K-01)

Yeni restore edildi, yan tarafında da şey var, burası bir kompleksmiş. Veli Paşa aslında Çorum'un şeylerinden bir tanesi, böyle ne deyim ... (K-19)

İnsanlar binaların kaybolduğunu düşünüyorlar, böyle beyaza boyayınca, yani. Yüksek Lisans'taki bir ödevim için anket yaptım. Bizim teknik elemanlara yaptım. Bu nerde, bu nerde diye. Ankara'da gösterdiğim evleri bile Çorum'da sandılar. Mimari olarak hiç benzemiyorlar. Katipler Konağı falan sanıyorlar. (K-18 – 10.02.2020)

_

Ahşap minare, Kellegöz, yeniymiş. Hiç gerek yok, bence. Fakat orda hoş cephele bir ev görüyorum ben. (K-01)

Şurası mı? (K-80)

Evet. (K-01)

Bakalım (K-80)

Göreceğiz onu. (K-01)

Aa, çok güzel. (K-03)

Bak, bu sokaklar boşaltılacak. (K-80)

Bu evler (Kaleden inerken, Kellegöz'e doğru) çok güzel mesela. (K-02 – 10.02.2020)

_

Şu karşıdaki konağı aldık. Orası büyük bir konak. (K-18)

Nereyi? (K-80)

Şu tam karşıyı. Süslemeleri falan çok güzel. Ben en son kadifelerde falan böyle bir şey görmüştüm. O konak şuan yok oldu. (K-18)

Ahhh, yazıık! (K-02)

Çorum'da çok fazla işlemeli ev yok çünkü(K-18)

Çok güzel, ne kadar büyük konak öyle. (K-02)

Üç yüz metre kareye oturuyor, dış sofalı, artı dış sofalı konağımızda yok bizim.
(K-18)

Orası çok güzel restoran olur. Bakın bir de otobüslerle biz burdan nasıl
döneceğiz, bu dönüşleri. Otobüsle zor!(K-02)(K-1 - 10.02.2020)

5.2.13.1. Çorum’da Restore Edilen Eski Evler

Bir dönem İl Özel İdaresi ve İl Kültür Turizm Müdürlüğü arasında yapılan protokolle ilimizdeki eski evlerin restore edilmesine yönelik bir fon oluşturulmuştur. Bu fondan 2006 – 2012 yılları Çorum merkezinde aşağıdaki evler yararlanmıştır (Demirci, 2013, s. 131-132).

Tablo 4: Restore Edilen Eski Evler, bu evlerden iki tanesi restoran olarak kullanılmaktadır.

Tablo 4: Restore Edilen Eski Evler

İlçe	Yıl	Mahalle	Pafta	Ada	Parsel	Adres	Kullanım Durumu
Hülya Anak	2010 2012	Tepecik	62	246	4	Uğur Mumcu Cd	Hülya Hanım Konağı, 1910, Kıma Malzemeleri satış yeri
Mustafa Kemal Duran	2012	Karakeçili	70	141	3	Alaybey Sokak	Katipler Konağı, ek binası
İbrahim Bayrak	2006	Kunduzhan	365	16	1		
Hanoğulları	2007	Yavruturna	5	203	50		
Mehmet Hanoğlu	2010	Yavruturna	5	203	53		
Mağden Ailesi	2008 2009	Karakeçili	70	139	56	Azap Ahmet Sokak	Madanzade Konağı
Alaattin Eskizara Nihal Eskizara	2008 2010	Çepni	24	345	2		

Gelişmeye paralel olarak eski evler restore edilerek iş yeri olarak kullanılmaktadır. Bu işlevsel değişiklik binanın görünümünde değişikliklere neden olabilmektedir (Kaya, 2019, s. 150). Bunla birlikte, evlerin bulunduğu sokaklarda çevre düzenlemeleri yapılmadığı için bu işletmeler zarar görmektedirler. Ayrıca restore edilen bu evlerde faaliyet gösteren bazı işletmelerse, reklam tabela ve panolarıyla evlerin görüntüsünü bozmuşlardır.

5.2.13.2. Kitaplarda Geçen Eski Evler

Çorum’la ilgili kitaplarda aşağıdaki evler özellikle belirtilmektedir. Bu evlere ait görsel ve mevcut eski evlere ait görseller incelenerek Çorum evlerine ait özellikler çıkarılmalıdır. Belirlenecek bölgelere, özellikle restore edilen evlerin yakınlara, bu evlerden belirlenen modellemelerle yeni evler yapılmalıdır. Dışarıdan görünümü ve içlerinde kullanılan süslemeler bu bölgeye özgü olmalıdır. Bu tarzda yapılan yeni evler butik otel olarak hizmet verebilir.

- Tekkeli Hoca Evi: Osmancık Caddesindedir, Tekkeli Hoca Oğlu İbrahim Efendi 1822 (H.1238) yılında onarımı yapılmıştır.
- Lenduha Tekkesi: Fatma Bacı Sokağında Kadifeli oğlu evi yanındadır. İlk onarımı 1816 yılında yapılmıştır.
- Celepoğlu Mehmet Efendi Evi: Çepni Mahallesi Aynalı Çeşme Sokağındadır. 17.Yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Harap bir durumdadır.
- Bezgin Oğlu Hacı Ahmet Ağa Evi: (Haremlik) Osmancık Caddesinin Ulu Kavak meydanına bitiştiği yerde 1842 yılında yapılmıştır. Başoda tavanının orta bölümünde dört satırlık kitabe vardır.
- Kerem İsi Odası: Veli Paşa Sokağınaki Abdülbaki camisi karşısındaki sokak içinde Ömer Dede Oğlu evindedir (Çoker vd., 1973, ss. 139–140).

5.2.13.3. Hanedan Odaları

Hıfzı Veldet Velideoğlu’nun anılarında anlattığı “Hanedan Odaları” ilimize özgü ve geçmiş kalmış önemli kültürel eserlerden birisidir (Velidedeoğlu, 1972a)(Velidedeoğlu, 1972b). Eski evlerden birisini Hanedan Odalarını ve Ethem Erkoç Hocamızın anlatmış

olduğu Köy Odalarını (Erkoç, 2008) gelecek nesillere aktarmak düzenlenerek kullanılmalıdır.

Köy Odası:

Eskiden köy odaları vardı, bizim de vardı. Uçtu, bizim oda uçtu. (K-Selim Aksoy-Eskice Köy) Ev yok mu sizin. (K-60)

Evimiz var, evden ayrıyetten dedemin böyle bir konağı vardı. (K-)

Köy odaları vardı, eskiden, biliyor musunuz onu? (K-80)

Köy odası? (K-60)

Sade tek göz, girişi var. Bir de ... (K-)

Artık neden kullanılmıyor, çünkü herkesin kendi evi var, kalan çok az olduğu için, herkes birbirini ağırlayabiliyor. (K-60)

Bayramlarda hep yemeğe orda yerdik. Bizim mahalle hep orda yerdik. Misafir gelince, atnan gelince, iki ay, bir ay orda kalıp, yiyip-içip gidiyordu ... (K-)

Kışın nereye gidecek gidemiyor, mecbur kalıyorlardı. (K-)

Sizin köy? (K-)

Mecitözü, Vakıflar köyü, baba tarafım Devletoğlan Köyü. Baba tarafı Türk, anne tarafı Çerkez benim. Benim eşim Eskice Köylü, Hüseyin Şengül. Muzaffer Şengül'ün oğlu.

Burayı görünce, aklıma bizim oda geldi, çok üzüldüm. (K-)

Hangi odaya?(K-02)

Köyde, köyde. (K-)

Bizimde var köyde, toparlamaya çalışıyoruz şimdi. (K-02)

Böyle gömmeleri vardı, tavanda aynı böyleydi. Bir tane şeyi taştan, tandır. Oyma. Tandır. (K-)(K-60 - 9.02.2020)

5.2.14. Hamamlar

Katılımcılar Çorum Merkez ve ilçelerinde hamamlarla ilgilenmemişlerdir. Bunun en önemli neredeyse bütün hamamların eski özelliği kaybetmiş olması ve dış görünüşlerin çok itici olmasıdır. Diğer taraftan hala kullanılan hamamlara, içeride insanlar yıkanırken turistlerin ziyaret amaçlı girmesi uygun bir davranış olmayacaktır.

Kültür turizminin yoğun olduğu Kapadokya, Kuşadası ve İstanbul'da tarihi özelliğini koruyan hamamlar yabancı turistler tarafından hala kullanılmaktadır. Fakat son 10 yıllık dönemde birçok otelin bünyesinde Türk Hamamı yapılması, otellerin dışında olan bu hamamlara olan ilgiyi azaltmıştır.

5.2.14.1. Ali Paşa Hamamı (Yeni Hamam)

Ali Paşa Hamamı (Yeni Hamam), en büyük hamamdır. Erzurum Beylerbeyi olan Ali Paşa tarafından 1573 (H. 98 l) yılında yaptırılmıştır. Hala hamam olarak kullanılmaktadır.

(Kürkçü vd., 1967, s. 212). Çorum’daki hamamlar erkek ve kadınlar için ayrı, ayrı yapılmıştır (Çoker vd., 1973, s. 135). Ali Paşa Hamamı, Tablo 2: Çorum İli Turizm İşletmesi Belgeli Tesislerin Listesi’nde görüldüğü Turizm İşletme Belgelidir. Turistik otellerde konaklayan yerli ve yabancı turistlerce kullanılabilir.

Ali Paşa Hamamı ve Çevresi

Belediye Binası yanı Ali Paşa Hamamı ve Çevresi (Evirgen vd., 2019, s. 59)

Ali Paşa Hamamı çevresindeki dükkânlar ve çarşı düzenlenmelidir. Mevcut durumu ile orada tarihi bir hamam olduğu anlaşılmıyor. Birinci Rehber Grubu, önünden geçtiğimiz hamamı, bu haliyle görmek istememiştir.

Şurdan dolaşalım. Şu hamamın etrafından. Zamanımız var daha. Bu hamam hangisi?(K-80)

Bu Ali Paşa Hamamı, (K-18)

Şimdi başkana gidelim, gecikmiyelim oraya, erken gidelim. (K-01)

Tamam. (K-80)(K-1 - 10.02.2020)

5.2.14.2. Güpür Hamamı

Selçuklular döneminde Ulu Cami ile beraber yapıldığı düşünülen hamam oldukça kötü durumdadır. Ulu Cami’nin vâkıfı olan hamam 12.05.1939 tarihinde Evkaf Müdürlüğü’nce satılmıştır. Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu’nun 12.05.1978 gün ve A-114 sayılı kararı ile tescili yapılmıştır (Ilıca, 2002, s. 319). Ulu Cami karşısında bulunan Güpür Hamamı ile ilgili 1967 Çorum İl Yıllığı’nda, hamamın ilk olarak 1436 (H. 840) yılında yapıldığı; sonradan bazı değişiklikler yapılan hamam faal olduğu belirtilmektedir (Kürkçü vd., 1967, s. 212). 1973 Yıllığında ise çalıştığına dair bir ibare bulunmamaktadır (Çoker vd., 1973, s. 135).

Bu hamamın restore edilerek, hamam müze olarak kullanılması uygun olabilir. Anadolu’da Türk İslam geleneğinde şehir merkezlerinde yer alan cami-hamam-medrese birlikteliğinin anlatıldığı, hamam geleneğinin tarihi süreçlerinin gösterildiği bir müze olarak kullanılabilir.

5.2.14.3. Paşa Hamamı (Tacettin Paşa Hamamı)

Çöplük semtinde bulunan bu hamam Tacettin İbrahim Paşa bin Hacı Bey (Tacizade) tarafından 1484 (H. 900) yılında yaptırılmıştır. Hala hamam olarak kullanılmaktadır. (Kürkçü vd., 1967, s. 212). Üçüncü grupta gelen K-10, içeriye girerek, hamamın müsait olması ve işletmecisinden izin alarak fotoğraflarını çekmiştir.

5.2.14.4. Çavuş Hamamı

Emir Ahmet mahallesinde bulunan bu hamam müverrih (tarih yazarı) Mustafa Ali efendi tarafından 1595 (H. 1004) yılında yaptırılmıştır. Kitabesi yoktur. Hamam olarak yakın zamanlara kadar kullanılıyordu. Şimdi kullanılmamaktadır. (Kürkçü vd., 1967, s. 212)

5.2.15. Camiler

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, günlük gezi sırasında bir, en fazla iki caminin ziyaret programına alınabileceği, daha fazla caminin gezi programına konmasının ise insanları sıktığı ifade edilmiştir. Ziyaret edilecek camilerin belirlenmesinde ise öncelikle bir yerde Ulu Cami varsa o caminin ziyaret edildiği, ikinci olarak ise farklılığı olan bir caminin daha ziyaret edilebileceği söylenmiştir.

Turistlerin ziyaret edeceği camiler öncelikli olmak üzere, tarihi bütünlüğü bozan ilaveler ve uygulamalar bu camilerden kaldırılmalıdır. Restorasyon hataları düzeltilerek eski haline getirilmelidir.

- Ahşap Cami Minareleri rehberlerin çok ilgisini çekmiştir. Bunların korunması ve aslına uygun olarak restore edilmesi ilimize gelecek yabancıların ilgisini çekecektir.
- Camilere sonradan yapılan ekler, tarihi özelliğini kaybetmesine neden olmaktadır.
- Camilerin ışıklandırması da kötü, beyaz floresan ışıkların değiştirilmesi gerekmektedir (Laleli Cami örneği var, haberlerde).
- Mihrap önündeki avizelerin yükseltilmesi gerekiyor, fotoğraf çekimini engelliyor.
- Camilerin etrafında sonradan yapılan şemsiyeler ve diğer uygulamalar, fotoğraf çekimlerini engelliyor.
- Cami kapılarına düzensiz bir şekilde yapıştırılan uyarı yazıları ve duyurular kapıların gözükmesini engellemektedir. Bu tarz yazılar için giriş kapısı yanına duyuru panoları konulmalıdır.
- Camilerin girişlerinde tarihi ile ilgili bilgi panosu konulmalıdır.
- Camilerin hikâyesi ilk olarak kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı, sonraki dönemlerde ne gibi değişiklikler yapıldığı gibi bilgiler gelen kişilere iletilebilmelidir.

... (Veli Paşa Camisi) Bu da ahşap minareli değil mi? (K-01)

Evet, Çorum camileri genellikle böyle. Sağ taraf konak. (K- 18 – 10.02.2020)

5.2.15.1. Ulu Cami

Sultan III. Alaaddin Keykubad'ın azatlı kölesi Hayrettin Bey tarafından 13.yüzyıl sonlarına yaptırılmıştır. Sultan III. Murad Han (1574-1588) ve Sultan IV. Murad Han (1623-1640) dönemlerinde yaşanan depremlerde yıkıldığı için yeniden yapılmıştır. 1786-1793 depremlerinden sonra ciddi hasar gören camii, kitabesinden anlaşıldığı üzere, 1810 ve 1911 yıllarındaki tamirlerden sonra bugünkü durumuna ulaşmıştır. İlk olarak Selçuklular döneminde yapılmasına rağmen, geçirdiği onarımlar nedeniyle bu özelliği kaybetmiş olup,

Osmanlı son dönem yerel mimari kültürünü göstermektedir. Cami içerisinde bulunan minber abanoz ağacından taklit künde-kârî olarak 1306 yılında yapılmıştır (Hakyemez, 2019, s. 66-72). Minber ve ahşap sütunlar rehberler tarafından ilgi çekici bulunmuştur.

5.2.15.2. Kunduzhan Cami

Kunduzhan mahallesinde bulunan bu caminin inşa kitabesi yoktur, 1867 (H. 1284) tarihli tamir kitabesi vardır (Hakyemez, 2019, s. 177). Tombuş oğulları tarafından 1895 (H. 1313) yılında onarım görmüştür (Kürkçü vd., 1967, s. 215). Cami 1980 ve 1990 yıllarında da tamir görmüştür. Caminin minberi ceviz ağacından geçme tekniği kullanılarak 1726 yılında yapılmıştır (Hakyemez, 2019, s. 178).

5.2.15.3. Kubbeli Cami

1697 tarihli Hurufat Defterleri’nde Kubbeli Mescid olarak geçen yapıya, 1784 yılında minber konularak camiye dönüştürülmüştür. 1921-22 (H. 1310) yılında yıkılarak yeniden yapılmıştır. Depremden minaresi zarar gördüğü için taşları numaralanarak suretiyle minare yeniden yapılmıştır. Kapı üzerinde ayet yazılıdır. Bu minareyi yeniden yapan taşçı ustası Gazi ustadır. Son cemaat yeri 1938’de ilave edilmiş olup, kadınlar kısmı olarak kullanılmaktadır (Kürkçü vd., 1967, s. 216). Caminin minberi 1784 yılında yapılmıştır (Hakyemez, 2019, s. 216).

Diğer noktamız Kubbeli Cami. (K-80)

Nereye bakıyorduk. Kubbeli Cami'ye. (K-80)

Kubbeli Cami'ye (K-19)

Nedir bu Kubbeli Cami'nin olayı? (K-01)

Bu da hemen merkezde, işte yazmışız, tam detayları bilmiyorum, açıkçası, şey varda. (K-80)

Bu yakın dönemde, gayet kesme taş, tek kubbe, çok çir. ... Ya Hocam, böyle bir camiyi nasıl gösterelim? Allah Aşkına, demir doğramalar falan... (K-01)

İçerisi güzel. (K-03)

Ama kalem işlemleri var! (K-01)

İşte siz söyleyeceksiniz, Hocam temizleyecek. (Herkes gülüyor)(K-80)

Camilere beni karıştırmayın da, o vakıflarda! Talebiniz varsa onlara söyleyin. (Gülümsüyor) (K-18)

Ben onu da, gereken kişilerle irtibata geçeceğim ama şu var, görsellik. (K-80)

Evet, mihrap. (K-03)

Mihrap, belki Türkiye'de var mı, muadili bilmiyorum. Orda şeyler var, deprem ölçümü için kullanılan... (K-19)
Kolonları mı? (K-02) Güzel!(K-03)
Bunun için gezilebilir bak. (K-01)
Tamam, kalenin içi gezilebilir. Bunun içi gezilebilir. (K-01)
Yeni Cami'de var, Eminönü'nde var. (K-03)
Hani, nedir onun adı... (K-19)
Mihrabın bir özelliği var mı? (K-01)
Mihrabı işte. (K-03)
Özür diliyorum, Mimber. (K-01)
Mimberi de eski olduğu söyleniyor ama... (K-19)
Şurası mı? (K-80)
Orası mihrabı Hocam. (K-19)
Kolonlar dönüyorsa, bina sağlıklı. (K-03)
Dönüyor mu, şu an da kolonları? (K-01)
Dönüyor. (K-19)
O zaman sağlıklı! (K-03)
Yani, en son üç sene önce girdim, dönüyordu. (K-19)
Süleymaniye'de miydi o, bir tanesi dönmüyen?(K-01)
Eminönü, Yeni Cami dönmüyor!(K-02)
Bursa'daki dönüyor. (K-03)(K-1 - 10.02.2020)

5.2.15.4. Gülabibey Cami (Han Cami)

Han Cami’de bulunan bir kitabede H.310 – M.922 tarihlidir. Bu camiye ait olmadığı düşünülmektedir. Danışmendlilerin Çorum’u 1075 yılında feth ettikleri bilinmektedir. Caminin yapımında kullanılan devşirme taşlar, Camiden kaleye giden gizli yeraltı geçidi, caminin bir kilise veya tapınak kalıntıları üzerine yapılmış olduğunu düşündürmektedir. Çorum beylerinden Gülibibey tarafından yapılan bu cami Gülabibey mahallesindedir. 1579 (H. 987) yılında onarım gördüğü gibi son yıllarda yeniden onarım yapılmıştır (Kürkçü vd., 1967, s. 216). Caminin kapıları 16.yüzyıl sonuna tarihlenmektedir (Hakyemez, 2019, s. 129).

5.2.15.5. Veli Paşa Cami (Abdülbaki Paşa Cami, Defterdar Cami)

Cami Velipaşa sokağındadır. Çorum’da defterdar bulunan Abdülbaki paşa tarafından yaptırılmıştır. 1865 (H. 1282) yılında Kapıcıbaşı Veli ağa tarafından onarımı yapılmıştır. Kitabesi yoktur. (Kürkçü vd., 1967, s. 216)

Kaç tane noktamız var bizim, tarihi, kültürel diyebileceğimiz. (K-01)
Bu da Veli Paşa Cami, birbirlerine yakın mesafede, görebiliyor musunuz? (K-80)

Bak bu çok güzel, bak görüyor musunuz? Yani, tüm evlerin cepheleri, hiç evleri yenilemeseniz bile, yani yıkıp yeniden yapmak çok şey; bir kere çok kolaydı. Restorasyon değil. Yeniden inşaat. (K-01)

Evet, sanki beyaz duvar ve kahverengi camlar buranın. (K-03)

Demi, duvar beyaz, pencereler. Yav bu kadar mı güzel olabilir, arkadaşlar. (K-01)

Yeni restore edildi, yan tarafında da şey var, burası bir kompleksmiş. Veli Paşa aslında Çorum'un şeylerinden bir tanesi, böyle ne deyim ... (K-19)

İnsanlar binaların kaybolduğunu düşünüyorlar, böyle beyaza boyayınca, yani. Yüksek Lisans'taki bir ödevim için anket yaptım. Bizim teknik elemanlara yaptım. Bu nerde, bu nerde diye. Ankara'da gösterdiğim evleri bile Çorum'da sandılar. Mimari olarak hiç benzemiyorlar. Katipler Konağı falan sanıyorlar. (K-18)

Ama yinede biz mesela İskilip'te, inanılmaz bir değer, İskilip; çok beğendik orayı. Ordaki bedestenleri işte çarşıdaki sokaklar, sepetçiler, orası işte bembeyaz şıkır, şıkır olup ama foturağçadaki gibi herbirinin çerçevesi, İtalya'da öyle yaparlar, mesela farklı renkte olabilir. (K-02)

Burdaki arastayı bizde bembeyaz yapacağız, zaten eskiden de öyleymiş. (K-18)

Ama ne yapılabilir o dokuda, kahverengi yerine şey yapılabilir, foturağçının yeşili, yanındaki lila rengi falan. (K-02)

Veli Paşa güzelmiş. (K-03)

Ayakkabıcılar (Dikiciler) arastasını gördünüz mü? O kendinden boyalı bir yer, insanlar orda sürekli fotoğraf çeker. (K-18)

İskilip'te mi o? (K-02)

Hayır, Çorum Merkez'de. (K-18)

Çorum Merkezi daha gezmedik. Bak, Xxxx (K-18)'in dediği yere götürebilir misin? Herkesin fotoğraf çektiği yer. (K-02)

Neresi?(K-80)

Dikiciler arastası. (K-18)

Oraya gideceğiz zaten. (K-80)

Ben göremeyeceğim galiba (12:15'te uçağa yetişmek için havalimanı servisine binmesi gerekiyor) (K-02)

Görürsün, görürsün. (K-80 – 10.02.2020)

5.2.15.6. Kellegöz Cami

Milönü caddesi Kale sokağında bulunan bu caminin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Onarım tarihi olarak 1908 (H. 1326) yılı okunmaktadır (Kürkçü vd., 1967, s. 1968). Cami girişinde bulunan tabelasında 1660 tarihi yazmaktadır (Hakyemez, 2019, s. 151).

...(Çorum Kalesi gezilirken) Şu kapıları atmayın lütfen. (K-80)

Şöyle, ben kullanılabilecekleri aldırıyorum, depolamaya başladım. Bizim şöyle bi şeyimiz var. Konservasyon laboratuvarı geldi. Mesela şuralarda kemerli kapularımız vardı, bunları koruyun; çamaşır taşlarını koruyun gibi hep tespit

yaptı. Onları zaten tutanakla koruyorum. Onun haricinde metal kapı aksesuarı, kullanılabilir kapı, dolap ne bulursam alıyorum. (K- 18)

Çünkü Kellegöz galiba restore edilirken Hasan Tuluk Hocam bana geldi, adam ağladı resmen, yani o kapılara vesairelere, dökme şey demirlemiş galiba, hurda olarak satılmış. (K-80)

Bende aynı sıkıntıyı yaşıyorum. Bize gelen restoretörler ehli değil. Yani İstanbul'da büyük bir cami yapmadığımız sürece, kötü işler yapıyoruz, yoksa bunların hepsi korunabilir şeyler. (K- 18)

Daha çok müdahil olacağız. (K-80 – 10.02.2020)

_

Şu Kellegöz Cami'nin ordan gideceğiz. (Haritadan yansıtıyoruz, googlemap'te resimlere ve işaretlemelere bakıyoruz(K-80)

Ne özelliği var abi bu Kellegöz Cami'nin. Çarşı içi mi?(K-01) Kellegöz Cami'de ne göreceğiz bir anlatır mısınız? (K-80)

Bu caminin bence hiçbir özelliği yok. Nedir arkadaşlar? (K-01)

Çorum'un eski camilerinin olayı şudur. Küçük, genelde, çatılı, ahşap minaresi vardır. (K-18) Bu ahşap mı? (K-01)

Evet (K-18)

Ahşapsa, özel. (K-02)

O zaman tamam.(K-01) Ahşapsa, o zaman özel. (K-03)

İçindeki mimberi, mihrabı güzel, yine ahşap süslemelidir. O yüzden tescillidir. (K-18)

Kubbe yok yani. (K-02)

Kubbe yok. İç Anadolu'daki camilerde kubbe yoktur. (K-19)

İçerde ahşap tavanı var. (K-18)

Kubbe, Bizansla beraber geliyor. Bizans, Müslümanlaşıyor; kubbe öyle geliyor. (K-01)

Göbekli ahşap tavanı varmış bak. (K-02)

Kubbe nedir, Roma menşeli midir?(K-19)

Ayasofya'dır ya. Camilerdeki kubbe Ayasofya'dan (K-03)

Evet, Kellegöz Cami entresan olabilir, ahşap minare, evet. (K-01):

Şuan restorasyonu bitti mi? (K-80)

Kellegöz'ün bitti diye biliyorum ama vakıflarda, tam olarak da bilmiyorum. (K-18)

Hocam, ben geçiyorum ordan bazan, yani şey olarak bitti yani, kaba inşaattır, şusu busu bitti. (K-19)

Geri gelsene bi, yeşil. (K-03)

Bu eski hali, (K- 18)

Az önceki, ha Kellegöz Cami'ymiş. (K-03)

Niye Kellegöz bu? İşkembeci usta mı yaptırmış? Neden Kellegöz Cami?(K-01) Bilmiyorum?(K-18)

Bu şadırvan duruyor mu?(K-80)

Yok Hocam.(K-19)

Ben restorasyon sırasında içine baktım sadece. (K- 18)

Ahşap minare tarihlendi mi? Kaça tarihleniyor? (K-01)

Yani, Geç Osmanlı, çok eski değil. Çünkü çok büyük yıkımlar geçirmiş Çorum, ayakta kalan çok yapımız yok. (K-18)

Çorum'da ciddi anlamda depremler olmuş. (K-19)

En son 1800'lerde.(K- 18)

Evet.(K-19)

1800'lerden sonra, 1940'larda bir deprem geçiriyor. (K-80)

Oğuzlar'a gittiniz mi? 1940 depremi Oğuzlar muntıkasında ve Osmancık muntıkasında çok ciddi etkileri oluyor. Orda bi çok eser yıkılıyor. Çorum Merkez ikinci derece ama o güzergah birinci derece. (K-19)

Deprem, büyük berekettir. Yeryüzünü biz ona borçluyuz. Sabit olsaydı hiçbirşey olmazdı. Akansuyumuz olmaz, yeraltı suyumuz olmaz. Madenimiz olmaz, hiçbirşeyimiz olmaz. Başımıza taş yağacak bir şeyimiz olmazdı. (K-011 - 10.02.2020)

_

Yeni minareymiş o ya!(K-01)

Hangisi? (K-80)

Ahşap minare, Kellegöz, yeniymiş. Hiç gerek yok, bence. Fakat orda hoş cepheli bir ev görüyorum ben. (K-01)

Şurası mı? (K-80)

Evet. (K-01)

Bakalım (K-80)

Göreceğiz onu. (K-01)

Aa, çok güzel. (K-03)

Bak, bu sokaklar boşaltılacak. (K-80)

Bu evler çok güzel mesale. (K-02)

Veli Paşa'ya gidelim, camiye bırakalım. Zamanımız yok, saat on buçuk. (K-80)

Eksi dört şuan da. (Hava soğuk ve yerde karlar var, herkes üşüyor) (K-02)

Ben çok iyiyim. (K-03)

Neden acaba. Ben bugün içliğimi de giymedim ki, uçakta daralmayım diye. (K-02)

Niye havanın ısısına baktın belli oldu, demek ki sen içine bir şey giymedin, üşüdüün. (K-01)

Uçakta sıkılmayım diye taytımı giymedim, içime canım. (K-02)

Beş yıldır bu sokakların sağlıklılaştırılması gerektiğini söylüyorum. Kale çevresine giden yolların düzeltilmesi gerektiğini. (K- 18)

Evet, o zaman çok güzel olur, kale çevresi (K-02)

Şu karşıdaki konağı aldık. Orası büyük bir konak. (K- 18)

Nereyi? (K-80)

Şu tam karşıyı. Süslemeleri falan çok güzel. Ben en son kadifelerde falan böyle bir şey görmüştüm. O konak şuan yok oldu. (K-18)

Ahlı, yazıuk! (K-02)

Çorum'da çok fazla işlemeli ev yok çünkü(K-18)

Çok güzel, ne kadar büyük konak öyle. (K-02)

Üç yüz metre kareye oturuyor, dış sofalı, artı dışsofalı konağımızda yok bizim. (K-18)

Orası çok güzel restoran olur. Bakan bir de otobüslerle biz burdan nasıl döneceğiz, bu dönüşleri. Otobüsle zor!(K-02 - 10.02.2020)

5.2.15.7. Kulaksız Cami

Yavruturna Mahallesi Kulaksız sokağındaki bu cami 1830 (H. 1230) yılında yapılmıştır. İlk onarımı 1863 (H. 1280) yılında yapılan bu caminin esaslı onarımı 1958 yılından beri yapılmaktadır. Kitabesi yoktur. (Kürkcü vd., 1967, s. 218)

5.2.15.8. Akşemseddin Cami

Cami inşaatına 5 Kasım 2008 tarihinde başlanmıştır. Planlaması Ankara Kocatepe ve Edirne Selimiye camileri örnek alınarak yapılmıştır. Cami, Çorum Belediyesi tarafından 5 Haziran 2015 Cuma günü ibadete açılmıştır (Y.Y., 2017, s. 5). Rehberler caminin yeni yapılmış olması nedeniyle ziyaret etmek istememişlerdir. Öncesinde Ulu Cami'yi gezdiklerini, Ulu Cami'nin gezilmesinden sonra Çorum'a gelecek turistlere bu caminin anlatılmasına gerek olmadığını ifade etmişlerdir.

O, arkadaki dört minare nere? (K-01)

Burası mı?(K-80)

Evet, saat kulesinin arkasında dört minare var? (K-01)

Neydi bu cami?(K-80)

Akşemseddin Cami. (K-18)

Tamam, dün söylemiştim. (Gülüyor). (K-01 – 10.02.2020)

5.2.16. Müzeler

Çorum'da ilk müzenin 16 Haziran 1927 tarihli Fikret Gazetesine göre Kütüphane, Müze (Meârif Müzesi), Türk Ocağı ve Öğretmenler Birliği (Mualimler Birliği) ile birlikte bugünkü belediye binasında faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır (Söylemez, 2002, s. 295). 1928 tarihinde İlkokullar Ders Aletleri Müzesi'nin oluşturulduğu ilimizde Boğazköy, Alaca Höyük ve Pazarlı kazılarında eserlerin bulunması, müzenin önemini artırmıştır (Y.Y., 1939, s. 50-pdf 73). Çorum Halkevi'nin müze ve sergi kolu, halkevi bünyesinde bir müze açamamış, fakat mevcut müzeye eski eserlerin toplanması ve sergilenmesi konularında yardım etmiştir (Y.Y., 1939, ss. 35-pdf-69). Çorum Halkevi, Şubat 1933'te kurulmuş olup (Gülen, 2013, s. 343), 1951 yılında kapatılıncaya kadar faaliyetine devam etmiştir.

Alaca Höyük Müzesi 1941 ve Boğazköy Müzesi 1966 (Kürkçü vd., 1967, s. 226) ören yeri müzesi olarak açılmıştır. Çorum Müzesi ise 1968 yılında açılmıştır. (Çoker vd., 1973, ss. 119–121). İlimizde, Çorum Halkevi tarafından ve öncesinde yürütülen müze kurma çalışmaları derlenmeli, belgesel haline getirilmelidir.

5.2.16.1. Çorum Müzesi

Yeni binasına taşındığı 2003 yılında, tüm rehberlerin görmeyi arzu ettiği Çorum Müzesi, bu özelliğini kaybetmeye başlamıştır. Buna rağmen neredeyse gezen hiç kimsenin şikâyet etmeden çıktığı bir bina ve ziyaret noktasıdır. Bununla birlikte burası ile ilgili aşağıdaki hususların dikkate alınması gerekmektedir:

Müze girişi ile bina girişi arasındaki mesafe çok uzaktır, özellikle yağmurlu ve güneşli havalarda bu önemli bir sorundur.

Müze girişindeki kafeterya tüm yıl açık olmalıdır.

İnsanlar binayı gördüklerinde tüm binanın müze olduğu ve devasa bir müzeyle karşılaşacaklarını sanmakta ama içeri girdiklerinde binanın sadece yarısının müze, diğer yarısının ise farklı amaçlarla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bu müzede sergilenen önemli eserler belirlenmeli, tanıtım broşürlerinde bu eserler yer almalıdır. Bu eserlerin nasıl müzeye geldiği ve niçin önemli olduğu anlatılmalıdır.

- Çorum Müzesi'nde bulunan kılıcın başka örneği yok. (K-62)
- Kılıcın bulunma öyküsü ilgi çekici anlatılması lazım (K-01)
- Çorum Müzesi'nde bulunan vazolar önemli (K-62)
- Çorum Müzesi'nde bulunan vazoların bulunma öyküleri anlatılmalı, ilgi çekici bir şekilde kurgulanmalı (K-01)
- Çorum müzesinin kurulması ve yeni yerine taşınması sürecinde yaşananlar belgesel haline getirilebilir! (K-01), (K-80)
- Hattuşa ve Hattuşuş hangi anlamlara geliyor, bu anlatılmalı ve doğru bir şekilde kullanılması sağlanmalı (K-80)
- Çorum Müzesi'nin Avrupa Müze Forumu ve BİKTUDER'den (Bilim, Kültür ve Turizmi Geliştirme Destekleme Derneği) aldığı ödüller girişte ziyaretçilerin görebileceği yerlerde sergilenmelidir.(K-80)

- Çorum’daki diğer müzeler ve ziyaret edilebilecek yerlere ait görseller konulmalı ve müzeye gelen ziyaretçilerin yönlendirilmesi sağlanmalıdır. (K-80)
- Binadaki idari, laboratuvar, restorasyon ve konservasyon bölümleri başka bir yere taşınmalıdır. (K-80)
- Öğrencilerin müze eğitimi aldıkları bölüm daha yoğun olarak kullanılmalıdır.
- Müzede yeni uygulamalar yapılmalıdır. Örneğin, Turgutlu Köyü’nde bulunan ve bir Tümülüs’te bulunan ilk lahit olan müze bahçesindeki Eros Kabartmalı Lahit, Tümülüs şeklinde yapılacak bir uygulama ile sergilenebilir. Yine aynı şekilde bu bölge oldukça fazla kullanılan sıkma taşları ve diğer ağırlık parçalarının nasıl kullanıldığı gösteren uygulamalar yapılabilir.
- Müzede bulunan personel ofisleri, laboratuvarlar, konferans salonu gibi alanlar başka bir binaya taşınarak, bu alanlarda sergi salonu olarak düzenlenmelidir.

... Hüseyindedede Vazoları

Bu Sungurlu, Yörüklü, Hüseyindedede Tepesi'nden çıkan iki vazo, ikisi de aynı nokta da, Hüseyindedede Vazoları diye geçiyor. Dağın başında bir yer, ziyaret edecek bir yer değil, zaten biz bile şu an gittiğimizde bulamıyoruz. Çok uzak. Hocam, orda bir yerleşim yeri var, bir de höyük diyelim, daha doğrusu evet höyük var. Çok küçük bir höyük var, Tayfun Hoca valla bravo, küçücük höyükten o kadar şeyler çıkardı ki, adam. Devasa höyüklerden beş yılda, on yılda çıkanları, adam küçücük yerden bir senede, iki senede çıkardı. Şuarası bakın Hocam, gelin, alan burası. Küçük bir alan, şu mimari yapılanmasını gösteren çizim. Burası tamamen böyle taşlarla yapılmış, kült merkezi, Hitit Dönemi'nden kalma bir dini merkez olduğunu tahmin ediyoruz. Çünkü o vazo tamamen dini olayları anlatıyor. Bir de bu vazoda esas önemli bir şey var. Pek çok insanın gözünden kaçırıldığı, mesela şöyle ben size hemen bir tane, bir şey gösteriyim. Şimdi "bull leaping" dediğimiz de (telefonda, internete giriyor), görseller diyorum. Şuna bir bakar mısın? Şu sahneye, bakın, bu sahneye baktığımızda, işte bu sahne dünya arkeolojisinde ilk önce şeylerde çıkıyordu, Yunanistan'da, Girit'te çıkıyordu. Buralardaki vazolar üzerinde görülmüyordu. Bakın iki tane insan, bir boğa üzerinde takla atan insan. Buna biz arkeoloji de "bull leaping scene" diyorduk. Şu sahne ve sadece Yunanistan'da çıkıyordu, ordaki vazolarda çıkıyordu. Günün birinde aynı sahneyi biz Çorum'da bulduk, yapılan tahlillerde 800 yüzyıl önce olduğu anlaşıldı. Bu da günümüzde İspanya'da boğa güreşleri falan var ya, onların ilk örnekleri gibi belki, bakın Girit'ten çıkmıştır. Sadece Girit'ten ve o bölgedeki arkeolojik kazılardan çıkıyor idi, bu ve şuan da Çorum'dan bir vazoun üzerinde aynı sahne çıktı ama 800 yıl öncesine ait. Bu da kültürün, şeyin, kaynağının burdan oraya gittiğini gösteren bir şey. Bakın şu, günümüzde İspanya'da hala aynı olay, aynı gelenek ve gelenek hala yaşatılıyor. İspanyol'lar da boğa güreşini biz bulduk zannediyorlar. Bakın bu sahne arkeoloji de çok önemli bir sahne. (K-59 - 7.02.2020)

Hüseyindedede Vazosu

Bu "bull leaping" sahnesini ve bu vazoyu İspanyolca rehberlerine söylemek lazım. (K-2 - 7.02.2020)

_

Savaş Arabası Simulatörü

Bu çalışıyor ama şu an kimse olmadığı için açmadık. Çünkü çok büyük elektrik tasarrufu sağlıyor, kapattığımız zaman ama okul falan geldiği zaman açıyoruz. Burda ekrandan Boğazkale ilçesinde çocuk arabanın üzerine çıkıyor, çektiği zaman seyrederek at arabasıyla, Hattuşa'nın içerisinde geziyor. Böyle bir durum.(K-59 - 7.02.2020)

Müzedede görevli Melih Bey talet yazıyor!(K-59 - 7.02.2020)

Dışardan binaya baktığımda, bütün binanın müze olduğu hissiyatına uyanıyorsunuz. Devasa bir müzeye girecekmişsin hissiyatı uyanıyor. Binada çok güzel ama burada tek bölümdesin. Anladın mı?

(Binanın tamamı müze olarak kullanılmalı, idari bölümler, toplantı salonu başka bir yere taşınabilir!)(K- 3 - 7.02.2020)

Eğitim atölyelerinde yaptığımız çalışmalarda yazdığımız tabletler, bakın. Biz bunları bazen çocuklara veriyoruz veya bazen il müdürü veya bir milli eğitim müdürünün misafiri geliyor, ona veriyoruz. Biz bunları pişiriyoruz. Bu pişmiş hali.

Fırın nerde sizin burda? (K-3)

Burda Hitit Terra diye bir firma var.(K-59 - 7.02.2020)

Güneş saati var burada.

Saat kaçmış bak bakıyım XXX? (K-3)

Şuanda on buçuk. Işıklar bekleyince, değişiyor.(K-59 - 7.02.2020)

Bir de çok güzel bir altın kolleksiyonumuz var, şu vitrinleri dolduracak kadar altın kolleksiyonlarımız var, yeni geldi. Kaçakçılardan yakalandı Hocam. Yani inanın para bulup onu vitrine şey yapamıyorum. Şunları koyamıyorum. 55 - 60 parça, onları şöyle canlı gözle görseniz, şöyle kocaman, kocaman. Birde esas burda, çok önemli bir eser var, onu göstereceğim size, 55 parça, iki vitrini doldurur. Birkaç tane daha yakalandı, geldi böyle. Şunların üzerinde kadın çizimleri filan var. Esas başka bir figür var burda, bakın. Dünya da tek, muhtemelen Hazreti İsa, elinde haç var.

Evet, tamam, İsa, İsa, Hazreti İsa! (K-2)

Hazreti İsa'da olabilir, 12 havariden birisi de olabilir. Yok, İsa! (K-2)

Ondan sonra şu büyüklükte bir madalyon ve klasikçi hocalar bilmiyor, bunların hepsi araştırma konuları.(K-59 - 7.02.2020)

Çorum'da haftalık sekiz-dokuz tane kaçak kazı oluyor, biliyor musunuz? Ve adamların 2863 sayılı yasaya göre hiçbir cezası yok, hiçbir şeyi yok. İki yıl hapisle yargılanıyor, altı ay hapia alıyor, onu da dört bin lira paraya çeviriyorlar, çıkıyor, gidiyor. Bir gece hapiste yatmıyor, bir saat falan kalıyor.(K-59 - 7.02.2020)

O kaya neresi, kaya mezarı?

İskilip'in bir mahallesi, İskilip. (K-59)

Öneri: Müzelerde, diğer ören yeri ve müzeleri gösteren ilgi çekici paylaşımlar yapılması, ziyaretçileri oralara da yönlendirecektir.(K-80 - 7.02.2020)

_

... Meşhur Gökteşi

Evet, meşhur gökteşi bu. (K-59) Nerede bulundu bu? (K-2)

Alaca'nın Gerdekkayası köyü var. Bunu adam 68.000 dolar vermişler Amerika'dan, gramı bir dolardan. (K-59)

Satalım, çocukları müzeye getirelim (gülümsüyor) (K-3)

Amerika'da bunları 5 gramlık, 10 gramlık kesip parçalar halinde satıyorlar. Amerika'da bunun sektörü var. 13 element var. (K-59 - 7.02.2020)

_

Öğrencilerin kaldığı ve çalıştığı müze bölümü:

Lise son sınıfa öğrencileri burada ağırlayabiliyoruz. Şurda tuvaletimiz banyomuz var. (K-59)

Bağış yapılabiliyor mu? (K-1)

İnanın geçen sene bir şirket on bin euro bağış yapmak istedi, bakanlıkla altı ay yazıştıktan sonra arşive kaldırdım dosyayı. Olmuyor. (K-59)

Ne yapabiliyoruz?(K-2)

Kargo ile tuvalet peçetesi, sabun gönderebilirsiniz. Bunları alabiliyoruz. Ama para bağışı maalesef, sıkıntılı. Adereas Schaner'e geçen sen İzmir'den bir şirket 10.000 euro bağışladı, yazışması tam altı ay sürdü, bakanlıkla. Artık kazı başkanı bıkmıştı, ne yaptılar bilmiyorum, öyle bir bürokrasi var ki, boğuluyoruz. İnanın bakanlıkla yaptığımız yazışmalar şu dosyayı doldurdu, tutanaklar, bilmem neler. (K- 59)

Ben bu işi satıyorum. Okul beni kir alıyor. O yazının şeyini ben size yollayayım. Okul beni kir alıyor ve sen okulu kabl ediyorsun. Senin hiçbir ilişkin yok. O, okulla benim aramda oluyor. (K-3)

Burası da kızlar tarafı, burası tuvaleti, banyosu. Yukarı çıkalım. Burası eğitim atölyemiz. Bunlar yapılan çalışmalardan örnekler. Bu bir etkinlik malzemesi, takı tasarımı malzemesi, inanın şu üç-dört bin lira, o kadar pahalı ki, bunları şimdi ben hangi çocuktan istetiyim. Mümkün değil! (K-59)

E, bunu nasıl yapıyorsunuz? (K-2)

Bunlar eskiden kalanlar. Bakan diğer malzemelerimiz burda, bunlar önceki okullardan kalan malzemeler. Olmayanlara bunlardan takviye yapıyoruz. Ondan sonra mali durumu iyi olanlara yeniden istiyoruz. Her türlü, her şeye ihtiyacımız oluyor, yani.(K-59)(K-59 - 7.02.2020)

Çorum adının "karum" ile bir ilgisi olabilir mi Hocam? (K- 1)

Olabilir, neden olmasın? (K-59)

Birkaç kalıbımız var, böyle yapamayan çocuklara, onlarla takviye yapıyoruz.(K-59)

Mesela bunlar bir sınıfın yaptığı çalışma, bunlar başka sınıfların yaptığı çalışmalar. Çoğunlukla götürüyorlardaki, bazen götürmeyenler oluyor. Şunlar farklı okulların yaptığı çalışmalar. Birde karşıda bir bölümümüz var, sizi oraya da götüreyim. Bakın şunlar bizim eğitimde kullandığımız özel kil. Bir senedir duruyor, bakın şöyle elinizi çökiün, hiçbir şey olmamış. Bunu Çorum'da Hitit Terra'dan alıyoruz. (K- 59 - 7.02.2020)

İnstagram kullanıyor musunuz? (K-1)

Bakanlık resmi yazı ile bütün hesapları kapattı. Resmi yazı geldi, diyor ki, instagram, facebook, twitter hesaplarının kapatılması ve şifrelerinin bakanlığa gönderilmesi. Şu an ki kültür bakanı istiyor bunu. (K- 59)

Bir resmi yazı geldi, bizim hesabımız yoktu. Twitter, instagram, facebook hesapları açılması, her gün müzenizden, bir ünük eserin fotoğrafının yayınlanması, altında bilgi verilmesi diye geldi. Biz bunu iki-üç ay sürdürdük,

gayet güzel, o kadar tepkiler geliyordu ki, üç ay sonra bir resmi yazı geldi, inanın gelin göstereyim size. Bu dediğim üç ay önce oluyor, aynı bakanın imzasıyla bize yazı geldi. Sadece iki müze de hesap devam edecek Topkapı Sarayı ve Anadolu Medeniyet Müzesi hariç, hepsi kapatılacak, diye şey geldi ... (K-59)

Burası çocuk eğitim merkezinde üretilenleri sergilediğimiz çocuk müzesi, oraya girip buğday öğütüyorsunuz veya buraya girip, Hitit evinin şeyi burası. (K-59)

Buğday öğütüyorsunuz, mercimek para yerine geçiyor, buğday para yerine geçiyor. Öyle yapıyoruz biz uygulamalarda (K-3).

Çocukları akşam, ana girişten kapatıyoruz buraya, anahtarlarını da öğretmenlerine veriyoruz. Burada 1 O tane çocuk kalıyor, bir bayan öğretmen, 9 kız çocuğu kalıyor. Diğer taraftan yine bir erkek öğretmen, 9 erkek çocuğu kalıyor. Gece üçte benim arayıp, çiş yaptık gelin diyen, neler, neler. (K-59)

Öğretmenlerin boyu da 1,60 olacak (gülüyor) (K-2).

Burası sinema odamız, burada bilgisayarımız var, bilgisayara flashbellekle takıp istedikleri filmi seyrediyorlar. (K-59)

YYYY, seninle aynı mentalitede bir müze müdürümüz oldu, ikinizde senelerdir uğraşıp, duruyormuşsunuz. (K-2)

Elinize, emeğinize sağlık, lütfen vazgeçmeyin, Hocam. (K-2)

Sizin bu ihtiyaç listenizi, bana mail atar mısınız? Okulları örgütleyeceğim. (K-3)

Kazı havuzumuz, arka köşede, sağ tarafta. Çocuklara kazı yaptırıyoruz. (K-59)

Çok teşekkür ediyorum, bana mail atın hem fotoğrafları hem de ihtiyaç listesini, lütfen. (K-03 - 7.02.2020)

_

... Bizde sabah müzede idik, yeni çıkan 55 parçayı, fotoğrafını gördük. (K-2)

Yeni çıkan dediği, 2016'da yakalananlar var ya? (K-62)

Roma koleksiyonu mu? (K-60)

Yeni çıkmadı ki, o. Xxxx (K-62) zamanın da çıktı, Önder Bey müzede idi, ben de müzede idim (K-60)

Tabi, tabi, ikimizde müzede idik. Hatta biliyorsun, Samsun Sempozyumu zamanında raporunu yazmıştık. Bizim sempozyum yapmıştık ya. Yukarı çıktık, inceledik (K-62)

Ya, mahkemesi bittiyse, sergileyelim diye konuştuk. O, atıyor. (K-60)

Yeni çıktı demiş ya. (K-62)

Yok, ya, kaç yıl oldu. Koleksiyon çok güzel, gördünüz mü? Koleksiyon çok güzel, bir vitrin yapalım, sergileyelim, mahkeme süreci bittiyse, dedim. "Tamam müdürüm" dedi, "Bende öyle düşünüyorum" dedi. Hala bekliyorum. (K-60)

Hala düşünüyordur, belki. (K-3)

Ya, çok kolay, onda ne var ki. (K-60 - 7.02.2020)

_

... Orada okul da olmayacaktı, müze alanı olacaktı, çok güzel olurdu. (K-61)

Hatta orayı biz depo müze olsun, depolarda ziyaretçiler tarafından gezilebilecekti. (K-62)

Eski müzenin yeri de çay içilebilecek kafeterya olabilirdi. Oturma yeri olacaktı yani. Onlar çok iyiydi. (K-61 - 7.02.2020)

_

Ne zaman oldu, bu ilk bulunması? (K-01)

1992, çünkü ben Kültepe'deydim. O, yüzey araştırma temsilcisi Hatice'ydi. 92 Hocam, doğru. 92 mi, 96 pardon. Temsilci de o (Hatice İpek). O yüzey araştırmasında küçük parçaları gördüler, buldular. Adamlar almış o parçaları ama küçük parçalar kalmış. Küçük parçaları yüze araştırmasında görünce, orda bir, ne diyelim, kurtarma kazısı yapalım diye talep etti, o hocalar. Çalışma yaptı müze, onlarla birlikte, birkaç parça daha geldi. Sonra istihbari çalışma, bu ne olmuş, nerde, nasıl kazılmış? (K-62)

Belki, bir yerden bir yere giderken, başlarına bir şey geldi, orada kırılıp kaldı. Çok mu derindeydi? (K-01)

Yok, yok, yüzeydeydi. O çalışmadan hemen sonra, o parçalar gelince, istihbari bir çalışmadan sonra, malzemelerin, bulan kişiye ulaşıldı. O kişiye biz müze olarak dedik ki, "Ya, bunları getir! Biliyoruz sende olduğunu, kaçak kazıyı sen yapmışsın! Tabi jandarma tarafından." Adam, razı oldu ve çuvallarınan getirdi bize ve biz beş lira o dönem para verdik. Beş lira. Beş bin lira falan değil. Ama 1996'dan bahsediyoruz. Yasak olmasına rağmen, getirdi diye. (K-62)

Ne kadar ediyor günümüzün parasıyla Hocam? (K-01)

Çok cüzi bir rakam. 91 yılında o kılıcı gördüğümüz, değil mi. Kılıcı, 85 milyon lira verdik o dönemde, 91 yılında. Kabzası yok. Sıfır araba aldılar o dönemde. Onu da Boğazköy'de buldular, tesadüfen, şeyler buldu, yol açarken, operatörler buldu. Şehrin dışında, aslanlı kapının orda, nasıl düştüyse, ya düştü, ya tapınakta bulundu. (K-62)

Üzerinde isim yazanlar var. (K-01)

Evet, Ortaköy'de çıkanlarda var. Ama bu kılıcın önemli olan yönü, ?? ve tekdir. (K-62)

_

Çorum Müzesi

Şimdi binayı böyle görüyoruz ya, her yerinin müze olduğunu hayal ediyoruz. Ama öyle değil, iki ayrı ve aradakinde, orta bölüm de idari kısımlar var, sağ tarafın üst bölümde atölyeler var. (K-03).

Etnografya yı zor çıkarttı. (K-61)

Hitit arabası fikri kimindi Hocam? (K-01)

Sizindi demi?(K-03)

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'ndan yaptım onların hepsini. Hep proje ile. (K-62)

Tasarruf yapıyormuş, bunu çalıştırmayınca. Altı aydır elektrik ve gaz faturası ödenmiyormuş. (K-03)

Öyle bir şey olabilir mi ya, onu dememesi lazım. Böyle bir anlayış olabilir mi? Ve kesinlikle hak etmeyen birisini atadılar, ben söyleyim mi? (K-62)

Peki, ayna meselesi, vazodaki ayna? (K-02)

Hep ben yaptım onları. Bakın onların hepsini kalkınma ajansından, bakanlıktan bir kuruluş almadan, kalkınma ajansına proje yazdık, o atölyeler, o at arabası, ayna ve yukarıdaki güneş saati. Onların hepsi kalkınma ajansı projesiyle yapıldı. 457.000 lira para aldık kalkınma ajansından, bakanlıktan bir kuruluş almadan o projeyi yaptık. Arkasından bir Avrupa Birliği projesi yürüttük, ne yaptık Avrupa Birliği projesinde o atölyeleri, canlandırmak için burdaki 80 tane yerelde öğretmene, bir hafta boyunca Ankara'da Müze Eğitimi Bölümü'nden hocaları getirdik ve eğitim çalışması yaptık hocalara. Burdaki öğretmenlere, bir hafta

boyunca. Drama, müze eğitimi, çalışmalar. Bakın, bir de bizim depolarımızı görerseniz, müze deposunu. (K-62)

Müze dolu İzmir'de. (K-03)

Doluyu demiyorum. Dolu olarak söylemiyorum. Dolu amma, deponun tanzimi görerseniz, düzenlenmesini görerseniz. Hepsi kutularda, Türkiye'nin 50-60- 100 müzesi buraya gönderildi. "Gidin, oradan öğrenin de, sizin depolarınız böyle olsun diye". Bakın şuan depolara, galoşla giriyoruz. (K-62)

Bizim İzmir Müzelerinin depoları çıkırcı çarşısı... (K-03)

Antalya'da öyle, üst üste herşey. Koyacak yer yok.(K-02)

Bakın ben hiçbirinizi tanıımıyordum, ne Hocamı tanyordum, ne sizi, ne sizi. Bakın iki haftadır, ben denetmenim. Rehber denetliyorum ben. İl kültürden biri olması gerekiyor, Türsab'tan biri olması gerekiyor ve İZRO'dan, ben İzmir Rehberler Odası Yönetim Kurulu Üyesiyim. Üçümüz oluyoruz, hep il kültürden geliyorlar, Serpil Ablamıza "Ya dedim, ya, şu Çorum Müzesi gibi bir müze yapamadık mı İzmir'e ya, çatlayacağım", "çatlayacağım dedim ya kıskançlığımdan". Serpil Hocam'dan aynı şeyi dedi, bakın İzmir'de o da, birlikte denetim yapıyoruz yani. Serpil Hoca da dedi, "Ben bu sene gittim" dedi, "Hakikaten muhteşem müze yapmışlar" dedi. "Herkes konuşuyor. Herkes" Ama her yerde Çorum'u savunuyorum. Hep savundum. (K-03)

Bakanlıkta herkes bunu konuşuyor, gerçekten bak. Ben iyi bir müzeciyim. Hocam biliyor. İyi bir müzeciyim, gerçekten. (K-62)

Gerçekten mesleğini seven adamdan korkma. (K-61)

Bu arkadaşımız hiçbir çalışmamıza katılmadı, hiçbirinde bir emeği yok. (K-62)

Çocuk müzesinde? (K-02)

Yok, onun hiçbirşeyi yok. (K-62)

176 gün arazideymiş, çok yoğunmuş. (K-02)

Doğru, kendisi plan yapıyordu çünkü araziye gideceğim diye. (K-62)

Çocuk müzesi çalışıyor mu? (K-03)

Çok aktif değilmiş, geçen gittiğimde arkadaşlar söyledi. Ama ben üzülüyorum aktif olmamasına. (K-62)

Ben bir okulu düşündüm bile, İzmir'den getireceğim buraya. O müzeyle alakalı. Atölyelerle alaklı. (K-02)

Biz, karşıdaki ilk açıldığında Anitta'yı sponsor olarak kullandık. Çarşafaların yıkanması gerekiyor. Efendim, yemek gerekiyordu. Sağ olsun, onlar sponsor olarak katkı verdiler. (K-62)

Müzedede bir gece çocuklara yaptınız ya, onu bir anlatır mısınız? Nasıl yaptınız?

Müzedede bir gece olayını. (K-80)

Yaptınız mı? Nasıl yaptınız? (K-03) ve (K-02)

Geceleyin açtık, tabi, çocuklar şey yaptı. Hanımlar günü yaptık. Bizim o çevredeki şeyler varoş. Bakın biz müzeyi anlattık, dedik ki, müze nedir? Biz niye böyle yüksek duvarlar yaptık. Kısır yerken. Var anlatırım Hocam yani. Niye kameralar var, sizi bahçeden geçirmiyoruz, anlattık onlara tek tek, gezdirdik. Ne kadar hoşlarına gitti ki ve bir daha gelmek istediler. Davetiye gönderdik onlara, özel davetiye bastırdık. Müze günü diye yaptık, ismine de müze günü dedik. (K-62)

Müze günü, altın günü gibi. (Hoşlanıyor, gülüyor) (K-03)

Onu daha sonra ben devam ettirecektim, taksicilerle. Hocam bir Ankara'dan geldim, taksiye bindim şeyde. Dedim ki "Müze gideceğim" dedim. Cumartesi

günüydü. O zamanda müze müdürüyüm, "Nere müze abi" dedi. "Anaa!" Adam taksici, müzeyi bilmiyor. Takisici müzeyi bilmiyor. İndikten sonra dedim ki, "Taksici nasıl bilmez müzeyi?" Çorum, küçücük bir yer. Avuç kadar yer. (K-62 - 7.02.2020)

_

... İlk grubun Çorum Müzesi ile İlgili Düşünceleri

Güzel. (K-01)

Muhteşem (K-03)

Daha önce geldiniz mi? (K-80)

Evet. (K-01)

Geldim(K-03)

Gelmedim (K-02)

Hangi özellikleri öne çıkıyor. (K-80)

Bina (K-03)

Sunumu (K-02)

Kompak. Yani gezebileceğin bütün katları aynı anda gezip bakabiliyorsun ama küçük tabi. Orası daha büyük olabilir. (K-01)

Birazda fazla sunum olabilir, etnografya ordan kalksa, oraya da depodaki şeyler konsa belki daha iyi olabilir. (K-02)

Türkiye'deki diğer müzelerdeki Hattuşa ve bu bölgeye ait olan eserleri geri alıp, bir yerden sergileneneği bir merkezin olması lazım. (K-03)

Bir kafe, kışın insanın oturabileceği bir kafe olmalı, eğer kışın gelinecekse. (K-01)

Tuvaletine girmedim, bilmiyorum o yüzden. (K-02)

Girdim. Düzgün tuvaleti. (K-03)

Elektiriği ödenseydi ve Hitit arabasına binseydik çok hoş olurdu tabi. (K-03)

Çocuk müzesi olayı güzel. (K-02)

Çocuk etkinliği devrimsel bir bakış yani. (K-01)

Ama o müdürün hani, orayı idare ederken bu kadar sıkıntı çekmesi de ayrı bir olay yani. (K-01)

Çocukları şu an orayı kullanamıyor olması, üzücü bir şey. (K-03)

Bağış falan birşeyler olması lazım. (K-01)

Ben de gereğinden anlamıyorum, ordaki arabayı denetmedi, neymiş elektrik çok gidiyor diye. (K-80)

Evet, ay çok şaşırdım. Elektrik gidiyor diye açmıyor. (K-03)

Çok şaşırdım bunu duyunca. (K-02 - 8.02.2020)

_

Evet. Xxxx (K-03) Hanım'ında kendi yaptığı işler var Başkanım. Sen de bahset istersen. (K-02)

Müzenizin çocuk etkinlikleriyle ilgili galiba bir... (K-01)

Bir bölümü var, gördünüz mü orayı? (K- 15)

Muhteşem! (K-01)

Evet, gördük Hocam. (K-03)

Uzmandır kendisi (K-01)

Ben çocuklara müzelerde etkinlik düzenliyorum. Tiyatral, kostümlü, müzenin içini yaşyarak. 16 ayrı müzede yapıyorum bunu, dokuz senedir yapıyorum. Geçen sene sadece bir okul döneminde 15.000 çocuk gezdirdim. Totalde 55.000 çocuk gezdirdim. Altı senede. Antalya'da da yapıyorum bunu. Çocuklar, inanılmaz, müzeden keyifle çıkıyorlar ve bir daha müzeye gelmek istiyorlar ve bir müze gezme kültürü ediniyor çocuk. Türk çocukları müze gezerken sıkılıyorlar. Orda sıkılmaması gerektiğini, gayet eğlenceli olduğunu ve geçmişimizi öğrene, eğlenerek öğrenebilmenin var olduğunu göstermeye çalışıyorum. Ben de 28 senedir Hollandaca rehberim. Hep Hollandalı gezdirdim, Belçikalı gezdirdim. Bunu, burda tüm Türkiye'de "Müzedeki Bir gece!" bir tek sizin müzenizde var, ama sirkülasyonu yok. Biz çok üzüldük. Ben kışkırdım, çat diye ortadan. "İzmir'de bizde yok!" bu diye. Ee, oranın sirkülasyonunu sağlamak lazım. (K-03)

Oraya bir proje desteği verelim. Mesela Milli Eğitim ile Belediye iş birliği yapsın, biz de ordaki ikramları sağlayalım. (K- 15)

Evet, bu çok güzel. Tuvalet kağıdı lazım mesela. (K-01)

Küçük dokunuşlar, Başkanım, o kadar çok büyük şeyler değil aslında. (K-80)

Evet, çok küçük bütçelerle, özellikle tabi ki kolejler bunu karşılayabilir. Devlet okulları, varoş mahallerdeki, bunu karşılayamıyor. (K-03)

Onu bizde karşılarız, ne olacak. (K- 15)

Bunlar karşılanmalı; dolu olmalı. Bizim Nasa Üssümüz var, İzmir'de, Ege Serbest Bölgesi'nde, 630 dolar, iki gün. Full, iki sene sonrasına rezervasyon yapıyorsun. İki yıl. Sizin müzeniz bunu yapar. Muhteşem orası, mutlaka kullanın orayı. (K-03 – 10.02.2020)

5.2.16.2. Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi 25 Ekim 2015 yılında açılmıştır. Türkiye’de ilk olan bir çalışmayla, Türkiye’nin değişik yerlerinden gelen ressamınlar Çorum’u tuvallerine yansıtmışlardır. İkiyüze yakın eser müze de sergilenmektedir. Giriş bölümünde ise geçici resim sergileri açılmaktadır (Evirgen vd., 2019, s. 137). Bu müzenin kuruluşu ve yapılan çalışmalar, diğer belediyelere bir model olarak önerilmiştir (Şişginoğlu, 2016). 2019 yılında ilimizde düzenlenen V. Ulusal Rekreasyon Kongresi Kapsamında açılan sergiye katılmak için İstanbul Rekreasyon Derneği Üyeleri ilimize gelmişler ve dört gün boyunca ilimizin tarihi ve turistik yerleri gezmişlerdir. Sanat müzesi gibi çekicilikleri insanların şehrimize gelmelerini sağlayacaktır.

5.2.16.3. 15 Temmuz Şehitler Müzesi

15 Temmuz ruhu ve şehitlerin anısını yaşatmak amacıyla Kültür Park’ta inşa edilen 15 Temmuz Şehitler Müzesi Çorum Belediyesine bağlı olarak hizmet vermektedir. Müzede 15 Temmuz gecesi darbe girişimi sırasında şehit olan 12 Çorumlu ile darbecilerin üzerine

kahramanca yürüyerek şehit düşen Astsubay Ömer HALİSDEMİR’in kişisel eşyaları ve heykelleri sergilenmektedir.

5.2.16.4. İsmet Eker Kırsal Yaşam Tarım Müzesi

Eksik kalan restorasyonu tamamlanmalıdır. Film platosu olarak kullanılabilir. İlkokul ve ortaokul öğrencileri için sosyal bilgiler ve fen derslerinin bazı kısımları burada yapılabilir.

Yarın İsmet Eker'e giderken haber verin, ona göre kapıyı açtıracağım. (K-60)

Anahtar sizde mi? (K-80)

Yok, anahtar özel idarede.(K-60)

Tamam. (K-80)(K-60 - 9.02.2020)

5.2.16.5. Çorum İl Eğitim Tarihi Müzesi

Çorum İl Eğitim Tarihi Müzesi 23 Kasım 2017 tarihinde Çorum Atatürk Anadolu Lise’sinin bodrum katında açılmıştır. Geçmiş dönemlerde ilimiz genelinde eğitim tarihi yönünden arşiv değeri olan; evrak, kitap, dergi, katalog, fotoğraf video film, film şeridi, dia, eğitim araç ve gereçlerinin sergilendiği müze oldukça ilgi çekicidir.

Müze sadece hafta içi mesai saatlerinde gezilebilmektedir. Hafta sonları ve resmi tatillerde kapalıdır. Müzenin faal olan okul içerisinde olması, öğrenciler ve ziyaretçiler için sorun yaratabilir. Bu nedenle müzenin şehir merkezindeki eski bir okul binasında (Eski İstiklal İlkokulu gibi) taşınması ve binanın sadece müze olarak kullanılması daha uygun olacaktır. Çorum İl Eğitim Tarihi Müzesi ile ilgili diğer öneriler aşağıdadır.

- Eski masa ve sıraların olduğu sınıflar yapılabilir, kara tahta konulabilir.
- Kapanmış eski okullara ait kayıtlar dijital olarak burada tutulabilir.
- Okullarda okuyan öğrencilere ve çalışan öğretmenlere ait bilgiler tutulabilir.
- Sınıf resimleri, geçit töreni resimleri arşivi yapılabilir. Ziyaretçilere ücret karşılığı verilebilir.

5.2.16.6. Hasanpaşa Yazma Eser Kütüphanesi

Çorum Mutasarrıfı Nurettin Bey tarafından 1913-1915 yılları arasında okul olarak yaptırılmıştır. Bina 1925-2006 yılları arasında Çorum İstiklal İlkokulu olarak kullanılmıştır. Çorum Valiliği ve Çorum Belediyesi'nin birlikte restore ettirdiği İstiklal İlkokulu'nun eski binasında 26 Nisan 2012 tarihinde açılmıştır. Çorum İl Halk Kütüphanesinden 3693 cilt el yazması kitap, 5927 cilt Arap harfli matbu kitap; İskilip İlçe Halk Kütüphanesinde 529 cilt

el yazması kitap, 1590 cilt Arap harfli matbu kitap ve bağışlar yoluyla alınan kitaplar Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde bir araya toplanmıştır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı’na bağlı kütüphanede tamamı dijital ortama aktarılmış 4239 cilt el yazması kitap ile 8532 adet matbu kitap bulunmaktadır. Kütüphanede bulunan en kıymetli el yazması kitapların başında şunlar gelmektedir; (*Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, 2020)(*Hasanpaşa Yazma Eser Kütüphanesi*, 2020).

1-Tefsirü’l-Kâr- Müellifi: Nur ed-din Ali b. Sultan Muhammed el-Kâri (Tefsir/ 1725)

2-Münşead Kâmi - Müellifi: Ebu Bekir Kâmi Tökendi (Edebiyat / 1750 li yıllar)

3-Hülâsa al-Fatava - Müellifi: İftihar ed-din Tahir b. Ahmed el-Buhâri (Din / 1582)

Hasanpaşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde bulunan kitaplar Çorum İl Kültür ve Eğitim tarihi için çok önemlidir. 1157 yılında istinsal iki eser vardır. (Yardım, 2006, ss. 339–340). Kütüphanede bulunan Selçuklu cildleri (Boydak, 2016, s. 511), El Yazması Divanlar (Öztürk, 2006, s. 360), İslam Tarihi ile ilgili yazmalar (Söylemez, 2002, s. 294) gibi çok sayıda çalışma yapılmıştır. Eşref Ertekin, Hicri yılından önceki tarihi belgeleri Ankara Etnografya Müzesi’ne göndermiştir (Yiğit, 2009, s. 7).

Bu kütüphanede bulunan ve Çorum’la ilgili olan eserler tespit edilerek; günümüz Türkçesi, transkripti ve orijinal halinin birlikte yer aldığı basımları gelen turistlere ücret karşılığı satılabilir,

Yine kütüphane koleksiyonunda bulunan özellikle Selçuklu dönemine ait kitapların orijinal deri kitap kaplarının benzerlerini yapılarak hediye amaçlı gelenlere satışı yapılabilir.

Bu kütüphanede bulunan ve orijinal olan eserlerin çevirileri yapılarak satışı yapılabilir.

5.2.16.7. Yeni Müze Önerileri

Müzeler, geçmiş ile geleceği bugünde buluşturan kültür köprüleridir. Müzelerde bulunan koleksiyonlar insanların ve çevresel etkilerin neden olabileceği zararlardan korunmuş olurlar. Ayrıca kent dokusunun, tarihi ve anıt yapıların, kent kültürünün korunmasına yardımcı olarak, kentin özgün yapısının gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar. Müzeleri ziyaret eden kişiler, gördükleri geçmişe ait eserleri inceleyerek, gelecek nesillerin beklentilerini üzerlerinde hissederler. Batıda 1950’lerden itibaren eğitim, eğlence ve kentlerin saygınlığını artırmaya yönelik yapılan müzelerin bazılarında hiçbir orijinal eser bulunmamaktadır. Fakat bu müzeler her çeşit insanın eğlence ihtiyacını karşılayacak

programlar düzenlemektedirler. Müzeler 1990’lar itibaren güçlü bir kent imajı yaratarak kentlerin markalaşmalarından önemli roller oynamaya başlamışlardır (Şişginoğlu, 2016, ss. 565–566).

Çorum Müzesi, yeni binasında açıldığı dönemde çok ilgi çekmiştir ve hala ilgi çekmeye devam etmektedir. Fakat deposunda bulunan ve sergilenmeyi bekleyen çok sayıda eser de bulunmaktadır. Bu eserlerin ayrı yerlerde sergilenmesi ilimize gelecek olan turistlerin, Çorum merkezinde daha çok zaman geçirmelerini sağlayacaktır.

5.2.16.7.1. Hitit Müzesi

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Alaca Höyük ve Boğazköy Müzeleri ile diğer müzelerde bulunan Çorum bölgesine ait Hitit eserlerinin kopyalarının ve/veya asıllarının bir arada sergilendiği bir müze yapılabilir. Hititler için büyük bir müze yapılması, Hititlerle ilgi duyan herkesin Çorum Merkezi’ne gelmesini sağlayacaktır.

... "Bu parça çalınmıştır, British Museum'dadır." Şeffaf. (K-01)

Moskova'nın en önemli müzesi, Puşkin Müzesi, deli para kazanıyor o müze, acayip müşteri çekiyor. Hiçbir orijinal bir şey yok içeride, Truva Hazinesi dışında. Bütün o heykeller, plastik, kopya, şey, mermer tozundan yani. (K-02)

Dubai'de bütün müzelerin kopyalarını yaptılar. (K-03)

Ha, mesela (K-02)

British Museum'un bire bir benzerini yaptılar. (K-03-08.02.2020)

_

Türkiye'deki diğer müzelerdeki Hattuşa ve bu bölgeye ait olan eserleri geri alıp, bir yerden sergileneceği bir merkezin olması lazım. (K-03 - 8.02.2020)

5.2.16.7.2. Roma Dönemi Müzesi Önerisi

Müzedede bulunan Roma Dönemi eserlerinin sergilenebileceği ayrı bir müze binası yapılmalıdır. İlimizin birçok yerinde Roma Dönemi’ne ait yerler bulunmaktadır. Roma Dönemine ait bu yerlerde sürekli kazı çalışmaları yapılmamaktadır. Kaçak kazı yapıldığı tespit edilen yerlerde kısa süreli kurtarma kazıları yapılmaktadır. Bu yerlerde yapılan kaçak kazılardan yakalanan çok sayıda Çorum Müzesi depolarında bulunmaktadır.

Bina bahçesinde bulunan lahitlerden birisinde orijinal boyalar vardır ve bunun kapalı bir alanda koruma altına alınması gereklidir. Üzerinde orijinal boyası ile duran nadir lahitlerden birisi olduğu için çok önemlidir!(K-08) Roma dönemi eserlerinin büyük çoğunluğu çok ağır mermerler olduğu için mevcut bina içerisinde taşınması ve sergilenmesi mümkün değildir.(K-62) Bu nedenle, bu eserlerin sergilenebileceği yeni bir müze kurulmalıdır.

5.2.16.7.3. Frig Müzesi önerisi

İlimizdeki Çorum, Boğazköy ve Alaca Höyük müzeleri genel olarak Hitit eserlerine odaklanmışlardır. Fakat ilimizde Hititlerden sonra bir kısmı eski Hitit yerleşimleri olan birçok Frig dönemi yerleşimleri bulunmaktadır. Alaca Höyük kazı ekipleri tarafından kazılan bu yerlerin çoğu tam olarak araştırılmamıştır. Bu döneme ait eserlerin bir kısmı ilimiz dışındaki müzelerdedir. İlimizdeki müzelerde bulunan Frig Dönemi eserleri bir araya

getirilerek ayrı bir müze yapılmalıdır. Bu şekilde ilimiz Hitit ihtisas müzelerinden sonra Frig ihtisas müzesine sahip olacaktır ve bu önemli bir çekicilik unsuru olarak kullanılabilir.

Pazarlı Kazısı: Alaca ilçesi köylerinden Çıkbasan köyünde 1936 ve 1938 yıllarında yapılan bu kazıda geç Frig çağına ait müstahkem bir şato bulunmuştur. Frik katları altında M.Ö. 4090 yılına ait Kalkolitik uygarlığı eserleri çıkmıştır. Bu eserlerin bir kısmı Ankara Arkeoloji Müzesi ile Alaca Höyük müzesindedir. (Kürkçü vd., 1967, s. 206)

Büyük Gülücek Kazısı: Merkez ilçeye bağlı olan Büyük Gülücek köyünde 1947 ve 1949 yıllarında yapılan bu kazıda Frig yerleşmesi ile köyün hemen üst yüzeylerinde kalkolitik eserler çıkmıştır. Burada bulunan eserlerde Ankara Arkeolojik müzesi ile Alaca Höyük müzelerine konmuştur. (Kürkçü vd., 1967, s. 206)

Alaca Höyük Müzesi'nde

Şu nereden çıktı hocam? (K-80)

Koçbaşı, o da buranın diye biliyorum. Satılma değil, bunlara buraya ait diye biliyorum. Pazarlı'nın şeyleri. (K-60)

Burası artık Pazarlı'nın mı? (K-80)

Hı, hı, Pazarlı'nın. Pazarlı zaten, en güzel Frig buluntularını Pazarlı veriyor. Çorum'da da var. (K-60)

Kim kazıyor Pazarlı'yı? (K-80)

Pazarlı'yı kimse kazmıyor. (K-60)

Neden?

Bir dönem araştırılmış, bitmiş. (K-60)

Peki, orda görülecek birşeyler var mı, Pazarlı'da? (K-80)

Yüzeyde yok. Bildiğim kadarıyla ama araştırılmaya değer bir yer. Araştırılmalı. (K-60) ... (K-60 - 9.02.2020)

5.2.16.7.4. Ahşap Eserler Müzesi Önerisi

Müzedede bulunan ahşap eserler için ayrı bir müze yapılmalıdır. Müzedede bulunan Elvan Çelebi Türbesi Kapısı, Koyun Baba Türbesi Kapısı, Bey Çelebi Cami Minberi, Sungurlu Kilisesi frizleri gibi birçok ahşap eser bulunmaktadır. Bu eserlerin korunacağı, sergileneceği ve gelecek nesillere aktarımını sağlayacak bir ahşap eserler müzesi yapılmalıdır.

Müze envanterine kayıtlı Bey Çelebi Minberi, boyutlarından dolayı müzedede sergilenememekte ve deposuna da yerleştirilememektedir. Zorunlu olarak müze balkonunda saklanmaya çalışılan ahşap minber parçaları, dış hava koşullarına bağlı olarak sürekli bozulmaya uğramaktadır (Koçak, 2019, s. 95). Minberin en eski resmi 1967 Çorum İl

Yıllığı’nda (Kürkçü vd., 1967, s. 214) görülmektedir. Son durumuna ait fotoğraflarda bu çok kıymetli eserin ne kadar bozulduğu, ahşap eserler üzerine yapılan bir yüksek lisans tezinde çok üzüntü verici bir şekilde görülmektedir (Hakyemez, 2019, ss. 46–65). Ayrıca, başta Çorum Ulu Cami minberi (Karamağralı, 1965, ss. 120–121) olmak üzere ilimizdeki birçok camide ahşap eserler bulunmaktadır. İlimizde bulunan ahşap eserlerden bazıları (Hakyemez, 2019):

- Muzaffer Paşa Camii / Beyler Çelebi Minberi (Müze Balkonunda) H.701-702 M.1300-1301 (Selçuklu),
- Ulu Cami Minberi H.706 – M.1306 (Selçuklu),
- Ulu Cami Kapıları (Doğu Kapısı, Batı Kapısı, Kuzey-Son Cemaat Yerine Giriş Kapısı, Son Cemaat Yerinden Harime Giriş Kapısı, Mahfil Kapıları) 19.yüzyıl başı,
- Han Cami Kapısı 16.yüzyıl sonu,
- Emir Ahmet Cami Minberi 17.yüzyıl,
- Kellegöz Cami Kapısı 18.yüzyıl sonu,
- Kellegöz Cami Minberi 17.yüzyıl sonu,
- Kellegöz Cami Vaaz Kürsüsü 17.yüzyıl sonu,
- Kunduzhan Cami Minberi 1726,
- İsa Halife Cami Minberi 1732,
- İsa Halide Cami Vaaz Kürsüsü 1732,
- Kubbeli Cami Minberi 1784,
- Kulaksız Cami Minberi 1815,
- Kulaksız Cami Kapısı 1815,
- Çakır Cami Minberi 18.yüzyıl,
- Süheyb-i Rûmi (Hıdırlık) Cami Kapısı 1889,
- İneytullah Cami Minberi 20.yüzyıl başı.

Bu eserlerin camilerde korunması oldukça güçtür. Yapılacak bir müzede korunmaları daha uygun olacaktır. Müze bünyesinde oluşturulacak koruma atölyesinde hem bu eserlerin korunması için gerekli konservasyon işlemleri, hem de bu eserlerin asıl yerlerine konulacak kopyalarının yapılması uygun olacaktır.

Ahşap Eserler

Muzaffer Paşa Camii Minberi (Kürkçü vd., 1967)

Fotograf 5.1.1.5: Muzaffer Paşa Camii Minberi Korkuluğu (Batı)

Fotograf 5.1.1.6: Muzaffer Paşa Camii Minberi Korkuluğu (Doğu)

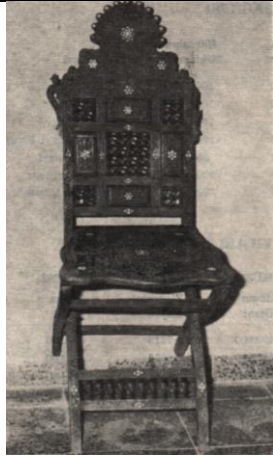
(Hakyemez, 2019, s. 49)

Ulu Camii Minberi (Kürkçü vd., 1967, s. 217),
(Çoker vd., 1973, s. 127)

Ulu Camii Minberi (28.08.2020)

Çorum Müzesinde sedef kakmalı ve sülüs
yazılı sandalye (Çoker vd., 1973, s. 214)

Çorum Müzesi, Sungurlu Kilise Frizi

...Alaca Hüseyin Gazi'de taç kapı. O taç kapıda hocam, kuvvetle muhtemel, Çorum Ulu Camisi öyle mimberi kaldırabilecek durumda değil. (K-27)

Sonradan getirilmiş ve orası yönetim yeri olarak gözüktüyor, kaynaklarda. Yani, Çorum'un bile, civarların bile oraya bağlı olduğu söyleniyor birçok kaynakta, eski kaynaklarda. (K-80)

Kaleye odaklanmamız lazım bir. İki Ulu Cami'ye Çorum'da çok ciddi odaklanmak gerekiyor. Minberler ve vaaz kürsüler üzerine tez yaptılar, elinize ulaştı mı? Bende iki gün önce baktım, o elinizde olsun. Orda minberler var, böyle minber ve kürsü görmek isteyenler mutlaka görmesi gereken yerler var. (K-27)

Çorum'da şey olarak kapılar var iki tane, bir tanesi müzede duruyor, dün gördük. Bir tanesi restorasyon için gitmiş, geri gelmedi. Elvan Çelebi ile Koyun Baba Kapıları, bunlar şey kapılar, çivisi kapı mı diyoruz. (K-80)

Ama galiba çakma künde kari. (K-01)

Yani, bu bölgede o işi yapan ciddi şey var. Zanaat var ve birbirinden etkileşiyor. (K-80)(K-27 - 8.02.2020)

5.2.16.7.5. Halı, Kilim Eserleri Müzesi

Çorum Müzesi envanterinde bulunan halı, kilim ve giysi gibi eserlerin sergilenebileceği ayrı müze yapılmalıdır. Mevcut müze binasında bunların sergilenebileceği alanlar bulunmamaktadır.

Depomuzda bir sürü 80- 100 tane güzel halı, kilim var. Onları, Belediye bir etnografya müzesi açmayı planlıyor şu an da, bu gerçekleşirse onları komple vereceğiz.(K-59 - 7.02.2020)

... Müze Örneği

Konya, Ulu Cami'den götürdüklerinden halıların müzesini yapmışlar. İnsanlar eskiden ölünce, evindeki halıyı, cenazenin üstüne örtüyorlarmış. Tabutun üstüne örtüyorlarmış, bir daha o halı geri gelmezmiş, Konya'nın. 1.Dünya Savaşı'ndaki bu Alman komutanlar, bunu keşfediyor ama Ulu Cami'nin içinde halılar, hediyelerden, getirilen hediyelerden, üst üste, basamakla çıkıyormuşsun. Bunu görüyor komutan, hepsini alıp götürüyor Almanya'ya ve orda bir müze açmışlar. Müzenin girişi 18 euro. Hiçbir şeyimize sahip çıkamıyoruz ya.(K-3 - 7.02.2020)

5.2.16.7.6. Mustafa Cantekin Anı Evi - İl Sağlık Müzesi

23 Nisan 1920'de kurulan T.B.M.M.'nin birinci döneminde Kozan milletvekili, ikinci dönemden 1950 yılında siyasetten çekilene kadar Çorum milletvekilliği yapan Mustafa Cantekin ilimizin sağlık ve sosyal yönleri çok ilgilenmiştir. Kızılay Kurumu'nun gelişmesine olan katkılarından dolayı 26 Kasım 1948'de yapılan Kızılay Genel Kongresi'nde Onursal Üye olarak seçilmiştir (Kürkçü vd., 1967, s. 174).

Veli Paşa Konağı civarında restore edilecek eski evlerden bir tanesi Mustafa Cantekin Anı Evi, Aile Sağlık Merkezi, Kızılay Merkezi gibi düzenlenebilir. Eski evlerden bir tanesi aile sağlık merkezi ya da İl Sağlık Müzesi olarak düzenlenebilir.

5.2.16.7.7. Eterne Almanlar Anı Evi ve Müzesi

İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru, 23 Ağustos 1944 - 21 Aralık 1945 tarihleri arasında Çorum’da zorunlu ikamete tutulan Almanların kaldığı Alaybey Sokak’taki eski evlerden birisi restore edilerek Eterne Almanlar Anı Evi ve Müzesi’ne dönüştürülebilir (Alakoç, 2020, s. 21). Bu müzeye, o dönemde Çorum’a gönderilen Almanlara ait eşyalar, fotoğraflar konulabilir. Bu müzenin yapılması ve tespit edilecek evin restore edilmesi için Avrupa Birliği fonlarından proje desteği alınabilir. Böyle bir müze, ilimize gelecek olan Alman ve diğer yabancı turistlerin önemli uğrak noktalarından birisi haline gelecektir. Ayrıca, 1900’lerin başından beri Hattuşa’da kazı yapan Almanların Çorum Merkezi ile daha güçlü bir bağlantı kurmalarını sağlayacaktır.

...Taşhan, Kemal Tahir ve diğerleri, kimdi?(K-01)

Refik Halit Karay(K-19)

Artı, Almanların kaldığı bir bölge var. (K-80)

Eterne Almanlar mı? (K-18)

Evet. (K-80)

Onlar, Alaybey Sokak. (K-19)

Neden kalmışlar, bi dakika önemli bu. Rasgele değil bu, hayır. (K-01)

Eterne Almanlar, Xxxx (K-19) Bey siz söyleyin. (K-18)

Eterne Almanlar? Tutuklu, sürgün.(K-19)

Ha, tamam şimdi oldu. (K-01 – 10.02.2020)

5.2.16.7.8. Resim Kafe ve Müze

Çorum Belediyesi Sanat Galerisi ve Müzesi civarında bulunan eski evlerden bir tanesi resim atölyesi ve kafe olarak düzenlenmelidir. Bu evin bir bölümü 1942’de Çorum’a sürgüne gönderilen ressam Abidin Dino ve Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nun ilimizde geçirdiği dönemlerde yaptıkları resimlerin (Alakoç, 2020, s. 21) reproduksiyonların sergilendiği anı müze şeklinde yapılabilir. Yine bir bölümü Çorumlu ressam ve heykeltıraşlara ayrılabilir ve anı müze şeklinde düzenlenebilir.

Halk Eğitim ve Çorum Belediyesi'nin düzenleyeceği resim kursları yine bu alanda verilebilir. Güzel Sanatlar Fakültesi'nin ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nin Resim Bölümü öğrencileri de bu alanı hem çalışma hem de buluşma noktası olarak kullanabilirler.

Şimdi bu binaların arkasında eski evler var. Oralarda ayrıca çalışılacak. Orda bir tane düzgün mekanda var. Bir tanesi şey Katipler Konağı, yöresel yemekler veriyor. Ama ben size asıl şurdaki sokaktan götüreceğim. Burası dediğim gibi bunun altında Belediye Sanat Galerisi var. Sürekli bir sergi var, müze olarak geçiyor. Zamanla güncelliyorlar ve güncel sergiler açıyorlar. (K-80)

İlgi var mı? (K-03)

Var. (K-80)

İyi. (K-03)

5.2.16.7.9. Müzik Kafe ve Müze

Restore edilecek merkeze yakın eski evlerden birisi amatör müzisyenlerin performans gösterecekleri bir kafeye dönüştürülebilir. Kafenin bazı bölümleri Çorumlu şairlere, ozanlara ve müzisyenlere yönelik anı köşeleri olarak düzenlenebilir. Çorum bölgesine özgü ve Hitit kabartmalarında görülen müzik aletlerinden örnekler sergilenebilir. Güzel Sanatlar Fakültesi'nin ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nin Müzik Bölümü öğrencilerinin bu kafede müzik yapmaları sağlanabilir. Kadeş Meydanı yakınlarındaki eski evlerden birisi bu tarz bir kafeye dönüştürülebilir.

5.2.16.7.10. Halk Oyunları Kafe ve Müze

Çorum yöresine ait Dillala, İğdeli Gelin, Çorum Halayı, Çekirge, Miço, Bediriş Güzeller, Papura, Mavilim, Benli, Kıyılı, Kabak, Hürünü, Türkmen Kızı gibi derlenmiş birçok halk oyunu bulunmaktadır (Çoker vd., 1973, ss. 149–157). Çorum'a ait bu halk oyunlarının eğitiminin verildiği ve belli günlerde düzenli gösterilerin yapıldığı bir alan oluşturulabilir. Bu alanda yöresel halk oyunu kıyafetleri sergilenebilir. Bu mekânda, belirli günlerde yapılacak düzenli gösteriler hem halkımızın hem de ilimize gelecek turistlerin ilgisini çekecektir.

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi hakkında yapılan bir çalışmada Çorum'da kurulması öneriler müzeler bulunmaktadır. Bunlar (Şişginoğlu, 2016, ss. 567–568):

- Kent Tarihi ve Kent Müzesi
- Tarım Müzesi

- Hitit Köyü – Eko Müze
- Etnoğrafya Müzesi
- Bilim ve Teknoloji Müzesi
- Leblebi Müzesi
- Heykel Müzesi
- Dokuma ve Tekstil Müzesi
- Ayakkabı Müzesi
- Mutfak Müzesi
- Hukuk Müzesi.

5.2.17. Atatürk Anıtı

Üçüncü grupta gelen K-08, Atatürk Heykeli'nin, ilk yapılan heykellerden olduğunu belirterek görmek istemiştir. 28.08.2020 tarihinde güneşin açısından dolayı iki defa heykelle gidilerek fotoğrafı çekilmiştir. Heykelin ön tarafında “Kenan Yontuç 1935” yazdığı tespit edilmiştir. Wikipedia’da 1931 yılı yazmaktadır. İlk yapılan heykelin nerede olduğu konusu tespit edilememiştir.

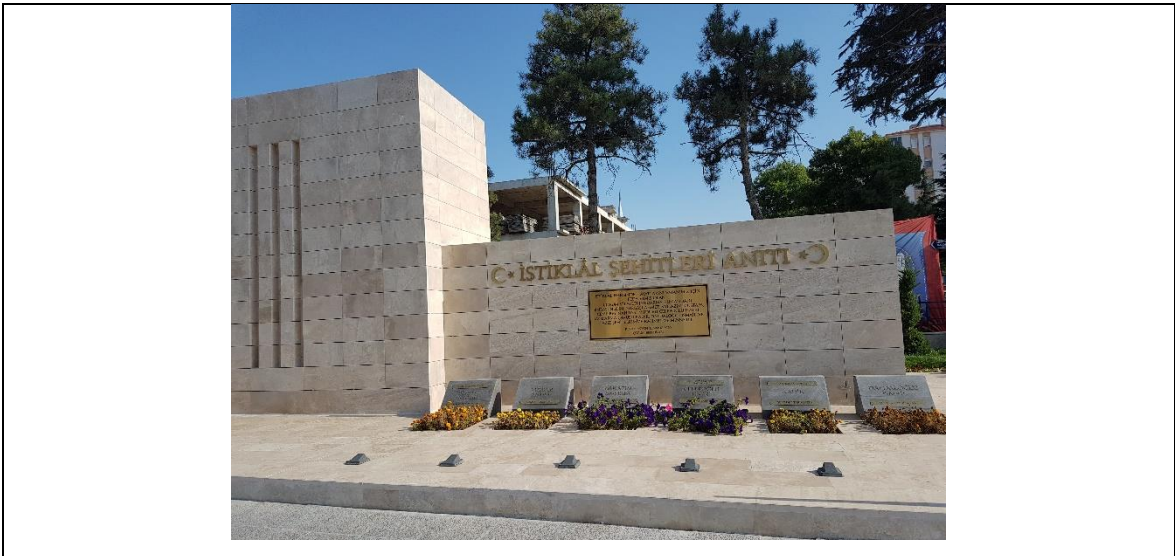

Heykelle ilgili olarak 1967 Çorum İli Yıllığı’nda “*Merkez ilçeye dikilmiş olan Atatürk heykeli Özel idare tarafından yaptırılmıştır. Çok güzel olan mermer kaidesi*

İstanbul’da çalışan taşçı ustası Çorumlu Mehmet Usta tarafından yapılmıştır. Heykeltraş Ali Kenan Yontunç a yaptırılan heykelin tabanı 19. Ağustos. 1931 tarihinde hazırlanmış 21. Ekim. 1931 de heykel getirilmeğe gidilerek 25. Kasım 1931 yılında getirilmiş ve aynı yılda heykel belediye parkı içindeki eski yerine konulmuştur. Daha önce getirilen heykel küçük olduğu için şimdiki heykel alınmıştır. Özel idarece (14.000) TL ödenmiştir. Heykel şimdiki yerine 1958 yılında taşçı ustası Abidin Yüce tarafından konulmuştur” (Kürkçü vd., 1967, s. 226) denilmektedir. 18 birincikanun 1935 tarih ve 744 numaralı Çorum Gazetesi’nde ikinci yapılan anıtın Çorum’a gönderildiği belirtilmektedir. Kenan Yonuç, bu heykeli kalıplarından çoğaltılarak Elazığ ve Kayseri’ye de yapmıştır. Kenan Yonuç, Türkiye’de anıt çoğaltan ilk Türk Heykeltraş olmuştur (wikipedia, Kenan Yontunç maddesi, Aylin Tekiner, Atatürk Heykelleri, 2010).

5.2.18. İstiklal Şehitleri Anıtı

İstiklal Savaşı’nda yurt için şehit olanlar adına ve Yozgat’ta çıkan Çapanoğulları isyanında Alaca’da şehit olan Jandarma komutanı Binbaşı Nedim, Yüzbaşı Ahmet, Teğmen Mustafa, Cemilbey Bucak müdürü Celepoğlu Hayri, Jandarma Kadir Çavuş ve Daldaloğlu İsmail için ilk olarak 21.10.1933 tarihinde yaptırılmıştır. İlk yapılan anıt 05.09.1958 tarihinde yeni ise ile değiştirilmiştir (Kürkçü vd., 1967, s. 227). İstiklal Şehitleri Anıtı, Çorum Belediyesi tarafından 15 Temmuz 2020 tarihinde yenilenmiş ve günümüzdeki halini almıştır.

5.2.19. Sıklık Tabiat Parkı

İlimizde iki alan, Çatak Tabiat Parkı (379,16 hektar) 1984 yılında ve Sıklık Tabiat Parkı (317,54 hektar) 2009 yılında, koruma altına alınmıştır. Sıklık Tabiat Parkı, Çorum – Samsun karayolunun 7’nci kilometresinde bulunmaktadır. Mesire yeri olarak 30 hektarlık bir alan 21.10.1992 tarihinde mesire yeri olarak ilan edilmiş, 08.07.2009 tarihinde tabiat parkı olarak koruma altına alınmış ve sınırları büyütülmüştür. Parkın bulunduğu alana 1950’li yıllardan itibaren karaçam ve meşe dikilmiştir. 2013 yılında yapılan bir proje ile 85 dönümlük bir alan 145 farklı türden 4500 fidan dikilerek “botanik parkı” oluşturulmuştur. Parkın doğal ortamında yabani tavşan, sincap, tilki, yaban domuzu, kurt, porsuk, köstebek, kızıl şahin, atmaca, karga, bülbül ve kınalı keklik, gelincik, sansar gibi birçok hayvan görülebilmektedir. Ülkemizde ilk kez yapılan bir uygulama ile “Fauna Tanıtım Alanı” adı altında 50 dönümlük bir alan üç metre yüksekliğinde çevrilmiş olup içine 2013 yılında 6 adet karaca, 3 adet ceylan ve 3 adet geyik yerleştirilmiştir. Bu alanın bitişiğinde bulunan gözlem kulesinde hayvanlar izlenebilmektedir (Aknar vd., 2020, s. 1112).

Hititler’de geyik kırların koruyucusu olarak bilinmektedir. Eski Türkler ve evliyalar tarafından kutsal hayvanı olarak kabul edilmektedir. Bölgemizde bazı evliya türbelerinde geyik boynuzları bulunmaktadır. Yöremizde bazı evlerde, kötülere karşı koruması için geyik boynuzu asılmaktadır. Botanik parkı ve Fauna Tanıtım Alanı’nda bulunan hayvanlar (karaca, ceylan ve geyikler) ilimize gelecek olan kişilerin ilgisini çekebilecek unsurlardır. Park girişinin yeniden düzenlenerek, Karadeniz’e giden araçların günün 24 saati durabileceği bir mola yeri yapılabilir.

- Sıklık Tabiat Parkı var. (K-80) Ney? (K-03)*
Orayı görün muhakkak. Sıklık Tabiat Parkı. (K-41)
Çok mu sık ağaçlar? (K-03)
Önceden öyle olduğunu iddia ediyorlar. (K-18)
Sıklık Mevkii’nde olduğu için sanırım.(K-41)
Sıklık olma sebebi oymuş, evlerin ağacı ordan gelirmiş. (K-18)
Oo, ney ney? (K-02)
Evlerin ağacı ordan gelirmiş. (K-18)
Peki neyi görelim orda? (K-01)
Ya, piknik mesire alanı olarak kullanılıyor orası. Biraz yüksek tepelerde. Havadar. (K-41)
Çorum’un hayvanat bahçesi var mı? (K-03)
İşte burda. (K-80)
Burda. Ama onunda yanına gidebiliyo muyuz, tel örgü var. (K-41)
Bilmiyorum, götürecekler herhalde. (K-80)
Kapılar açılır ya. (K-19)
(Gülüyor) (K-02) (K-03)
Tamam, küçük bir, minyatür hayvanat bahçemiz var. Oraya götürürüz. (K-19)
Yok, yok, öyle hayvanat bahçesi çıkarmayın arkadaşlar. Bunların hiçbirini görmemize gerek yok esasında. Sadece coğrafi olarak giriş neresi, çıkış neresi, yürüyüş yapılacak yeri neresi (K-01)
Ya burda geyikler var, geyiklerde biliyorsunuz Hititlerin simgesi. (K-80)
Duyamadım seni!(K-03)
Geyiklerde biliyorsunuz Hititlerin simgesi, Kızıl Geyikler hala burda var, belli miktarda. Ondan dolayı görmenizi istiyorum. (K-80)
Bu parkta mı var? (K-03)
Tabi, tabi. Buraya yakın olan bir mesafe yani dönüşte de uğrayabiliriz. Havalimanından geldiğiniz zamanda uğranabilir, yol üzerinde olan bir yer. (K-80)
Arada boşluk varsa(K-02)
Geyikler güzel olabilir!(K-03)
Çünkü burda Köş Dağı Üretim Merkezi’nden buraya bırakılıyor, karacalarla beraber. Görme imkânlarımız olacak. (K-80)
Çıkıyor muyuz şimdi? (K-03)

Çıkalım. (K-80)(K-3 - 10.02.2020)

5.2.20. Yunus Emre (Hıfzı Veldet Velidedeoğlu) Parkı

Çorum’un ilk parklarından birisi olan ve halkımız tarafından da yoğun olarak kullanılan Yunus Emre Parkı rehberler tarafından beğenilmiştir. Parkta bulunan heykellerle ilgi bilgi istenmiştir. Heykelleri yapılışı ile ilgi ve kimlerin yaptığını gösteren bilgilendirme panolarının yerleştirilmesi rehberler tarafından önerilmiştir. Bu parkta bulunan heykeller gibi, Çorum’un diğer parklarına da Hititleri simgeleyen heykellerin yapılması uygun olacaktır.

5.2.21. Kadeş Meydanı

Bu alan mevcut haliyle çok boş görünmektedir. Alanın Kadeş Meydanı olduğu bile anlaşılamamaktadır. Alana Hititlere ait simgeler yerleştirilmelidir. Rehberler bu alanda haftanın belirli günleri halkın ilgisini çekecek aktivitelerin düzenlenmesini önermiştir. Özellikle hafta sonları eski kitapların gençler tarafından satıldığı ve değiştirildiği kitap

pazarı, Ankara’da yapılan eski eşyaların (antikalarm) satıldığı Pazar gibi uygulamalar, dönemsel olarak kazılarda yeni bulunan eserlerin sergilenmesi gibi etkinlikler önerilmiştir.

5.2.22. Kent Park

Parkın yeni olması, düzenlemelerin bitmemesi ve şehir merkezinden uzak olması nedeniyle rehberler Kent Park’la ilgilenmemişlerdir. Bu alana insanların gelmesi için, onları buraya çekecek aktivitelerin yapılması gerekmektedir. Şehir merkezi ile arasına da insanları buraya kadar çekecek farklı aktivite ve çekicilikler yapılmalıdır.

Hocam, Çorum Minia'dan haberiniz var mı? (K-19)

Efendim? (K-80)

Çorum Minia diye bir projesi var ya, belediyenin. (K-19)

Evet, bilgim var ama tam detaylı bilgim yok. Onu nereye yapacaklar?(K-80)

Hocam, Kent Park var ya, Kent Park'ın hemen giriş kısmının sol tarafına. (K-19)

Olabilir orda. (K-80)

Orda yaklaşık bir beş dönümlük bir yer var. (K-18)

Ama orda ciddi bir boşluk var, o alanın güzel şeylerle değerlendirilmesi lazım.

Yoksa, o boşluk olduğu sürece, bu adam kimseyi yürütmez oraya. Ben sana söyleyeyim. İstersen birazdan testini yapalım. (K-80)

Hocam onu diyeceğim ben de aslında. O güzegah var ya, hol gibi alan, bomboş alan, oraya mesela, Xxxx (K-01) Bey gitti mi, bilmiyorum. (K-19)

Yok, gitmedik daha. (K-80)

Gideriz, araba gelsin, gideriz. (Gülüyor) (K-01)

Yok, önceden gittiniz mi, diyorum. (K-19)(K-19 - 10.02.2020)

5.2.23. Kuşbazlar

Çorum Kalesi’nde Kellegöz Camisi’ne giderken eski geleneklerimizden birisinin yaşatıldığı bir kuşçu dükkânı görülmektedir. Üçüncü grupta gezi yaparken K-08 tarafından fark edilen unutulmaya yüz tutmuş bu gelenek korunmalıdır. Uğur Mumcu Caddesi üzerinde başka yerde de güvercinler satılmaktadır. Bu dükkânların hâlâ yaşıyor olmaları, ilimiz merkezinde güvercin besleme geleneğinin devam ettiğini göstermektedir. Bu geleneğin devam etmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kuş Besleyenler (Kuşbazlar) ile ilgili olarak, 1967 Çorum İl Yıllığı’nda Burhan Yalçın Duran’la yapılan bir görüşmeden derlenen bilgiler bulunmaktadır. Buna göre;

Çorum Merkez ve birçok ilçelerde zevk için güvercin besleyenlere (Kuşbaz) denir. Çorum’da beslenen güvercinler diğer illerdeki kuşlardan daha makbul sayılır. Çorum’un yerli kuşları uçtuklarından çok takla atarlar ve havada uzun süre kalırlar.

Kumru ve Demkuş (Öterken yahû çeken güvercinden daha cüsseli kuş) çok öttükleri halde az uçarlar. Kuşbazlar çok uçan ve havada kalan çok takla atan kuşa meraklıdırlar.

Bunlar da iki çeşittir. Bir kısmı havada uçar ve oynar, bir çeşidi de tuğla, (Çatı) üzerinde adeta pike yaparak oynarlar.

Belli başlı güvercin çeşitleri Beyaz, Dalıkara (Boynu ve beli kara, diğer tüyleri beyaz olan) Çilli (Vücut siyah benekli), Karakuyruk çilli, Göala (gökala) (Kanatlar beyaz, vücudu kurşuni olan), Akkuyruk, göala, kekilli göala (başında kâkülü olan) Pal (Açık kahverengi), Kekilli karanfilli (Burnunda tüy ve başı kaküllü), siyah, Gö (Gök), Paçalı beyaz, Paçalı ala, Urfa cinsi (ayakları kısa tüylü), çeşitli renk kumrular ve demkiş gibi pekçok çeşitleri vardır.

Kuşbazların kahvesi ayrıdır. Bu kahvede kafesler vardır. Kuşbazlar buraya kuş satmak için getirdikleri kuşları koyarlar. Kendisine dişi veya erkek lüzumlu olan pazarlık yapar anlaşılır. Bu kuşbaz kahvelerine keklik de getirirler. Çorum’da çok güzel öten keklikler beslenir. Son yıllarda bilhassa havanların merak sardığı (kanarya) kuşu da gittikçe çoğalmaktadır (Kürkçü vd., 1967, ss. 120–121)

...

Kuşlar çok güzel, sakın kovmayın onları. (K-01)

Olur mu, fotoğraf çekiniyorum onlarla, paylaşıyorum arada, Saat Kulesi ile beraber. (K-15) Kuş gözlemcilerini de yönlendirmeyi düşünüyoruz buraya. (K-01)

Tamam, kuşlarla ilgili çok zenginiz. Onlarla ilgili de Ercan Ayancı. Ercan Ayancı diye profesyonel bir fotoğraf sanatçısı var. Çorumlu ve bu kuşların hepsini fotoğrafladı. Onunla da buluştururuz. (K-15)

Kanyon için, son önemli bir şey söylememiz gerekiyordu, baret ve şey orada çok önemli, kayalar düşebilir. Oraya biraz daha özen gösterirseniz. (K-02 – 10.02.2020)

6. Çorum İlçelerinin Günöbirlik Gezi Güzergâhları ve Çekicilikler

Turistlerin günöbirlik gidebilecekleri merkezler oluşturulmadır. Çorum’da konaklama yapan turistlerin her gün yakın çevrede bir yere gitmeleri ve tekrar Çorum’a dönmelerini sağlayacak çok sayıda tur güzergâhı oluşturulmalıdır:

- 1- Şapınuva ve İncesu Kanyonu eksikleri bir an önce tamamlanarak bir günlük tur olarak kullanılmalıdır.
- 2- Gölpinar Hitit Barajı ve Alaca Höyük,
- 3- Hattuşa, Yazılıkaya, Dulkadiroğlu Konağı, Budaközü Vadisi Yürüyüş Yolu,

- 4- İskilip bir günlük tur olarak yapılabilir,
- 5- Osmancık bir günlük tur olarak yapılabilir,
- 6- Obruk Barajı, Oğuzlar, Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı bir günlük tur olarak yapılabilir.
- 7- Mecitözü ve Elvan Çelebi Merzifon Havaalanı'ndan gelişte veya dönüşte yarım günlük tur olarak değerlendirilebilir,
- 8- Kalehisar, Alaca Hüseyin Gazi Türbesi, Eskiyapar, Örükaya Roma Barajı bir günlük tur olarak değerlendirilebilir.
- 9- Merzifon havaalanından gelişte ve dönüşte yarım günlük tur olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, Çorum'un mevcut durumda çevresindeki diğer illerle beraber değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, alt yapı eksiklerinin tamamlanması durumunda Çorum'un tek başına ayrı bir turizm destinasyonu olarak çok rahat bir şekilde planlanabileceği söylenmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır:

Karadeniz turu var ya, sahilden; paralel Karadeniz diye bir tur mu çıkarsak, yanlış anlaşılmasın! Çıktı İstanbul'dan, Bolu'dan gel, düze Kastamonu. Göynük'ten geleceksin. Kastamonu'dan İskilip; İskilip'ten Çorum, Amasya, Niksar. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

Kastamonu, Çorum, Tokat İç Karadeniz turu olarak çıkartılabilir. Daha önce yapılmamış bir şey olmalı. İskilip, Osmancık. Tosya'da bir şey var mı? (K-01) Hocam bakın şurası Odunpazarı gibi bir yere dönüşebilir, topu topu on tane ev var. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

Bugün biraz dinlendik, İskilip tarafını yaptık geldik. Dodurga yolundan, Oğuzlar, ordan İskilip yaptık. (K-01)

Yarın program ne Hocam? (K-41)

Yarın yoğun bir programımız var. Alaca Höyük'e gideceğiz ama öncesinde bir yere normal ziyaret yeri olmayan, ordan Alaca höyük'e gideceğiz. Yeni bulunan şeyleri göstereceğiz, eskileri zaten biliyorlar. Müzeyi gezeceğiz. Müze yerdeğiştirdi, onu göreceğiz, ordan Hitit Barajı var, son kazılan ama tam ziyarete açılmayan, orayı göstereceğiz. Alaca'ya geçeceğiz. (K-80)

Kanyon var mı Hocam? (K-41)

İncesuyu yaptık (K-03)

Roma barajı var onu göstereceğiz. Örökkaya Roma Barajına gideceğiz. (K-80)

Roma Barajı, hatta mümkün olursa Hitit Barajı. Kazısına izin verilmeyen yer. (K-01)

Ordan şeye geçeceğiz Boğazkale'ye geçeceğiz. Orda yemek alacağız, Hattuşa'da son dönemde yapılan kazılan ve ortaya çıkarılan şeyleri göreceğiz. Zaman kalırsa oradaki otellere bakacağız. (K-80) Zamana ihtiyaç var, bir de hani olması gerekenlerin gerçekleşmesi lazım. (K-01)

Sizin gözünüzle sonuçta yani bu işin piri sizsiniz. (K-41)

Estafurullah, hepimiz bu işin içindeyiz, akademisyeniyle, acentecisiyle, otelcisiyle .. (K-01) Mekanların birbirlerine biraz zıt yerlerde olması, biraz mesafe olarak sıkıntı mı? (K-41)

Yok, yol yapılır, olur. Tuvalet olması lazım. (K-01)

O yüzden göstereceğiz, çünkü şey kırk beş dakika, bir saat olduğu zaman otobüsle sıkıntı oluyor. (K- 80)(K-1 - 8.02.2020)

_

Bugünkü programın İskilip ayağı okey ama Osmancık'la birlikte. Merzifon'da otel var. (K-01)

Uçakla İstanbul'dan geldi, Merzifon'da indiler. Burdan direk İskilip, a, bir dakika öğleden sonra. (K-01)

Akşam da, sabah da var uçak. (K-80)

Peki, öğlen geldiğini farz edelim. Yarım gün ama şöyle yapalım aynı sizin yaptığınız gibi yapalım. Osmancık'ı yapıp, basıp Kargı'ya gidelim. Kargı'yı bırakmayalım. Ben sizin ifadelerinizden, cümlelerinizden anladığım, Kargı değer. (K-01)

Kargı tamamıyla doğa turizmi. (K-80)

Kargı'ya gideceğiz, orda yatır birinci gece. Ertesi gün sabah Hacıhamza, gel İskilip, dön Çorum. Bir gece orda idareten yapıyorsun sonra Çorum. Çorum şehir merkezini önce gezdirmen lazım, çevreden önce. Ondan sonraki gün işte Alaca, yani o nereleri sabit gezebileceğimiz, barajlar. Muhakkak, profesyonel rehberin yanında bir tane arkeolog olmalı. Gerekirse ben de gelirim. Hakimiyetse, mikrofonsa, bende gelirim. (K-01)

Gezilerde arkeoloji öğrencileri var, üçüncü, dördüncü sınıf, onları kullanırız. (K-80)

Onların rehber olması için onları teşvik ederiz. Onlar için bir yüksek lisans programı açabilirsiniz. (K-01)

Gelen ilk gruplarda kokartlı rehberin yanında muhakkak bir tane arkeolog olması lazım. (K-1 - 8.02.2020)

_

Arkadaşlar Alaca Höyük sağda, biz niye sola gidiyoruz?(K-01)

İşte bi Hüseyin Amcaya bakacağız ya (Hüseyin Gazi Türbesi). (K-02)

E, önce Alaca Höyük'ü halledip, sonra gitsek o taraftan. Daha mantıklı değil mi? Sonra Hattuşa'ya nasıl gideceğiz. (K-01)

Ordan. (K-02)

Hattuşa'ya ordan gidemiyoruz ki zaten. (K-80)

Burdan gidilmiyor mu, zaten? (K-01)

Yol yok. (K-80)

Önerilerinizle, nasıl güzergah yaptıralım, onu bakıyoruz. (K-80) Olsun mu, olmasın mı? Böyle mi, olsunu yapacağız. (K-03)

Ben yolları geçerken, boş araziden geçmesi yerine, köylerden geçmesini istiyorum. (K-80) Bu iyi bir yol, bu. Ama demin geçtiğimiz yol, kötü bir yol. (K-03)

Onarılmamış bir yol. (K-80)

Nasıl uçuyorlar karlar, bak. (K-03)

Çok fena, bu çığda yapar. Öyle çığlık bir yer var mı? (K-01) O kadar yükselti yok, ya. Birde burda, artık şey. (K-80) Alaca'ya gidiyoruz, değil mi? (K-02)
Evet, evet. (K-80)
Alaca'ya belediye başkanına mı gidiyoruz. E, o adamcağızı biz aradık mı? (K-01)
Orda karar veririz, nasıl istiyorsanız? (K-80)
Ama dün konuştu Oktay Hoca, başkanın kendisiyle. (K-01)
Ben hurdayım dedi, haber verirsiniz, konuşuruz dedi. (K-80)(K-1 - 9.02.2020)

_

Ortaköy için gezi programı nasıl yapabiliriz? (K-80)

Hangi gezi için soruyorsun, Şapınuva mı? (K-01)
Ortaköy'de yok ki, bir şey! (K-03)
Başka bir şey yok ki! (K-02)
Bir şey yok ki, orda gezilecek bir şey yok. (K-03)
Bu haliyle bir şey yok mu diyorsunuz? (K-80)
Yo, İncesu var, niye gidilmesin canım. (K-01)
Ama o da bir kilometre aşağısında. Şapınuva, İncesu. (K-02)
Tuvaletleri halledilirse... (K-01)
On dakika sürdü, Şapınuva'dan İncesu'ya. (K-80)
Daha az. (K-01)
Gidilir, gidilir, gidilmez bir yer değil orası. Dışarıdan manzarası da yeter ama içine gireceksen, dediği o tesisat gerekli (güvenlik önlemlerini kast ediyor, baret, can yeleği, kontrol vs.). (K-01)
Peki, yukarıda panoramik görüntü yapsak, birkaç yerde, fotoğraf çekilebilecek. (K-80)
Nerde? (K-02) (K-01)
Tepede ulaşılabilir yerler var, karşı tarafta yürüyüş parkuru da var. (K-80)
Hitit yolu orası. Yürüyüş yapıyorlarmış orada. (K-02)
O patikalar çizilmeli, o patikalara ahşap işaretler konulmalı. Kilometreleri belirtilmeli, bisikletinde gidebileceği, yayan da gidebileceği, bunun haritaları... (K-03)
Orada bir yaban hayatı da var. (K-01)
Trekking rehberleri (bölgesel olarak rotayı bilen kişileri kast ediyor)? (K-03)
Orda bir yaban hayatı var. Oranın kurdu var. Kurt var. Onlara karşı tedbirli gidilmesi lazım. Bu rasgele olacak bir şey değil. Bir yürüyüşten ziyade, açık bir safari aracıyla. Safari gibi araçlarla, ağır seyirle. O yolu bir günde gitmek lazım, hiç konaklamadan, çünkü vahşi hayvan var orda, yabani hayvan var. (K-01)
Burdan Çorum'dan Ortaköy'e mi diyorsunuz? (K-80)
Yo, Hattuşa'mıydı, 86 kilometre gösteriyordu. (K-01)
İşte onlar yürüyüş yolları. (K-80)
Yürüyüş yolları da, yürünmek zorunda değil bence. Yürüyen tabi ki yürüsün ama, safari araçlarıyla, 16- 18-20 bizim Güney Afrika'daki safari araçları gibi, korunak olmasına gerek yok ama hani bir hayvan saldırısına karşıda tedbirli olur. Ağır seyirler, 86 kilometre bir günde gidilir. Kısmen yürünür, kısmen araç kullanılır. Şimdi aklıma geldi! (K-01 - 8.02.2020)

_

Gezi programını nasıl yaparsınız İskilip için? (K-80)

Kaleyi kullanman lazım. (K-01)

Yemek yedirmen lazım. Çarşıdaki sokak isimlerinden hareket ederek, ekonomik hayatını, geçmişin ekonomik hayatı işlenebilir. Her ne kadar çok hoşuma gitmediyse de o konak, güzel bir konak olarak güzel. Yani Alimler evinden ziyade. Konak olarak. Keşke hani bir yatak odası düzenlese bir tane. İskilip Yatak Odası. (K-01)

Ama orası, odalarını gördüğünüz, neydi oranın adı (Yazmalı Konak), ziyaret için giremezsin, buradaki gibi. Bir fonksiyon olmalı, sebebin olması açıkçası. (K-03)

Peki, konaklama için kullanır mısınız? (K-80)

Konaklama için kullanılır tabii, o dizayn düzelse (Yazmalı Konak). (K-03)

Çatalkaram'da yemek yediğimiz için, üç konak görülmez. Bir tane konak görülür. Zaten müzeyi de geziyorsunuz. Tamam. Bize Cengiz'in yürüttüğü rota, güzel bir rotaydı. O foturağcı çok güzeldi. (K-03)

Evet, o sokağı mesela, hocam beyaz boyayacak. Kapı çevreleri, pencere etrafları koyu kahverengi olacak, bütün sokağı öyle yap. Başka hiçbir şey yapmana gerek yok. (K-01)

Birde o ada var ya, eski evlerin olduğu adayı, korumak. Evet, orayı koruyacak. Basit. (K-03)

Ne kadar basit, o kadar etkileyici. (K-01)

Hakikaten, slow city'e aday gösterilebilecek bir yer yani. (K-03)

Gösterişli olsun diyerek batıyoruz. (K-03 - 8.02.2020)

_

Osmancık için bir gezi programı nasıl yaparız?

Geldik, Koyuncu Baba, yeni belediye diyelim, yeni belediye de indik, dükkânlar altı. Ordan o büyük camiyi gezdik. Ondan sonra çıktık kaleye, indik kaleden o Koyuncu Baba'ya gittik. Ha, şey köprüye gittik. Köprüden Koyuncu Baba'ya gittik. Koyuncu Baba'dan piriñç tarlasına gittik ve varsa fabrikası. Piriñç kolonyası ile piriñç alış verışı. Yemek, ondan sonra gidelim, selametle. (K-03)

Aynen. İşte beraber yaptık bunu zaten (K-02)

E, yani, benim ekleyeceğim buna, Tepe olabilir. Sadece manzara için. Sadece fotoğraf için, aksi yönünden görüyorsun, Gemiciler mahallesinde bir şeyler olsa belki. Bir de solcuymuş o mahalle, salcıydı derken. (K-01 - 8.02.2020)

_

Yürüyerek gezersiniz, şöyle kalenin etrafında dönüyoruz. İlk camiden otobüsleri bırakıp, buraya yürüyebilirsiniz. İlk oraya giderseniz camiyi görürsünüz, sonra belediyenin bahçesine otobüsleri bırakırsınız, ondan sonra kaleye geçersiniz. Geldiğiniz saate de bağlı tabii. (K-60 - 6.02.2020)

Şimdi, bir gün içerisinde bütün gün Osmancık'a ayrılamaz, o yüzden yani çok düzgün kullanmak lazım. Demek ki, gün batımı, öğleden sonra akşamüzeri yapılırsa, kaleydi, Adatepe'ydi, piriñç fabrikasıydı. (K- 2 - 6.02.2020)

6.1. Ortaköy

Çorum Merkez’e 57 kilometre mesafede olup, 238 kilometrekare yüzölçümü vardır (Yalçın vd., 2004, s. 322). İlçe yakınlarında bulunan Şapınuva ve İncesu Kanyonu ilçedeki en önemli turistik çekicilikler olarak görülmektedir. İlçenin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Çorum’un diğer ilçelerinde olduğu gibi Ortaköy’de nüfus kaybetmektedir.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Ortaköy)	8.471	6.942	4.864	3.349	2.769	2.205	11.820	9.711	7.069
(Yalçın vd., 2004, s. 322) (TUIK, 2020)									

İlçeye yaklaşık 3 kilometre uzaklıkta bulunan Şapınuva Ören Yeri’nin 1990 yılından beri kazılmasına rağmen, ilçe de hala bir ören yeri müzesi olmaması en büyük eksikliklerden bir tanesidir. Katılımcıların ifadelerinde tespit edilen diğer eksiklikler ve öneriler aşağıdadır.

- Ortaköy İlçe Merkezi’nde grupların oturabileceği kapalı bir mekân yapılmalı,
- Grupların yemek alabilecekleri işletme yok, mevcut işletmelerde temizlik eksikliği var, lavabolarda tuvalet kâğıdı ve peçete yok,
- Belediye tarafından yapılması planlanan bir-iki yıldızlı bir otelden ziyade, kullanılmayan evlerin butik otel olarak yapılması daha uygun olur,
- Şapınuva’da karşılama merkezi olmadığı için ziyarete açık değil. Gelenlerin karşılanabileceği, bilet alabilecekleri, kafeterya ve tuvaletlerin olduğu, gelenlere sinevizyon gösterilerinin yapılabildiği bir merkez yapılmalı,
- Göbeklitepe’deki gibi bir karşılama merkezi yapılmalı,
- Ortaköy Merkezi’nden Şapınuva ören yerine giden caddeye bakan evlerin giydirilmesi, turistlerin ilgisini çekecektir. Çanakkale’de OPET’in yaptığı gibi bir proje yapılabilir. <https://www.opet.com.tr/Troya-tevfikiye-arkeo-koy-projesi>
- Yöresel yemeklerin verildiği restoran olmalı,
- Dışarıdan gelenlerin yöreye özgü gıda ürünlerini ve el işlerini alabilecekleri yerler olmalıdır.

Ortaköy Merkezi özellikle ana caddesi imar planı yeniden yapılmalıdır. Bina yükseklikleri bir – iki katlı, bölgeye özgü eski mimari özellikler gözönünde bulundurularak

yapılmalıdır. Hayvancılıkla uğraşanlar ilçenin dış mahallelerine daha geniş ve hayvancılığa uygun olarak planlanan evlere yerleştirilmelidir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

1990'dan burada kazılar başlamış. Netice itibariyle bu işi, pek hak ettiğimiz yerde olduğumuzu düşünmüyorum. İncesu kanyonumuz, nihayetinde 242 km2 toprak şeyinin içerisinde %70'i ormanlarla kaplı, ekim sahası %30 alan. Ama toprak yorgun değil, hava kirli değil, su, kaynak suyumuz var zaten, cazibeyle ilçemize dağıtıyoruz onu, öyle bir havası var. Rakımı 400 ile 1400 - 1500 arasında değişiyor. Çorum'dan taraf gelirken en son bulunduğumuz Yaylacık ile Findıklı arası, İncesu'da Senemoğlu'nda rakım 400 iken, şeyde Yaylacık'ta ve Findıklı'da 1400 rakım. Yani daha evvelinde Yaylacık'ta Findıklı'da kar var iken, 400 rakımında Senemoğlu'nda, Aştavul'da, İncesu'da ekim, dikim yapılır. Şimdi biraz daha tabi şey. İklim olarak, ne Karadeniz, Orta Karadeniz Bölgesi'ndeyiz, ne de İç Anadolu, bu Yeşilirmak Havzası'nın en ılıman iklimine sahip. Biliyorsunuz, Şapinuva bölgesi ve Ortaköy bölgesi, Kafkaslar'dan gelen Kelkit Vadisi'nin en son dayandığı noktadır burası. Böyle bir vadi alanı içerisinde, zaten medeniyetlerde, geçmişte bir yerde yerleşim olabilmesi için, o bölgenin stratejik bölge olması yahut su kenarı olması, bunlara çok önem gösteren bir medeniyetin şeyi. Ben her zaman şunu söylüyorum, Hititler Hattuşa'da kale inşa etme gereği duyarken, Ortaköy'de Şapinuva'da duymamışlar. İşte sebebi Kuzeyinde Karadağlar, Güneyinde Alandağlar, ?Fola ve Gündoğu Tepeleri ile büyük bir alanı taksimatlı bir bölge olarak görmüşler. Tabi verimli topraklar falan, işte burdan öbür tarafı dini merkez, idari merkez, alışveriş merkezi, borsa merkezi, burdaki olan malzemelerin, hiçbir yerde olmadığını, 7000 yıllık bir sivanın bile, hala o kadar ekim dikim yapıldığı halde muhafaza edildiği, veyahutta bir kerpiçinin dahi muhafaza edildiği, o kerpiçleri o şeylerin. Hocam biliyor, onlar büyük şans, en son da Hititler cenazelerini yaktıkları halde yeni bir insan iskeleti çıktı, uyluk kemiği çıktı. Tabi ben bakıyorum, Urfa'daki Göbeklitepe tabi ki, insanın şeyi ama Şapinuva bölgesi dini yönden de çok önem arz ediyor. Hocalarımızdan aldığımız bilgiler dâhilinde nihayetinde kralın bir tablet üzerinde bir şeyin olduğunu, işte Şapinuva bölgesinde Tanrıların huzurunda şu bitkiyi koydum. Ne bitkisi onun adı? (K-25)

Üzerlik otu, o başka. (Gülümsüyor)(K-61)

O bitkiyi, koyduğunu diyor özellikle, yani dini bir merkezin ve önemli bir merkezin olduğu. İşte kurban çukurlarının olduğu, hiçbir yerde olmadığı, ilçemizde kurban çukurları olduğu hatta kurbanların kesilirken farklı yöntemler uygulandığı, işte ilk önce kurbanı kesmek için, sersemletmek için orda bir taşla başına vurduğu. (K-25)

Hep onlar çıktı, metinlerle örtüşüyor. (K-61)

Sersemletiyor, daha sonra kurbanın kesildiği, hatta kurban kesecek insanın, kurban keserken bunlardan aldığımız bilgiler. Ben işin edebi tarafına bakıyorum. İşte hangi rahatsızlığımız var, kalp rahatsızlığı, onunla birlikte, kurbanın üzerine kalbine dokunmak suretiyle, üstünü de kil toprakla örttükleri, işte alttaki günahları sızdırmaz toprak. Yukarıdan da herhangi birşeyin olmadığı, bir bölge olduğu ve o bölgede, ne o kutsal bölgeye hiçbir alet ve edavatın girmediği, alet ve edavatın girmediği, bardaktır, çanaktır. O bölgeden de herhangi bir aletin dışarı çıkarılmadığı, tamamen kutsal bir bölge olduğu. Hala Ayar, öyle ya. (K-61)

Evet, öyle bir bölge olduğu, o özellikle kurban çukurlarının olduğu, işte domuz bütünüyle çıktı. Kuşları... Kuşları yakıyorlar. Günahları onunla beraber uçuyor. (K-61)

Yani ben Göbeklitepe'den daha şey görüyorum. (K-25)

Domuzu da mı yakıyorlar? (K-3)

Domuzu kurban ediyorlar. Onu da yeraltı tanrısına kötülükleri, kirlilikleri götürüyor. Aslında çok felsefi ve hassas bir konu. (K-61)

Fakat başkanım ben buraya bir otobüs insanla geldiğimde oturacak bir yerim yok orada. Dolaştık hani çamur içinde kaldık. Şuranın iki katı kadar olacak bir yer... (K-01)

Başkanım çok güzel bir kraliçe mektubu var, başkanım çok güzel anlatıyor onu, ben bilmiyorum onu. Hani kraliçe kocasına neler yazmış, sevgi dolu, öyle güzel anlatıyor ki. (K-61)

Ordan çıkan broşumuz var, onu bayrağımızda da kullanıyoruz. Gelirgelmez değiştirdim. (K-25)

Şimdi, Barış Bey haklı burda, biz Çorum'u hızlandırabilmek niyetiyle geldik. Sağ olsun, Hocam bu konuda ne yapabiliriz diye bizi davet ettiler. (K-02)

Evet, biz buraya bunun için geldik. (K-01)

Şimdi size şunu söyleyeyim, beş-altı yıllık belediye başkanım. Altı yıl öncesinde alt yapı, üst yapı, bir kilit taşı yoktu. Sizin istediğinizi anlıyorum. O müze, kültürel ihtiyaçlar. Biliyorsunuz, Maslow'un bir ihtiyaçlar hiyerarşisi var, ilk önce fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, kültürel ihtiyaçlar diye devam eder gider. Biz geldiğimizde açtık, fizyolojik ihtiyaçlardan oraya gelemedik işte daha. Bu sene geldik. OKA'ya projeyi sundum, proje çizdirdim.

Yeme içme mekanı yoktu, yollar çamurdu, kanalizasyon sistemi falan, onları halletti, şimdi turizme geldi. (K-60)

Hemen başlar başlamaz. Hemen özel sektörde, proje çizdirdim. Şu an da çok yıldızlı bir otelin projesini çizdirdim, OKA'ya verdim. Parasını çıkardım, Şubat'ta ihalesini yapıyorum. Yan taraftaki binayı tadilat yapmak kaydıyla, binayı. Açık söyleyeyim, bir trilyon dört yüz milyon liralık OKA'dan proje çıkardım. Otel projesi.

Üst kat restoran değil mi başkanım? (K-60)

Restoran, toplantı salonu efendim, 50 kişiyi aynı anda, edebileceğimiz bir iki yıldızlı, üç yıldızlı bir otel projesini kabul ettirdim, Mart'ta ihalesi var. En geç, bizim hesplarımıza göre Eylül ayında hizmete sunmayı düşünüyoruz. Diğer türlü, elli değil, beş yüz kişiyi getir, şeyi ikamet hariç, her türlü yöresel yemeklerin hazırlandığı size açık alanda, kapalı alanda o işi ben üstlenmem. (K-25)

Peki, ama arkadaşlarım biliyor ama diğer arkadaşların haberinin olduğunu zannetmiyorum. Biz Dünya Turist Rehberleri Federasyonu'nda üyesiyiz. Önümüzdeki sene, bu kongrenin iki sene de bir yapılan kongrenin, Türkiye'de yapılması için aday olacağız, İzmir'i aday yapacağız. Bu beş günlük bir kongre ama biz bunun ön gezileri ve daha ön gezileri ya da ardıl gezileri olacak. Biz bunun sadece İzmir ve Bölgesi için düşünüyorduk. Şu ana kadar ben öyle düşünüyordum. Burayı, Hitit coğrafyasını, Hitit dünyasını, gelenleri söyleyeyim ben size, ben bir derneğin başkanım, küçük bir derneğiz biz. Gelen New York Rehberler Derneği Başkanı, Amerika Rehberler Federasyonu Başkanı, İrlandası, sekiz ülke Gürcistan'da vardı, başkanlar en üst düzeyde katıldılar ki, bunların hepsi demokratik usullerle seçilmek zorunda, devletten değil yani. 108 ülke var federasyona üye, bunların her birinin temsilcilerinin hadi yarısı desek buraya,

sizin hiçbir yere gitmenize gerek yok, hiçbir fuara gitmenize gerek yok. Onları burada ağırlamanız... (K-01)

Kaç kişi bunlar? (K-25)

Öyle bir anlattı ki sağ olsun, karşılama merkezi gerekli. (K-60)

İki yüz kişi de gelebilir, benim nasıl anlattığım önemli aslında. Rehber nasıl anlatıyorsa, nasıl pazarlıyorsa, alıcı da zaten hepsi meslektaşım, ülkede de söz sahibi insanlar. Yani, otel evet ama belki bir hoş geldin, misafir merkezi gibi, orda şart. Çok güzel tuvaletler düşünülmüş. Ama bir otobüs geldiğinde, 20 tanesi hanım olduğunda tuvalet şart. (K-01)

Başkanım bir otobüs insan indiğinde o üç tane tuvalet bitti. Hanımların daha çok tuvalate ihtiyacı var. Ayrı olacak, temiz olacak, ücretli olacak, ondan sonra giren kişilere görsel şov yapmanız için, kapalı bir mekân olacak, önce şovumuzu yapacağız. (K-60)

Özür dilerim, Efes'e gittiğimizde biz, gittiniz değil mi Efes'e? Efes'e veya başka bir antik kente gittiğimizde, ayakta duran eserler var, gösterebiliyoruz, anlatabiliyoruz. Burada öyle bir şansımız yok. Burası yıkık, ayağa kalkması için birkaç yüzyıl, belki birkaç nesil geçecek, oranın kıymetini gerçekten anlayacaklar. (K-01)

Çatalhöyük'te oturuyorsun böyle, ondan ilk sinevizyonu izliyorsun. Ören yerlerinde de öyle. (K-03) Burada bütün binalar yıkılmış ama çok güzel kalıntılar var, burası çok güzel değerlendirilebilir. Erkekler üç tuvalet yapıp, kadınlara altı tane tuvalet yaptığımızda bunu gören rehberin, turistin, memlektinde

"Y av, orada kadınlar için daha çok tuvalet yapıldığına şahit olduk" demeleri, "Buranın 4000 yıllık bir kült merkezi var" demelerinden daha etkili olabilir, burası için. İnsana verdiğimiz değeri göstermemiz lazım, bu temelinde ne dediniz siz fizyolojik ihtiyaç. Turist düşünmez öyle geldiği yeri, tuvalet olacak, otelimiz olacak, tuvalet kağıdı olacak. Bir alan olacak oturmaya. (K-01)

Şapınuva girişinde olacak? (K-25)

İsterseniz siz burda yapın ama Hocanın izni olur mu, onu bilmiyorum. (K-01)

Var burda öyle bir yer, o yüzden diyorum. (K-25)

Artı bizim kongremiz kış ayında yapılacak, yazın buraya geleceğim diyorum muhakkak ama yazın kuru olacak haliyle. Ama bizim kongremiz Şubat sonu, Mart başı. Gene böyle olacak, belki kar altında olacak. Rehberler, turist gibidir, önden söylersin karlı olacak, ayakkabını ona göre giy, çamurlu olacak ona göre giy ama hazırlıklı olmamız lazım. Önümüzdeki Şubat'ta belli olacak 2023 'te bunu yapıp yapmayacağımız. Bir sene sonra bugün. (K-01)

Peki, İzmir'de iki yıl sonra mı olacak? (K-60)

2023'te olacak, inşallah, Sırbistan'a gideceğiz. Orada belli olacak. (K-02)

Başkanım, direkt söylüyorum, ben bir taraftan, siz bir taraftan, Şapınuva'ya bir karşılama merkezi yaptırmak zorundayız. Başka çaremiz yok. Ören yeri olmak zorunda. (K-60)

Hocam, benim kimle görüşmem gerekiyordu, Avrupa Birliği, Bülent Bey. Kendim gittim görüştim. Ben tabi ki, en çok üzerinde durduğumuz şeydi, bir kazı yeri yoktur ki, ordan çıkan eserler, aynı yerinde sergilenir ama maalesef bu zamana kadar bir müzemiz olmadı, şimdi açık müze şeklinde gezdiriyoruz. Burdan çıkan eserler yok mu başkanım? Diyene, heyetler sürekli geliyor bize, tabi. Bizde diyoruz ki, onu "Çorum Müze'sinde göreceğın, Anadolu Medeniyetler Müzesi'ne gidecen" diyoruz. Buraya müze yapılması için çok zorladık. Ama onu hala aşmış

değilim, anlamını da hala verebilmiş değilim. Bana da net bir şey söyleyemiyorlar. Bölge müzelerinde olacak başkanım, bu saatten sonra. (K-25)
Başkanım, Çanakkale'de arkadaşlarımız sizi karşılansınlar, gezdiresinler. Çanakkale'de de küçük bir yerdi, kötüydü, bilirsiniz hocam siz orayı, şimdiki müze inanılmaz. Seneler sonunda. Fakat sizin burada bir dezavantajınız var, burada şehir çok geniş bir alana yayılmış, burada o temeli nereye atarsanız atın, alttan bir şey çıkar. (K-01)

Müze olayını ben, ilçe merkezinde olması taraftarıyım, burada olsun, zaten orda öyle bir yapıya girmeyelim biz. Müze olayını siz olmaz gözüyle bakıyorsunuz, müze olayı ören yeri olduktan sonra o kadar hızlı olur ki! O kadar hızlı olur ki, bakın vali bey sıcak bakıyor, bakanlık sıcak bakıyor, ama önce şu ören yerini halletmemiz lazım. Biz önce ören yerini gezdireceğiz ki, ondan sonra oranın kıymeti anlaşılacak sonra diyeceğiz ki, "Bakın çıkanlarda burda" ama orayı biz yapmadık, buraya müze açtık, hiçbir anlamı yok. (K-60)

Neyi yapacağız oraya? (K-25)

Önce oraya bir kaşılama merkezi yapacağız. Ören yeri statüsü ilan ettireceğiz. Şu an kazı alanı diye geçiyor. Burası düzenlenmiş kazı alanı, bir ören yeri değil. Giriş ücretli olacak, güvenlik farklı olacak, işlemleri farklı olacak, hocam görsel sununmlarımızı orda yaptıracağız. Ben canlandırma maketlerini orda yaptıracağım, gelen bir görececek şehri, kuşbakışı. (K-60)

Siz bir futbol takımı konusu vardı ya, "O zaman belediye başkanı olacağım" demiştiniz ya, 1990'larda, 1980'lerdi galiba. Biz de kafayı buna taktık, biz 80 kişiyiz, Türkiye'de 12.000 kişi var ama herbirimiz birkaç tanesine bedel, bana öyle geliyor. Siz yapmak isteyin, ben şansın hem kendi adıma, hem derneğim adına, hem birlik adına, Turist Birliği adına, hem Odalar adına bölgeye bakan, Ankara'mı bakıyor bu bölgeye, Samsun mu? Çorum, biraz tam arada kalıyor. Trabzon'a bile bağlı olabilir. Buranın bir harekete ihtiyacı var. Ama birisi geldiğinde, diyelim ki misafirlğe gittiğiniz de nereye gidirsiniz? Tuvaletine, banyosuna bir müsaade istersiniz. Buraya insan gelecekse, kadınların daha fazla gözetildiği tuvalet şart. (K-01)

Neresi var, Ortaköy'de otobüsü getirip durdurup haydi burda tuvaletinizi yapın diyebileceğimiz? (K-02) Burda Ortaköy Merkez'de sıkıntım olmaz. Sıkıntı yok, Şapınuva'da sıkıntım var. Sizin, istediğiniz Şapınuva'ysa eğer, 20 dönümlük ben bir park yaptım. Kongreyi de orda yaptık, konuşmayı da. (K-25)

Nerde? (K-02)

Merkezde, saat kulesinin orda. (K-25)

Giderseniz, Truva'da nasıldı, ne oldu, bizim arkadaşlar size anlatır, size bir şey verir. (K-01)

Şimdi lafta kalmasın, medeniyet işi, iki-üç medeniyet dedik, bizde en son Hitit ve Roma bir şey yok, size verebileceğim ama Orta Asya şeyi olan, ta ordan gelen böyle üzüm pekmezimiz var. Ordan geleneği gelen, öğle üzümle, şey cips yapısı topraktan yetişen, tandırlarda yaptığımız, saçkıyla samanla, 70-75 senedir bu kültürü yeniden başlattım. Aynı zamanda dedik ki, Orta Asya'dan geldik, Orta Asya kültürü olan, çantalı, farklı farklı nakışları vardır bunların. Bunlarda size. (K-25)

Yani başkanım, A noktasından B noktasına giderken yolda duracak bir yer bile baktığımızda, tuvalet var mı, yok mu diye bakıyoruz. (K-01)

Merkezde fazla bir sıkıntı, tuvalet konusunda özellikle parkın tuvaletleri falan çok iyi bir şekilde baktırıyorum ben zaten. Orda bir sıkıntımız yok ama Şapınuva

bölgesinde karşılama alanı yaptırmak için çaba sarfediyoruz. Geldiğimiz nokta, Avrupa Birliği başkanı, siz bize şunu diyeceksiniz. (K-25 - 7.02.2020)

_

Ortaköy Belediyesi

Belediye başkanından nasıl bir izlenim aldınız? (K-80)

Vizontele. (K-03)

(Gülüyor) (K-01)

Abi, yani eğitilmiş. (K-02)

Ya, adama ben dedim ki, "Başkanım" dedim. "Buraları yapsanız" dedim. "Buraya bir otobüs gelse" dedim. "İmar, metrekare bedelleri artar" dedim. "Doğru söylüyorsun" dedi, bana. Adama, o dilden konuşacaksın. Rant. (K-01)

Evet, gayet doğru. (K-02)

Herkes anlıyor ama valla o giydirme işi oraya çok güzel olur. (K-01)

Belediye çalışanları nasıl bir izlenimi bıraktı sizde? (K-80)

O bir soru mu, sen mi ekliyorsun? Kapı arkasından çıkan Sibel Hanım söylesin. (K-01)

Mağardan direkt şehre inmiş bir arkadaş bizi ürküttü. (K-03)

Hâlbuki Osmacık'ın öyle değildi belediye çalışanları. Osmancık'ın belediye çalışanları daha profesyonel. (K-02)

Evet, Osmancık'ın kiler güzel. (K-03)

Biri 25.000 nüfuslu, öbürü 3.000 nüfuslu, evet. (K-01)

Osmancık'ta başkan profesyonel değil, çalışanlar profesyonel. Öbür tarafta, Ortaköy'de daha geçmişi olan birisi ama çalışanlar (gülüyor) ... (K-02)

Peki, belediyenin projelerini nasıl buluyorsunuz? (K-80)

Projesi yok ki! (K-80)

"Bir otel yaptıracağım" dedi ama "iki yıldızlı bile olsa" falan dedi geçti. (K-02)

"Yandaki binayı otel yapacağım" dedi. (K-03)

Kütüphane süper, tabi ki bunu öne çıkarması lazım, o çocukların kaçtığı bir yer orası yani. Kaçtığı bir yer orası yani. (K-02)

Orayı bitirecek değil mi? (K-80)

Evet, maalesef!(K-02)

Ve alacağı bir buçuk, iki milyon parayı, artık ne kadarsa, oraya resmen gömecek ve oranın asansörü yok, engelli girişiyle ilgili düzenlemesi yok... (K-01)

Otele gerek yok ki orda! (K-02)

Orayı yapacağına, terk edilmiş bir yeri otele çevirsin. (K-03)

Birkaç tane evi, butik otele çevirsin. Yazmalı Konak gibi yani. Baksana bugün orda kalanlar, Ülker'in sahipleri falan. (K-02)

Oraya öyle bir otel yakışmaz zaten! (K-03)

O parayı Wellcome Center'a harcasın. (K-01)(K-2 - 8.02.2020)

_

Yemek

Mercimek, işkembe, bulgur pilavı, ızgaralar var. Adana, Urfa, köfte, tavuk var. Pideler var, kıymalı, kaşarlı, kuşbaşı, karışık, lahmacun.(K-60 - 7.02.2020)

_

Daha önce gittiniz mi Ortaköy'e? (K-80)

- Gitmedim. (K-01)*
- Çocukken büyük ihtimalle gittim. (K-02)*
- Gitmedim. (K-03)*
- Ortaköyle ilgili olumlu ya da olumsuz olarak düşünceleriniz neler var? (K-80)*
- Tuvalet yok! (K-03)*
- Restoran yok! (K-02)*
- Tuvalet olsa, kağıt yok! Peşin söyleyeyim sana! (Gülüyor) (K-01)*
- Orda, öyle bir kütüphanenin (Halk Kütüphanesi) olması beni şok etti, çok pozitif yani (K-02)*
- Oranın restoran olacak olması biraz olumlu ama bakmak lazım. (K-01)*
- O yemek yediğimiz restoran güzel ama o abi bir de camlarını silse, dışarıyı görebilsek! (Gülüyor) (K-03)*
- Şapinuva'nın merkezi olduğu için, yani misafir eğer...*
- Simge yok (K-80)*
- Evet, simge yok! Onunla küçük şeyler olabilir. (K-03)*
- Orası çok küçük bir yer, bütün binaları aşağı yukarı beyaz, kahverengi, gök ekseninde boyatsabile, yani Şapinuva'da çok şey göreceksin ama köyün için köylü, evler birbirine simetrik, giydirilmiş olsa, inanılmaz etki yapar, bence. (K-01)*
- Yani Şapinuva ziyareti sonrasında halkın para kazanabileceği bir yer. (K-02)*
- Beyaz, kahverengi hatıllar, sanki... (K-01)*
- Ben şunu mu anlıyorum? Ben orayı kamulaştırsam bir şekilde, TOKİ gibi; tek katlı, iki katlı tek tip evler yapsam, dediğiniz gibi boyatsam. Orası iş yapar mı, diyorsunuz? (K-80)*
- TOKİ'ye bırakırsan o iş olmaz. Kamulaştırmaya gerek yok bence. (K-01)*
- Bunu niye diyorum, Şapinuva'daki birçok taş, köylü tarafından alınıp evlerde kullanılmış. Eğer ben böyle bir geri dönüşüm yaparsam, öyle birşeyler çıkabilir mi? (K-80)*
- O zaman sana bir şey söyleyeyim, OPET'in Çanakkale Truva Bölgesi'ndeki projesine bir bak. (K-01)*
- Evet, OPET Köyü giydirdi. Evleri kahvehaneleri pvc ile giydirdi, sanki bir TRUVA yarattı. TRUVA şehrindeymişsin gibi yürüyorsun. (K-03)*
- Bak şimdi geldi aklıma bu. Bunun aynısını Ortaköy için A Binası, B Binası, C Binası nasıl görünüyor idiye, orada üç dört tane bina seçip onları giydirebilir. Ama o kitapçığı bulman lazım. (K-01)*
- Var evde benim. (K-02)*
- Nerden almıştın? (K-01)*
- OPET'ten almıştım. (K-02)*
- OPET Çanakkale giydirme binalar, Teyfikiye Köyü'nü yaptılar. Teyfikiye Köyü'nü yaptılar. Abi inanamazsın, küçük bir Truva yaptılar. Sıfır para. Sıfır para dediğim, bütün paraya yani otel yapacağız dedikleri paraya binaları giydirirler. Şapinuva, çok güzel olur. (K-01)*
- Bir de Aygül Hoca ile geldiğimiz için ağzımızın salyaları aka aka dolandık yani. (K-03)*
- Oraya o çatı örtüsü olmaz. Oraya sık bir çatı örtüsü lazım. Giriş lazım. Welcome Center lazım. Tuvalet lazım. (K-01)*
- Dediğimiz gibi bu Hitit antik kentlerinde hayal edebilmemizi sağlayacak, görsel... (K-03)*

Göbeklitepe'ye gittin mi yakın zamanda, Göbeklitepe'ye girişte bir yer yaptılar, onun burda olması lazım! (K-01)

Evet. Hayal edemezsin! (K-03)

Arkeoköy Projesi, o eski bina değil, o gördüğün şu anki fotoğraf. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

_

Ya, boş ver, belediyenin daha ciddi şeyi var. Ortaköy'ün binalarının giydirilmesi lazım. (K-01)

Evet. (K-02)

Ya, dün Dulkadiroğlu Konağı'nın yan tarafında bir otel vardı, yan tarafını siding yapmışlar, öne bakan kısmına ahşap havasını vermişler. (K-01 – 10.02.2020)

6.1.1. Şapinuva

Boğazköy'ü merkez alan ve 60 kilometre çapında bir alanı kapsayan proje çalışması 1987 yılında başlatılarak üç yıllık bir çalışma sonucunda Ortaköy – Şapinuva Hitit Şehir tespit edilmiştir (A. Süel, 1998, s. 38). Kazı çalışmalarına 1990 yılında başlanan Şapinuva, Prof. Dr. Aygül Süel başkanlığında devam etmektedir. Çıkan eserler, Çorum Müzesi'nde 11 (on bir) vitrinde sergilenmektedir.

Hitit yolu projesinde ortaya çıkarılan antik yolun restore edilmesi ve ziyarete açılması ziyaretçilerin ilgisini çekecektir (Reyhan vd., 2012),

Hititlerin kutsal olarak kabul ettikleri suların tespit edilmesi gelen ziyaretçileri kalış sürelerinin artmasını sağlayacaktır (Murat, 2012),

Kazılarda tespit edilen kerpiçlerin, 400 ile 1.500 metrekare kapalı alanlarda üzerlerine saç yapılarak korumaya alınmış olması, gelecek nesillere bu eserlerin aktarılmasını sağlamıştır (M. Süel, 2013, ss. 101–102).

Kültür turlarına katılan yabancı turistlere yönelik yapılan araştırmada, tur programlarında yer almasına rağmen, turistlerin %77,3'ünün Şapinuva Antik Kenti'ni tanıdığı ve gezmeye istekli olduğu tespit edilmiştir (M. Süel, 2013, s. 104).

Katılımcıların ifadeleri özet olarak aşağıdadır:

- Uluslararası Hititoloji Kongresi'nin altı yılda bir Çorum'da yapılması, ilimiz tanıtımı açısından çok önemlidir (2020 Ağustos'unda yapılacak kongre, 2021 yılında ertelenmiştir). Bu kongrenin basında daha çok yer almasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

- Ortaköy, Aydıncık yakınlarında kasedon - ametis taşı çıkıyor, taşlar takı ve süs eşyası olarak bölge halkı tarafından işleniyor ve satılıyor. Ortaköy’de bu tarz taşların işlendiği ve satıldığı bir merkez yapılabilir.
- Çorum – Ortaköy yolu çok virajlı olduğu, rehberler (özellikle bayanlar baş dönmesi) rahatsız oldular. Çorum – Cemilbey arası yol yapım çalışmaları devam etmektedir. Cemilbey – Ortaköy arası içinde yol çalışmalarına başlanmalı ve daha sağlıklı bir yol yapılmalıdır.
- Ortaköy’de yerel ürünlerin satıldığı yer yok, özellikle kadınlar kooperatifine yönelik bir satış yeri yapılabilir. Yöreye özgü yiyecek ve el sanatlarına ait ürünlerin satıldığı bir sürekli açık bir mağaza olmalıdır.
- Ortaköy’de kazı başladıktan dört yıl sonra, 3.500 tabletin okunması sonucu bulunan bu Hitit Kentinin adının Şapinuva olduğu Prof. Dr. Aygül Süel tarafından tespit edilmiştir.
- Şapinuva’da A Binası’nda üç arşiv bulunmuş ama diğer binalarda da arşivler var. Tabletler diğer binalarda da çıkıyor.
- Ortaköy’e yaklaşırken Yaylacık, Oruçpınar bölgesinde yükseklik 1.500 metreyi buluyor, Ortaköy Merkezi’nin yüksekliği ise 750-800 metre, İncesu’da ise pirinç yetiştiriliyor. Ortaköy’de ziyaretçiler üç farklı iklim yapısını görebiliyorlar, bu çok önemli bir çekicilik olarak kullanılabilir.
- Katılımcılardan birisi, Ortaköy’ün merkezini, Ortahisar’a (Nevşehir) benzetmiştir. Ortaköy şehir merkezinde turizm amaçlı yeni bir imar planı yapılmalıdır. En azından şehrin ortasından geçen evlerin ön cepheleri ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Ziyaretçiler turistik bir yere geldiklerini anlamalıdır.
- Şapinuva 9 kilometrekarelik bir alana yayılmış şehir, Şapinuva’da ilk kazı 1990 yılında A Binası’nda başladı. Şehrin sınırları hala net olarak tespit edilmemiştir. Yeterli ödenek ayrılarak şehrin sınırları tespit edilmeli ve bu alanlar koruma altına alınmalıdır.
- Bilinen üç Hitit tablet arşivi var: Birincisi Hattuşa (30.000’den fazla), İkincisi Şapinuva (4.500’den fazla) ve üçüncüsü Tokat Maşat Höyük (100-125 tablet). İlimiz Hitit arşivlerini kullanacak çalışmalar yapılmalıdır.

- Şapinuva’da 1990 yılında yapılan ilk kazı müze müdürlüğü ile beraber yapıldı. 1867 tane eser ve 2.000’den fazla tablet bulunmuştur.
- Şapinuva’da eserler bulunmaya başladığında, Dil Tarih’ten Tahsin Özgüç Hoca, Genel Müdürlükle görüşerek kazının kendisine verilmesini istemiş. Aygül Hoca, dava açmış ve mahkeme kararı ile kazı başkanlığını almış.
- Aygül Hoca, mahkeme kararı ile kazıya devam etmiş ama bakanlıktan yeterli destek alamamış. Asistan kadrosu verilmemiş ama Avrupa’da Hititler üzerine çalışmalar yapanlar sürekli desteklemişler.
- Şapinuva ile ilgili yapılan yayınlar, farklı dergilerde ve kitaplarda yayınlanmış, bir arada değil, araştırmacıların bu yayınlara ulaşması oldukça zordur.
- Şapinuva ile ilgili yapılan hem arkeolojik hem de filolojik yayınları bir araya toplamışlar, bakanlığa ve rektörlüğe Aygül Hoca tarafından topluca sunulmuştur.
- Şapinuva ve Hattuşa, Hititler tarafından kurulan kentlerdir. Şapinuva’nın yakınındaki Yuğ Höyük, Tülüce Höyük gibi Karahacip tarafına gidildiğinde birçok höyük bulunmaktadır. Bu höyüklerde Hititlerden önce ve sonra hep yaşanmış ama Şapinuva’da öncesi de sonrası da yok, sadece Hitit Dönemi bulunmaktadır.
- Alaca Höyük ve Eskiypar Hitit Çağını yaşamışlardır. Bu höyüklerde Hitit öncesi ve sonrası yaşam vardır.

Şapinuva Kazı Alanı ile bilgiler özet olarak aşağıdadır:

A Binası: 2.500 metrekarelik bir yapıdır. Temel taşlarının arasında harç kullanılmamıştır. İki taşın arasına çakı girmememektedir. Temel taşlarının altında blokajlar bulunmaktadır. İçeriye yılan düştüğünde çıkabileceği bir delik bulunmamaktadır. Bu binada üç arşiv bulunmuştur; bir yerden 500, bir başka yerinden 700 tablet çıkarılmıştır. Binanın en az iki katlı olduğu tahmin edilmektedir. A Binası yüzeye çok yakın olduğu için, bütün Ortaköy’ün evlerinin temel taşları A Binası’ndan götürülen taşlarla yapıldığı halk tarafından söylenmektedir. A Binasının ölçüleri aynı, simetrik olarak yapılmış ve kazısı tamamlanmamıştır. Hititlerde simetri sadece kapılarda kullanıldığı bilinmektedir. Bu binanın Hurri ve Hatti etkisiyle yapıldığı düşünülmektedir. A Binası, tapınak binası planında olmadığı için, idari bina olarak isimlendirilmektedir. Ortaköy’ün simgesi olan ve Çorum Müzesi’nde sergilenen broş, A Binasının 6 nolu odasında bulunmuştur. A Binası’nda büyük

taşların altında iki-üç sıra blokaj taşı bulunmaktadır. Binada her 25 metrede bir dilitasyon bulunmaktadır. Dilitasyonlar ve blokajlar binanın depremlerde oynamasını sağlamıştır.

- Şapinuva’da bulunan tabletlerde Kral mektupları, Kraliçe mektuplar, dini metinler bulunmaktadır.
- Şapinuva’da bulunan tabletler arasında 600’den fazla Hurrice yazılmış İtkalzi (tövbe etme, ağız temizleme) ritüellerinin anlatıldığı tablet vardır.
- Hattuşa’da bulunan İtkalzi tabletlerinde, bu tabletlerin Şapinuva’da majestelerini huzurunda yazıldığı belirtilmektedir.
- İtkalzi ritüellerinin anlatıldığı tabletler Şapinuva’da yazılarak diğer Hitit kentlerine gönderilmektedir.
- Türkiye’de Hurrice üzerine çalışma yapan uzman yok! Şapinuva tabletlerinin dörtte biri Hurrice. Hurrice, Hittitçe’den ayrı bir dil, bin sene öncesine ait. M.Ö. 2800’lerde Mezopotamya’da görülüyor ama hala çözülememiştir.

B Binası: Üzeri kapatılmış, içeride farklı boyutlarda 76 küp var ama depo niteliğinde değildir. Daha işlevsel bir depo, buradaki ürünlerin gösterildiği showroom lar var, vitrinler var. Hiyeroglifin olduğu bu taş, devşirme olarak geldi buraya, yeri maalesef burası değil, frizli, Şapinuva ve diğer şeyler yazıyor. Maalesef kırık ve tam değil. Bu alan yangın geçirmiş. Yerde siyahlı-beyazlı taşları dizilmiş, mozaik gibi, kaldırım gibi. Tudelya zamanına ait bir tablet arşivi bulundu bu binada, hepsi dini amaçlı tabletler. Bu bina 94-98 arası kazıldı ve üzeri bulunan saçlarla kapatıldı, 3.500 yıllık kerpiç ve küpler bozulmasını diye üstü örtüldü. Bir taraftaki küplerde sıvı mallar konulmuş, içlerinde doksan derecelik maşrapalar bulundu. Alt taraftaki küplerde ise hububat var, çünkü kenarlarında geyik motifi var. Bu alana restoratörün girmesi gerekiyor. Pers Mezarı var, M.Ö. 6-7. yüzyıl. Bu binaya bir restoratör ekibinin girmesi gerekiyor. Şu an sadece koruma altına alınmış. Bu alan 400 metrekare, hiç sütun yok, büyük ağaç dikmeler var, hepsi yanmış. Mevcut çatı örtüsü 1998’de yapıldı, hala binayı koruyor. Binada deprem izi var.

- Şapinuva bir başkent, çünkü krallar burada kalmış bir dönem, aynı Osmanlı’da olduğu gibi Bursa, Edirne, İstanbul gibi.
- Şapinuva’da 32 yaşlarında bir kadına ait kafatası ve femur bulunmuş, DNA analizleri devam ediyor.

- Kutsal suların konulduğu küçük testilerden bulundu burada çok sayıda, yedi tane kutsal su var. itkalzi ritüellerinde kullanıyorlar. Hitit dünyası bu suları buradan gelip alıyor. Bu sular günahlardan arınma ritüellerinin yapılırken kullanılmaktadır.
- Şapinuva'daki şehir surları, Hattuşa şehir surundan farklı, buradaki surların içinde küpler var, yaşayanlar var, kuleler var.
- Çorum Müzesi'nde Büyük Kral'ın adının yazdığı oraklar, ok uçları ve bir sürü malzeme var, vitrinde sergilenen, hepsi Şapinuva'dan çıkmış.

C Binası: Bu bina dozerle çok karıştırılmış. Bu binadan sonra D Binası yapılmış.

D Binası: C'den sonra çıkan, büyük bir ihtimalle dini bir yapı. İtkazi ritüellerinin burada yapıldığı tahmin ediliyor. Binanın girişinde bir orstand var. Burası da bir Roma çağı mezarı tarafından tahrip edilmiş. Çok tahrip edilmiş hiyeroglifler tam okunamıyor. Bu binada 2002 yılında kapatılmış. Deprem izi bu binada da gözüküyor. Müzik yapıldığını düşündükleri bir alan var. Hattuşa'da bulunan Kral Kapısı'ndaki kabartmanın elindeki tören baltası, hem bronz hem de taş olarak bu binada bulunmuş.

Maden Atölyesi: Maden atölyesi kil çukurlar açılarak yapılmış. Alanın tamamı açılmamış. Korunması için üstüne çatı yapılması gerekiyor. Bronz bızlar, ok uçları, obsiyen artıkları, üçgen objeler, mühürler, tablet parçaları, kalıp parçaları bulunmuş.

- Ağılönü, Şapinuva'nın en kutsal yeri. Aynı Yazılıkaya gibi kutsal bir yer.
- Şapinuva'nın kapladığı alan tam olarak tespit edilmiş değil, 500 metre yakınına mandıra için izin verilmiş ve mandıra yapılmış. İlerleyen dönemlerde silueti bozacağı düşünülmektedir.

Ağılönü: Taş döşem olarak isimlendirilen bir alan var. Taş döşem, on iki kat taş sıra kullanılarak yapılmış, iki buçuk dönümlük bir kütle olarak görülmektedir. Deprem geçirmiş ama hiç bozulmamış. Ağılönü yaklaşık 30.000 metrekare. Bu alanın etrafı binalarla çevrili, alanda kurban çukurları var, kutsal alan olarak kabul ediliyor. Bu alanda yaklaşık bir buçuk milyon kırma taş kullanılmış. Taş sıraların aralarında onbir santim kalınlığında kil var. Dere çakılı kullanmamışlar burada, özel olarak taş kırmışlar. Alanın etrafında binalar var açılış sıralarına göre 1'den 7'ye kadar numaralandırılmış. Kurban çukurlarına binaların içinden geçilerek ulaşıyor, metinlerde bu şekilde anlatılıyor. Bu alanda kullanılan malzemeler müzede Tantaros tipli kaplar, çift boğabaşı, dağ keçisi. 200 tane mühür baskı bulunmuş. Bina

7’de küvet çıkmış. Boğazköy Müzesi’nde tamamlanmış hali bulunan boyları bir buçuk metre olan içecek kaplarının kafaları bulunmuş.

Kurban Çukurları: Yeraltı tanrısına sunulmuş hayvanların başları, yarım iskeletler, kutsal su konulan küçük testiler ve diğer şeyler var.

Gümüş barlara (çubuklarla) ait kalıp var. Hititler, altın ve gümüş barlarla alış verişi yapıyorlar. Ayrıca, mal takas sistemi de Hititlerde var. Ortaköy’de hala takas sistemi kullanılıyor.

Atölyeler: Körükler çıktı buradan, bunları yerlerinden aldıkları için yerleri boş kaldı. Bu alanda kolçaklı balta kalıbı ve çok sayıda küçük eserlere ait kalıplar bulundu. Küçük çekiç, örs ve diğer kuyumcu aletleri bu işlikten çıkarılmıştır. Çıkarılan kalıplar iki-üç santimetre boyutunda olup çok detaylıdır. Daha önce bilinen bir miğfer ve bu miğferin yapımında kullanılan çeşitlik kalıp parçaları da çıkarılmıştır. Ayrıca kalıplar arasında geyik ritonu (hayvan biçimli kap) da bulunmaktadır. Alaca Höyük’te bulunan çift başlı kartal kalıbı da bu alanda çıkartıldı.

Çorum Müzesi’nde bulunan eser sayısı 16.000, Ortaköy Şapınuva kazılarında bulunan ve müzeye teslim edilen eser sayısı 7.000.

Ortaköy pazarında hala takas sisteminin devam ettiği söylenmektedir. Bu konu araştırılmalıdır. (K-80)

Ortaköy’deki eski evlere ait tandırlar, fırınlar araştırılmalı, halkla görüşülmeli, hatta müzeye gezmeye getirilerek, daha önceden buldukları bu tarz malzemeleri müzeye geri vermeleri yönünde ikna edilmeliler, özellikle yaşlılarla görüşmeler yapılmalıdır. Bu bir proje olarak yapılabilir. (K-80) Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır:

Kongre sirkülerini dağıtmaya başladık. 31 Ağustos - 6 Eylül 2020 tarihleri arasında olacak. Yalnız 7 Eylül’de Şapınuva’da bir Workshop yapacağız. Onu daha ayarlayamadım. (K-61)

Ama bir kısıtlamanız var sanıyorum, Hititolog mu olmak zorundalar katılımcılar? (K-3)

Katılımcılara hiçbir sınırlamamız yok, yalnız bildirir sunanların, hani, Hitit’i inceleyen, onu da çok sınırlamıyoruz, her yönüyle Hititleri, Hitit Uygarlığını inceleyen. Kongrede şey var mesela turizmden yer vermiştim. Çorum’dan turizmden payı falan diye, Özalp Bey, Gazi Üniversitesi’nden tanırsın, o da kaçtı zaten, o da Fransızca öğretim üyesiydi. Şimdi o Fransa’ya turlar falan, keyfi bir şeyler yapıyor. İyidir aslında o konuda. (K-61)

Yani bu konuya bilimsel olarak baktığınızda ve Hitit Uygarlığı’nın Çorum için ne değer ifade ettiği gibi tebliğler, tabi ki hayhay, buyrun, bekleriz. Beş gün, zaten 5’i ve 6’si geziler. 5’i Ortaköy, ilk gün, orayı daha çok görüyorlar, Boğazköy’ü daha sık görmüşlerdir, çünkü çoğu Hititolog. Sonra ertesi gün Boğazköy, ordan

da Sungurlu'dan giden, gidiyor. Ama bakalım bu sene işte? Halledebilirsek. (K-61 - 7.02.2020)

Aydıncık yakın mı, Ortaköy'e? Babaannem Köseli Köyü'nden miş (K-2)

Aydıncık, Ortaköy'e yakın. Biz oraya gideriz. Taş satarlar orada, çok güzel, orda o kadar güzel kasedon çıkıyor, şey çıkıyor. Ametis çıkıyor. O kadar güzel taşları falan var, bir de kadın girişim kooperatifleri falan var. Ondan sonra kadın girişimcileri de şey yapıyorlar, kaymakamlar çok ön ayak olmuşlar, şey yapıyorlar, reçeller falan yapıyorlar. Harika reçel yapan bile, ordan al, gel diyor bana. Hakikaten çok güzel reçel yapar. Çok salçaydı, bu kadın kooperatiflerinde satıyorlar. (K-61 - 7.02.2020)

Çorum - Ortaköy yolu çok sarstığı için katılımcılar (K-2 ve K-3) yolda fenalaştılar. (Yol boyunca baş dönmesi ve bulantı şikâyetinden gözlerini açamadılar).(K-80 - 7.02.2020)

Hocam, Mustafa ile biz bu Ortaköy'ü bulduk. Bizim planımızda burası Cemilbey Vadisi, Amasya Vadisi. Bizim planımızda vardı, kaldı. Gün gelir, burasının incelenmesi lazım. Bu Cemilbey Vadisi'nin. Hatta biz burayı, planımızda vardı. Mustafa harita üzerinde loplarla çalışırdı, yüzey araştırmasına çıkmadan önce. Önder'de işte biz bu kazıya başlayınca, Önder'de başladı. O da bir yıllık asistandı. Baktı, baktı, a dedi, babam bahsediyordu bu sizin şey var ya Ahmetoğlan Köyü, bir şey bahsedirdi. Mustafa bir yol çizmiş, ben hala görmedim. Oradaki yol çok önemli, onları da çıkarırım ben yani, Önder'e vereyim. Çok iyi incelenmeye değer bir yer burası, Cemilbey çok şey verecek, arkeolojik buluntu verecek. Sizin o şeyde onun içinde, Ahmetoğlan'da onun içinde.(K-61 - 7.02.2020)

Yani, Mustafa'yı tanımanızı çok isterdim, çok değişik bir insandı. ?Sancı Tepesine çıkardı, çıkmıştı işte hiç unutmuyorum. Tepeye çıkarken, bizim bir anadolumuz vardı zaten, şeyimiz, aşağıda bir nokta halinde duruyor anadol, öyle diyim. Şimdi aşağıya kim inerse, temsilci de var ya, yanımızda, "on dakika inerseniz, size kola var, bilmem ne var", çıkıyoruz, iniyoruz, güzeldi yani.

Ben işte bir ameliyat geçirdim, 93'te, bu üzüntüden dolayı, bir yerde kanserden döndüm.(K-61 - 7.02.2020)

Mecitözü'nü de İstanbul istemiş, Önder, komşu olacağız dedi. Çok zor veriyorlar yüzey araştırmasını. Sabah 7'de hiç sevmiyorum bu yolu, bir de sis basıyor. Yine sis var. Fakat çok enteresan Ortaköy, Oruçpınar'da 1. 100 (m) civarı yükseklik, orda kar olur, Ortaköy'e 5 kilometre sonra inersiniz, sulu sepken biraz sulu olur, 700-800 Çorum'la aynı. (Çıkarken yükseldik. Tepelerdeyiz 1.200). Moralinizi bozmak istemem, şu tepelerin arkasına gideceğiz diyecektim ama sisten gözüküyor. Daha turmanıyoruz, Mollahasan falan yüksek, o zaman Oruçpınar'a da bakalım. Ben 1.100 filan biliyorum Oruçpınarı ama 5 km sonra Ortaköy, orası 800, İncesu'da pirinç yetişiyor, biliyorsunuz. Orası dimdik biliyorsunuz.

Bak Mollahasan 1.340, hala yükseliyoruz. Şey Oruçpınar'ı 1.100 biliyordum ama .(K-61 - 7.02.2020)

_

Ne zaman kazıya başlamıştınız Hocam, kaç sene oldu? (K-2)

Otuz sene oldu. (K-61)

Buranın yerini o Tokat'ta çıkan tabletle mi buldunuz Hocam? (K-2)

Evet, o bize yol gösterdi. Eşim benim, Mustafa Hoca arkeologdu, ben filolog, yani bir arkeolog, filolog dayanışmasıyla, bir yüzey araştırmasına çıktık. Proje geliştirdik. Bu projede, Boğazköy, hani Hititlerin başkenti ve merkezi olarak

düşünerek. Onu, o çıkan tablette 'de, "Büyük Kral yazıyor, bana şunu şunu gönder, üç gün içinde" diyor. (K-61)

Askerleri mi, yoksa? (K-2)

Kral, ordaki görevliye yazıyor. İsteği bir şey, mesela "Bu tablet sana ulaşınca, üç gün içerisinde bana şunu şunu gönder", neyse istediği. Ondan sonra, onun üzerine, bizde harita üzerinde pergelle üç böldük. Tabi ki topografya çok değişiyor. Ama biz dilimlere böldük, birinci gün nerede durur? Nasıl konaklar? Hangi din merkezi var? İkinci gün, üçüncü gün... Sizin söylediğiniz Höyük Maşat'a kadar. Ondan sonra orda çıkan bir tabletti. Ondan sonra biz o üç gün içerisinde dilimlere ayırdık. İşte dilimin birinci günü, dilimin ikinci günü Ortaköy'e geldik. Ortaköy'de baktık, yani Mustafa Bey'in alerjisi vardı, bir arı soktu. Orda durduk falan. Böyle bir... (1420 m olduk bu arada) Oo, 1.500'e çıkıyoruz, Yaylacık'a geliyoruz, tabi. Yaylacık'a ilk biz gelince tabi, çeşitli yollardan, ben dedim "Mustafa, burda kimse ölmez" dedim. "Bu kadar güzeldi, Eylül ayıydı." "Çok güzel, burda kimse ölmez" dedim. Ondan sonra biz o tabletteki şeyi yollara bölerek, başladık taramaya, ondan sonra Ortaköy'e geldik. Ortaköy'de tesadüf diyorum ya, arabanın marşı, bilmem nesi. İşte bize bir araba vermişti. Onun marşı bozuldu, orda onlar, koyun yıkıyorlardı. Biz işte höyüklere bakıyoruz. Öğretimiz höyük çünkü! Çocuklar dediler ki, işte çobanlar, şimdi kocaman oldular, elli yaşına geliyorlar. Ondan sonra dediler ki, "İşte şöyle, kafasında sivri gibi olan, ayakları ters basan falan, böyle bir şeyler var." Bende not almışım, ?Gençlik Steli mi acaba var? Ondan sonra, o yüzey araştırmasında, ordaki o olaylarla geçip gidersin, 4 metre yükseklikte, biz orda, tepeler arası dediler çocuklar orda, .4 metre yanından geçersin. Öğretimiz höyükler çünkü bizim. Orta tabi ben, gözüm tepeler arası deyince, tepeler var orda. Hani, geçeceğiz şimdi. Orası mı, diye düşünmüştük, oraya gidelim diye. Ondan sonra, tepeler arası mevkiine gittik ki, ondan sonra, biz Ortaköy'de yayın yaptık o şeyi, dedik ki Ortaköy'de daha gezecek yer var. Ortaköy'ü o üç günlük mesafede tarayacağız dedik, çok önemli merkez Ortaköy olacak. Ondan sonra da tabletler çıktı. Biz kazıya başladık. O yüzden yüzey araştırması da kaldı. Bir şehir bulunmuş oldu. Dört sene sonra da adını Şapinuva diye koydum ben, 3.500 tablet okuyarak. Çivi yazılı tablet okuyarak. E, işte... (K-61)

Evet, en yüksek yer burası mı oldu şimdi? (K-61)

1.426 metre burası Hocam. (K-80)

Önder, burası 1430 oldu. (K-61)

Tabletleri kaç metrede buldunuz Hocam? (K-3)

Tabletleri, A Binasında üç arşiv olarak bulduk. Onu soruyorsanız. Ama her binada da var arşiv. Şimdi 4.000'i geçti. (K-61)

İşte bu Yaylacık, ben giderken 30 sene önce, 32-33 sene önce, dedim "Mustafa, burda kimse ölmez" dedim. (K-61)

1.480 olduk Hocam (K-80)

Kızılhamza'da çok güzel bir höyük var. 2-3 km. (K-61).

Hocam 1500'i buluyor. (K-80)

O zamanlar bizde şey yok ki, ben gider tapuda çalışırdım. O zamanlar askeri haritalar falan vardı, gizli damgalı, tapuda buldum ama bayağı faydalı oldu çalışmamız. (K-61 - 7.02.2020)

Şapinuva çocuğunuz gibi Hocam (K-3)

Çocuğum, oğlum, oğlum yok benim. Bir torunum var şimdi, oğlan torunum. O, büyük oğlum oldu, o zaman. (K-61)

Kaç yaşında? (K-3)

Yedi yaşında, ilkokula başladı şimdi.(K-61)

Nerdeler? (K-3)

Ankara'da. (K-61)

Oruçpınar, burası ne kadar? (K-61)

Bakayım Hocam, 1.290 mtre (K-80)

O, da 1.300'e yakın. (K-61)

Şapınuva'da bir saat kalırız.(K-61 - 7.02.2020)

Kazı eviniz var mı, kaldığınızı? (K-2)

Prefabrik kazı evimiz vardı. Bir afetten gelen, bir genel müdür arkadaşımız atıl bir şey verdi, bize. Sonra da bir Çorum Valisi, bi laboratuvar gibi, öyle kötü bir evimiz daha var. Bizim ki çok şık değil (K-61)

Niye destek olmuyorlar Hocam? (K-2)

Canımızı kurtarmaya bakıyoruz buradan. (K-61)

Şuan 1.000 metre Hocam, burası Ortaköy merkez herhalde? (K-80)

Evet, kazı alanı 800 falan. (K-61)

Siz nerelisiniz Hocam? (K-3)

Yalla ben karışık işte, bir dedem Erzurumlu, gitmiş Saray Bosna'dan babaannemi almış. Bir tarafımda Bulgaristan, Aydos'lu dedem. Annemde İznik'te, en yerleşik İznik derim, Bursa. Rengim de tutuyor. İznik çok güzel, çok da yaşamadım ama gidiyoruz, geliyoruz. (K-61)

Evet, bu da Ortaköy'ümüzün merkezi (K-61)

Ortahisar'a benziyor (K-02 - 7.02.2020)

_

Yolda ne yaptılar gelirken? Onlar tabi, çok zevkle gelmişlerdir(K-61)

Tabi canım, çok büyük bir zevkle geliyorlar. Atıllık, bu fakirlik, bu yol olmamazlık, bunlarla ilgili asla sorun yapmazlar. (K-3)

Bence daha bile fantastik gelebilir. (K-61)

Evet, fantastik, otantink geliyor. Orijinal, gerçek geliyor. Çok fazla düz, kaymak gibi bir asfalta geldiğimiz zaman, "Bakirliğini kaybetti!" diyorlar. (K-3)

Çok doğru, öyle benim bir şeyim de var. Daha sonra anlatırım, şeydi, bir Amerikalı benim akrabamın hocasıydı, bir gün Ankara'da, bizim o pazartesileri kapalı, boş kalmış. Dedi, Mustafa, Aygül Hoca gezdirir misiniz, hani oyalarmısınız gibi. Hay hay dedik. Düşündük, taşındık, bir köye götürdük, bu şeydeki Barajın oradaki bir köye götürdük. Ay kadın, ne kadar yaşlıydı, ama dedi ki, Mustafa'nın da elemanıydı o. Bizi karşıladılar, misafir odası açtılar, misafir odası buz gibiydi, bizim bildiğimiz makat, üstünde halısı, tertemiz danteli. Sobası, bir taraftan da, kayınvalidesi açıldı. Kadının önüne açıldı, Amerikalı var 80'nin de ama çok dinçti. Önüne, önüne hamur açtırdı ona, hamur açtırdı ona, ona bir şey getirdi. O hayran kaldı orda, bu gelinim dedi, bak bu benim tarafım falan. Ondan sonra, ay yıllarca, bunu anlattı, ölene kadar kadın. Napacak, o beş yıldızlı oteli de biliyor. Naif bir yapı. O günü hiç unutamadım diye defalarca, ne şeyler yolladı. Cevizler yolladı Amerika'dan, düşün bu, bir şeyler, böyle içinden ne geliyorsa.(K-3 - 7.02.2020)

_

Düşünün Ortaköy bulunmuş, İtalya'dan Fiorella İmparati, ordan hemen İtalya'dan kalktı geldi. Nisan mı, Mayıs mı, görecek Ortaköy'ü, ondan sonra

buraya geldik merkeze, şeyin jeepini istedik, İlçe Tarım'ın, o gidiyor, gidiyor, kayıyor, yol yok. Biraz da balçıklı çamurdur bizim şeyimiz. Kadın göremeden gitti biliyor musunuz, oraya geldik, 3 km buraya gelemedik. (K-61 - 7.02.2020)

Burası Ağılönü mevki, orda göstereceğiz size ama buraya sonra geleceğiz. Ağılönü, şu gördüğünüz burada büyük bir şehir yatıyor. Yani bu gördüğünüz bütün bu alanda, şimdi orda daha güzel göreceğiz. Şurdan geçtik. Çok büyük bir şehir. Hititlerin, yani şu anda bilinen iki başkent biri Hattuşa, biri Şapinuva. Bilmediğimiz başkent Karuntaşa gibi metinlerden biliyoruz ama daha bulunmadı işte. (K-61).

Hocam 928 burası da (K-80)

Coğrafyacılar 800 falan diyorlardı. Ben onu söylüyordum. (K-61 - 7.02.2020)

Bu sene kongremiz, belediyemiz kabul etmedi levhaları, ar-ge değilmiş ya. (K-61)

Ali İzzet Hoca'ya verdiler. (K-62)

Ar-ge dediler, biz de dedim, "Havadan yazmıyoruz bunları" dedim. Çok fena utanmış, çıkmıştım ya, biliyorsun. (K-61 - 7.02.2020)

_

Hocam, Taduhepa ve Şuppiluma'nın arasında bir sevgi ilişkisi olmuş mudur? (K-2)

Şeynen, Taduhepa ile Tutelya arasında olmuş. (K-61)

Ama kral gittikten sonra bunlar beraber yönetmişler ya! (K-2)

Şimdi şöyle, ?Tavenna olarak, Egemen Kraliçe olarak, oğlu, onun için. Osmanlı gibi düşünün, devam ediyor. Kocası öldükten sonra kral, oğlu kral oluyor. Birlikte yönetiyorlar, idareye devam ediyorlar, Egemen Kraliçe deniyor. O kraliçe olarak kalıyor. (K-61 - 7.02.2020)

_

Şurası neymiş Hocam? (K-2)

Gideceğiz şimdi, A Binası. Şu gördüğünüz 9 km2 yaygın bir şehrin üzerindeyiz. Her yer dolu. (K-61)

Arazi iyi soğuk ama! (K-62)

Koşa koşa dolaşacağız, zıplaya, zıplaya. (K-61)

Ne kadar alan var Hocam, dolaşılacak alan (K-1)

9 km2'ye yaygın, ben orda çıkayım hem şey olarak anlatayım, bu geldiğimizde sis vardı, pek fazla söyleyemedi. Tığla Tepesi'nde de buranın yukarı şehriymiş, biz aşağı şehirdeyiz. Boğazköy'ü geziyorsunuz mesela, biliyorsunuz, onun yukarı şehri dolaşılıyor. Aşağı şehri yeni yeni araştırıyorlar. Biz şimdi aşağı şehirdeyiz. Yukarı şehir, hiç kazılmadı, duruyor öyle. Gene böyle iki metre kalınlıkta, duvarlar söz konusu, gözüktüyor yani, yüzeyde seçebiliyorsunuz. Büyük bir şehir, 90'da başladık biz kazıya ilk A Binası'ndan, şimdi geceğiz de onun için. Ondan sonra da bir de Ağılönü Mevki var. Yani, gezerek, dolaşarak, ne kadar bilginiz var Şapinuva için bilmiyorum ama burayı biz yüzey araştırması ile bulduk. (K-61)

Eşinizle beraber? (K-1)

87-88, Mustafa arkeolog, ben filolog olarak böyle bir dayanışma ile. Ben filologum, çivi yazısı okuyorum aslında Eskiçağ diltisiyim, onun hocasıyım ama 30 senedir Hitit arkeolojisi yapmak gibi, bir şans mı, ne oldu bilmiyorum. Biz karı koca metinlerden bir arkeolog gözüyle, filolog gözüyle çok şey kazandık. Biz

şimdi bir, yani çok şey konuşuyoruz bu sıcak şey ortamda, hep böyle, haritaları, yerlerin üzerine yatarız, hep bir gidiş yeri bulacağız falan diye. Her arkeoloji öğrencisi zaten birinci sınıfa gelince kendini bir şey bulur, arkeolog Malaman gibi, sonunda dördüncü sınıfa geçerken mezun oluyum falan diye bakar. (K-61)

Sağ olasin Semih, en gencimiz sensin, yapacak bir şey yok. (K-2)

O, 7/24 asistan, ben öyle isim taktım, 7/24. Öyle değil mi Önder Hoca. (K-61).

7/24, insaflı olun hocam biraz. (K-62)

5/24'e düşürüyüm o zaman (K-61)

5/24'e düşürün hiç olmazsa. (K-62)

Yenisi gelmedi mi Hocam? (K-80)

Yok, onun hiç umudu yok gözünde. (K-61)

Bir süre olmaz Hocam, yenisi (K-63 - 7.02.2020)

_

Neyse biz haritalar üzerinde çok şey yaptık. Sonradan Maşat'ta bir tablet vardı. O tablet, Tokat, Maşat'ta, üçüncü arşivi Anadolu'nun birincisi Hattuşa, ikincisi Ortaköy Şapinuva arşivi, üçüncüsü Maşat'ta 100- 125 kar, Tokat Zile. Biz de oradan oraya, o tabette şöyle diyor. "Bu tablet elinize geçince, üç gün içinde bana şunu ulaştır." diyor. Biz de oturduk haritanın üzerinde pergelle üçe böldük. Acaba dedik, birinci gün, ikinci gün, üçüncü gün acaba hangi Hitit yerleşimleri olabilir, hangi yollardan gitti, belli bir araba mesafesi, atının dinlenmesi falan, bir sürü şeyleri göz önünde bulundurarak, Hitit yerleşim yerlerini de saptarız dedik. Böyle bir proje başladık, Genel Müdürlük'ten onu da bilmiyorlar. Hakketen Metin sordu, biz bakanlıktan yüzey araştırması almış mıydık. Tabi dedik yüzey araştırması yaptık. Ondan sonra, biz bunları taradık, Tokat Maşat'la Boğazköy arasını üç günlük yolları, hesapladık. Ondan sonra, dilimler halinde 35 kilometrelik dilimler halinde böyle, ondan sonra üçüncü dilimin ikinci günü Ortaköy'e geldik. Biz buraya geldik. Ondan sonra, burası, bizim öğretilerimiz hep höyük üzerinde aramak, yerleşim yerlerini. Burdan geçtik, burdan böyle geçiyoruz, Yuğ Höyük tescilli idi, bir de Çöplük tescilli idi, Çorum'da biz yüzey araştırmasına çıktığımızda, ilk defa. Yuğ'a giderken orada arabanın marşı, müzenin arabasıydı, marş motoru bozuktu. Mustafa marş motorunu hani, şey tutuyor, ben gidip fotograffalan çekiyordum, yüzey araştırması. Araba gömüldü. Temsilci ve bir kaymakam vekili vardı, milli eğitimin, kaymakamlığa bakıyordu. Onlar itmeye çalışırken ben de aşağıda burda su vardı, koyunları yıkıyorlar, tam Eylül'ün 6'sı falan, bizim de yüzey araştırmasının sonu, paramız falan da kalmamış yani kendi anadolumuz var onunla sürdürüyoruz. Başaklar çıkıyor anadolun içinden, anadol çok şeydir, cefakar bir arabadır, anadollar. O, organik araba. Yiyen de vardır. (gülüyor) Ama ben hiç unutmuyorum, benzin istasyonuna Alaca tarafına, Alaca yolunda bir benzin istasyonu vardır, oraya girdik, bir tırcı amca inmiş böyle, bir bey bakıyor, inceliyor, başaklar çıkmış içinden, orasına bakıyor, acaba başakları koydular, yesinler diye mi, düşünüyor. Anadolu şeyler yiyor diyorlardı ya, inekler, neyse. Koyun yıkıyorlardı, bende onların yanına indim. Çocukları, şimdi Seyfi vardır bizim şeyin kocası, o zaman 12 yaşlarında, o da, onlar biz dediler, "Şimdi gelin ediyor koyunları, yıkıyoruz." Eylül ayında, "Gelin edeceğiz" dediler. Bizde koşun dedik, gördüler arabanın battığını, yardıma gittiler, onlar. Ben de kalan o küçük çocuklarla konuşmaya başladım. Şu tarafta tam Yuğ'un altında burayı gösterdiler, "Tepelerarası" dedi, orda çocuklar anlatıyor, "İşte diyor, ayakları ters, kafası sivri kulalı" ben de not almışım, Keşlik steli var ya, yakın. Burda da Keşlik stelini gördüm, alakası yok ama Niğde'de o. Baktım, Keşlik falan, karşılaştırıyım dedim. "Neresi çocuklar"

dedim. "Şurası" dediler. Tamam, oraya gidelim. Neresi zannettim ben Tığla, Tepelerarası, ben onu zannettim, ilk anda. Hâlbuki Tepelerarası burası, 4 metre yükseltisi olan bir yer. Anından çekip gidiyorsun, hiçbirşey yok. Tabi, buraya geldik biz. Mimari gözükiyordu. Böyle büyük bir şey çıkacağını bilmiyorduk. Biz hemen orda yüzeyde tablette olunca, biz burda kazıya başladık. Biz Eskiypar Ekibi'ndeydik. Ekipçe buraya geldik, müze müdürlüğü ve biz 90'da Önder'le başladık. İlk serüvenimiz, o yıl bir daha hiç gelmez herhalde. (K-61)

Evet, o sene 1867 tane eser... (K-62)

1867, tablet sadece iki bin küsur sadece, tabi bütün dünya ayağa kalktı. Tabi bu sefer bütün dünya ayağa kalkarken şerler de ayağa kalktı. "Burası bize yakışır" dedi. Biz bir sürü problemin içerisine girdik. İşte, Önder onları çok yaşadı. (K-61)

Pardon, kim dedi, "Bize yakışır." (K-1)

Şer, şerler, onu söyleyemiyim. (Gülüyor, üzülüyor) ... Söyleyeyim canım Tahsin Hoca, bölüm başkan vekili, benim hocam. "Bize yakışır" dedi. Genel Müdürü bir bağladılar. Ben mahkemeyle aldım burayı, hakkımı, işte bu yüzey araştırmalarını göstererek. Ondan sonra sıcak bir soba ortamında, anlatıyorum bunları, unutmuştum. (K-61)

Aa, ondan sonra hala mücadelem devam ediyor, diyorsunuz. (K-3)

Bana öyle diyor şey, "Hocam" diyor, "30 sene geçti, hala sizi üzmedikleri, bir gün var mı acaba" diyor. Hakketen... (K-61 - 7.02.2020)

_

Ondan sonra neyse, "Bana yakışır" dedi. Genel Müdür, Akif Şaşı "Önemsizsin." dedi, "Sen kazdın" dedi, "Önem kazandı" dedi, "Tahsin (Özgüç) Hoca kazacak" dedi. Dedim ki, "Ya, senin". (K-61)

Tahsin Hoca, burada Dil Tarih'in Hocası mı? (K-2)

Dil Tarih'in Hocası, çok büyük hocamızdır bizim (K-61)

Rahmetli oldu. (K-62)

Evet, rahmetli oldu 2006'da.(28 Ekim 2005'te öldü)

Dört dönem Ankara Üniversitesi Rektörlüğü yaptı. (K-62)

Rektörlük yaptı, YÖK Başkan vekilliği yaptı, ha, onun elinden alaydınız kazıyı. (K-61 - 7.02.2020)

Kazılar o zamandan beri devam ediyor? (K-1)

Tabi, 90'dan beri devam ediyor. Tabi ara verildi, o mahkeme süreci falan oldu. Ben tabi yüzey araştırmalarını söyledim, bunları söyledim, bir sürü şey. Mahkemede çok şeye rağmen aleyhime çıktı, tabi ben devam ediyorum. Hiçbir söyleyemedim. Hocalarımıza da bir terbiyesizlik yapmadım. Kültür Bakanlığını arıyoruz, öyle bir kısıldık ki yani, ne asistan alabiliyoruz. Ne bir şey alabiliyoruz. Kendim 30 senenin muhasebesini yaptığım zaman, neden böyle kaldım ben diye düşünüyorum. İnşallah toparlayacağız, tekrardan. Yollar yapılıyor, şeyler yapılıyor da. Avrupa hep yanımda tabi. Onlar olmasa hep yalnızım. (K-61)

Çalışmaların yayınlandığı dergi var mı Hocam? Başlıca şu dergi dediğiniz, Hitit Üniversitesi'nin dergisinde mi?(K-1)

Hitit Üniversitesi'nde yok, ben daha Hitit Üniversitesi'nde bir senedir ben hurdayım. Ben geçen yıl geldim, Ankara Üniversitesi'ndeydim. Hitit Üniversitesi'nde yok yayınım. (K-61)

Yayımlar nerde? (K-1)

Çeşitli yerlerde, ben size şey yaparım. Yollarım. Ne isterseniz. Çünkü yeni topladık onları, hem arkeolojik hem fiolojik yayınları. (K-61 - 7.02.2020)

_

Göreceklerim var 100 yaşına kadar yaşayıp. (K-61)

Şimdi yağmurda biraz daha duralım mı Seyfi? (K-61)

Bu yağmur durur mu? (K-60)

Bu yağmur durmaz Hocam .(K62) İnmiş, bulut inmiş. (K-2)

Kara çevirecek zaten. (K-60), (K-62) Burdan ne kadar gezi alanı Hocam? (K-2)

Gezi alanımız yüksek, çok, parça parça gezeceğiz. Şimdi biraz islanırsız, B Binasında kururuz. (yağmur ve kar atıştırıyor, rüzgar esiyor) Burdan da geçebilirsiniz. Şimdi gördüğünüz şurda, Tığla Tepesi, Yukarı şehir orası. Şurda Ağılönü var. Burası Tepelerarası ve bu ilk bulduğumuz A Binası'ndan başlayalım. Dediğim gibi bu 4 metre kapalıydı. Hiçbirşeyi yoktu. Semih sen devam et.(K-61).

İlk bulunan yapı burası. 2500 metre karelik bir yapı. (K-63)

Hocam yağmur yağıyor ya, bence B Binasına mı gitsek? (K-63)

Yok önce A Binasını bitirelim. (K-61)

Evet şimdi A Binasın geldik (K-2)

Hititler buraya geldiğinde aslında burası Hitit şehri, şu gördüğünüz höyükte yaşamışlar. Mesela bir sürü höyük var etrafımızda. Birisi gidiyor, birisi geliyor, onlar yine yaşamlarını devam ettiriyorlar. Ama Hititlerin kurduğu iki şehri biliyoruz şu anda, biri Boğazköy, biri burası Ortaköy. Şimdi biz zaten metinlerden biliyoruz ki, bir tapınakta 700 kişi çalışıyor. Sayıyor yani, 139 kişi, 59 kişi ... topluyorsunuz 778, bir tapınakta bu kadar çalışıyorsa dedik. Bunlar aileleriyle 3.000 kişi eder. Bakın, şurda duralım, gördüğünüz gibi bu şehri, idari bina, teraslar halinde, şu Yuğ Höyüğe kadar görüyor musunuz bilmiyorum, şu ağacın arkasında Tülüce Höyük var. Bunun gibi höyükler çok fazla. Bu Karahacıp yolunda çok, şimdi ben bıçakla yağmurda keserim ama unuttum. (Gülüyorlar K-3, K-2, K-61) Şimdi gördüğünüz gibi teraslar halinde buraya bir şehir kurmuşlar. Hitit Çağı yaşayan höyükler, mesela Alaca Höyük, Eskiyyapar bunlar hep Hitit Çağı yaşıyor ama burası bir Hitit Şehri. Burda gördüğünüz taş, 2,5 ? ana kütleyle, arada harç da yok. Hiçbirşey yok. Çakıyı bile sokamazsınız. İçine yılan düşüyor, yılan deliği yok. Neden? Altını blokaaj, üstünü de böyle, öyle güzel bir bina yapmış ki, bu bina bir mimarlık harikası, Orta Anadolu için. Ama aynı zamanda mühendislik harikası, statik var burda, adı statik değil ama bütün taşları birbirine kitleyerek, aşağıdaki blokaajla. Burası 500 tablet verdi. Üç arşiv olarak, bir arşiv yeri de burası, burdan da 700 tablet aldık. Yapının en az iki katlı olduğunu tahmin ediyoruz. Kerpiç yığılımı da öyle, en az iki katlı. Bakın şurası gösteriyor zaten. Bakın siz göreceksiniz, burası yüzeye çok yakın tarım yapılıyor ve o zaman ki bütün Ortaköy'ün evlerinin temelleri o zaman A binasından gitme. Bütün hepsi, bakın aşağıdaki institü şeklinde takip ediyorsunuz, üste de bir tek şu yerinde yani. Bunlar, kazılar sırasında çıkıp üstüne koyduğumuz duvar. Bu arkeoloji öğrencilerine çok büyük bir öğreti veriyor. Bakın taş yatağını nasıl yapmış, oraya yatağı yapmış, kilidi nasıl koymuş? Bunların arasında bir tek harç yok. (K-61)

Harç yok! (K-3)

Hiçbir şey yok. Birbirine kenetleme sistemi. Keşke, 40'lı, 50'li yıllarda Kültepe'yi, Konya Karayı bunlar bulunduğu zaman, bu da bulunsaymış. Bu yağmurda hiç olmadı ama. Bakın görüyor musunuz, bu doksan derecelik açığı, burası temel,

kapısı bile yok. Buraya boş, bina çok büyük, bir mühendislik harikası, bunları uzun uzun anlatabilirim size sonra. Bu girintiler, burda bir 1,30, bir de 70 metre uzunluğu var, orda da 1,30, nasıl ölçmüş. Mesela çocuklar ölçün orası, 3,60, gelin 3,60'da taş. Yani bu kadar metrik ve bu kadar mühendislik örneği. Bu gördüğünüz çok güzel bir kapı yapısı, onlar yerinde değil, taşidik da geldik. Kırılmış, götürmüşler, kırmışlar, atmışlar. Yani, Ortaköy'e geldiğinizde burdan giden taşları görürsünüz, hiçbiri eğri büğrü değildir, düzdür. ... Kral mektupları var, kraliçe mektupları var. Dini metinler var. (K-61)

Acaba dini bir merkez mi? (K-1 - 7.02.2020)

Bakın bu gördüğünüz 27'ye 3 gibi bir ebatla burda da devam ediyor. Çevirme, sur demeyin. Bunlar en az 15 metre yüksekliğinde. Orda göreceksiniz bunlar gözetleme kule yeri, bedenleri. Sonradan burası şey olmuş, bırakılmış. Jeofizik çalışmaları yapıyoruz, hakketen güzel ve önemli. (K-61)

Bana hep sorarlar, hangi dönemde yaşamış olmak isterdin, hep Hitit demişimdir, ben. (K-3)

Şurdan B Binasına gidelim. (K-61)

Drone çekimler var mı? (K-3)

Var, bu sene çekildi zaten, bütün bu alanı. Kuşbakış bu binaların şeylerini görebilsek. (K-63)

Vaktimiz olursa biz bir şey gösterebiliriz. Sunum gösterebiliriz size. Gelmeden önce gösterebilseydik daha iyi olurdu, "Hiç bu kadar tahmin etmiyorduk" diyorlar. (K-61)

Kazı zamanı, biz size bir öğle yemeği getirelim buraya. (K-2)

Kongre zamanı gelebilirsiniz. (K-61)

A, evet, kongrede Ağustos sonu. (K-2 - 7.02.2020)

B Binası

Şimdi buraya böyle, hakikaten hava kararıyor Ali İzzet Hoca. (K-61)

Burasını neden kapadınız Hocam? (K-2)

Domates, biber ekeceğiz... (Gülüyor) Doyalım diye, açız, kazı heyeti olarak. (K-61)

Tohum buldunuz mu Hocam? (K-3)

Tohum da bulduk, öbür silolarda. Anadolu'da durum, taş buğday, kömürleşmiş silolardan o da çıktı. Var yani. Şimdi biraz kuruyalım, domates, biber yok yani. Bakın şu höyüğü görüyor musunuz? Yuğ Höyük. İşte onun önünde yıkıyorlardı koyunları. (kapıdan içeri giriyoruz) Burda ıslanmıyoruz. Evet. Burası B Binası diye isimlendirdiğimiz, ?76 içinde küp bulunan ama depo niteliğinde değil, işlevsel bir depo. Burdaki ürünleri, showroom lar var, vitrinler var. Orda gösteriyor. Bu tabletler, ikaze tabletleri içinde, Şapinuva'nın, hangi birini anlatayım. Yedi kaynaktan gelen suyu var. Zemez suyu gibi, onlar kutsal. (K-61)

Kutsal mı? (K-1)

Kutsal, bütün Hitit dünyası onunla arınıyorlar zaten, insanlar. (K-61)

Suyla arınma. (K-1)

O da var, ondan sonra bir de tablette okuyorsunuz Hurrice. Buradan o tabletler gidiyor, alıyorlar okuyorlar. Yani üstünde burası, Şapinuva'daki bu itkalzi ritüelleri de Şapinuva'da yazılıyor. Hep tabletlerden biliyoruz yani, biz tahmin etmiyoruz. Tablette yazıyor, 22 tablet, Şapinuva'da majestenin huzurunda yazıldı. Büyük Kral'ın huzurunda yani. (K-61)

Burayı daha sonra buldunuz haliyle B dediğinize göre? (K-1)

Biz şimdi 90'da o binada hala çalışabiliydik orda, kompleksleri falan çok. Ama B binasına geçtik, ondan sonra C, D, E gidiyor hepsi. Ondan sonra o binalar bize şey veriyor. A Binasında daha yapılacak çok iş var. O avlunun kazılması lazım. Şimdi şurada şehir şeyimiz var, hiyeroglif, bu zaten şehrin çok zenginliğini, Büyük Kral'ın burada yaşadığını gösteriyor, bakın şuradan telefonunuzla bakarsanız, burdan döndü mü, devşirme geldi, yerinde değil maalesef. Biri biraz ilerisi, biri biraz. Görüyor musunuz, frizli, bir şehir yani Şapinuva ve diğer şeyler yazıyor. Maalesef kırık. Keşke daha şeyi olsa, onu da burda koruyoruz şimdi. Üç, dört parça halinde geldi. Evet, başınızı vurmayın. Bu gördüğünüz, bakın şuradan bir çıkış var. Başınızı vurmayın, dikkat edin. Şu gördüğünüz kapı. Çok yanmış. Bakın bu duvar. Bu taraftan araba giriyor, ordan insan giriyor. Böyle siyahlı beyazlı şeylerle, taşlarla dizmiş. Şey olarak, mozaik gibi dizmiş. (K-61)

Arnavut kaldırımı gibi. (K-3)

Bu 1380 falan diyelim M.Ö., 14. yüzyılın başı, tabletlerde destekliyor, zaten birşeyi de tabletleri de kendileri düzeltiyorlar. Yazı olduğu için, hani burdaki şeylerde, Tudelya zamanı, ikinci veya üçüncü, Tudelya zamanı. Burası tablet aldığımız için arşiv odası olacak, ama hep dini amaçlı mektup türü şeyler, tablet parçaları bulduk ve çok yanmıştı. Zaten bina çok yanmış. (K-62)

Aklınızda kalan en ilginç tablet neydi? (K-3)

Benim aklımda kalan bir kraliçenin kocasına, büyük krala yazdığı mektup. (K-61) Aşk mektubu mu, boşanma mektubu mu? (K-3)

Aşk mektubu yok, şöyle diyelim. Tanrılar seni korusun, bu ?fal gezmek için, bizim first leydilerimizden de falan da düşünün, yani bu gidiyor, yanına bir sürü insan alarak. Fal bakılacak, yani bir devletin bekası için, savaş mı yapalım, şunu mu yapalım, neye karar verelim gibi, alıyor fal bakıcılarla, kuş bakıcılarla, onlarla uğraşılıyor. Ve şunu yazıyor, diyor ki "Tanrı seni korusun, ellerini senin etrafına dolarsın, iyi ol, şöyle ol" ikincisinde "Sırtımda başım gibi çok ağrıyor", ondan sonra gene diyor ki, "Bana iyilik haberlerini yaz". Bu ilk kraliçe mektubu. Bir başka mektubunda gene kraliçe, o şeyden bahsediyor, fal yerlerini tespit ettiğini, onun için git diyor, Boğazköy'de diyor, o beylere haber ver diyor, burdan.

Kendisi burda konuşlanmış vaziyette Büyük Kral ve devleti burdan idare ediyor, onun için burası başkent. Bir 100-150 yıl kesin başkentliği var. Şapinuva'da yaşamış, yani bir asır sonra mesela diyebiliriz, II.Murişili gelmiş, burda kalmış gece ama başkentlik merfumu ... (K-61)

İkinci başkent mi? Yoksa daha sonra mı? (K-2)

Aynı Osmanlı gibi düşünün Edirne'ydi, Bursa'ydı, şeydi, İstanbul'du dönem dönem yani, kral nerde, başkent orda. (K-61)

Nekropol cinsi bir şey bulundu mu? (K-3)

Nekropol bulsak, Hititli'yi bulacağız, bir kafatası bulduk, bu sene ama kafatası şimdi gösteririm yerini, bir doldurmada kullanmışlar. Atelyödeki bir çukuru doldurmadururken, o baş gelmiş. Bir kadın 32 yaşlarında, bakalım DNA testi, ve yanında, bir üstünde çivi yazılı bir tablet, başka hiçbir malzeme yok. Belli ki Hitit dönemi ama niye öyle gelmiş, niye atılmış, yani bir mezar izi yok, o toprağı alırken oda gelmiş. Kafatası bir de femur.(K-61)

Peki, ne zaman çıkar, DNA testi? (K-3)

Fetva, dini içerikli hüküm soran var mı? Öyle bir işleri var mı? (K-1)

Tabi, bunların hepsini Büyük Kral yapıyor. Büyük Kral'ın üç olgusu var, hem başrahip, onun bunları yapıyor. Hem başyargıç, tüm davaların başında, bir de

başkomutan. Hepsinin başı Büyük Kral. Ama bu olgularını başka yerlerde başkasına da veriyor. Sen diyo, bunlara sahiptin ama çözemediğin konu da, gel diyor. Bakın merkezi otorite çok önemli Hitit için, merkezi otorite de asker yok. asker aynı Osmnalı gibi, örnek veriyorum size, toplanıyor. Diyor ki bana 600 asker Hanhana'dan, 500 asker burdan, hangi işi için istiyorsa. Asker yapı da yapıyor, istikam görevi de var. Dolayısıyla ne zaman yapı biterse, biter sağlam olursa ya da ne zaman düşman öldü dersem seni terhis ederim diyor. Yani askere de şeyi bu. Şeye gelince dini şeyi de, yaşlılara şöyle olacak, öbürü kü bak diyor kadına şöyle davranın. Yani hepsi kral tarafından verilmiş direktif metinlerimiz var. Onlardan yola çıkarak büyük görevlilere, işte sınırdaki görevlilere, ondan sonra başka herkese, tapınaktaki görevlilere şunu şunu yapacaksınız, tarlanın malzemesiyle, kendi malzemenizi, altın gümüş taşımayacaksınız, Tanrının şeyiyle karıştırmayacaksınız gibi yani çok güzel metinler var. (K-61)

Okuyabileceğimiz halde mi şu anda? (K-1)

Şu anda o tapınak görevlilerini, Benmakgarti'yi falan onların hepsi okunabilir. Tercümelere yani hepsini bulabiliriz. (K-61)

Asker isteniyor değil mi bir yerden, tablette yazıyor? (K-2)

Tabi, o işte Tokat'ta ki Maşat'ta 1701 askeri hazır et, yolla diyor. Yani üç gün içerisinde bunları yapacaksınız diyor. Emir Büyük Kral'dan Boğazköy'den geliyor. Şimdi şeyi baktığınız zaman, coğrafyi ya da arkeoloji yönden baktığınız zaman hakikaten, Boğazköy, Maşat üç günlük yol; Ortaköy Maşat iki günlük yol, onu da tablette öyle diyor. İki gün içinde bunu diyor. Onların hepsi şöyle ikiz üçgen düşünün Ortaköy şöyle iki gündür. (K-61)

Boğazköy, burası (Şapinuva) ne kadar? (K-2)

İki günlük mesafe, 75 km falan. (K-61)

Şöyle içeri girelim, siz çok özelsiniz. Seyfi görmez bizi. Evet, bakın şu gördüğümüz 3.500 yıllık orijinal küpler, orijinal kerpiçler, bakın görüyorsunuz kerpiçleri, bunları 94-98 arasında ortaya çıkardık, dört sene de bu binayı ve o günden beri de şu gördüğümüz, yerden topladığımız çatı ile duruyor. Millet uzay çatıyan, bilmem ne tepe, uzay çatılarla yabancılara böyle özeniyoruz. Biz niye yapmıyoruz. Bunun alasını yaparız ve bana biri dedi ki, İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü, "Ya dedi Hocam, ne uğraşıyorsun? Sen korumuşsun, yapmışsın artık hepimizin malı olmuş" dedi. Bakanlığın da malı olmuş, bizim de malımız olmuş, biz bunu toparlıyacağız" dedi. Bakın burda bir işlevsel, şu gördüğünüzün önünde duvar yoktur. Şurada yoktur. Burdaki mallar gidiyor. Şimdi burada sıvı mallar vardı. Neden? Maşrapa buluyoruz, maşrapa böyle, şöyle daldırıyor, doksan derece şaşartmalı maşrapa, o kadar ince düşünüyorlar yani. Eğildiğiniz zaman şöyle alıyorsunuz, şöyle değil yani. Bunun içinde, boş olanlarının içinde mesela malzeme erimiş. Kurşun dökmüş gibi olmuş. Kimisi boşmuş küp, onun dibini almış. Hep bunlar duruyor, o malzemeler. Burada, öbür tarafta göreceğimiz tarafta da hububat vardı, çünkü geyik motifleri var. Süslemiş, geyik de tanrı, yani şey, Kırların Koruyucu Tanrısı'dır, ?Lamina/ Lammadi, onun şeyleri var. Hep onların, kazı evimiz açık olsaydı gösterirdik size. (K-61)

Geyik, kırların tanrısı mı Hocam, koruyucusu? (K-80)

Koyunbaba'nın geyikleri gibi mi? (K-1)

Noel Baba'da olabilir. (K-61)

Evet, şöyle benim geldiğim yerden gelirsiniz. (K-61)

Mesela şurası hiç kazılmadı, neden kazılmadı, çünkü restore olacak, o, oraya kalacak, bakın, şu kanalın sonu, kerpiç öyle devrilmiş. Bunlar hep kaldırmaya

çalıştık. Baktık bizim yapacağımız iş değil. Bakın, şu alanı, çünkü patladığı için şey, yaymış, yayınca şu kenalarını çok iyi bir restoratör şeyinin girmesi lazım, ekibinin girmesi lazım. (K-61)

Yok, mu ortak çalışacak üniversiteler, dünya da bu konuda istekli yok mu dur, yani Hocam? (K-1)

Vardır, vardır. Şimdi aynı birçok şeyde engellendik, bulamadım, yapamadım. Bakın bunları görüyor musunuz, hep orijinal, niye burası böyle dağılık, hep kazıda biz o küpün malzemesini içine koyduk, üstleri, bakın şurada gördüğünüz ağız kısımları, dışarıda bir de tarlamız var mesela seramik tarlamız, onların hepsine, bunlara biri girdi mi, çok güzel ortaya çıkar. Kimisini böyle bırakacaksınız, görecek, kimisini ayağa kaldıracaksınız. Grup halinde, bakın altılı, dörtlü, şurası dörtlü, şurdan bakabilirsiniz, bakın şurada görüyor musunuz, dağılması diye, kerpiç gördünüz mü, o tutsun diye. Şuraya küpler koymuş, burası bir nasıl söyleyeyim bir güzel bir cehennem deyim, bu tarafa bakıyorsunuz kerpiç. Bunları görüyor musunuz, ağızları, şunlar böyle ayağa kalkacak. Böyle bir mimari hiçbir yerde yok. Boğazköy'de de şeyler var,??? (K-61)

Hocam, Depo mu, satış yeri mi? (K-2)

Herşeyden önce burası bir sahil kenti değil, bu bir ekonomik olarak ??aftırım dediğimiz, ekonomide de gerçekten bu şehrin zenginliğini gösteriyor. Zaten Büyük Kral'ın, Başkent olması da bunu gösteriyor. Bunlar toplanıp, burdan ??itkazi ritüelleri olsun, malzeme olsun, bakın boş görüyor musunuz? Önü açık, akşam mesela, neyse, tahta portal kapılarla kapıyordu. Onların izleri var ve burda çok malzeme elimize geçti. O zenzem suyu dediğimiz küçük küçük şişelere koyuyor ve bütün Hitit dünyası onu gelip alıyorlar. Hitit yoluda burdan geçiyor zaten. (K-61)

Yedi yıl iyi, yedi yıl kötüye iniyorlar mı? O yedi yıl kötü, onun için mi, acaba? (K-3)

Hiçbir şeyin, Hititten gelmediğini düşünmüyorum. Mesela keçiye, sizin günahınızdan arınmak için, keçinin ağzına tükürüyor, büyü yapan, okuyorlar, onu ya salıyor, ya kesiyor. Günahın durumuna göre, artık neyse, dediğiniz gibi ... (K-61)

Ağzına tükürüyüm kötü bir şey, küfür değil o zaman (gülüyor), seni günahlarından arındıracağım falan demek gibi birşey. (K-2)

Şimdi burası ne biliyor musunuz? Bakın bu bina devam ederken, bir Pers Mezarı gelmiş, şöyle düşünün bakın, bir tepeymiş zaten, şurdan gelmiş, en yüksek yerden, Pers Mezarı burayı biraz şey yapmış (bozmuş) ama bize bunu kazandırmış. Yani, 6-7-yüzyıl M.Ö. Zenginlik şey yapmış, böyle çok güzel malzemeler var ama karıştırmışlar biziinkiler. Bana diyordu Hoca, muhammer taşı bulamadınız. Mermer taşı yani, daha bulamadınız, böyle biz inerken malzemeleri aldık zaten. (K-61)

Ceset bulundu mu? (K-1)

Yok, hepsini dağıtmışlar, girip yapmışlar. Hediyesi, başkası var mıydı, üstte dağılan çok güzel kolyesi, ordan tanıdık zaten Pers olduğunu, şişe şeyleri seramikleri. Bakın o kadar güzel şey yapmış ki, bu bina 94-98, çatı altında da kazı yaptık devamını, önce dokuz açmaydı, kapadık, yani o günden beri böyle duruyor. Bu kadar koruyabildik. Keşke, keşke bir ekip girse, buna harcanan para, çok güzel bir şey olur. Dediğim gibi, şurdaki küpleri, bir alanı bırakırsınız, yani bir sürü bir şey yapılabilir. Güzel bir çatı yapılabilir. Ben ancak koruyabildim. Bu arada kapama usullerini de öğrendik. Önce brandayla kapadık, sonra duvar ördük. En güzeli, bu pencereler, ne deniyor işte,

havalandırıyor, kerpiçler genişliyor, genişliyor sıcaktan, geri kendine geliyor. Kendi kendine şey oluyor. Bir yeri kapadığınız zaman fanusun üstünde, o kerpiçte gidiyor. Gider yani.

Aynı havayı, aynı şeyi istiyor. (K-3)

Tabi, bu şey olacak, o havayla gelecek, kışın gelecek, yani şu sirkülasyon olacak, bu bant pencerelerle biz bunu temin ettik. Bu en güzeli bu oldu. Birçok şeyde soruyorlar, nasıl kapatırız diye, Y azılıkaya'yı sordular. Mesela bakın, şurada tek bir tane bunun malzemesine göre, şurdan çıkış yolunu görüyorsunuz, bütün her bir duvarın yanı bile, beş santim sıva ile oturdukları. Gelin burası dediğim gibi geyik falan olan yer, mühür baskıları, şeyler. (K-61)

Kuru, hububat? (K-1)

Burası kuru hububat, burası sıvı diye düşünüyoruz, evet. Burda hiçbir şey yapmadık, nedir ona restorasyon yapmadık, olduğu gibi, şurası tahrip olmuş şekilde duruyor, burası böyle kalabilir, daha düzelebilir. Onlar kendi parçaları, şu hemen belli oluyor. Evet, şunlar yapıştırılmış ama çok zor onu yapıştırması, master alıyorsunuz, almazsanız, eğer yapıştırma yapıştırma gitseniz, başı kayar. Master alıyorsunuz, tamam oturdu diyorsunuz, bir daha söküp, bir daha yapıyorsunuz. Ayakların şöyle çıkıyorsunuz restorasyonun içinden dediğim gibi ama bir tek kişi, iki kişi yani bizim kazı heyetimizden olacak iş değil. Buraya gelecek sponsoru olacak, alın yapın denilecek mesela. Şimdi gördüğünüz bakın bunlar çok önemli, hiçbir yerde yok. Bu duvar ve kerpiçler, bunlar dikmeler, yani bizim şimdiki beton sütunların yeri, bakın burayı hiç kazmadık, böyle bir yeri kazıyorsunuz düşünün. Malalarla, küçük küçük şeylerle. (K-61)

Peki, ne zaman yapılacak Hocam burası? (K-2)

Ne zaman restore edilecekse burası açılacak mesela ... (K-61)

Burası yol dediniz değil mi Hocam? (K-1)

Burası yol değil, burası vitrin, şov, bakın neden, burası koyduğu malzemenin, blokaç yapmış, şeyler, depreme karşı, çünkü deprem bölgesi. Japonların, aynı blokaç üzerinde oynuyor bina. Burada şunu söyleyeyim, burdan geliyor, böyle açık bir alan, burda kapılar vardı, burdan bakın gidiyor, magazinleri almış oraya, burda kapı yok. Ahşap kapılar var yani, onların da malzemesi var. Çok yanmış, elimizdeki herşey yanmış. (K-61)

Ahşap neden yanmış? (K-1)

E, yangın, burası da yanmış, yanmış olması, bence kronolojik açıdan, bizim tarihlememize vesile oluyor ama şey, büyük büyük şeyler, o tomrukların şeyinde, bunların üzerinde hatıllar var... Şurdan göstereyim, ben biraz yürüyemiyorum da, ayağım. Siz görüyor musunuz, şurayı göstermek istiyorum. Burayı görüyor musunuz? Bu beş santim, boyanmış, beyaz. Bu yangın şeyi, izi, bunlar konserve olsa, ne biliyim düzenlense, şurası gördüğünüz taş, toprak yanmış, yangının derecesini de görebilirsiniz. Burda ağaç var, çok ağaç var. Şu gördüğünüz alan 400 metrekare, 400 metre kare sütunsuz, çok sık dikmeler yapmış. Burdan taşıyor. Anlatabildim mi? Dolayısıyla burda taş, toprak hepsi yanmış. Ama sıvaları, bunlar bile sıvalı, çok güzel bir bina, yani bakın köşede direk taşı. Burda 400 metrekare içeride dolaşabiliyorsunuz, bu çok büyük bir şey 4000 sene önce. (K-61)

Muhteşem, siz bilmiyorsunuz, daha çok anlatın diye sustuk, yoksa binlerce soru var. (K-3)

Burada tarım yapılıyordu, biz açmaları böyle bıraktık, bir şey çıkarsa görelim diye, bakın karşıyı da bıraktık. Yani o, ne kadar yüzeye yakın, tabi bunlar gitmiş.

Ama çok görsel bir şey, bunları da şey yapabiliriz. Yani tamir etmeden bunları, bakın böyle bulundu, şunları ayağa kaldırırız içeride, ben ne kadar hayalperestim... (K-61 - 7.02.2020)

Yalla bu kötü çatı, 98'den beri koruyor. Burda mesela anlatacak çok şey var. Şu deprem izi, aşağıdaki binada daha iyi göreceksiniz. Burda üç tane magazin yeri var, bu çevreden gelen bir mezar taşı. (K-61)

Yunanca mı bu Hocam? (K-1)

Erken Hıristiyanlık Hocam. (K-63)

Evet, ortada haç var. (K-3)

Bakın duvarların genişliğine, bunlar bizim. (K-61)

Bunlar ne Hocam (kırmızı düz tuğlaları gösteriyor) (K- 1)

Bunlar bir Roma mezarının üzerine örtmüş, yakın çevreden, fakir bir mezarın üstüne örtmüşler. Buraya koruyalım diye koyduk. Bu ama çatı kiremidi. Roma'dır. Mezarda Roma. (K-61)

Roma dönemi çatı kiremidi mi, Hocam o? (K-80)

Evet, dönemi. Bakın bu da öyle, kazı toprağı, şurası şöyle biraz yükseltiydi. Görüyorsunuz, burdan giriyor. Evet, bu B Binamız, gerçekten tek. Ama bu kadar zamandır ben koruyorum, ben geldim, gidiyorum, ne olur bilmiyorum. Buraya bir ekip girmesi lazım. (K-61)

Resim çekinelim isterseniz şöyle gelin (K-63)

Bu şeyi, (fotoğrafları) sosyal medya da paylaşmamızda bir sıkıntı var mı? (K-60)

Yapabilirsiniz, hiçbir sıkıntı yok. Ben vermeyeceğim, siz verebilirsiniz. Benim için bir sıkıntı yok, paylaşabilirsiniz. Arkadaşlara soralım? (K80)

Hayır, tabi ki yok canım! (K-3)

Basına haber yapıp, verecek misiniz? (K-60)

Ben yapmayacağım, siz yapabilirsiniz, verebilirsiniz. (K-80)

Verebilir miyim? Tamam. Şöyle, proje belli, biz, üniversite diyeceğim ve belediyeleri söylüyeceğim, çünkü seviniyorlar. (K-60)

Çorum Belediyesi, Pazartesi çekebilir miyiz diye sordular. Benim için sakıncası yok Hocam, istediğinizi verebilirsiniz. (K-80)

Tamam, beni az buçuk tanıyorsunuz, proje benimmiş gibi değil, destekliyoruz diye. Ama gündem de kalması için, iyi olur. (K-60)

Osmancık'da dün sordu, benim için sakıncası yok. (K-80)

Belediyelere de teşekkür ederiz zaten yazıda. (K-60 - 7.02.2020)

Bakın bu hep devam ediyor, görüyor musunuz? Biz bu çıkan yerleri, saçlarla kapatmaya çalıştık. Bakın orda yapılar, burada başka. Yuğ dışarı da, Yuğ buraya hizmet ediyor. Tarımsal köy olarak buraya hizmet ediyor. Burası kocaman bir şehir. Çok höyük var. Şimdi zaten, hep böyle oturup ta günlerce konuşursak, hayvanlar besleniyor, onlar Tanrıların tarlası var, orda besleniyor. Senin tarlan var, mesela özel mülkün var, o tarlandaki kötü şey, hep bunlar hizmet görüyor. Yuğ ne kadar güzel gözükiyor. (K-61)

Çok, çok güzel. O, Tülüce miydi? Tülüce'de çok güzel gözükiyor. (K-2)

Tülüce, bakın orası Hocam, iki tane höyük. (K-61)

Onlarda kazı yapıldı mı Hocam? (K-80)

Hayır. Biz buraya geldiğimizde bir tek Huğ vardı, bir Çöplük vardı Çorum'da. Başka tescilli yoktu. (K61)

Bakan aynı kuleler, iki gözlü, burada şey gördüğümüz için bu 60 metreyi kapattık, şeyleri, sert kerpiçleri buralarda gitmişti tabi. Yüzeyle görüyorsunuz, hep tarım yapıyor. Burası, hep kapalıydı. Şöyleydi, tarım yapılıyordu. (K-61)

Bu sur değil mi? (K-1)

Tabi, o bahsettiğimizin, gördüğümüzün devamı. İşte kulesi var. ?Devenler gidiyor. Bakan gelin, şurda da. (K-61)

Peki, Hocam Boğazköy'deki surlar gibi, o kaldırılan surlar gibi? (K-80)

O surlara benziyor, ama bunlar sur değil. Onun içine ne yapmış, biliyor musunuz? Şehir suru o, küçük taşları, kazarak, birşeynen doldurmuş onların arasını, kuleler yapmış. Bizde küpler var, yani burada yaşıyor, masraf etmiş, direkler var, küpler var. Şehirin etrafında. Boğazköy şurası zaten. Yani, anlatabildim mi, şehir suru değil, ancak akrapol'ün çok önemli binaların çevrildiği sur. Şey var, mesela metinler var. Metinlerde der ki, Boğazköy'de de, surları, şeyleri, kapıları açın, hayvanları da içeri alın, dışarı daki insanları da içeri alın, düşman geldiğinde. Yani onlar dışarda ve tapınaklara da herkes giremiyor. Haneden, akrabadan, dayı çocuğu, amca çocuğu yani öyle, hep görevliler. Bakan burdaki şey dönüyor. Farkındaysanız, burda bir bina daha almış. Anlatabildim mi? Buralar kazılmadı daha. Demek ki, bir yangın, bir şey oldu burada, çok önemli çünkü Büyük Krak yazılı hep malzeme var, müzede görmüşsünüzdür sabah, oraklar, gözlü ok uçları falan, kâseler, hepsinin üstünde Büyük Kral yazıyor. LU-GAL-GAL Büyük Kral. (K-61)

Bu D Binası, C'den sonra çıkan, büyük bir ihtimalle dini amaçlı bir yapı. Ben diyorum ki, içinde bir havuz var. İçeri giriyorsunuz ve altta kapı yok gene, böyle aşağıya doğru gidiliyor ki, çok iş var yani, kazılacak yıllarca. Toparlanacak, o nereye gidiyor? Burda ben İtkazi ritüellerinin yapıldığına inanıyorum, Hurrice, çünkü orda sembolik olarak kral, kim arınacaksa bir havuzda, başına şey konuyor, şey din adamı okuyor. Onu arındırıyor, bir şey tutunuyor, onun içinde arındırma suyu oluyor. Yani, bu ritüelin burada yapıldığını düşünüyorum. Tabi, bu bir varsayım benim için. Tarihte herşeyin yeri var, yok değil. Burayı anahtarını Seyfi kaybediyor. (Gülüyor) Burda bir ?orstodumuz var girişte. Görebilecek misiniz, ışık çok kötü ya da şu ışıktan bakın. Bu da karışığında bakın, görüyor musunuz? Bu da bir Roma çağı mezarı tarafından tahrip olmuş burası, onu aldık biz. Havuzda öyle tahrip olmuş, bakın şunlar, şunun başkası, keşke ufak ufak. Burda çok iş var. Bir şey veremiyor ama ya bir kral, IV.Tuthelia hiyoroglıfi ya da ?hiyoroglıfi verecek. Bunu böyle koyduk, bakın görüyorsunuz, burda bir kuş biçimli, kolları, gaga burda, burda kanatlar kol formunda, kanatları, bakın kolları da var. Kanatları da yani şey, burdaki bir töreni anlatıyor. Bu da bakın bir töreni anlatıyor. Burda ne olduğunu anlatıyor. Orda da yani... Bunların hepsinin ayağa kaldırılıp... Arkeolojiyi ben şöyle söylüyorum, hiçbirimiz, Nobel alamadık, yani bunu ben slogan haline getirdim. Hakketen Nobel alamayız, ferdi başarılarımız çok, ama bütün bunları bir araya getirip, taş yığını değil, metinleriyle, şeyleriyle, anlattığımız zaman daha güzel olacak. O parayı da verelim, bakın nasılda Nobel de alıyoruz. Fizikte, kimyada alıyoruz. Sizin beş çocuğunuz var hepsi aynı şey mi yapıyor? Biri resimde virtiöz, biri matematiktedir, birşeydir yani. Bizim ki arkeoloji, bunu yadsıyamayız yani, bakın bunlar hep orijinal kerpiç duvarları, burada olduğu gibi, şurdan ortasını görebiliyor musunuz? Bunlar, ağaç yanmış, birbirine karışmış toprak, ağaç karışmış. Biz de almadık onu hani görülsün diye, yalnız tabi kış şartlarında çöküyor. Bu binada 2002'den beri, şununla ayakta duruyor. Bu bir mucize, yani şunu bir koruyalım. (K-61)

Yazıtlardan anladınız değil mi? (K-2)

Tabi, tabi o yazıtlarda şurda havuz, şey, sembolik o havuz, bozulmuş tabi kenarı, altları, şurda taşları. Ama depremi görüyor musunuz, nasıl çökmüş? Şimdi aşağıdaki binada daha da iyi göreceksiniz. Bakın, nasıl duvar oturmuş. Nasıl deprem, bu hocaların da söylediğine göre pirimer, sekonder falan geliyor. Aynı noktaları burayı da vurmuş, geçmiş ve şimdi bütün Boğazköy'de çalışmalar başladı, Anderas'ta. İşte Ortaköy'de başlatılan çalışmalardan da bir bina çıktı, aynı deprem Boğazköy'de de. (K-61)

Boğazköy'de de bulundu? (K-80)

Boğazköy'de de deprem izleri olan bina bulundu ama bizde çok güzel bina ve bütün dünya herkes. Bu sene gelecekle şey de istediler programda gelelim. Onlar, hepsi, yok, dünyada böyle bir şey, izi gösteren bir bina yok, şimdi göreceksiniz. (K-61)

Buna sabırlı biri bakacak, ya Tuthelia ya Teşhup olduğunu bileceğiz. Büyük bir ihtimal Tuthelia, çünkü şu gördüğümüz setin üstünde, bütün o müzede sergilenen Büyük Kral isimli zırh var, onları görmediniz, onlar sergilenmiyor değil mi Önder Hoca? Miğferi, bunların hepsi kazıdan topladıklarımız. Dağıtmıştı mezar... Şu karşıdaki ne diyeceksiniz? Onun için buranın anahtarını kaybediyor Seyfi. Bu şu gördüğünüzün sadece yangından, şu sıvanın şeyleri kalmış, bunlar hep ahşaptı. Lambiri şeklinde ahşap, kazıdan böyle, böyle oyukları, lambiri var, çünkü arkasında müzik çalınıyor, o şeyin arkasında, burda tören yapılırken, orada, arkada ilahiler söyleniyor. Hayal edin. Metin söylüyor bunu, biz söylemiyoruz. Metinde, ilahiler şarkı şeklinde söyleniyor, eminim ben. Hep aynı şeyler okunurken, bir benzerlik var çünkü. Aletleri, şey müzik aletleri var. Müzik var, o kadar güzel, notamız yokta ama çok güzel müzik aletleri, onları hep betimleme sanatından tanıyoruz. (K-61)

Bu müzik aletlerini canlandırma şeyi, hiç birisinin aklına geldi mi acaba? (K-2)

Geldi. Geldi, şöyle bir grup var. Müzemizde de Önder Bey zamanında çok güzel bir konser verdi. Onlar şimdi dönem dönem Ankara'da birkaç yerde sahne alıyorlar. İşte ?solistleri oluyor, Anadolu ile Hitit'i karma yapıyorlar ama deneysel bir şey. (K-60)

Hitit kıyafetleri giyiyorlar, müzik aletlerini çalıyor. Güftesini ben verdim. (K-61)

Bizim Kız Meslek Lisesi, kabartmalardan yola çıkarak kıyafetleri yapıyorlar, biz defilelerde hala kullanıyoruz. Boğazkale'de daha amatörce ama bunlarda yapıyor. Biz törenler, özel programlarda giydiriyoruz Hattuşa'da öyle geziyorlar, öyle. (K-60 - 7.02.2020)

_

Şimdi hayalimiz, bunlar paraya bakıyor. Yani çok az bir parayla, kazıyı ancak yürütebiliyorsunuz. (K-61)

Ne kadar para alıyorsunuz? (K-1)

Bu sene 30 bir, 35 bir geldi. Yarısi sigortaya gitti, zaten işçilerin. Yani çocuklarımızla yeni kazdığımız yeri de göstereceğim size. (K-61)

65 bin lira yani! (K-1)

Beş bin, şey on bin BAP verdi. Üniversite, kazıyı Ankara Üniversitesi adına yapıyordum. Şimdi Hitit Üniversitesi adına yapıyorum ki, ama Hitit Üniversitesi bir şey yapmadı. Yani, aklıyım mı, Hocam kazımızın puanını bile saymıyor. (K-61)

Peki, ne olacak şimdi, devredeceğim diyorsunuz, kime devredeceksiniz? (K-2)

Valla, helal süt emmiş biri, benim ekibimizi, bizi dağıtmayacak ekipten biri olması için elimden gelini yapacağım. (K-61)

Yine Hitit Üniversitesi adına mı devam edecek? Ankara Üniversitesi yazıyor hala. (K-2)

Tabi, Hitit Üniversitesi Çorum, artık bırakmaz, bence bırakmasın. Hitit Üniversitesi'ne geldi, Rektör Hoca levha yapacaktı, kaldı, Reha Hoca. Yeni Hocamız daha hiç gelmedi. (K-61 - 7.02.2020)

_

Şurda tarım yapılırken orda kalır mı? Büyük bir şans orda kalması, burda çünkü bir burda çok enteresan hani, biz geldik işte kazılar başlayınca, tarla düzeltmesi yaptılar, kepçe ile aldılar buraya boşalttılar. Çok zarar verdiler yani o. Ve kazarken önce şey buluyorsunuz, tablet, çivi yazılı, Hitit, arkasından bazalt parçalar buluyorsunuz, daha altında şey Roma sikkesi buluyorsunuz, ters dönmüş. Daha altında da son otuz yılda kullanılan fişek, plastik. Yani buraları çok kötü oldu, geçen sene yapamadık. Yani bunları toparlamamız lazım, çünkü arazi gerçekten nasıl temiz. (K-61)

Söz konusu Ortaköy olunca (K-63)

E, diyor ya, çocuğum diye (K-2)

Ortaköy oluna zıplarız da, atıyorum da, şimdi atlıyamıyorum. Ameliyattan sonra pek atlıyamıyorum. (K- 61)

Diz kapağı mı, protez mi? (K-2)

Yok. 42 yaşındaydım. Öyle üzdüler ki beni o zaman. (K-61)

Burası gördüğümüz büyük bir çukur. Çok büyük bomba düşmüş buraya, müze müdürümüz ne diyor, anlamıyor herhalde, arkeolog ama burası her halde diyorum, bomba düşürdüler buraya diyorum. Kazı heyeti, dinamit. (Gülüyor) Şurası ne biliyor musunuz? Şurda gördüğümüz şeylerden, şu taş şeyler var ya, burası atölye, burası atölye mahallesi. Ama ne yapmışlar bakın Hitit, bütün kil yatağı, görüyor musunuz? Arkeolog gözü ile bak! Esas kil, kili oymuş girmiş, çünkü orda şeyler var, körükler var. Şimdi görürsünüz, körükler ve biz burdan çok güzel kalıplar aldık, çok güzel metal parçaları ve bir atölyede olabilecek şeyleri toplu halde bir çırpıda burda ok ucu da var, metal kolçaklı baltada var ama daha parça parça değil. Yalnız burada çalışmalarımız, şu gördüğümüz yerde, buradaki kili nasıl oyduğunu öğrendik. Bak kili takip et, bunu bir arkeolog görür herhalde diye düşünüyorum. Ondan sonra burdan böyle geliyor ve çukurlar var. Bu çukurları şey yapıyor, ne amaçla kullandığını da tam bilmediğimiz çukurlar var. Şu çukurdan doldururken kafatası da gelmiş. Ama Hitit'te bir tablet var, başka kabartmalı Hitit çağı, 4000 sene ama şimdi incelenecek. (K-61)

Teslim ettiniz mi siz? (K-60)

Hayır, o şimdi benim antropologumda. Onlar birşeyler yapıyorlar ama ben anlamıyorum. Bu çukurları kapatmayı çok istedim ama kapatamadım, 50-55 milyon lazım. (K-61)

Ne kadar Hocam? (K-2)

Burdan devam ediyor, bak orda devam ediyor. (K-61)

Daha da koruyacak alanımız çıkıyor. (K-60)

Yalla bilmiyorum, inşallah emeklerimizi, şu gördüğünüzü Avrupalı sorduğu zaman cevap veriyorum. Avrupalı şimdi burayı hayranlıkla bakıyor. Konserve yapılan şeyi de, onu ben onun kapadım. Bir de alttan bunun çağdaşı bina geliyor.

Tabi, burayı oymuş, oymuş körük koymuş. Ne kadar akıllıca, yani anlatabildim mi, şey yapmış, korumuş. Ben onların sınırlarını da çizip götüreceğim, vereceğim yani belli. O sınırlar, bu çukurlar, bu çukurlar devam ediyor daha. Hepsi devam ediyor, bakın çok enteresan bu taş temelli bina, bu da işlik olarak kullanılmış. Mesela bir şeyinde 1 O kilo obsidyen artığı, böyle göreceksiniz. Onlar ve Ortaköy'de çok güzel, müzede de var obsidyen malzemeler yapmışlar. (K-61)

A, evet en güzel parçaları zaten burdan çıkma, ikinci katı gezdiniz ya, Ortaköy obsidyenlerini görmüşsünüzdür (K-60)

Bak, gel, işte gördüğünüz duvarlar, taş temelli yapıya ait. Planından şimdi belki anlaşılıyor ama alttan görüyor musun, ocaklar, alttaki şey şununla çağdaş, ama o da bina tam değil. Nasıl biliyor musun? Anlatacağım, göreceksiniz onu, şöyle, bak şurdan çizmiş, hatta kenardaki oyuklar bile, ağaçların dikmeleri bile, çukurları bile hepsi var. Yani, çadır gibi üstünü kapamış. Şeyle direklerle 3 metre ... Seyfi bak şöyle bir drenaj yapı oldu mu oğlum. Su aşağıya gitsin. Sana zahmet. Bak bu devam ediyor. Ne kadar devam ediyor, bilmiyoruz. (K-61)

Bunların hepsi atölye mi, Hocam? (K-2)

Hepsi atölye, bak ocağı var, orda üç tane ocak var. Şu gördüğünüz ne biliyor musunuz? Deprem izi. Çökmüş, şöyle görüyor musunuz, nasıl boydan boya. Şu karşıyı görüyor musun, volanlı. İyi ki kapamışım, zaten burdan gitmiş, primer D'deki binayı vurmuş, Hocaların söylediği. Ordan gitmiş D'yi vurmuş. Burdan kim bilir ne gelecek. Bak burdan görüyor musun, duvar yapmamışı tabiatın doğal şeyi kullanmış, tamam mı, kil dokuyu, duvar yapmış, ocakları ona dayamış, şeyi ona dayamış, çok enteresan bir yapı. Ve bu alttaki onunla çağdaş, oradaki atölyede sadece körükler var, büyük bir alan, onları da bu sene göstereceğiz, çizeceğiz, çünkü şeyden göstereceğim, hava fotoğrafından da, yani orada adam korumuş kendini. Kim bilir ne kadar. Doğaya çıkınca yalnız çok çabuk eriyor. Bu kil doku çok çabuk eriyor. Bütün bu mahalle hep şey, kil, daha önce açmıştık, kili gördük durduk. Avlu mu olabilir, ne olabilir diye düşünürdük. Hiç düşünemedik biz kil yapısını, tabi bu da çalışa çalışa, şehri tanıya tanıya çıkıyor. Ağılönü'nden sonra farklı olarak baktık. Ama hep temiz çalıştık, hiçbirşey bozmadan. Çünkü gelecek nesil, benim açacağım bir sürü kurban çukuru var, kapalı duruyor. Açacaklar. Görecekler. Çukurlar mı önce, duvarlar mı sonra hep arkeologlar görecekler. Bak şu devam ediyor. (K-61)

Şey çıktı mı, obje çıktı mı Hocam? (K-60)

Burdan, çok. Semih bu sene burdan çıkanlardan neler var? (K-61)

Ok uçları var metal olarak, bronz bızlar var, üçgen objeler var, mühür var, tablet var, kalıp parçaları var. Burda üç tane üçgen obje bulduk, taştan. (K-63)

Onlar ne anlama geliyor? (K-80)

İşte biz de onu araştırıyoruz. Üçgen objeler Ortaköy'den geliyor ve bazı anlamlar simgeliyor, hani birçok medeniyet tarafından. (K-60)

Bu iyilik sembolü, sig beş de dedik biz. ?Gütelbug falan çok şey yaptı, yazılar yazdı, bizim için çok doğru bir teşhis diye. Ve Mustafa diyordu ki, arkalarına dikkat edersen onun duvara montedir ve yanmış, sıva izleri vardır arkada. Mustafa derdi ki, "Aygül bak, bunu bulduk, duvar geliyor." (K-61)

İşte öyle olduğu zaman da farklı bir şey olabilir mi? İlla dini ritüel olması gerekiyor mu? (K-60)

Hayır, ne olabilir. Yok, başka ne olabilir, mozaik olabilir. Demiş ona, bir üçgenler bulmuş Maşat'ta Tahsin Hoca. Onları mozaik yani yer mozaığı. (K-61)

Nazarlık olabilir mi Hocam? Evi korumak için asıyoruz ya. (K-80)

Yani nazarlık demeyelim de. (K-61)

İşte doğuda da var ya üçgen olayı, biliyorsun Türklerle geliyor üçgen olayı başlıyor. İslamiyette yok üçgen olayı. Orta Asya'da var üçgen olayı. (K-60)

Üçgen olayı beni başka şeye bağlar. (K-61)

Bir hocamız var ya, artık üçgenleri sunuyor. Üçgenler Japonya'dan geliyor diyor. Özlem Hoca sunuyor ya. (K-60)

Farklı coğrafyalarla bu kadar örtüştürmemek lazım. Yani buranın özgü bir şeyi, bana öyle geliyor (K-60)

Ben şunu düşünüyorum, Hititlerin geldiği, yani tam nerden ne olduğu bilinmiyor. Kimi diyor burdaydı, ben Hint Avrupa olduğuna inanmıyorum. Yüzde 80'i, yüzde 70'i değil, başka dillerden ispatlar topluyorum, anladın mı? Hani Palaca, Luvice, Hititçe bunların bir kısmı idari sınıf. (K-61)

Ben şöyle düşünüyorum, acaba yanlış mı düşünüyorum. Evet, geldikleri yerden taşıdıkları bir kültür var. Ama bu üçgen olayı da, hani mozaik mi acaba diye. (K-60)

Tahsin Hoca, onları mozaik demiş ama farklı boyutlar ve farklı materyalle yapılmışlar, söylemişim bak yalnız, obsidyen de var. Ben sana bir şey söyleyeyim mi, Önder ne diyecek, sen ne diyeceğinde ta Çatal Höyük'teki üçgen doğum simgesidir. Kadının da simgesidir. Doğurganlığı da gösterir. (K-61)

Üçgen doğurganlığı mı gösteriyor? (K-80)

Tabi, çok anlamı var aslında ve onu ?amoloid olarak buraya doğurganlık simgesi olarak da asıyor. Duvara da onun için asıyor. Bereket. Çatal Höyük'ten bilmiyor muyuz, bir sürü biliyoruz. Ve metinlerde de sig beş olduğunu ben söylemişim. (K-61)

Biz Anadolu'ya Hititler geldiyse, nerden geldi diyoruz. Üç yer var. Boğazlar, Kafkaslar, Mezopotamya tamam mı? Bunu Ekrem Akurgal demiş ki, Hitit Devleti yıkıldığı zaman, bildiği yere gider demiş. Mezopotamya'yı, Geç Hitit Devletleri ortaya çıkıyor ya o zaman, varlar yani, yeniden kurulmuş değiller. O zaman onlar ortaya çıkınca, oraya geldiler tanıldılar. Bir yerde dönüşlerinin orası olması normal. (K-61)

Siz güney düşünmüyor musunuz, peki? (K-60)

Ben güney düşünmüyorum. Ben başka şey düşünüyorum. Yerli de değil, o anlamda değil. Çok daha başka düşünüyorum ben Hititleri çözmek için, çok çalışmamız lazım. (K-61)

Yalla ben anlatırken diyorum ki, geldikleri yer belli değil, diyorum varsayımlar, şunlar şunlar diyorum. Bakalım Aygül Hoca ne diyecek? (K-60)

Kafkaslarda, o küçükcük yerde çok medeniyet var biliyorsun. Ondan sonra dil var, medeniyet var. Ondan sonra Şapinuva'da Hurrice tabletler çıkınca çok büyük şey oldu, olay oldu. Dörtte biri Hurrice biliyorsun. (K-61)

Luvi var mı, burda? (K-2)

Luvi, ?Kuwusati'de Luvi ile Hurri birleşir, Batı Anadolu'dan gelir. Şimdi Luvice, yani, neyse o varsayımlar, bir sürü delil topluyorum. (K-61)

Bir Hurri, Hatti, Hitit araştırma merkezi kuralım. Doğrudan beri bu işe başladığımdan beri elli senedir, dilimde tüy kalmadı. Ne olur? (K-61)

Kimse yok ki? Hiç kimse desteklemiyor. (K-60)

Hiç kimse desteklemediği gibi, hiç kimsenin de bir ayağını kaldırıp çalışmaya niyeti yok. (K-61)

Nerde düşünüyorsunuz, siz araştırma merkezini, Çorum Merkez mi? (K-60)

Çorum'da yazdık, daha Ahmet Ertekin zamanlarında, sonra yeni inşallah Önder'le, nerde Önder bilmiyorum. Bu enstitü hikâyesi olursa ordan birşeyler olacak. Ama rektörlerin kabul etmesi, arkana düşmesi lazım, kimsenin umrunda değil, herkes kolayına kaçıyor. İşte çıkıyor, üçgenleri Japonya'ya bağlayan hititolog. Yani, çıkıyor kolay, kimse mesela Hurrice bilenimiz yok. Bende dörtte bir çıkmış. (K- 61)

Bu kadar net konuşmamak lazım, birçok medeniyet ritüeli, gelenekleri, ben nacizane söylüyorum, bu kadar da net bağlamamak lazım. (K-60)

Bak bilim adamı, ben niye seninle böyle konuşmuyorum. Pat diye bir şey atamaz ortaya, delille sunar bilim adamı, kimse değil. Ondan sonra madara olursun aynı Özlem'in şeyde yaptığı, hatırlamıyor musun Gaşgaca, bildiğin Türk boyunu geldi Kaşkalarla bağladı. Ahmet Ünal söyledi diyor. Beraber gezdik diyor. Bir de Gaşga I, Gaşga II levhaları çekmiş. İşte Kaşkalar, Karadeniz'de burdalar diyor. Hadi de ilk Tunç (Sipahi) kalktı hatırlıyorsan, dedi ki Gaşgau şeydir, İran'da bir boy'dur dedi o ya, post diye kaldı ama kadın yine gülüyor. Çok da rahat. (K-61 - 7.02.2020)

_

Şimdi burda, bu sene jeofizik neticelerimiz çok güzel. Semih şurda başladı, aşağıda, vali bey onu gördü, hem eline kâğıt verdik hem onu, inandı...

Ağılönü, şu karşı yerde. Bu şehir kutsal, o kesin! Gördüğümüz orası da bu şehrin en kutsal yeri, Yazılıkaya gibi. Çok önemli dini bir yeri... (K-61 - 7.02.2020)

Askerler dövüşüyor, biri Maşalı oluyor, ona tahta kargı veriyorlar, Hititlilere de demirden kargı veriyorlar. Tanrı ?İnan'ın önünde, Maşalıların elinde tahta kargı var, Hititlilerin elinde demir kargı, tabi Hititliler yeniyor. (K-61)

Demir, tahtayı dövüyor tabi ki (K-3)

Nasıl bir mizahsen bu, ne kadar farklı. Bakın hititten geliyor. ..

_

07.02.2020 - Rec-006(K-61 - 7.02.2020)

Yuğ Höyük, neden oraya Yuğ diyorsunuz, ne anlama geliyor? (K-03)

Onun ismi yerel olarak verilen ismi öyle, yuğ demek, yıkama anlamında birşeyin yıkanması anlamında. O zamanlarda su vardı orda, şu anda o su yok. (K-61)

Siz orda koyun yıkandığını söylemiştiniz, ordan gelebilir mi? (K-01)

Ben öyle gördüm o zaman, ama şimdi yok. Su yok orda. (K-61)

Burası Ağılönü, şurası da Tepelerarası, bu gördüğünüz iki alanda çalışıyoruz.

Büyük bir şehir. Tığla tepesi gözüküyor bu resimde. Tepelerarası

A Binası, koruma suru, sur aynı paralelinde burda da var, simetriktir bina, Hitit'te simetrik yoktur, kapıların haricinde ama bu bina simetriktir ve bununda başka bir etkeni mimaride, çok bilmediğimiz Hurri ve Hitit ilişkisine bağlıyoruz biz. (K-61)

Halk etrafı hala tarla olarak kullanıyor mu Hocam? (K-03)

Tabi hatta mandıra yaptılar, Sayın Müze Müdürü l'den 3'den üçe çıkarttılar. Şurdan 500 metre sonra mandıra var, gördünüz. Yarın bu şehrin silüetini bozacaklar. (K-61)

Ve zararda verecekler. (K-02)

Tabi, zararda verecekler. (K-61)

Ağılönü,

Taş döşem, kurban çukurları üstü kapalı, binalar böyle sarıyor. Burası olduğu 30.000 m2'dir. Bu alan hep kurban çukuru, çok büyük bir alan ve kutsal bir alan. Bu Taş Döşem. (K-61)

Taş Döşem nedir? (K-03)

Bu Taş Döşem çok entresan, iki buçuk dönüme oturmuş, on iki kat taş sırası var ve burda kurban çukurları. Bu yapıya Taş Döşem ismini verdik.

On iki kat bilinçli ve aynı dönemde mi yapılmış Hocam? (K-01)

Bakın, kırma taş, bir sıra, arada on santim özel bir kil, bir sıra, bu şekilde on iki kat. (K-62)

Bu on iki katın hepsi aynı dönemde mi yapılmış? (K-01)

Evet, aynı dönemde yapılmış. Bilinçli olarak yapılmış. Biz yüzey araştırmasında 1989'da geldiğimizde Mustafa'yla, şu vadide bu taşlardan vardı. Bakın öbür tarafta dere çakılları kullanılmış ama burda kırma taş ve hesaplıyoruz, bir buçuk milyon kırma taş. (K-62)

Bilinçli bir şekilde hazırlanmış yani, burası bir platform mu, Hocam? (K-01)

Biz ona taş döşem, podyum diyoruz, platform dersek neye yaracak, kurban çukurlarıyla ilişkisi var. Şurada Bina 3 ve 4 dediğimiz, üstüste yapılmış, biri yanmış ve onun çağındaki kurban çukurları. Bina 4'ün zamanındaki kurban çukurları. Bu kurban çukurları, şuraya kadar devam ediyor ve hala kapalı, herkes bakabilir. Sonraki tarihe bırakıldı. Şurada Bina 3 ve 4, bina 7, şurada 5, 6, bu bina 1 ve 2, açılışlarına göre numara alıyor. Burda silolar, dolayısıyla metinler şunu söylüyor ve metinlerle örtüşüyor:

"Bu kurban çukurlarına yapılardan girilir" diyor. "Ev değimiz yapılardan girilir" diyor. "Kuş kurban ediyorlar", kuşların yakılarak veya kesilerek. Bu kurban çukurlarının içinden taşlar çıkıyor, içinden kerpiç çıkıyor öbür dünyada kullansın diye; ondan sonra katipse kalem çıkıyor, parça çıkıyor, mühür baskısı çıkıyor. Önce bir hayvan kemiği, bu hayvan kemikleri de, yarım biçimde, ya ortası, bir tanesinde küçük bir yavru domuz yavrusunun yarısı çıktı. Açılmayan diğer çukurlarda başka şeylerde çıkacaktır. Ama bu görülen alan çok enterasan, Şapinuva kutsal bir şehir ama burası da Şapinuva'nın en kutsal alanı. Burada şu silolar bile çok özel, tertemiz. Burada, şu görülen bina, buralara hizmet ediyor. Keşke onları da gösterebilseydik, müzede gördünüz ya böyle Tantaros tipli şeyler, üst katta, çift boğabaşı, dağ keçisi olan. (K-61)

Aspelion'da çok kulak buldular hocam, bu kulak, hani kulak ağrısına iyi gelsin Aspelion diye. Sonradan keşfettiler ki, ağrımı duydun diye, kulak heykelcikleri, kerpiçten yapılmış. Burda var mı öyle bir şey? (K-03)

Burda öyle bir şey değil ama mesela tasvir sanatında, burunlar, kulaklar, kulak çok büyük çizilir. Duysun diye olabilir. (K-61)

İsa'da öyledir ya, herşeyi duysun diye kulakları büyüktür, elleri büyüktür, gözleri küçüktür. Kulak büyük, herşeyi duysun diye, ağız küçük, az konuşsun diye. (K-01)

Şimdi A Binası, buradan yürüyüş yolundan geldik. Tam simetrik bu, ikiye katladığımızda aynı üst üste oturuyor. (K-62)

Ne diyorsunuz? (K-02)

Evet, bakın simetriye bakın, şu ve şu şey aynı, tamburdan katladığımızda, üst üste geliyor. (K-62)

İkiz villalar bu dönemden başlamış. (gülüyorlar) (K-03)

Çok doğru ve güzel bir tespit. (K-01)

Ama bu da ikiz villa, başlangıcı Hititler... (K-03)

Şimdi şu gördüğünüz 13 11 'dir, şu da 13* 11 'dir. Şu gördüğünüz 70 metre uzaklıktaki, şurası yerkapı'daki gibi, bakın burası kazılmadı, buranın da kazılıp buraya bağlandığında daha net görülecektir. Burası binanın temeli, hiçbirinde kapı yok, yani bunun üstünde katlar. Onun için belki bunun üstünde merdiven vardı ama arşiv şurdan aldık 1000 tablet, şurdan yine tablet aldık. (K-61)*

Hocam çıktıkça neler hissettiniz? (K-03)

Bilmiyorum, çok güzel bir duygu, Önderle yaşadık hep onları beraber. Bakın burda görülenlerin hepsi orjinaldir, bugün yağmurda konuşamadık. Şu yapı da onun devamı, belki, bu tamamen bir varsayım, şurada 27'ye 3 gidiyor ya, belkide Kargamış'daki D Binası gibi, kapatabilir mi? Burası hol, şurda, şurda kesti binayı. (K-61)

Ve idari bina, diyorsunuz, buna?(K-03)

Buna idari bina diyoruz. Şu an da bize tapınak planı vermiyor. Tapınakta büyük bir yapıdır. Sarayda büyük yapıdır. İdari binada yani kralın oturduğu ya da idari şey olabilir. Bunu ayırmamız, mümkün değil, arkeolojide diyemeyiz ki, şu tapınak şurası, şu duvarından. Ama nedir, tapınakta, şey vardır; ? Kutsallığı vardır. Hatta bunu Boğazköy'de hani çift, tanrıya adanmış gibi, hiçbir zaman böyle bir odaya, şey olarak girmez. Ne dersin Önder? ???Revaksız girilmez. Bir yerde muhakkak birşeylerini temizleyip girmesi lazım. Su olması lazım, böyle patıdanak girilmez. Onun için şu an da bana tapınak planını vermiyor. Şurdan girer, burdan girer, hiç vermiyor. Ve bunu Roma, iki bin sene sonra nekropol gibi kullanmış. Bunun içinden bir sürü şey olan Roma mezarı çıkarıldı. (K-61)

Burda da Roma geldi değil mi Hocam, şu alanda? (K-62)

Şu alanda, Roma izleri var ama o kadar çok değil. Burda mezar gibi değil, burda hiç mezar gelmedi. (K- 61)

İlk senelerde o yuvarlak metal kap çıkmıştı ya burdan. (K-62)

Onlar çok az burda. Burda çok az. Şurda keçi şeyi var, belki temel altı ritüel, şu belki buna bağlı dini yapı, bunun simetriğini bekledik, bak hatırlarsan. Hani simetriği değil ama buralarında kazılması lazım. Kazıldıkça da tablet geliyor. Bu arşivlerin döküntüsü neden? Çünkü gördüğünüz tarlaya, 60'lı yıllarda tarla sahibi, bir hayma yapmış. Hayma ne biliyor musunuz? Böyle derinlemesine kazmış, toprağı çıkarmış, hayvanları sokup, üstüne ot koymuş. Buraya hayvanları koymuş yani. Dolayısıyla bütün buraları, bütün buraları tablet. Yürüdüğün zaman bütün bu alanda patates tarlası gibi tablet bulursunuz. Öyle derler. (K-61)

Peki, Hocam burası temel ise neden bu araları açık bırak, boş bırakmış? (K-01)

Belki merdivenlerle inip kullanıyordu. (K-61)

O zaman arşivi alt katta saklıyordu. (K-01)

Saklıyamaz, karanlık yerde okuyamaz. Onun için üstteydi. Yani onun için... (K-61)

Lamba sistemi yokmuydu, yağla falan? (K-03)

Var, ışık sistemi muhakkak varda, hani kandil gibi değilde, kullandığı şeyler var, malzeme olarak. Işıksız üst katta okıyacaktı ve raflar halinde burası çökmüş. Arşivler buraya yığıntı olarak gelmiş. Şu gördüğünüz 700 tane tableti burdan aldık. Şu binanın üstünden çökmüş, uçmuş. Burda muhakkak iki kat olma ihtimali var. (K-61)

Broş şurdan mıydı hocam? (K-62)

Broş şu 6 numaralı odadan. Evet, 6 nolu odadan. (K-61)

Sembol olan, Ortaköy'ün? (K-03)

Evet, o da yükte hafif, pahada ağır ya, buraya düşürmüşler. (K-61)

Sergi olarak nerde Hocam o sembol? (K-03)

Çorum Müzesi'ndeydi onu görmediniz mi? (K-62)

Nefes tasarrufu yaptılar. (K-01)

** Ortaköy'ün simgesi olan broş anlatılmalı. (K-80)*

Kaçıncı kattaydı, o broş? (K-02)

İkinci Katta (K-62)

Bakın bu da diyorum ya mühendislik harikası diye, gerçekten o zaman 90 derece görüyor musunuz? 90 derece çok önemli, simetrisi çok önemlidir. Bu taşın dizilişi, şunları söylemişim, aralık yok, harç yok. Otururken, bastığı yerin metrekaresini yürütüyor bu. Şeyde de böyledir, mimaride. (K-61)

Bir dakika, ben anlamadım Hocam. Oturduğu yerin metrekaresini? (K-01)

Şimdi, bir bina oturduğu zaman, oturduğu alan şöyledir. Altı daha kolay taşır üstü, tabanınızın, ayağınızın küçük olması, düşersiniz mesela. Ama büyük ayakla basarsanız, taban genişse, o kadar sağlam basarsınız. (K-61)

Bu gördüğünüz A binası, daha bitmedi, çok şeyi var, kazılacak yeri var. Şu kısım kesit, burası da kesti, burası da kesit, görüyorsunuz. Bunların hepsi blokaj. Bu nasıl bir blokaj biliyor musunuz? Mühendisliğe girmek istemiyorum, mühendislik harikası, şu gördüğünüz yatay sıraları koymuş, sonra dikine dikine böyle sandık biçimi koymuş, nasıl sağlam ve üstüne blokaj koymuş. Direk blokajı toprağın üstüne dizmemiş. Bir sıra, iki sıra da olsa dizmemiş. Bu binayı nasıl yapmış biliyor musunuz, olduğu gibi blokajla, bu taşların altı blokaj, dere çakılıyla, bazısı üç, bazısı dört sıra taş koyarak, düz zemin elde ettikten sonra platform, bu taşları onun üstüne koymuş. Bu gördüğünüz taşların hepsi, binadaki taşların altında var. Bu depreme karşı dayanıklı, böyle gidiyor ve geliyor, esniyebiliyor. (K-61)

Radyan temel gibi. (K-01)

Dilitasyon var, çok enteresandır. Her 25 metrede bir bölüntü var. Bina ayrı ayrı oynuyor yani. Burdan böyle şu 2 nolu oda da bunu görebilirsiniz. (K-61)

Şu ince uzun olan Hocam arşiv bölümleri şu kare olanlarda ofis. (K-03)

Olabilir, bende öyle düşünüyorum. (K-02)

Şuralar arşiv, buralar ofis, üst katları tabi, vergi dairesi gibi. (K-03)

Diyelim peki, öyle olsun, sizi kırmayalım. (Güllüyor) (K-61)

Para çıktı mı Hocam burdan?

Roma çağı çıktı. Hititlerde para yok. Para nedir, hükümetçe ya da yetkili tarafından kabul edilmesidir. Yani, karşılığı olmasıdır bu paranın. (K-61)

Tablet, borç senedi yerine geçer mi? (K-01)

Borç senedi olarak geçer. Ama para gümüş ve bu barlar halinde. Onları kullanıyorlar, onların gramları var. Ingut şeyleri dediğimiz, belki kalıbını buraya koyduysam görebiliriz. Para şeydir, mesela bir elbise, bir mana, bir şey? Hubabbar, "hubabbar" gümüş demek. Ondan sonra altın ve gümüşle alışveriş yapıyor. (K-61)

Takas yok muydu Hocam ya? (K-03)

Takas var, ben Ortaköy'e gittiğimde pazardan bir şey alamıyorduk ki, bizde para vardı. Kadın peynir getiriyor, bulgur alıyordu. İşte Önder'de çok iyi bilir. Takas hala devam ediyor bu bölgede. (K-61)

** Ortaköy pazarında takas yapılıyordu, hala devam ediyor.. Araştırılmalı.. (K-80)*

Şapinuva'yı kaç tablette buldunuz da söylüyorsunuz? (K-03)

Şapinuva'yı 3500 tablet okudum ben. Dört senede, dört senede adını koydum. Hangi görevli, nereye yazmış, bakıyorum, hep krala yazmış. Ay diyorum, burda kral oturuyor işte. (K-61)

Buralarda hiçbir şekilde harç yok. Şuraya bir çakınızı sokamazsınız. (K-61)

Bu duvarın yüzyılı ne? (K-03)

14.yüzyılın başı (M.Ö.) ama Alaca Höyük'te de böyle bir şey var. burdaki çok daha tekamül etmiş, Alaca Höyük'tekiler çok daha şey, biraz daha işçiliği buna göre düşük. (K-61)

Yıl olarak daha eski ama. (K-01)

Alaca höyük'ün tarihini bilmiyoruz, şöyle bilmiyoruz. Biraz sonra söyleyeceğim, 13.yy'a alanda var. (K- 61 - 7.02.2020)

Tabletlerimiz:

Mesela bu bir kral mektubu, büyük kralın mektubu; bu rahibin, yani din adamının mektubu. (K-61)

Hocam, gördün ve kral mektubu diyebiliyorsun yani, muhteşemsin sen ya. (şaşıyorlar ve gülüyor) (K- 03)

Bakın bu gördüğünüz bunlar Hurrice, bu ne dersiniz, kalem. (K-61)

Hurrice ile Hititçe ayrı değil mi? Hurriler daha önceki bir dönem, bin sene önce ... (K-01)

Evet, 2800'ler (M.Ö.) Mezopotanya'da görüyoruz. Ama çözemedik. (K-61)

Mitanniler var. (K-01)

Mitanniler daha sonra. Mitanniler çok entersan, belki hiç düşünmediniz, Mısır'da riksoslar vardır, riksoslar yabancı demek ve 100 yıl hâkim oluyorlar Mısır'a. Sonra riksoslar olmadan, Mısır hiçbir zaman Basra körfezini, ne deniyor ona, Kızıldenizi geçmemiştir, bakın tarihe. Riksoslarla geçiyorlar ve Mitanniler Riksoslardan yani Hurri. (K-61)

Diyorsunuz. (K-01)

Yani, ben ona eminim. (K-61)

Bunlar kalem, üstteki altın, alttaki kemik, bu da bronz. Çünkü ezilmiş bakın burası, buraya bir şey koyuyor, ya fildişi koyuyor, tahta koyuyor veya başka güzel bir obje koyuyor. (K-61)

Altınla mı yazıyı yazıyor muş, Hocam? (K-01)

Altınla yazıyor, çünkü İtkaze Ritüelleri çok güzel! Özellikle yazıyor yani, inci gibi çıkıyor, ritüeller. Bu bir Tabama mühür baskısı, Tabama mühür baskısı nedir? Anonimdir bunlar, şurda "ti" yazar, "hayat" demek"; şu da "sig 5", "iyilik" demek. "Hayat ve sağlık/iyilik" demek istiyor. Burda da kralın adı anonim yazar, bu mühürdür. Onu demek istiyor. (K-61)

"Kral, bize sağlık, iyilik" (K-03)

Sağdan, sola mı okuyorsunuz Hocam? Soldan, sağa mı? (K-02)

Hayır, soldan sağa; Hititçe soldan sağa, Arapça gibi değil, tam tersi. (K-61)

Bu gördüğünüz, bakın bu da bir kalıp, biz bunları bilmiyorduk daha, ilk çıktığı zaman C Binası'nın ordan; bakın burda "Büyük Kral" yazıyor; bu "Tudhelia" yazıyor; bu da karısı "Taduhepa". Bu bizim tarihlememizi sağladı. Gördünüz mü, "Büyük Kral Tudhelia". (K-61)

Biz buna "Biz bunu ay, yol, sütun" diyoruz. (Gülüyorlar) Ama Hocam, şu "ay, yol, sütun" değil mi ya! Biz batı da, öyle diyoruz. (K-03)

"Hepa", zaten tanrı ismi, ordan geliyor, Hurrice. (K-61)

Bu bizim sembolümüz (Ortaköy broşu). Dünya tatlısı bir şey, bu broş değil esasında, bu ne biliyor musunuz? Mısır'da diyadimler var ya; o, önündeki "Lotus çiçeği". (K-61)

Evet, Lotus Çiçeği! (K-02)

Evet, açmamışlar, açmış olanları var. (K-03)

Şu mesela, Mısır şeyi, Metropolitan'a gitti, sergilenmeye; bir Mısır uzmanı gelmişti, Önder sen mi söylemiştin, bunların Mısır etkisinde olduğunu söylemiş. (K-61)

Daha iki hafta önce Mısır'da kazı yapan bir arkeolog geldi; O, o şekilde yorumladı. (K-62)

Mısırlularla, Hititler birbirlerinde mi etkilendiler, bana yolcum sordu, bu 12 tanrı/asker var ya? "Mısır mı Hitit'ten aldı, Hitit mi Mısır'dan aldı?" dedi yolcum bana. Ben de dedim ki, bir Türk olarak, "Elbette, Mısır, Hitit'ten aldı" dedim. Yani, "Daha doğrusunu, bulursan, bul" dedim. Ama doğru mu, bilmiyorum?(K-03)

(Yazılıkaya) Ayakla, baş profilden, göğüs önde; Mısır'da da öyle. (K-62)

Doğru, doğru. Şimdi şöyle doğru; Mısır'la, gerçekten, Hitit hep tokuşmuşlar. Anlaşmalar yapmışlar; Tudehepa zamanı mühürler basıp, anlaşmalar yapmışlar. Ama I. Şuppiluma zamanında, Mısır Kraliçesi bir mektup yazar. Biliyorsunuz değil mi o mektubu? "Biliyorum ki oğulların çokmuş, bir tanesini bana yolla, bana koca, Mısır'a kral olsun" diye. Hattuşili o zaman, pek şey yapmaz ya da inanmıyor. Sonra bir daha yazıyor, "Sen bana niye inanmıyorsun?" diyor kraliçe; "Bak" diyor, "Ben burda tebaamdan biri ile mi evleneyim?" diyor; "Sen bana bir oğlunu yolla, Mısır'a kral oluyor, bana da koca" diyor. Bu olsaydı, dünya nasıl değişirdi değil mi? Ama Hattuşili oğlunu gönderirken, yolda öldürülüyor. Bu "Eye" falan var ya "Ece", onlar öldürüyorlar. (K-61)

Mısır'ın derin devleti, öldürüyor! (K-62)

Mısır derin devleti öldürüyor, koca olmasın diye. (K-03)

Acaba, Mısır'ı Hitit alsaydı, ne güzel olurdu dünya, değil mi? (K-61)

Tabi, canım! (K-02) ve (K-03)(K-61 - 7.02.2020)

B Binası:

Bu küplü alan, B Binası; şurda B Binası'ndan çıkanlar. (K-61)

Bunlar nerde Hocam? (K-02) (K-03)

Bunlar müzede. Bu gördüğünüz aralar, yol. (K-61)

Evet, bekçinin geçmemize izin verdiği, bu yola, zemine yabancı arkeolog olan yolcularım "puding" diyorlar. (K-03)

Olabilir, mozaik zemin, diyebilirler, bir şey anlamı vardı. Diziliş şeklindedir, belki; olabilir. (K-61)

? Museum'da birer yüzleri dışa açık, iki ayrı mekân diyor hocam. Binanın doğusunda ve kuzeyinde, simetrik. Yani, size doğru olan kısmı açık, yoldan geçenlerin temas kurabildiği bir alan diyor Hocam. (K-61)

Evet, burdan geliyor, içerden koydu, bu şeyler burada, bu da ordan çıkma. Bunlarda Mısır etkisi, sergi için gitti, geri geldi. Bu Hitit ama Mısır havası veriyor. Bakın öldürülen Hititler hep böyledir, atlar, arabalar. (K-61)

Evet, Mısır havası veriyor ama bunlar Hitit. (K-03)

Bakın bunlar obsidyen. Obsidyen, çok güzel obsidyen işlemişler, volkanik cam. (K-61 - 7.02.2020)

C Binası

Bunlar C Binası'ndan, bunlar sunak gibi, bu bina şey olduktan sonra D'yi yapmış.

D Binası:

Bu D Binası, ortasdlı bina, bakın. Şura da havuz, burada giriş, üstü kaplı olan, bu açık zamanı çekilmiş bir fotoğraf. Bu, burada bir kutsal oda, şuna da kıyamamışız, sonra kalktı. Ondan sonra şu gördüğünüz alanlardan çok eser çıktı. Bildiğiniz gibi değil, bronz eserler! (K-61)

Şurası, müzik yapıldığını düşündüğünüz yer değil mi Hocam, ahşap labiri ile ayrıldığını söylediniz? (K-01)

Evet, ayrılan yer şurası ve maalesef, şu tarım çalışmalarında, buraların en altı kalmış artık. Yani maalesef, üstünden bir şey göremiyoruz. (K-61)

Çevre halktan, vaktiyle bulduklarını topluyabildiniz mi, Hocam? Hocam, bu kaç paradır, diye hiç geldiler mi, size?(K-03)

Yok, hiç gelmediler. (K-61)

Ama şunu söylediler, değil mi hocam, ilk sene, "O, tabletleri, büyük büyük toplamışlar ve fırın yaptıklarını" söylediler. (K-62)

Fırın yaptık dediler, "kuş tırmığı" olan yazılıları. (K-61)

İfadeye bakar mısın? "Kuş tırmığı" (K-01) ve (K-03)

"Kuş tırmığı" diyor, "Onları eve götürdük" diyor, "Tandır yaptık" diyor. (K-61)

Bunların birçoğu, kerpiçlerde olabilir. (K-61)

** Ortaköy'deki eski evlere ait tandırlar, fırınlar araştırılmalı, halkla görüşülmeli, hatta müzeye getirmeye getirilerek, daha önceden buldukları bu tarz malzemeleri müzeye geri vermeleri yönünde ikna edilmeliler, özellikle yaşlılar. Bu bir proje şeklinde yapılabilir. (K-80)*

Şu miğferi görmediniz, şu balta müze de. (K-62)

Bakın bu Boğazkale, kral kapısı, burdaki şu ışınlı balta, taştan bu. Biz bunu bronz zannederdik, bronzu da şimdi, değil mi Önder? (K-61)

Bronzu da var, evet Hocam ama metinlerde ne diyor, "Törenlerde, taş balta taşır" diyor. (K-62)

Evet, şu taş balta, görüyor musunuz? Hatta bir tanesini, bir sene bir çıktı, sonra diğer kısmı D Binası'nda çıktı. Müzede de birleştirdiler. Bir tanesini tamamen siz birleştirdiniz diye hatılıyorum. (K-61)

Ben yaptım Hocam. Bunları ben birleştirdim, restore ettim, evet. (K-62)

** Hattuşa, kral kapısındaki balta, tören baltası, taş ve Ortaköy Şapınuva'da bulundu! (K-80)*

Bunlarda gördüğünüz miğfer. Şu tanrılık alameti, bu miğfer kullandığı, bu da bunun kulaklığı. Görüyor musunuz, bunlar zırhlar, bunlar pulları, bunlar yanmışta, artık birbirine kilitlemiş. (K-61)

Boğazköy Müzesi'nde göreceksiniz, bunun nasıl olduğunu. (K-62)

Evet, bu çıkış şekli, bakın birbirine nasıl girmiş. (K-61)

** Bir sonraki turda, arkadaşların bu sunumu başta alması daha doğru olur! Bence, en başta almalılar.(K- 01)*

Bakın gördünüz mü, hep bunlarda "Büyük Kral" yazıyor. Bunlar nasıl yanmış görerseniz, hepsi, LU-GAL¬GAL yazıyor. (K-61)

Şey, volkan var mı etrafta, Hocam? Hasandağ'ın tekrar aktif olacağına dair dün bilgi okudum. Gerçekten, dün Hasandağ aktif olacaktı. (K-03)

Mesela şu LU-GAL-GAL, şu gördüğünüz bakın iki yatay, şöyle bir yatay, üç tane ?çengel, bu da "gal" işareti. (K-61)

Şu gördüğünüz C Binası'nın dışındaki şey, görüyorsunuz bakın duvarları, şurada dönüyor dedim ya, burda kesiyor. Büyük bir ihtimal D Binası'nı da alıyor böyle gidiyor. Çünkü çok dozerle karıştırdılar, darma duman ettiler. Burda bir kullanım var, şurada akaçlama sistemini de aldıysak. (K-61)

Hattuşa'daki gibi tapınağa girerken, böyle dip kuyular mesela, kapıdan giriyorsun ya, su varda, sudan geçemiyorsun, tekrar bir giriş var ya. Girişte, Büyük Tapınak'ta geliyorsun, kuyu var, kocaman su dip, sonra tekrar geçiyorsun da, ondan sonra girebiliyorsun ya. Büyük tekne, burda da var mı öyle? (K-03)

Burda tekne yok ama mesela ortasın yanında böyle kutsal şeye elini falan batıracağı şeyler var. Bu Ağılönü, işte Taş Döşemi. Bakın şu Taş Döşemi görüyor musunuz? (K-61)

Hocam, bir şeyi atladınız sanıyorum, tekrar açar mısınız? Geçen anlatmıştınız, bu bölge hocamlar gittiğinde bölge halkı tarafından kutsal bölge olarak kabul edildiğini söylemişti. (K-80)

Hocam, Ayar diye bir yer var, bu sene gideceğiz inşallah, Ayar'dan bir tek odun, oraya giderler, kurbanlarını keserler, dualarını yaparlar, herşeyini yaparlar, evlilikler, çocuktur, özellikle Alevi kesim isterler, ama bir tek ağaçtan götürmezler, evi yanar. Ayar, işte öyle bir yer. Gidiyor, herşeyini yapıyor, yiyor, içiyor, temizliyor, çıkıyor. (K-61)

Bakın siz burayı görmediğiniz, bu kapanmadan önceki hali, 4000 sene önceki bir yol, bakın böyle gidiyor, işlikler burası, buradan o kadar çok 200 tane mühür baskısı aldık, kaplar çok güzel, harika burda gördüğünüz Taş Döşeme hizmet ediyor. (K-61)

Truva'da bizim bulduğumuz Luvice-Hititçe sadece bir tane mühür değil mi Hocam? (K-01)

Evet, orda sadece bir tane. Bakın bunlar mühür baskıları, bunlar katipe ait mühür baskıları, şu gördüğünüz. Bakın bunlar mataralar, sırtta taşınan. Bunlar Ağılönü'nde Bina 3'e ait, bina yıkılmış, kerpiçi görüyorsunuz, bunlar hep sunak, iki taraflı yarı. Çok enteresandır Bina 3 'te, şu gördüğünüz Bina 4'ün sadece düzeltme şeyi. Bina 4'ün sadece planını alabiliyoruz. Üstü gitmiş. Görüyor musunuz Bina 4'e ait duvarlar. Bina 3'e ait duvarlar.

Bu Bina 7, tamamen pise duvardan yapılmış. Bunun üstü de kapandı, burdan küvet çıkmıştı, Bina 7'den ve akaçlama sistemi vardı, o. Bakın pise duvarın özelliği nedir, biliyor musunuz? Bakın şu gördüğünüz taşları koyar, dış yüzeye de yağmurdan gelsin diye bunları koyar. Bu tamam şeydir, balçık balçık koyar. Bu Taş Döşeme'nin daha çıkış şekli. Bakın şurada istinat duvarı çıkıyor. Bu ta Taş Döşem, bakın. Taş Döşem'in bu istinat duvarının ve kanalın kenarları. Şimdi bu Taş Döşem bir tarafı kanallı, duvarla şey yapmış, şey yapıyor, süpasyon, böyle salınım yapıyor. Esnek arayapılı duvarlar koymuş, şey koymuş, toprak koymuş. Ama kenarında, şurada görüyor musunuz bağlamış bakın. Duvarlardan böyle şevli duvarlalar bağlamış. (K-61)

Deprem için mi?(K-03)

İki buçuk dönümlük bir kütle düşünün, hiç salınmıyor ve deprem geçirmiş bir bölgede hiçbir oynama yok. Bakın bunların hepsi bir buçuk metre boyunda, kafaları sadece bu kapların. Boğazköy'de var, bitmiş.(K-61)

Pazar günü Boğazköy Müzesi'nde göreceksiniz bunun sergilenmiş halini. (K-62)
Gördüm ben, gittim (K-03)
Bunlar, 1,50 - 1,60 boyunda. (K-61)
Hepsinin de ağzı açık değil mi Hocam? (K-01)
Neden, döküyor, şarap, bira, içerisine ne doldurduysa. (K-61)
Ne kadar keyifli bir toplumuş ya! (K-01)
Seviyorum ben onları! (K-03)

Bakın, şu ne kadar plastik, tamamen plastik bir sanat eseri. Modem sanat çalışması gerçekten. Kurban çukurları gene, kurban çukurlarına başlıyor burda, önce bu var. (K-61)

Peki, Hocam bunların ne günahları varmış? (K-03)
Bakın buraya koymuşum, şunlar taşlar, hani başına vuruyor dedim, kaplar, yarım domuz bakın. (K-61)
Domuz tüketiyor mu? (K-01)
Yiyorlar mı? (K-03)
Aslında çelişki var. Şöyle çelişki var, Tanrının kapısına asla bir köpek ve domuz yaklaşamaz. Eğer, bir kabına yaklaştıysa atacaksın ve ondan sularsan, ölüm cezası var. (K-61)

Tapınağa girmez yani (K-62)
Ama Yeraltı Tanrısı'na veriyor. Bakın omurundan altını almış, yani tam bir iskelet koymuyor. Hayvan başlarını koyuyor. Böyle ikili, birli, yani kurban çukurlarını okursanız, gerçekten ilginizi çekecektir. Mesela çıkan kaplar, şu gördüğünüz şeyler, işte bu zezem suyunu koydukları kaplar. (K-61)

Makama süzgeci, gördük müzede. (K-03)
Bu, bir lambanın üstünde olabilir. Burda vardı. (K-61)
İçinde is, yanma izi var mı, Hocam? (K-01)
Var, içinde baştan sonra yanma izi var. Yani, lamba üstü de olabilir. (K-61).
Arkadaşlar kevgir diyorlar ama. Lamba üstü de olabilir diyorsunuz. (K-01 - 7.02.2020)

Atölyeler:
Şimdi atölyeler kısmına geldik. Görüyor musunuz? Bu gördüğünüz yer, bu gördüğünüz yeri, taş var demiş, almış kesmiş. Biz bunları almak zorundaydık, onun için buralar boş kaldı. Bunlar köruk, yani bunlar, baksanıza. (K-61)

Muhteşem (hayret ediyor) ve bütünler! (K-03)
Belki burda bir şey vardır, bu hiç karışmaz işte, şurda koçuklu balta kalıbı, ondan bakın hep burdan çıkan metal eserler. Harika eserler var burda. Yine bu gördüğünüz küçücük, burası kuyum atölyesi gibi. (K-61)

Aaa, on santim diyor, şu kadar (çok hayret ediyor!). Minicik yani (K-03)
Bu da tek, bu gördüğünüz örs. Ayrı bir şey, bakın görüyor musunuz, çekiçle, kuyum atölyesi. Çok enterasan aletler yani, silah olarak falan değil, bu tamamen atölyede kuyum işleniyor. Bakın bunlar kuşları, bakın bir sürü aletler var. Bunları kısa kesiyorum. Bunlar ok uçları, bir sürü aletler var, işte delik deliyor, bilmem ne koyuyor, kalıbı yapıyor. (K-61)

İkişer santim mi (Şaşırıyor!) (K-01)
Bütün bunlar nerde Hocam? (K-03)
Bunlar müzede. (K-61)

Siyah ve beyaz hücreler, ikişer santim mi Hocam? (K-01)

Birer santim. Bakın görüyor musunuz, bunlar silah değil yani. Bakın bunlar delikli iğneler. Bakın bunlara bir anlam veremedik, veriyoruz da, bunlar tamamen o işi için kullanılan aletler, silah değil yani. Bu bir gümüş yüzük. Bu sene ki kongremizin amblemi bunu yaptık. (K-61)

Çok güzel! (K-01)

Neden yapılmış bu? (K-03)

Gümüşten yapılmış bir yüzük. (K-61)

Üstündeki amblemleri ne? (K-03)

Orda şey yazıyor, şu gördüğünüz kadın işareti, şu iyilik işareti, "Kadın iyidir", diyoruz. (K61).

Ben bu yüzükten yaptırmak istiyorum! (K-02)

İşlikten çıkan şeyler. İşlikten çıkan seramikler. Üst üste, üst üste yıkılmış bunlar. Bu gördüğünüz işlikten çıkan kırık değil bu, aslan başı. (K-61)

Ooo (K-03) (K-02)

Bu işlik, gördünüz ya, taş temelli. Bu hani depremden etkilenmiş dediğimiz. Obsidyen artığı, on kilo, işlediği obsidyenler. Bu volkanik camı işlemiş. Gene işlikler, işliklerden çıkan kalıplar. (K-61)

Mutlu "Teddy Bear" bu (K-03)

Bakın, başı boğa, ondan sonra kolları insan, kartal ayaklı... Bakın Fırtına Tanrısı, arkada Teşup, bakın elindeki şeyde. (K-61)

Zeus'la, Teşup bir, tabi Zeus'la Teşup bir. (K-03)

Bakın bu bir "lir", güzelliğini görüyor musunuz? (K-61)

Evet, ya çok güzel. (K-02)

Bakın görüyor musunuz, bir tanrı simgesi de var. Müzisyen. (K-61)

İsmi biliyor musunuz Hocam? (K-03)

İsmi yok, yazılı değil. Şimdi geliyor, baksanıza kalıplarımıza, kaç santim? Bunu nasıl işlemiş. (K-61)

Bıdığa bakar mısın, iki santim, aaa (K-03)

Hocam kalıp diyorsunuz ama bunun malzemesi ne, toprak mı? Bu kalıpların üzerin erişmiş metal mi dökerler Hocam? (K-01)

Bilmiyoruz. (K-61)

Bu işte Apollo Hocam. (K-03)

Bu Hermes, kanatlar var, haberci tanrı. (K-02)

Ordan alıyorlar zaten Hermes'i, Apollo'yu, çekiyorlar işte. (K-62)

Tabi canım, ben hep söylüyorum. (K-03)

Bakın şu gördüğünüz, kanatları, bu da bir başka kalıp. (K-61)

Tabi canım, Hermes'tekinin aynısı. PTT'nin amblemi biliyorsunuz burdan geliyor. O kanatlar güvercin kanadı değil! (K-03)

Bu kalıplarımızda bizim, görüyor musunuz? Küçük şeye işlemiş bunları. Oturan Boğa. Bakın Büyük Kral ve Çift Başlıklı Kartal kalıbı. (K-61)

Çift Başlıklı Kartal nerde Hocam? (K-01)

Çift başlıklı kartal var bakın. (K-61)

Bir santimetreden daha küçük (K-01)

Alaca Höyük'de de göreceksiniz, Boğazkale'de de var, Yazılıkaya'da. (K-62)

Doğu - Batı hâkimiyeti, Bizans'ta da var, Selçuklu'da da var. (K-03)

- Yüzümüz nasıl? (K-61)*
- Koca kulak, koca burun. (K-02)*
- Aaa, bunlar Trabzonlu! (K-03)*
- Ama bu nasıl? (K-61)*
- Allah, Allah üç santimde ayrıntıya bakın, hayret bir şey! (K-02)*
- Ya, üç santim inanamıyorum ya! (K-03)*
- Kalkan, mızrak, miğfer, sadak - okluk, ayakkabıları. (K-62)*
- Ayakkabıların ucu kalkık, Pers gibi, Yunan gibi. (K-03)*
- E, ucunu ancak toplayarak dikebiliyordu. Hepsi burdan gitti, Yunan bitti. Ayakkabı aynı çünkü. (K-61)*
- Evet, Yunan bitti, hepsi Hitit'ten gitme. Bakın Apollon, Demeter, Poseidon, Artemis bunların isimlerinin bile Anadolu'dan geldiğini kabul etti, Avrupa sonunda. Kabul ettiler yani (K-03)*
- Bakın bunu biz, bu miğfer şeyi, işte Ortaköy bunun Hitit olduğunu ispatladı. Bu Hitit Miğferi. (K-61)*
- Bu şey Boğazköy Müzesi'nde, bunu göreceksiniz. Bu parçayı. O bir tabak parçası, üzerinde, işlenmiş bir şey var. Şu var. Bu miğfer, önceden biliniyordu ama Ortaköy'deki çıkan kalıplar, bakın aynısı. (K-62)*
- Kalıpların burda çıkması, bu ürünlerin burda yapıldığını ifade ediyor! Nerde çıkarsa çıksın, bu ürünler, burdan oraya gitmiş oluyor. (K-80)*
- Bunları tespit eden insanları tebrik etmiyor muyuz, biz ya? Kim görmüş, o tabaktaki uzantıyı da, miğfer olduğunuz çözmüş... (K-01)*
- Bakın boğayı nasıl süslemişler, görüyor musunuz? Bütün uzuvları, aslan gibi, bunu kurban edecek. Süslemişler. Boynuzunu süslemiş, alnını süslemiş. Kurbanlık. Bu yüz işte, arkasını gösteriyoruz. Çok enteresan bu oturan bir tanrı, elinde bir piton var, boğa ritonu. Acaba bunu nerde görüyoruz? Biz o boğa ritonunu baktığımız zaman, işte şu baskısında daha iyi belli olacak. Çok uzağa mı sakladım? Metropolitan Museum'da! (K-61)*
- Aa, hakaten. (K-03)*
- Bunlar gümüş ve Metropolitan Müzesine gitmiş. 60'lı yıllarda burdan gitmiş. Bunlar Anadolu'dan gittiğinin kanıtı. Bunun bir de geyik pitonu var. Bizim günümüzde neskafe kupaları, ben öyle diyorum. (K-62)*
- Bunlar Büyük Kral Tudelya ile ilgili, ama burası çok enterasan bunun tanrısı Teşup, IV.Tudelya'nın ki Şarumma. (K-61)*
- Şu şey ne Hocam Poseidon şeyi gibi olan? (K-02) Teşup, Teşup (K-03)*
- Bakın bu da bir başka yumruk tipinde piton, bu da Boston Museum'da. (K-61)*
- Burdan Boston'a nasıl gitti ya Hocam? (K-03)*
- Bu da Burdan gitmiş, Kalehisar'dan kaçmışlar. (K-61)*
- Riton, tam olarak ne? (K-01)*
- Riton, içinden içki içilen hayvan biçimli içki kabı. Lir çalanlar, aynı sahneler bunda da var. Bu gümüş el biçimli ritonda, yani bu kalıpları kullanarak, bunları yapmışlar. (K-61)*
- Bunların kalıpları mı Şapinuva'da bulundu? (K-01)*
- Evet, atölyelerde kalıplar, Şapinuva'da işlik olarak tanımlanan yerden çıktı. (K-61)*
- Bu nerden mesela? (K-01)*
- Nerden olduğu belli değil, belli ki burdan gitmiş. (K-62)*

Ama New York'ta Metropolitan Museum'da. (K-01)

Evet. (K61) (K-62)

1960 yıllarda bunları koymuşlar. Şimdi bunun Anadolu oijinli olacağını biliyorduk ama bu hangi Tudelya zamanı olduğunu da bilmiyorduk. Bunu da tarihlemiş oldu, aynı şekilde, biz bunu isteyelim, hatta Genel Müdüre sunumda söyledim. "Yazalım" dedi. "Biz bir girişimde bulunalım" dedi. (K-61) Aygül Hocam, bütün antik kentler, 1800'de 1700'de işte James, Mark, bilmem ne diye isimler buluyor. Gelmiş, bulmuş, gitmiş. Şapinuva'yı siz buldunuz değil mi, ilk olarak? (K-03)

Evet. (K-61)

Sizden önce James yok de mi?(K-03)

Yok. (K-62) (K-61)

Kesinlikle yok. (K-62), (K-61)

Dört sene gözününü nuru aktı, 3500 tablet okuyarak ve Şapinuva şöyle oldu; Boğazköy'de Şapinuva ismi geçiyor, ülkesi geçiyor ama hiçbir şey, tanımlama yok. Hurrice, İtkazi tabletleri burdan gidiyor ya hep, Şapinuva'ya diyorlar ki, Kara Mağra tarafında. Kara Mağra tarafında diyorlar. Biz burda tarihi coğrafyayı değiştirdik. Olduğu gibi güneydeki yerleri, kuzeye taşıdık, olduğu gibi. Bakan yumruk biçimli kapıda kalıbı var. (K-61)

** Kara Mağra neresi? (K-80)*

** Şapinuva ismi, hangi Boğazköy metinlerinde geçiyor. (K-80)*

** Boğazköy'de bulunan Hurrice İtkazi metinleri hangileri. (K-80)*

Bu yumruk biçimli kabın hemen hemen bir benzeri de, iki yıl önce Boğazköy kazılarında çıktı. Pişmiş toprak olarak çıktı. (K-62)

Bu gümüş tabi ve büyük bir ihtimal bu atölyede yapıldı. (K-61)

Bakın bu da, şu gördüğünüz bir tanrı, şu da kral, kolunun altına almış, görüyor musunuz? Aynı Yazılıkaya'daki IV.Tudelya'yı aldığı gibi, ama bu II.Tudelya. (K-61)

Bunlar çok fena hakikaten, Trabzonlu'yu şey çıkartır, Hitit çıkartır. (K-02)

Yani, kral, tanrının himayesine girmiş. (K-62)

Bunun tanrısı Şarruma, bizim kisi Teşup. (K-61)

Çiçekler, bunlarının benzetmelerini yapmışız. Alaca Höyük'teki çift başlıklı kartal. Hele şu yaban tavşanını görüyor musunuz? Bakın, aynısı. Bu da bizde kalıp olarak çıktı. Yani Alaca Höyük'ten biz döneme tarihliyebiliriz, aynı dönem. 14.yüzyıl yani. (K-61)

Tam olarak başı mı, sonu mu? (K-02)

14.Yüzyılın başı, tahmini 1380'ler falan (M.Ö.), o civarda. Yani bize yardımcı oluyor, bunlar. Bu da bir Güneş Tanrıçası, Deus. (K-61)

Deyyus ordan mı geliyor, babam çok kullanılır? (K-02) Evet, Deyyus tanrı demek. (K-61)

Bakın bu da nasıl bir güzel kalıp, nasıl tutmuş geyiği, görüyor musunuz? Boynuzundan almış. O da üç santim, kendilerini görseniz, hayran kalırsınız ama tabletlerimiz de var. (K-61)

Kedi cırmıkları. (K-02)

Evet, kedi cırmıkları. Bunlar mühür baskıları. Gene eserlerden. Bunları çalışan restoratörümüz, Elif sabaha kadar çalışıyor, tek, tek. Bakın bunların hepsi, dağ tanrısı, cepheden tasvir ediyor. Dağ Tanrısı, elbisesi, asker elbisesi. Bakın o uzun etekli, bu kısa etekli. (K-61)

Uzun etekli olan?

O da kral, askeri elbisesi. (K-61)

Bu gördüklerimizi bize mail atabilir misiniz? (K-03)

Onu Hoca'nın şeyin de, sorarız. (K-62)

Müze'ye sorarız, olumlu olursa göndeririz. Bu jeofizik çalışmaları. Müze Müdürü, bir şey yok diyor ya. (K-61)

Ne? (K-03)

Evet, Şapinuva'da bir şey çıkmadı diyor. Bugün dedi. (K-80)

Evet, sabah dedi ya. (K-03)

Bunların hepsi, Çorum Müzesi'nde değil mi Hocam? Hepsi nerde Hocam? (K-80)

Çorum Müzesi'nde. Ortaköy Şapinuva'nın onbir (11) vitrini var, nasıl çıkmamış? (K-62)

Ve 7.000 eser. (K-61)

Ve Çorum Müzesi'nin toplam eser sayısı 16.000. (K-62)

Siz neyse, bir de bunu Genel Müdürlüğe söylüyor. (K-61)

Hocam'a o yüzden baskı yapıyor zaten. İyi niyet yok. (K-80)

Deprem izi. (K-02) (K-03)

Bakın hep deprem çökmeleri ve altındaki bina yok. Bakın bu depremlerin gene verdiği izler, D Binası'nda.(K-61 - 7.02.2020)

Kafatası

Şu kafatası buldunuz ya Hocam, çok merak ediyorum, DNA'sını gerçekten ben bunu çok merak ediyorum. (K-03)

İnşallah, DNA Sonucu çıksın da, ben eminim, Hitit çıkacak. Daha eski de çıkabilir. Belki çevreden getirdi ama o çağda, onun üstünde tablet var, çiviyazılı tablet. Hitit seramiği var. Başka bulgu yok orda. (K-61 - 7.02.2020)

_

Hitit Destinasyonu Atölyeleri olarak Hitit çizi yazılı kil tabletler, yazı atölyesi, mühür baskı atölyesi, Hitit kıyafetleri, müzik dans atölyesi, Hitit Mutfağı atölyesi, Hitit tıbbi ve şifalı yerel otlar, geleceği okumak ve fal, Hitit bayram ritüelleri, Hitit ekonomisi ticaret ve alışveriş, dokumacılık arkeolojik kazı etkinliği.

Hititlerde yazı sistemi: İşte Doğu Akdeniz havzasında iki yazı sistemi olduğu, geliştiği bölgeler, hireoglif ve çivi yazı olarak çıktığı. Bunu biliyoruz zaten. Bu çivi yazısı örneği, bizim müzede de uyguladığım şey bunlardı. Kil tabletler üzerine. (K-62)

"Su iç ekmeğe ye" (K-02)

Evet. (K-62)

Mühür Baskısı Atölyesi: Mühür baskıları Boğazköy'de işte Hocamın dediği gibi üç bine yakın mühür baskı bulundu, Nişantepe'de.

**Tabletlerin yoğun olarak çıktıkları yerlere pano konulabilir. İlginç bir olan tablet örnekleri sergilenebilir. (K-80)*

**Nişantaşı'na mühür baskılarının çıktığı yere, mühürleri anlatan pano konulabilir. (K-80)*

Mühür baskılarının bu arazi başış belgelerinde bu şekilde kullanıldığına dair şeylerde var, öneriler. Çünkü burda bir delik olduğu ve işte mühür baskılarının

buraya şey ettiği ya da kapıların mühürlendiği bu şekilde. Çünkü Hattuşa'da kapılar, o ana kapılar her akşam mühürleniyor. (K-62)

Alaca Höyük Müzesi'ni hergün mühürlüyorlar ya, hergün. (K-03)

Aynen öyle, hala bizim bölgede Çorum'da, çocukluğumda, Ali İzzet Hocam'da bilir, akşam olunca annelerimiz "Yerler mühürlendi, içeri girin!" derlerdi. (K-62)

Yaa, yerler mühürlendi, ne güzel. (Şaşıyor!) (K-03)

Bu gerçekten, aslında ta Hitit Dönemi'nden gelen bir şey. Yerleri mühürlemek. (K-62)

Akşam mesala, yoğurt vermezlerdi, üzerine kül atıyorlardı, ateş atıyorlardı. Ateş çıkmaz, mesela akşam belli bir saatte. (K-80)

Araya girip, bir şey söylemek istiyorum. Biz Aydıncık, Köseli Köyü'ndeniz ya, ordan babamın annesinden, büyüklerinden duyduğu deyimler, annemler 15.yüzyıldan beri Kıbrıs'talar, annemin büyüklerinden duyduğu deyimlerle aynı. Çok acayip ama Karaman'dan gitmiş onlar ama. (K-02)

Bu tablet, Uluburun gemisinde bulunan, Bodrum Müzesi'ndeki, bununda aslında böyle birşeyle mühürlendiği düşünülüyor. Kil tablet ve mühür baskısı.

Kıyafetler: Valilik tarafından bu kıyafetler yapıldı. Şurda gösteriyim. İşte 12 tanrı ve Tudelya, Tanrıça Hepa. Diğer kıyafetler, bu savaşçı tanrısı, diğer yerel şeyler. (K-62)

Müzik dans atölyesi: Bu işte, hocam biraz önce şeyde de gösterdi, kalıplarda, bu lirler. (K-62)

İki kişinin taşıdığı lir var, bir kişinin taşıdığı lir var ve bunu yaptılar. Bununla müzikte çalındı. (K-61)

Ya da "lavta" dedikleri bu şeyler, sazlar. Vazolarda da vardır, Alaca Höyük'te de vardır, bu gitara benzeyen bir şey. Bunlar, evet, bunlarla bir atölye yapılabilir. Burda bilmiyorum, çalacak mı? (K-62)

Hititçe şarkı söylüyorlar. (K-02) (K-03)

Bir de guftesini yazdığımız var bizim. Çok güzel yazdık. Bir çocuğun, annesine yazdığı, o kadar güzel ki, o şiiri görseniz. (K-61)

Hitit Mutfağı ile ilgili 180'den fazla ekmek ya da unlu mamül yapıyorlar. (K-62)

Hiç, şişman Hititli var mı? (K-03)

Resmedilen yok galiba, ben hiç rastlamadım. Plastik sanatlarda yok galiba, ben hiç görmüyorum. (K-62)

Çatalhöyük'ten itibaren göz, kulak, burun, yüz, ağız olarak bir kadın sembol olarak düşünüyorum, Ana Tanrıça'dan başka yok. Pek rastlanılmıyor. Fazla tasvir de yok. (K-61)

Çatalhöyük'le, Hititlerin ilişkisi var mı? (K-03)

Çatalhöyük çok erken ama. (K-62)

O Ana Tanrıça'nın devam ettiğini söylemek istiyoruz, yani Hitit'te, Anadolu'da. (K-61)

Bu Hitit Mutfağını burada çalışan hocalar oldu, ekmekleri yaptılar, deneysel olarak Hitit Mutfağı kitabı çıktı. Fransa'da da bu Dünya Hitit şey mutfak anlamında kitap birinci olarak şey etti, yani seçildi. Birşeyde birinci oldu. (K-62)

Ballı ekmek, ballı şarap, ciğer. (K-61)

Hitit mutfağı nerde çıktı? (K-03)

Metro yayınlarında çıktı. (K-62)

Tıbbi ve Şifalı Otlar: Hastalıkları tedavi etmek için, kullanılmış olan methodlar, dinsel, büyüsel, ilaçlar. (K-62)

Otopsi var mı, Hititler de? (K-03)

(Gülüyor). (K-61)

Otopsiyi, tam biliyor muyuz Hocam, bilmiyorum? (K-62)

Yok. (K-61)

Hani, hiç anatomi işlemişler mi, kadavradan?(K-03)

Yok, herhangi bir, onları açıklayan gereğkten yok, şurası şöyle. (K-61)

Şey olarak da alıç, adamotu, aksırık otu, arpa, badem, bal otu, buğday, defne, diş otu, hardal, haşhaş, kayısı, köknar, mazi, mersin, meyan kökü, safran, sarımsak, sedir, selvi. (K-62)

Bu bölgeye özgü çok güzel bitkiler var, endemik bitkiler var. (K-61)

Rüyaya Yatma, Hitit Falı, Rüya falı.

Bunlar, çok büyük turlar çıkar, ben sana söyleyeyim, Hitit falı turları.(K-01)

İşte bu atölyeler yapılırsa, gelen insanlar bunları yapacaklar. (K-62)

Çok güzel olur valla. (K-03)

Çadira girecekler, fal bakılacak (K-61)

Ben turda burclar, fal diyorum, bütün turları götürüyor. Kesin götürür. (K-01)

Ya, yılan falı diyeceğiz, Hitit falı diyeceğiz. (K-62)

Kuş falı var, ciğer falı var. (K-61)

Hocam, kuş falı 20 kuruş, diğerleri 45 kuruş. Yılan falı biraz pahalı. (gülüyorlar, heyecanlılar) (K-01)

Bakın, karaciğer falı var. Bu karaciğer falı, Hititlerin baktığı. Hocam siz daha iyi biliyorsunuz, buyurun. (K-62)

Estafullah, yani bu ciğer, kesiyolar, onun şeyine göre söylüyorlar. Diyor ki, biz bazı fal terimlerini bilmiyoruz tabi, oniki parmak barğısağı mı, barğısağı sayıyor, diyor ki, "kıvrık sağ bakıyor, olumlu", soru soruyor, diyor ki "Ben sefere gideceğim" ya da "Bu suçlu mudur?" diyo, fala bakıyor. O zaman barğırsak falında, "sağa baksın", sağa bakıyor, hakketen olumlu. Biraz da siyasi, sizi öldürmek istiyorsam ya da suçlamak istiyorsam Beyler bana, fal açıyorlar. Metinleri var zaten, şekilleri de var. (K-61)

O tableti, şeyde göreceksiniz, Boğazköy'de göreceksiniz zaten. Karaciğer falını. Karaciğer şeklinde. (K- 62)

Oraya yazıyor işte, bu fal metinlerini. (K-61)

Bu şekli biliyorlarsa, kadavrayı incelemişler. Kesinlikle. (K-03)

Organın şeklini biliyorlar. (K-02)

Kesinlikle ama yok, belge yok. İçini biliyor, bu hayvan ama insanı da biliyordur. (K-61)

Bayram Ritüelleri: 165'e varan şenlik ritüeli yeralıyor. (K-62)

Oo, bunlar çok tembellermiş! 200 gün yat!(K-01)

Ha bire eğleniyorlar. Romalılar da 300 gün tiyatro kullanıyor. (K-03)

Ama Bitiler de şu var, aldıkları ülkelerin tanrılarını da getiriyorlar. Tanrılar gelince, bunlar için yapılan dini ritüellerde geliyor, o yüzden bu kadar çok. (K-80)

Evet, Hocam dedi ya, bunlar çalgılar çalıyorlar, dans ediyorlar, işte bu ritüeller bunlar. Boğa üzerinden atlama. (K-62)

Şu an da İspanya'nın hala devam ettiği şey. (K-02)

Hi, sen şeyleri diyorsun, üzerinden atlayanları. (K-01) Hititle, İspanya'yı nasıl eşleştiriyoruz ya? (K-03)

İyi de arkadaş, yemişim İspanya'nın tarihini, hangi yüzyıldan bahsediyoruz. Hala bunu yapıyor adamlar. (K-02)

İyi boğayı tutabiliyorlar, öyle! (K-01)

Tamam, Tatlım da, nasıl oraya gidiyor?(K-03)

Göbekli Tepe'deki sembol, Peru'dan çıkıyorsa, bu da öyle. (K-02)

İspanya'dakiler kızgın, bunlar tutuyor bayağı, uslu bir boğa yani. (K-01)

İspanya'da Rado diye bir kasaba var, ilk orda başlıyor. (K-03)

Saat 12 (gece) oldu, hocamız artık yatsın. Evet, gidelim artık. (K-02)

Ekonomi ve alış verişle ilgili bir atölye düşünüyoruz. (K-62)

Yanında gümüş barlar (çubuklar), gümüş olmayacakta. (K-61)

Hocam işte bize böyle şeylerle gelin!(K-01)

Para yok ama ne yapacağız, şekel, 12,5 gr, mina, haliu, 50 lt; değış tokuş şartları.

Bazı ürünlerin geçmişteki ve günümüzdeki parasal olarak değeri, koyun, ince gömlek, zeytinyağı.

Dokumacılıkla ilgili bir şey. Böyle bir atölye yapıp, bu atölyelerde bu dokumaları. (K-62)

Falcıdan çıkarlar, buraya girerler. Ordan çıkarlar. (K-02)

Aynen. (K-62)

Bunları yollar mısın Hocam bize? (K-01)

Ya, evet Hocam. (K-03)

Hay hay yollarım. (K-62)

Kazı tekniğı: işte böyle bir atölye yapılıp. Bunlar yapılabilir. (K-62)

Kazı havuzunu kim yaptı müzede? (K-02)

Ben yaptım. (K-62)

Yok canım, Metin Bey yapmıştır! (Gülüyor) (K61)

Metin Bey yapmış (K-02) (K-03)

Bu da Mardin Müzesi örneğı, Mardin Müzesi çok iyi yaptı bu işi, biliyorsunuz. (K-62)

Bunu da Metin Bey yapmıştır. (K-03)

Hayır, bunu Nihat Bey yaptı. Şimdi onu da aldılar. Bayburt Müzesi'ne uzman olarak gönderdiler! Hiç alakasız bir yere! (K-62)

Bayburt, Baks Müzesi'ne mi? (K-03)

Hayır, ilgisi olmayan bir müze. Baksı değıl, Bayburt Müzesi ve uzman olarak atadılar adamcağızı. (K-62)

Şunları hep açacağız, atölyeleri açıp, orada yapmamız lazım. (K-61)

Neye, kongreye mi? (K-80)

İşte yapabildiğimizi. (K-61)

Hocam, çok miktarda konteyner isteyeceksiniz. Beş tane olsa. (K-61)

Hocam, beş de olasa, on da olsa, bize oraya kent kuracak. Hiç çadırla uğraşmıyacağız. Çakilla döşeyeceğiz, birbirine bağılıyacağız. (K-80)

Karşılama noktasını gösteremedim size. (K-61)

Bu bizim Çorum Müzesi örneğı. (K-62)

Çok güzel bu. (K-03)

Bu böyle bir çocuk şenliği yaptık. TEGEV'le çalıştık. Beş yüz öğrenciye, bir ay boyunca eğitim verdik. Böyle bir şenlik yaptık müzede. Atölyelerimiz, bunları gördünüz zaten, hızlı geçiyorum. İşte bunlar şenlikten örnekler. Yani hiçbir müze, insansız olmaz. Eğitimde göz ardı edilemez değil mi? (K-62)

Evet, çocuktan başlanır. Eğlenceler. (K-03)

İşte çuval yarışları, bizim çocukluğumuzda yaptıklarımız. Defile yaptık, bunları o zaman Sümevra Hanım tasarladı, bütün çocuklarla birlikte, şimdi il kültür müdürü oldu. O zaman, o çalıştı bunları. (K-62)

Hepiniz aynı kafadaymışsınız. (K-03)

Tabi, tabi, birlikte yaptık, bunları (K-62)

Bu atölyelerde çalışıyorlar. (K-61)

Hitit evi, buğday öğütülüyor. İşte komşu günü yaptık, evet bunları çağırdık. (K62)
A, Koyuncubaba'nın kapısı bu! (K-03) (K-01)

Evet, ben gittim gideli yaptırmadılar bunu, öyle duruyor. Bu da Elvan Çelebi'nin kapısı. O da kaldırıldı, hala yerine konulacak! (K-62)

Bakın o komşulara anlattık müze nedir, ne iş yapar, gezdirdik, bakın o günümüz. (K-62)

Ve bunu Çorumlulara yapman, anlatman büyük başarı Hocam yani! (K-01)

Anam komşu günü! (K-02)

Bunu biz, bütün müze personeli hazırladı, bu şeyleri. Kimisi eşine yaptırdı, kimisi şey yaptı, evde yaptırıp getirdi. (K-62)

İşte ne kadar izlenim kaldı, onlardan. (K-63)

İmza günlerimiz var. Buket Uzuner'i çağırdık. Kitabında, anlattığı müze müdürü de benim. (K-62)

Evet, "Defne Kaman'ın Macereleri", Siz misiniz? (Şaşıyor) Daha yeni okudum. (Gülüyor) (K-02)

Evet, bunları nerden şey yaptık. Almanya'da Aden açık hava müzesi vardı. Biz Avrupa Birliği projesi kapsamında buraya gittik gezdik. Beş uzmanla birlikte, aynı atölyeler işte var. Almanya'da Açık Hava Müzesi olarak. Fırça atölyesi kullanmışları biz bunu farklı yaptık. (K-62)

Bakın Ortaköy'den çektiğim fotoğraf bunlar. Değirmen var Ortaköy'de, hala kullanıyorlar. (K-62)

Rüzgâr, ne ile dönüyor? (K-03)

Şey, suyla, su değirmeni. Ortaköy'de halen çalışıyor. Üç yıl önce çektiğim fotoğraflar. Bunun da videosu var ama videoyu çalıştıramadık. (K-62)

Çok teşekkürler, elinize sağlık. (K-01) (K-02) (K-03)

18'inde gelecek grubu daha kararlaştırmadık, bu arkadaşlar karar verecek. (K-80 - 7.02.2020)

_

En önemli şey Şapınuva'nın kazı alanından ören yeri olması lazım. Ziyaret edilebilmesi için. (K-02)

Yürüyüş yolu falan önemli değil ama parasını verip insan gezebilmeli, bilgi alabilmeli. (K-01)

Biz zaten bir hareket başlatacağız. (K-01)

Çünkü Aygül Hocamız, orayı keşfeden ve kazın otuz senedir, kendi o yaşında bize çamur, yağmur demeden, gece on ikiye kadar bizle ilgilendi. Ankara'dan geldi bizim için, anlattı. O insan hayatını adanmış ve üzmüşler kadıncağızı.

Üzüntüden hani istediklerini alamadılar diye, tek gözünü kaybetmiş artık. Sıkıntidan, stresten. Kadın nasıl anlatıyor, çocuğu çünkü o. (K-02)

Bu çok özel bir şey, bir antik kenti bulmuş ve hala o kazıyor, bu çok özel bir şey. (K-03)

Böyle değerli insanlarımız, bürokrasinin üzmesi, çok üzücü, ah bizim bürokrasi, siyaset. (K-02)

Bir de biz de kartlarımızı vereceğiz, bizim de simgemiz ikiz ikonlar. Biz de bunu kullanıyoruz. Ashında inanılmaz bir şey, yabancı için düşündüğünüzde. Hitit'in iki tane başkenti burda. Hattuşa'sıyla, Şapinuva'sıyla inanılmaz bir tarih tabi. (K-02)

Eski misafirler yok tabi, eski Amerikalı, eski Avrupalı misafirler yok tabi. Gelen Avrupalı'ya İstanbul, Efes ve Antalya yapıyoruz, başka yer yok. Avrupalı bile artık para harcamak istemiyor yani. Bir bizim bu devam eden Suriye politikamız yüzünden, Amerika işlerini çekmiş durumda, turistleri iyiydi yani, dağ taş dolaştırırdık. (K-02)

Araplar var. (K-41)

Arap isitilası altındayız. Ha, evet esnaf kazanıyor mu? Kazanıyor, Araptan. Herkes, yani otelcisi, taşımacısı, rehberi, restoranı işte herkes kazanıyor. Ama bu mıydı asıl olması gereken? Şu an da ama bıkmış durumdalar. (K-02 - 8.02.2020)

_

Peki Sizce Şapinuva ziyeret edilmeye değer bir yer mi? (K-80)

Kesinlikle! (K-02)(K-03)

Şu haliyle değil! (K-01)

Değil! (K-02)

Ha, evet, bu haliyle değil!(K-03)

Önemli bir değil mi? (K-80)

Deli misin? Çok önemli bir değer! (K-03)

O çatı örtüsünü çok kut inkanlarla yapmışlar. Oraya şık, daha böyle transparan bir (düşünüyor) (K-01)

Gecekondu gibi duruyor. (K-03)

Evet. Oraya 15-20 lira verip giren insan biz buraya niye 15-20 lira verdik de diyebilir (bu haliyle), onun için iyi bir Wellcome Center, orda doyurmak o insanları (bilgiyle), ondan sonra, anladıktan sonra (düşünüyor) (K-01)

Ve görsel, Çatal Höyük'te ki gibi bile yani, ilk girişte. (K-03)

Gibi. (K-01)

O bir tek ev yapmış, şey var. (K-03)

Şu resme bak, bak insanlar Truva yapmış, giydirin, hiçbirşey yapmamış. Giydirmeye firması ne vardı. (K-01)

İlk giriyorsun, birkaç obje, duvarda resimler, televizyondan izliyorsun. (K-03)

Çığır açarsın. Bak bu otelin bile (Armina Otel) cephesini A Binasına, B Binasına (Şapinuva) benzetip yaptığını düşünsene. Süper olur. (K-01)

Ben onu hep ören yerlerinde hayal etmişimdir. Yani Efes'in bir bölümü, Şapinuva'yı. (K-02)

Anında ürün farklılaştırmış oluyorsun. Tartışmasız, öbürü "Bende yapıyım der" ama yapınca da taklit olduğu çok belli olur. (K-01 - 8.02.2020)

_

Şapinuva'nın daha bir finansörü yok! (K-80)

Hocam, senin bir kere Şapinuva'yı anlatacak kitapçığın İngilizcesi olacak. O bir web sitesi haline gelecek. Can, böyle alıcı noktalar paylaşılacak. Onu dünyaya yayacağız. Yayacağız ki, insanlar bi bilsin, önce ne var orda. Ondan sonra diyeceksin ki, buraya kazı ortağı arıyor. Sonra sen susacaksın, aradan çekileceksin. Bunu duyan, akli fikri yerinde olan insanlar, "A, kazı", "Nerde?", Şapinuva'da. 150 yıl başkentlik yapmış. (K-01)

Şimdi bana şeyi öğret İzzet, ben bunlara ne diyeceğim. Bu üçüne? (K-03)

Onlara, Çorum'da Hititoloji kongresi olduğu söyleceksin, biliyor musunuz? Gelmek ve katılmak istiyor musunuz? (K-80 - 9.02.2020)

_

Bu arada Şapinuva ziyaret açılışın ?hejteki açıldı instagramda. (K-01) Tamam. (K-60)

Yavaş yavaş ?post yapmaya başlayabiliriz. Öğrencileri teşvik edebiliriz.(K-01)

Bizde haber gibi yayınlarız, şu kadar link geldi diye.(K-60)

Ha, bunu koordine edelim.(K-01)

Onu nasıl bulacağım ben?(K-02)

Aşağıdan büyütece bas, "Şapinuva ziyaret açılışın" yaz, bitişik, hatta "Şapinuvazi" yazsan bile o çıkar, karşına. Bu heyecanladır beni. (K-01 - 9.02.2020)

Plan yaparken bu düşüncelerimizi de söyleyelim diye düşündük, o yüzden bunları anlatıyoruz. (K-61)

Biz atölyeleri bir gösterelim dedi de Hocam, onları şeydeceğiz. (K-62)

Eğitim Atölyeleri üzerine öneriler.

_

Biraz Şapinuva'nın çalışılması gerekiyor. (K-02)

Şapinuva çok önemli. Şapinuva'yı ören yeri yapabilirsek. (K-60)

Gazetecilere yapsaydın daha iyiydi. (K-01)

Slowcity falan.(K-03)

_

... Görmediğiniz yerleri göstermiş oldum sizlere. (K-80)

Evet, birşeyler yapmamız lazım. Şapinuva çok önemli, Aygül Hoca ile tanışmış olmak bile bizim için başlı başına bir değer yani. (K-02)

İnşallah biz sana faydalı oluruz, inşallah. (K-02)

Oldunuz, teşekkür ediyorum. (K-80)

Daha dur, (K-01) yazmaya devam ediyor, program yapıyor, boşuna başkan yapmadık onu. (K-02)

Oranın açılması lazım, en acileyetiniz bu. En aciliyeti Şapinuva'nın açılması. (K-02)

Şapinuva'nın şu an yolu iyi mi? (K-18)

Yol idare eder bir şekilde ama ordaki tek sıkıntımız... (K-80)

Yol iyi, iyi. (K-02)

21 Şubat Temasını Şapinuva ziyaret açılışın olarak belirledim. (K-01)

Gayet güzel, şeylerimizde paylaşırız. (K-02)

Semih'i çağırtaım İstanbul'a Şapinuva'yı anlatsın. (K-01)

Aa, çok iyi olur. Bize Şapinuva'yı anlatabilir mi acaba? (K-02)

Gelebilir mi? (K-01)

Önder Hoca gelebilir. Semih gelebilir. (K-02)

Gelebilir Önder Hoca. Bu arada aklınızda bulunsun, Önder Hoca, Kültepeci. (K-80)

Aa. O da çok mühim. Bir ara Önder Hoca'da Kültepe'yi anlatsın bize, o zaman. (K-02 – 10.02.2020)

_

...Şapinuva ziyarete açılsın! Bu şart. Bunun için çok geniş ciddi bir destek sağlayabiliriz. Yani ben kendi şahsım adıma beni sağlamaya çalışırım ama biz bir kişi değiliz, biz seksen kişiyiz, artı bizim mensubu olduğumuz Turist Rehberliği Birliği ve Odalarımız var. Mesela Xxxxx (K-03) Hanım İzmir Rehberler Odası'nın Yönetim Kurulu Üyesi, Xxxxx (K-02) Hanım bizim derneğimizin sicil kurulu başkanı... (K-01 - 10.02.2020).

... Hattuşa'yı zaten tanıyorlar. Biliniyor, Alaca Höyük biliniyor; Şapinuva'yı da buna dâhil edersek. "Nasıl açılmamış?" ben hayret ettim Başkanım orası. "Nasıl açılmamış?" hayret ettim. Biz bütün görüşlerimizi... 4600 tablet! Tabletlerde inanılmaz bilgiler var. İnanılmaz kaynaklar ve bunu okuyabilen hocamız şuanda hayatta, Allah uzun ömür versin, ne kadar daha yaşar! (K-01 - 10.02.2020).

... Tabi, ya buranın çok zengin dini bir alt yapısı da var. Zengin bir tarihi var. Yedi bin sene dediniz. Bir başkent var orada ve daha ören yeri statüsü yok. Bir kabul merkezi yok. Para verip girelim. (K-01)

Evet. (K-02 – 10.02.2020)

... Başkanım 21 Şubat Dünya Rehberler Günü, biz kendi üyelerimiz arasında "Şapinuva Ziyarete Açılsın" kampanyasının ilk adımlarını atacağız. 18 Mart'ta da Aygül Hocamızı. .. (K-01)

Bu kararı kim veriyor? (K-15)

Kültür ve Turizm Bakanlığı veriyor. (K-01)

Yani şu an bizim talebimiz olmadığı için mi vermiyor? Yoksa, bizim altyapımız mı yetersiz? (K-15)

Hiyerarşi ... (K-02) (K-03)

Standartı mı var? İşte bir ören yeri olması için, şunlar, şunlar lazımdır. Biz onu mu karşılamıyoruz? Yoksa siyasi iradeye, belediyeye böyle bir talepte mi bulunmadı? Sorun ne yani?(K-15)

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın konun ciddiyetinden haberdar olduğunu zannetmiyorum ben. Çünkü buluntular tamamen tablet. Tabletleri, tablet şey değil ki, hani bir bina değil; bir saray binası değil gösteresin? Ama orada biraz daha kazılar devam ederse, çok kurban alanı var; inanılmaz kıymetli. Örneği yok, benim bildiğim başka örnek yok! (K-01 – 10.02.2020)

_

*... * Şapinuva, "nua" yeni diye kullanıyorlar, "şapel" küçük kilise, yeni şehir, yeni inanç yeri gibi anlama gelebilir (K-01), (K-61)*

_

Şimdi turizm camiasının rehberlerinin olduğu bir kanal var. Sabihi, yazarı Barış Bey'dir. Onu da takip edebilirsiniz, çünkü buranın bir özeti ve yazısı çıkacak. Bütün rehberler okur bunu.

<http://www.rehbergundemi.com/tktcden-sapinuva-ziyarete-acilsin-kampanyasi/>
(K-2 - 7.02.2020)

6.1.2. Ortaköy Şapinuva Kazı Evi

Ortaköy kazısında çalışmak için gelenlerin kaldığı bir kazı evi bulunmaktadır. Bu kazı oldukça yetersizdir. Birinci ve ikinci grup kış döneminde geldikleri için kazı evine uğramamışlardır. Üçüncü grup kazı evine uğranmıştır. Bu katılımcılar kazı evinin çok yetersiz ve imkânlarının kısıtlı olduğunu belirtmişlerdir. Bu grup ilk gelişlerinde çay – kahve içmek için, ikinci gelişlerinde öğle yemeği almak için kazı evini ziyaret etmişlerdir. Ortaköy’de yemek alınabilecek bir mekân bulunmamaktadır. Bu konunun acilen çözülmesi gerekmektedir.

Siz kazı zamanı gelmediniz değil mi Hocam, bu sene? (K-63)

Yok, gelmedim. Kısmet olursa bu sene gelirim. Bu üçüncü gelişim herhalde. Geçen sene nisanda Rekreasyon Kongresi'nde geldim, ondan sonra da bir de sizinle gelmiştim, bir de bu. (K-80)

Hasan Bey, Hürrem Hoca ve eşiyle. (K-63)

Böyle geldiğinizde sanki birileri kazı yapmış gibi geliyor ama kazı zamanı gelince daha çok işin içinde oluyorsunuz daha net, bazı şeyleri çok daha net gösterebiliyorsunuz. Misafir edebiliyoruz. Böyle şansımız oluyor. (K-63)

Bakalım, kısmet denk gelirse, kazı zamanın da ziyaret ederiz sizi. (K-80)

Depodaki, bizde olan malzemeleri bire bir görme şansınız olabiliyor. (K-63)

Onlar burda mı? (K-80)

İşte etüdlük malzemelerimiz depoda ya da kazıdan çıkan herhangi bir malzemeyi gösterebiliyoruz, daha teslim etmediğimiz. Daha belirgin oluyor o zaman. Burda dışarılarda özellikle yemek yemek zor, gelen gruba, ne kadar şeyse, evde yemek verebiliyoruz. Çaydır, börektir, kektir, burda çalışan bizim aşçılarımız var. (K-63)

Onlar, burda oturanlardan değil mi? (K-80)

Aynen, bizim bütün işçilerimiz, hepsi Ortaköy'de oturuyor. Hem arazide çalışan hem evde çalışan işçilerimiz Ortaköy'de oturuyor, çünkü onlar sadece çalışma ücretini verebiliyoruz, asgari ücret seviyesinde, diğer şeylerini işte yatmalarını, herhangi bir şekilde karşılayamıyoruz. (K-63)

Kazıya katılanlar ücretlerini kimden alıyor. (K-80)

Kazıya katılan? (K-63)

Kazıya katılan, kazı heyetinde olanlar var ya. (K-80)

Yok, onların hiçbiri ücret almıyor. (K-63)

Masraflarını kendileri karşılıyor yani. (K-80)

Kendileri karşılıyor, eğer ki işte farklı bir işlem yapılıyorsa, şirket üzerinden, şirkete belirli bir para ödeniyor. Ama onun dışında arkeometri olsun, arkeolojik olsun ya da argeometri olsun, metal çalışan olsun, tablet çalışan olsun, geldikleri zaman herşey kendine ait. (K-63)

Herşey kendilerine ait, siz hiçbir şeyine karışmıyorsunuz. (K-80)

Tabii. Yani kazı evinde yiyip içiyor tabii ki, misafirimiz oluyor aynı zamanda, çalışma imkânı sağlıyoruz. O kendisi getiriyor malzemelerini, neyin üzerinde çalışacaksa, onun üzerinde çalışıyor. Kazancı da işte, malzeme oluyor. O, çok kıymetli zaten arkeoloji de, ilk elden malzeme bulmak çok önemli. Dünyalar da verseniz onu elde edemiyorsunuz! Sıfır malzeme dedikleri. O, şu olabilir, Hoca ile konuşulabilir, malzemenin üzerinden projeler yapılabilir. Birde şey veriyoruz biz, restoratörlere veriyor biz, işte profesyonel arkeolog gelirse onlara veriyoruz. (K-63)

Amatör arkeolog mu var? (K-01)

Yani, öğrenci olmayan, o şekilde çalışan, çizim yapabiliyor, daha farklı çalışıyorlar. Yani geliyorlar buraya, bizde onlara ücret ödüyoruz. Maaş gibi ama öğrencilere hiçbir şekilde ücret, belirli ölçülerde veriyoruz, daha küçük bir ücret. Zaten tamamıyla ona döndü herşey, mezun arkeologlara döndü, onlar geliyorlar, kazıda çalışıyorlar, belirli bir ücret alıyorlar ve restoratörlerde aynı. (K-63)

Sözleşmeli mi? (K-01)

Yok, sözleşmeli değil, sadece kazı süresince geliyorlar, işte kaç ay çalışıyor, üç ay, üç ay çalışıyor, gidiyor. Şu an 12 aylık kazılar var, belki biliyorsunuzdur. 12 aylık kazılarda, sözleşmeli çalışıyorlar. (K- 63)

Gördünüz mü bizim logomuzu? (K-01)

Nasıl hocam fikir? (K-03)

Üçüncüsü rehber oluyor, o, kaçak (gülüyor) (K-01)

Ve hepsi dişi hocam gördüğünüz gibi evet. (Gülüyor) Erkekleri attık. (K-01)

Yeni bir idol üretmişler! Güzel olmuş ama. (K-63)

2023 içinde, çıkan şeylerden düşünebiliriz aslında. Var mı çıkanların görsellerinden. (K-01)

Şeyde vardı, Belediye başkanın odasında. (K-02)

İşte o bizim Şapinuva'nın amblemi. (K-61)

Oraya (Şapinuva'ya) bir karşılama merkezi yaptırmak için hukuki bir engel var mı? (K-01)

Yok, hukuki bir engel yok! Parasal olarak sıkıntı var. (K-61)

Ne kadar tutuyor maliyeti? (K-01)

İki buçuk milyon lira. (K-63)

Kazı alanı olduğu için hala, yüzey üzerine çelik konstrüksiyon yapıyorlar. (K-80)

Yav, nihayetinde o ölçekte bir yer gerekiyor. (K-01)

Bizim hem giriş, hem de o alanların üstünü kapatacak birşeye ihtiyacımız var, kerpiçler falan. (K-80)

Tabii, olmaz öyle, oraya insan getirilmez şu anda. (K-01)

Evet, kar atıştırıp duruyor ama ılık hava. (K-80)

Yürüyecekler, fikirlerini değiştirdiler. (K-62)

Yürüyecekler mi? (K-80)

Valla yürüyecekler, şey öyle dedi. (K-62)

Hoca, bakkala gidecek galiba, öyle gözükiyor, markete gider oturur. (K-62)(K-63 - 7.02.2020)

6.1.3. İncesu Kanyonu

Birinci ve üçüncü grup tarafından ziyaret edilmiştir. Girişte kontrol olmaması rehberler tarafından çok büyük bir eksiklik olarak belirtilmiştir. Girişte bulunan yerde karşılama birimi, kafeterya/ restoran, lavabo ve tuvalet yapılmalıdır. Girenler kontrol edilmeli ve uyarılmalıdır. Yürüyüş yolu sürekli kontrol edilmeli, çelik ağıdaki ve tahtalardaki bozulmalar onarılmalıdır. Bilgilendirme levhalarındaki çeviri hataları düzeltilmelidir.

Ortaköy İlçesi Halk Kütüphanesi:

Çay içmek için duruldu. Burası böyleyse 1500 metre nasıldır? (K-02)

Kar lastiğimiz var değil mi? (K-61)

Arkadaşlar, benim bir fikrim var, İncesu'ya gitmeyelim. Fikrim bu, yolumuz uzun ve hava belli, Aygül Hoca'nın sunumunu dinleyelim, izleyelim. O zaten, soru sormadık daha, yakalamışız, bir sömürelim yani. (K-03)

Benim de şöyle bir tavsiyem var ama gelmişken İncesu'yu yürümeseniz de, birazcık gidin, vadiyi bir görün. (K-60)

Burdan 5 km değil mi? (K-02)

Yok, bir km. (K-60)

Şöyle girişini bir görebiliriz. Oyalanmayalım. (K-02)

Hemen gideriz, görürüz, Hocamı da sunumu, şimdi İzzet Hocamla da yolda konuştuk, sunumu burda mı, yoksa akşam otelde mi? (K-60)

Ya, nasıl isterseniz, orda yapalım bence. (K-80)

Hocamın yorgunluğuna şeyliğini sordunuz mu? (K-02)

Kanyonun rakımı kaç? (K-01)

400 metre. Kar yok orada.(K-80)

1500 nerden çıktı? (K-01)

Dönüşteki geçit var ya, orası. (K-80)

Neyse, bir kilometreymiş. (K-02)(K-60 - 07.02.2020)

_

Yani İncesu Kanyonu'na gireceklerse, oraya birisi konulacak. Hocam, şeye girişte İncesu Kanyonu'na girişte baret ve yelek verilmesi gerekiyor. Mecbur! (K-1) ve (K-3)

Çünkü oraya zaten yazılmış, taş düşebilir diye yazılmış. Board yanlış, İngilizcesi, üşüdüğüm için fotoğrafını da çekmeyi akıl edemedim. (K-01)

Evet, evet, board yanlış, İngilizcesi! (K-03)

Tamamen, google translate'ten çevirme var. (K-01)

Yollarda çok karşılaşıyoruz bu tarz şeylerle. (K-02)

Ama özel idare yazmış herhalde. (K-62)

İngilizce bilen adam mı yok, sanki bu memlekette, üniversiteye gel, sor! Ver yazıyı, beş dakika da versinler yani.(K-02)

Yelek değil belki ama baret şart. (K-01)

Yelekte şart! (K-03)

Fethiye'de kanyonda biz öyle dolaşıyoruz! (K-02)

O kanyona şart, olmalı, saygınlığını arttırır. Güven verir. Welcome center'da yapılırsa, yapılmasının şeyi bile yeter, sözü çıksın, o bile yeter. (K-01)

Yazın orası çok sıcak, kışında sıcaklık farkı çok fazla, dolayısıyla kayalar yarıyor. (K-60)

Hem bu şekilde ziyaretçiyi de takip etme şansı olur, kaç kişinin geldiği de takip edilebilir. (K-01 - 08.02.2020)

_

Şapınuva'yı ören yerine çevirmenin şeyi nedir, bürokrasi işleri? (K-02)

Bir kazı alanını ören yerine çevirmek nedir? Nasıl yapılır? (K-03)

Biz bakanlığa dosyayı sunduk ama dosya nereye gitti bilmiyoruz. Öğreniriz. Ondan sonra bakan yardımcısı geldi, Aydıçık'a, pardon cumhurbaşkanının şeyi geldi, ona da sunduk. Gittik, o dönemde ben şube müdürüydüm, Ömer Bey gitti işte, gitti adamcağız o soğukta dışarı da bekledi, bekledi, sırf o dosyayı sunmak için. Sundu, ona verdi, ne oldu bilmiyorum. Sonra ben, bakana projeyi, il müdürleri toplantısı oldu, 81 il müdürü gitti orda sunum yaptı. Bir hafta içinde, mesaj geldi, hemen hazırlandık, yeni destinasyon alanları oluşturulması için planlama. (K-60 – 07.02.2020)

_

Xxxx (K-03)'in söyleyeceği herşeye ben katılıyor olacağım onun için ben müdahale etmeyeyim. (K-01)

İncesu Kanyonu, ben grubumu oraya sokmam! (K-03)

Neden sokmazsınız? (K-80)

Güvenlik hiç yok!

Ve gördük orda! (K-02)

Baret lazım. Yelek lazım (Can yeleği) ama yürüyüş yolları da hep bakımlı olması lazım. Önceden birinin bakıp tekrar gelmesi, "Okey gidebilirsiniz" demesi lazım, tekrar gitmemiz lazım. (K-03)

Risk faktörü çok fazla diyorsunuz. (K-80)

Risk faktörü çok fazla, Kybele Kabartması çok tahrip edilmiş. (K-03)

Kaş yapıyım derken, göz çıkarma bu... (K-01)

Kanyonu yürüyor olmakla alakalı çok keyifli! Ama Kybele'yi göreceğimle alakalı hiçbir şey yok! (K-80)

Ona ayrıca geleceğiz. Kybele'siz olarak düşünürsek? (K-80)

Kybele'siz olarak düşünsen de aynı. Yani Kybele için yürünmez orası! Kanyon için yürülür orası. Ama bu şekilde değil. Yani. (K-03)

Neler yapmamız lazım? (K-80)

Güvenliği mutlaka sağlamanız lazım. (K-03) Başka, güvenlikten başka? (K-80) (Düşünüyor) (K-03)

Yeterli bence, güvenlikten başka sorun yok ki, orada, doğa harikası bir yer orası. (K-01) Evet, yani. (K-03)

Ulaştığın yerde, mesela Kybele'nin etrafına, hemen bir iki oturma yeri ya da... (K-02)

Öncesinde var oturma yerleri ama biz durmadık (hava çok soğuktu ve kar yapıyordu), siz görmediniz. (K-80)

Öncesinde olsa bile, vardığın yerde oturmak, dinlenmek istiyorsun. O kadar yol yürüdükten sonra. Tabela çok kötü (Kybele Tabelası). İngilizce, nasıl İngilizce o, ya! (gülüyor) (K-03)

Fiyasko! (K-80)

Girişte ki de öyleydi, şey, kabartmanın ordaki de öyleydi. (K-03)

Hangi gruplar ya da milliyetler için uygun olabilir orası? (K-80)

Tüm dünya için uygun orası. (K-03)

Tüm dünya, herkes için uygun orası. (K-02)

O kadar ucuz ki artık tridi ile organ yapıyor artık üç boyutlu yazıcı ile. (K-01)

Onun bütün halini görmeli. Yani bu Şapinuva'da da yapılabilir. Her yerde yapılabilir. (K-03)

Şapinuva'yı tekrar inşa edemezler ama Ortaköy'ü Şapinuva haline getirebilirler. (K-01)

Mesela, yani. (K-02)

Anladım. (K-80 - 8.02.2020)

_

... İncesu Kanyonu'nda tabelalardaki İngilizceyi görerseniz, ağlarsınız. (K-01)

Güldük biraz! (K-02)

Yani, niye ağlayalım, güleriz. Gülmek varken, ağlamak niye? (K-15)

Başkanım kanyonla ilgili de destek istiyoruz sizden. (K-01 – 10.02.2020)

_

Birde İngilizceyi düzeltirlerse daha iyi olur. (K-01)

Biz yaparız olmazsa, belediye olarak falan gideriz. (K-15)

Çok teşekkür ederiz, sağ olun. (K-01 – 10.02.2020)

6.1.4. Kybele Kabartması

Kybele kabartması neredeyse tamamen tahrip edilmiş durumdadır. Kabartma olduğu bile anlaşılamamaktadır. Katılımcılar, kanyona bu kabartma için grubu getirmenin çok gereksiz olduğu ifade etmişlerdir. İnsanlar bu kadar yol yürüdükten sonra gördükleri manzara korkunç durumdadır. Kabartma yanındaki bilgilendirme panosu bile tahrip edilmiş ve bakımsız durumdadır. Kabartmanın aslının nasıl olduğunu gösteren bir bilgilendirme panosu ve buraya kadar gelen insanların oturup dinlenebilmeleri için oturma yerleri yapılmalıdır. Bu alanın daha fazla tahrip edilmesini önlemek için acilen korumaya alınması gerekmektedir.

Müşterim merak etmiş, nedir bu diye, açıklamamı istiyorlar, şimdi onu yazıyorum. (K-02 - 8.02.2020)

_

Bak, İsviçre'den kayaya oyulmuş bir şey, muhtemelen o Kybele böyle görünüyor, bak. Nasıl açıklayacağım ben, "Ne oldu, buna?" dediklerinde. Omuzunda altın, burnunda, karnında altın vardı da, patlattılar mı diyeceğim! (K-01)

Ben o fotoğrafları koydum (sosyal hesabına, instagram veya twitter), Kybele'nin altına gelen yorum. (K- 02)

Ne diyorlar? (K-80)

Okuyorum, "Bu rölyefçamız, niye kaybetmiş rölyefliğini acep?" (Gülüyor). Sonra, eşimde demiş ki, M.Ö. , teyze 2.200 yaşında" demiş. Biri daha bir şey yazmıştı, hani, çok şey olduğunu, anlaşılmadığını, "Kadın mı? Kocasını mı?" (K-02)

Eski hali nasıl görüyordu, belki oraya bir görsel konulabilir. (K-03)

Yenisi ya da benzeri yapsalar, insanlar gider mi oraya? (K-80)

Yunanistan'da acropolisten çalınan parçalar İngiltere'de, bazıları. O kısımları, tridi basıcıyla, şeffaf olarak basmışlar, eksik yerleri tamamlamışlar. Oraya da demişler ki, "Bu parça çalınmıştır, İngiltere'dedir." (K-01)

Aynen. (K-02)

"Bu parça çalınmıştır, British Museum'dadır." Şeffaf. (K-01)

Moskova'nın en önemli müzesi, Puşkin Müzesi, deli para kazanıyor o müze, acayip müşteri çekiyor. Hiçbir orijinal bir şey yok içeride, Truva Hazinesi dışında. Bütün o heykeller, plastik, kopya, şey, mermer tozundan yani. (K-02)

Dubai'de bütün müzelerin kopyalarını yaptılar. (K-03)

Ha, mesela (K-02)

British Museum'un bire bir benzerini yaptılar. (K-03-08.02.2020)

_

O, kanyona sokar mıyım, görecekte orda onu, "Ne olmuş buna" dediğinde ne deyim ben? (K-01)

Kendisi yapıyor. İncesuyu yağmalayan onlar. (K-60)

Hadi buyur.(K-02)

Direk muhtar söyledi orda, "Omzunda altın var, burnunda altın var, patlattılar", nerden biliyon sen öyle burnunda altın olduğunu. (K-01 - 9.02.2020)

6.2. Alaca Höyük

Alaca Höyük'te bulunan Ören Yeri, Müze ve Hitit Barajı yaklaşık bir günlük bir olarak planabilir. Müze ve Ören Yeri girişinde bulunan kabul yeri oldukça küçüktür. Girişte kafeterya bulunmamaktadır. Gelen misafirlerin yemek yiyebilecekleri ve dinlenebilecekleri yerler yapılmalıdır.

Burdaki baraja gidiyoruz değil mi? (K-01)

Şimdi baraja çıkmayabiliriz, kar varsa, hiç uğraşmayalım. Ben resimlerini gösteririm size, ben de görselleri var. Müzeyi görelim, ören yerinde yeni yapılan yerlere şöyle bakıp çıkalım. (K-80)

Sonra ne kalıyor? (K-01)

Direk Hattuşa'ya gideceğiz, buradan, başka bir şey yok. (K-80)

Yemekte orda? (K-01)

Yemek orda. (K-80)

Sonra bitiyor, değil mi? (K-01)

Evet. Orda tesislere bakalım isterseniz. Aşıkoğlu'na, bir de Başkale, Demiralın Otel miydi, ona bakalım isterseniz. Son durumlarını bir görün. Çünkü grup olarak geldiğinizde başka bir yeriniz yok, olmayacak açıkçası. Başka öyle görmek istediğiniz bir yer varsa onlara bakabiliriz, orda. (K-80)

Şimdi o, az önce niye yavaş gidiyordu, şimdi niye hızlı gidiyor? (K-01)

Ya, onun ayarı yok zaten, biz de onu konuşuyoruz. (K-02)

Bak burada mola yeri yok, tuvalet yeri yok! Farkında mısın? (K-01)

Alaca Höyük'te var. (K-03)

İşte o yerler ayağa kalkarsa, içlerine koydurtacağız. Alaca Höyük'teki gibi mekânlar. Siz çok rahat bir şekilde gelebileceksiniz. (Hava çok soğuk, yolda ve etrafta kar var.)(K-80 - 9.02.2020)

6.2.1. Alaca Höyük Ören Yeri

Cumhuriyet dönemi yapılmaya başlanan ilk milli kazılardan birisidir. 1935 yılından beri aralıklarla olsa kazı devam etmektedir. İlk yıllarda bulunan Hatti Kral mezarlarında ortaya çıkarılan eserler Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Hitit Güneş Kursu olarak isimlendirilen eser birçok kuruluş tarafından logo olarak kullanılmıştır. Bu eserler çok önemli olup benzerleri Anadolu'da hala bulunamamıştır. Kazı alanında oluşturulan yürüyüş yolları ve bilgilendirme panoları diğer yerlere göre oldukça iyi durumdadır. Son dönemde yapılan tespitler, ören yerinin köye doğru devam ettiği düşünülmektedir. Yeni dönemlerde yapılacak çalışmalar ve düzenlemelerle daha çok ziyaretçi çekecektir.

Bak Şapınuva 63 kilometre diyor, gördün mü? (K-02)

Bakın yürüyüş yollarımızın işaretleri. (K-80)

Engelli yürüyüş yolu da varmış. (K-02)

Çok güzel. (K-03)

Arkadaşlar giyinelim. (K-01)

Kulağımı çekip niye taşa vurursun? (K-01)

Niye vuruyoruz? (K-80)

Yeraltı Tanrısı'na "Aman bizi koru" diye! (K-01)

Niye ağaca vuruyorsun? (K-01)

Niye vuruyoruz? (K-80)

Ağaca, güzelliğe; güzellikler Gök Tanrı'dan, kötülükleri Yer Tanrısı'ndan korumasını diliyorsun. Bu İrlandalılarda da öyle. (K-01)

Oo! Çok soğuk. Dur bakalım tuvalete gireceğiz, dur. Kokartı yanıma almama gerek var mı? (K-01)

Bilmiyorum, alın isterseniz, daha iyi olur! (K-80)

Sadece yeni çıkan yerlere bir bakalım. (K-80)

Burda iki yıldır kazı yok zaten ya. Poterni görmüşler mi? (K-60)

Poterni görmemişlerdir. Onu bilmiyorlar. (K-80)

Müze'yi ve ören yerini zaten biliyorsunuz. (K-60)

Xxx (K-02) şey olacak, biz değil, şöyle çıt çıt. (K-03)

Maden Atölyesini görmedik dediniz. Kral mezarlarının canlandırmasını görmedik dediniz. Poterni görmedik dediniz (K-80)

Tamam, o zaman hızlıca şeyden girelim (K-60)

Bu sergiler ne zaman değişecek (K-80)

Hangi sergiler? (K-60)

Mesela, o maden atölyesinden çıkanlar sergilenmiyor galiba, var mı? (K-80)

Şu an sergilenmez, kazı hocası yok ya. Yeni kazı hocası gelecek. (K-60)

Biz burdan direk Hattuşa'ya geçeceğiz değil mi? (K-80)

Evet, Boğazkale'ye gideriz, direk yemeğe geçeriz. Dulkadiroğullarına, ısırık azıcık.(K-60)

Ordan da müze'yi son bir görürler, ordan şeye geçerler. (K-80)

Bunlar çok yanlış taşlar (müze yoluna döşenmiş cilalanmış siyah mermeler, şerit halinde döşenmiş) (yerlerde kar var, üzerinde yürünmüyor, herkes kaydı üzerinde, çok tehlikeli!) (K-80)

Taşlar ne dediniz? (K-60)

Taşlar kayıyor, bunlar uygun değil. Eğer değiştirecek olursanız lütfen şu siyah taş var ya, çok kaygan. Müdahale edin. (K-80)

Uzunca bir süre değişmeyecek herhalde. (K-60)

Ama yeni yapılacak olan yerlerde kullandırtmayın, en azından. Tırtıklı olması lazım. (K-80)

Tabi canım, onu hiç düşünmemişler ki, şimdi öyle döşüyoruz ya artık, ören yeri içinde de öyle döşeniyor. (K-60)

Ben havuz kenarlarında çok uğraştığım için onlarla, hiç bir şey bulamıyorsan. (K-80)

Alaca'yı geçtiniz gittiniz Hocam, tekrar hepinizin vaktini almamak için geri döndürmedim ben. (K-02)

Keşke döndürseydiniz. (K-60)

Yok, hayır. (K-02)

Biz Hüseyin Gazi'ye uğrayalım ondan sonra Alaca'ya gidelim diye düşündük. (K-60)

Ama yol üstündeydik. (K-02)

Ziyareti bitirelim rahat rahat oturalım dedik. Hatta ben İzzet Hocama da öyle söylemiştim. (K-60)

Biraz şey oldu, o yüzden döndürmedim. Kimsenin vaktini almamak için. (K-02)

Keşke döndürseydiniz. (K-60)

Olsun, önemli değil. Bekliyordu abla'lar ama sorun değil. (K-02)

Geçin bir fotoğrafınız çekeyim. (K-80)

Üzuldüm şimdi yaa. (K-60)

Biz rehberler bir yeri geçiyorsak, geri dönmeyiz! İlk önce rota üstündekileri yaparız, öyle gideriz.(K-02)

Bende rahat rahat otururuz, çay kahve içeriz diye. (K-60)

Çok mutlu olurdu bizimkiler hakketen. (K-02)

Biz de çekinelim fotoğraf. (K-80)

Sonraki geldiğimde görürüm onları, sorun değil. Düğünden düğüne görüşüyoruz, nasıl olsa. Ankara'da. Severler ya onlar misafiri. (K-02)

Şurdan girelim isterseniz. (K-60)

Burda iki yıldır kazı yapılmıyor, değil mi Hocam? (K-80)

İki yıldır kazı yapılmıyor. Kazı hocası vefat etti, buraya gömdük zaten. Bu sene. (K-60)

Aykut Hoca, buraya gömüldü, yukarıdaki mezarlığa. (K-80)

Bu yaz yeniden başlayacak kazılar. O yüzden iki yıldır, hiçbir ilerleme yok. (K-60)

Hocayı buraya gömmüşler, Aykut Hocayı, kazı başkanını (K-02)

(Şifenslerde fotoğraf çekiniyorlar.)(K-2 - 9.02.2020)

_

Hocam görüyor mu? Uzun tur, kısa tur bak! (K-01) Evet, bu. (K-03)

Tabela yapacağı. (K-01)

*Bak, short kırmızı, long mavi. (K-03) ***(Öneri yapıyorlar, gezi planı için)*

Kral mezarları. (K-02)

Karda iyi yürüyorsunuz. (K-80)

Evet, böyle karda yürümeyi çok severim. Böyle heryeri bozasım geliyor. Bunları (Kral mezarlarını) gördüm ben daha önce. Bayağı yağmış buraya. (K-03)

Yürüyebiliyor musunuz? (K-80)

Evet. (K-02)

Düşsek, üçümüz birden düşeriz. (K-60) (K-01 ve K-02 ile beraber kola kola yürüyorlar kardan dolayı)

O, sarkıtlar oluşmuş. (K-80)

Şöyle geçelim isterseniz, içeriye. (K-60)

Birimiz girince hepimiz gireceğiz. (K-01)

Evet, ne yapalım. (K-80)

Bunu gördüğümü hatırlamıyorum! (K-03)

İçerisin kristalleşmiş, donmuş. Şurdan bakacağız. Şimdi normalde 13 tane mezardan bahsediliyor, ilk kazılarda. Daha sonra gördüğünüz gibi, birkaç tanesi uygulamaya alındı. Ancak, bizim çok tasvip ettiğimiz bir uygulama değil bu. Zaten Aykut Hoca'yla da çok tartışmıştık bu konuyu; e, ayrıntıya gireyim mi? (K-60)

Olur, bizim için sakıncası yok! (K-02)

Hatti Dönemi tabakasındayız, hemen üstümüz Hitit tabakası, yedi kültür tabakası siyoruz zaten; Frig, Roma, Selçuklu, Osmanlı diye devam ediyor yine. Hatti döneminden başlayarak. Ama buranın önemli özelliği, işte 1935'te ilk Türk Kazısı olarak başlatılan kazılardan bir tanesi ve bu mezarlar ilk bulunduğu, ölü hediyelerini biliyorsunuz, Ankara'daki hediyeler; dolayısıyla bir canlandırma yapıldı ve burası o şekilde geziliyor ama normalde burda böyle düz bir mezarlık alanı yok! İlk kazı çizimlerinde Mahmut Akok'un çizimlerinde göreceğiz. Hafif tabakalaşmış, araziye uyumlu bir mezar sistemi var aslında burda. (K-60)

İdoller, nerden çıkmıştı Hocam, idoller? (K-01)

İkiz idoller mi? (K-60)

O da buranın. (Gülüyor) (K-60)

Oraya gidelim, orda bir fotoğraf çekinelim. Bizim logomuzun. (K-01)

Şöyle tepeden çekinirsiniz. (K-60)

Terastan çekiniriz bol, bol. (K-80)
Tamam, oldu. (K-01)
Şimdi normalde burası şöyle gezilip, çıkılıyor. Ama ben şurdan kestirmeden çıkarıp sizi poteme götüreceğim. (K-60)
Mesela, bu mezarları görmedim hiç. (K-02)
Ben gördüm. (K-03)
İnsanların güzel ilgisini çekiyor, sadece yağışlı havalarda geldiğimiz zaman çamur oluyor. Aslında buraya çakıl mı döküyorlar, ya da başka bir malzeme mi. (K-80)
Aslında buraya indirmiyorlar, normalde. Yukarıdan baksın diyorlar ama sorun şu; bu içeriye nem yaptırıyor. Bu cam. Sağlıklı bir sistem değil o. (K-60)
Yanlış cam kullanıyorlar, işte Havva Hocalar, Patara'da İtalya'dan özel getirttiler o şeyi. (K-02)
Bizim hoşlanmadığımız diğer bir şey, çok simetrik yaptılar; mezarlar bu kadar simetrik değil. (K-60)
Orijinal değil yani, orijinale uygun değil. (K-80 - 9.02.2020)
Ah!. Ayağım takıldı atlarken. (K-60) (Duvardan geçerken yere düştü, yüz üstü karın üstüne düştü).
İyi misiniz? (K-02)
Yok, iyiyim! (K-60)
Hemen kalkma! (K-03)
Kar o kadar yumuşak ki, hiçbir şey olmadı! (Gülüyor) (K-60)
Ben dedim ki, başın döner. (K-02)
Yok, bir şey olmaz. (K-60)
Önceki gün de ben düştüm, Kybele'de. (K-02)
Siz nerde düştünüz? (K-60)
Ama Xxx (K-62)'nin kucaklarına koşa koşa, Xxx (K-62) tuttu. (K-02)
Bende zıpladım. Şuraya takıldım. (K-60)
Kybele'de ... İyi oldu, iyi düştünüz, kafayı çarpmadınız. (K-02)
Yo, iyi oldu, çok da yumuşaktı. (K-60)
El acıdı mı? (K-02)
Yok, acımadı ya, hiçbir şey yok. (K-60)
Tanrılar seni içi aldı, gel dedi. (K-01)
Şöyle gideceğiz. Burası şimdi sokak olduğu için taşlar böyle şey. (K-60)
Ama dikkat edin. (K-02)
Eğri, büğrü. (K-60)
Aynen. (K-02)
Taş döşem olduğu için, eğri büğrü. Zaten kaygandır da. (K-60)
Bunlar nedir? Şunlar? (K-80)
Daha çok göreceğiz. Mesela şu taş çok tartışıldı. İsterseniz yanına gidelim. (K-60)
Evet, bu nedir ya. Bunun aynısından şeyde var. Aygül Hocaya da sordum, o gidemediğim yer varya. Orda da böyle bir şey var. (K-80)
Ha, ha, kurban çukurlarının olduğu yerde. (K-60)
Çukurların orda. (K-80)

Ama bu, kuyu da değil. Çok ilginç bir şey. Kuyular şunlar. Su kuyuları. (K-60)

Yok, su kuyusu değil, etrafı kapalı, giremedim falan dedi, anlattı. (K-80)

Ağılönü tarafında mı? (K-60)

Evet. (K-80)

Normalde, valla ben göreve ilk başladığımda ne dediler, önce güneş saati dediler. Ondan sonra hayır, o değil, ezgi taşı dediler. İşte hayvan dolaşıyordu, etrafında falan diye. İsti kapalı, dümdüz bir platform ve toplama taşlardan örülmüş; ve restorasyon sırasında da araya gördüğünüz gibi, karışık malzeme dökülmüş. Ben öğütme taşı gibi gördüm, çünkü baksanıza izi veya yeri belli. Ama net bir şey yok, açıkçası. (K-60)

Arsana taşı. (Kaptan)

Ama alta doğru gidiyor, ne kadar derine gidiyor, bu? (K-80)

Hiç bilmiyorum. Şeyde, hocaların makalelerine de o kadar baktım. Net bir bilgi yok. Ne kadar derin, çukur mu, değil mi? Çukursa bile, üstü böyle kapatılmamalı, hani koruyucu ızgara yaparsınız, büyük ihtimalle bu böyleydi. Belki de hiç gitmiyor hocam, tepe burası doğal tepe, tepeye direk şeyi yaptı; belki etrafında şey geziyor. (K-60)

Hayvan geziyor. (K-80)

Sonuçta buğdayı öğütecekler, un yapacaklar. (K-60)

Şeydeki ama Ağılönü'ndeki Aygül Hoca diyor ki, birkaç yönden denedik, diyor. Girmedik diyor. Giremedik diyor... alтта doğru gidiyor diyor. Ne olduğuna anlam veremedik diyor. (K-80)

Bu öyle değil ama. Şimdi, Ağılönü'nün çok farklı bir yönü var. Hoca anlatmıştır size; Ağılönü tamamen kurban sunum alanı için yapılmış bir yer. Burası farklı; burda hem hayat var. Halk giriyor, çıkıyor, işte rahipler bir takım ihtiyaçlarını kaşıyor. Yani burda mecburen bir yerleşim olması gerekiyor. (K-60)

Peki, şey olabilir mi? Ağılönü için, hani adak adıyorlarda, kalan cesetleri üstüne koyuyorlarda, kuşlar onları yiyor. (K-80)

Çinliler yapıyorsa, Budizm'de var, burda hiç duymadım onu. (K-60)

Yanlarından girmeye çalıştık diyor, mühürlü, giremedik diyor, öyle bir örmüşler ki, yani yuvarlak, birkaç yerinden girmeye çalıştık, giremedik diyor. (K-80)

Olabilir, bu bile sunu için kullanılabilir. Neden olmasın ki? (K-60)

Hayatım, Çatalhöyük'te var, akbabalara şey. (K-02)

Yani öyle bir alan olabilir mi? (K-80)

Tabletlerde var ama Hititlerde öyle birşeyi bilmiyorum. Anadolu Akbabası var biliyorsunuz. Olabilir de. (K-60)

Acaba bunlar kuyunun üzerini mi kapattılar. (K-60)

Bilmiyorum ki, o da olabilir. (K-80)

Burası Küçük Mabet'e gidiyor. Burası poterne gidiyor. Orası izleme seyir terası. (K-60)

Burası ama düzgün kazılmadı. Buralara başlamadı hiç hoca. Hala izler görülüyor ama toprak altında. Bakalım, bu sene Tayfun Hoca nerden başlar? Hocanın makalesinde söylediği, o eritime potaları, altın işleme yerini bulduk falan diyor ya, o biraz fazla iddali yalnız. (K-60)

Öyle mi? (K-80)

Küçük bir işlik aslında burası. (K-60)

Küçük işlik. Yok, işte şu kadar malzeme bulduk diyor, gönderdik diyor. (K-80)

Çok iddialı. (K-60)

- Biraz abartılmış. (K-80)*
- Burada duvar devam ediyor diyor. (K-80)*
- Sur dışı yapılanma olabilir. Müzenin arka tarafında izler var zaten. (K-60)*
- Yok, eski müzeye gidiyor, diyor. Yolun altından devam ediyor, diyor. (K-80)*
- Ama bilmiyoruz ki, ne kadar olduğunu? Şimdi normalde, şehir dairevi planlı bir şehir ya, bir ucundayız, bir ucu orası, potem de hemen burda. Şehrin hemen dışına çıkılabiliyor. Girmek istermisiniz? (K-60)*
- Çok küçük değil mi, kalmayalım içinde? (K-02)*
- Yok, şurdan giriyorsunuz, şu yuvarlak şey, aydınlatma şeyi, deliği; şurdan da hemen çıkılıyor. (K-60)*
- Bir tane de karşı tarafta var değil mi? (K-80)*
- Şurası hemen. Çok kısa, şöyle "L" (K-60)*
- Şeyden farkı, "L" olması mı, bunun? (K-80)*
- Hayır, bunun; bu Hattuşa'dan mı? (K-60)*
- Evet, Hattuşa'da düz ya. (K-02)*
- Hattuşa'daki, gerçekten potem, gizli geçit değil o. O bir tünel gibi, kapı gibi bir şey yapmışlar. Bu gerçek potem. Bu dışardan belli olmuyor. Surun altından çıkıyorsun. (K-60)*
- Ama "L" şeklinde. (K-80)*
- Sur nerdeydi? (K-01)*
- Sur hemen bunun üstünde, şu taş izleri, tellerin oraya doğru. 12 metrelik yüksek duvarlar düşünün, kent duvarları; dolayısıyla burda kimse görmüyor kapıyı. İçerden giriyor, dışardan çıkıyor. (K-60)*
- Evet. (K-02)*
- Hattuşa'daki çok farklı. (K-60)*
- Bir de karşıda var diyor, o da karşı da mı, örtülü yer. (K-80)*
- O da, büyük bir ihtimalle, diğer tarafa çıkıyor. Orda mı, orası iki yıl önce kazı yaptıkları yer. (K-60)*
- Yazısında öyle diyor ama yarım kaldığını, yürüyüş parkurunun değişmesi gerektiğini söylüyor. (K-80)*
- Evet, zaten şehrin iki-üç yerinde giriş-çıkış kapısı olması zorunlu, çünkü hem kaçış için; hem de. İşte çizimdeki gibi. Bakın şurası. (K-60)*
- Küçükmiş ama. (K-02)*
- Yok, girerken eğiliyorsun (K-80)*
- Sonrasında yükseliyor. Giriş dar sadece. Ya, çok da dar değil, şöyle geçiyorsun. Bizim yerli rehberlerimiz burdan geçiriyorlar, ayin yapıyorlar, günahlarını çıkarıyorlar... (K-60)*
- Bu sene karda yuvarlanmadım dedim, o da oldu. (K-60)*
- Yarım oldu bu, olmadı! (K-02)*
- Gerçi geçen haftalarda gittim. (K-60)*
- Levhaları okuyorlar, İngilizcilerinin doğru olduğunu söylüyorlar. İncesu'daki levhaların İngilizcilerinin tamamen yanlış olduğunu söylüyorlar. (K-02) ve (K-01) Alaca Höyük'te levhaların doğru olduğunu söylüyorlar. (K-80)*
- Biz bunları bir tercümana yaptırıyoruz, sonra hocalara da gösteriyoruz. (K-60)*
- Ayaklarım dondu, gözlerimi de açamıyorum... (K-01)*
- Müzeye geçelim biraz ısınalım isterseniz. (K-80)*

(Fotoğraf çekiniyorlar, ikiz ikonların gösterildiği bir levhada tek tek fotoğraf çekiniyorlar)

Şey biliniyor mu hocam, nüfus? (K-02)

Tam bir şey söylenemiyor. Hattuşa için bile söylenemiyor. (K-60)

Roma'da tiyatrodan bulabiliyoruz ama. (K-02)

Yok, yok söylenemiyor. (K-60)

Ya bir dönem şu ağaca, o kadar çok şey bağlıyorlardı ki, hayır şu soldaki kurumuş ağaca, boncuklar, bezler. "Ya, yapmayın, etmeyin" diyoruz, şunun üstüne çıkıyorlar bir de; sonra hepsini topladık, kestik dallarını, yeniden budadık. Yeniden büyüdü. (K-60)

Kuru mu? (K-02)

Kuru ama canlanmaya başladı, budadıktan sonra. (K-60)

Bekleyiniz efendim. (K-80)

Burası normalde kademeli kademeli. Birlikte inin siz, ben inirim. (K-60)

Yan yan gideceğiz. (K-03)

Topukları bastırın, zaten şeyli. İki adımda bir tutunun. (K-60)

(Mezarların üst tarafından rampadan geri dönüyoruz, çok kar var, eğilimli bir yer, yerler kayıyor, düşmemek için birbirimize tutunarak iniyoruz)

Örgüt yürüyüşü, çeklin, dağılın... (Gülüyoruz) (K-01)

Orda toplaşmışlar, dağıtın! (K-03)

Ne var altında dedik, örtülünün? (K-02)

Hocanın iki sene önce kazdığı alan. Son kazdığı alan. (K-60)

Bir şey var mı, yani? (K-02)

Orda bir yerde de potem var, tamamı çıkmadı. (K-80)

İkinci Potemin yarım silüeti diyelim. (K-60)

Hoca vefat etti. (K-02)

Hoca vefat etmeden önce zaten mahkemeye hocanın elinden kazı alındı. Hocanın mahkeme süreci iki yıl devam etti. Hoca vefat etti o sırada. Hoca çok yaşlıydı zaten, rahatsızlığı vardı. (K-60)

Yalnız hocalar sıkıntıdan şey oluyorlar. Aygül hoca da baksana. (K-02)

Aygül Hoca, çok çok iyi, Aykut Hocaya göre. Onun vasiyetiydi zaten burdaki mezarlığa gömülmek. (K-60)

Annesi de burda değil mi? (K-80)

Hı, hı. Vasiyetiydi, yerine getirdik. (K-60)

Arkaya falan gidiyor zaten, yine de çok büyük değil hocam. Şurdan dere şöyle geçiyor, doğal bir sınır var yani. İstese de şehir büyüyemez bu tarafa doğru. (K-60)

Anladım. (K-80)

En fazla ikinci surdur, ya da koruma duvarı yapmış olabilirler. (K-60)

İki tane sur var diyor zaten. (K-80)

Hititlerde çift sur sistemi var zaten. (K-60)

İşte duvarlardan birisi şey dedi. Şu yapılan yolun altından geçiyor dedi, eski müzeye kadar gidiyor dedi. (K-80)

Yapılan yol, şurası, o zaman diğer taraf. (K-60)

Şunlara bir tedbir alınması lazım (yerdeki cilalanmış siyah mermeleri söylüyor) (K-01)

Hep kayıyor. (K-60)

Aah! (K-80) (K-03)

Kayıyor mu? (K-60)

Çok güzel kayıyor. (K-80)

Benim ki idare eder, çok kaymıyor (botlardan). Bu mermerler uygun değil burası için (K-60)

En azında buraya yeşil kırmızı paspaslar var ya ondan bir şey yapılabilir. (K-80)

Plastik paspas. Apartmanların içine yapılanlardan, aynısında buraya yapılacak. (K-60 - 9.02.2020)

6.2.2. Alaca Höyük Müzesi

Ülkemizde yapılan ilk ören yeri müzelerinden birisi olan Alaca Höyük Müzesi ilk olarak 1940 yılında yapılmıştır. Ören yeri içine ise 1982 yılında taşınmıştır. Müze son olarak 2011 yılında yeniden düzenlenmiştir. Müze içerisinde Alaca Höyük Ören Yeri'nde ve çevrede bulunan höyük ve Tümülüslerde yapılan kazılara ortaya çıkarılan eserler sergilenmektedir. Hitit ve Hatti dönemi ait eserlerin sergilendiği önemli bir müzedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Nerden Başlayalım şey yapmaya? (K-80)

Şimdi önce Anı Bölümü'nden başlayalım. Videomuz çalışıyor mu? Çalışıyorsa bir çaişturalım. (K-60)

Biraz da ısınalım, evet. (K-80)

Kültür katına dört kat demiştim. Ama dönemler var ya, ara dönemler. (K-60)

Ara dönem? (K-01)

Eski var, Orta var, İmparatorluk dönemi var. (K-60)

1400-1500'lere kadar Erken Hitit Dönemi diyorlar. 1400 Krallık olduğu dönemler. 1200-1100'lere kadar öyle. (K-60)

Bizim müzemiz nerde şimdi burda? (Anı bölümünde Alaca Höyük'ün maketini göstererek soruyor) (K-02)

Müze şurda bir yerde (sfenksli kapının sol tarafını gösteriyor.) (K-60)

Az önce gördüğümüz potem? (K-01)

Şu kapının orda, potem de. (K-60)

Şu şeye (video) bir bakalım, ilk kazılarda nelere bulunuyor. (K-60)

Atatürk buraya hiç geldi mi? (K-80)

Bir iki fotoğraf var ama hiç gelmedi. Bu fotoğraflarda gelmiş gibi gösteriliyor. Zannetmiyorum geldiğini. Eserleri biliyor ama. (K-60)

İlk kazı yapılması için parayı o vermiş zaten. (K-80)

Bunlar gerçek orthstat'lar, ilk çıkarıldığı zamanlar. (K-60) Bunların yeri boş mu, şimdi burda? (K-02)

Hayır, yerlerine kopyaları konulmuş. (K-60)

Eski müze yeri hemen şu karşıdan köye doğru giriyorsunuz, içeride, iki-üç dakikalık mesafede. Kazıda çalışanlar, zaten yürüyerek gidip, geliyorlar. (K-60)

Keşke elimizde daha fazla fotoğraf olsaydı. İpucu oluyor, bakın institü hali. Mesela o, ilk mezarlar. (K- 60)

Arşivlerde yok mu, peki, Ankara Üniversitesi'nin? (K-80)

Zaten burası oluşturulurken, Aykut Hoca'dan dolayı yararlanıldı diye biliyorum. Onların arşivindedir. (K-60)

Sizin logonuz olan İkiz İdollerin Alaca Höyük'te bulunuşun gösteren fotoğraf. (K-60)

Ay dur, dur! (K-02) (K-03) (Derneklerinin sembolü olan "İkiz İdoller" in bulunduğu anı gösteren fotoğraf)

Üç tane yan yana. (K-02) (K-01) Üç taneydi! (K-03)

Üç taneydi ama orda gözüken galiba iki taneydi. (K-01)

Olsun, üç tane görünüyor. (K-02)

Şimdi başa döndü, tekrar gelecek! (K-60)

Hazır mısınız? (K-01)

Hazırız (K-03) (K-02) (İkiz İdollerin bulunuş fotoğraflarını çekmek için bekliyorlar)

Kaç yıl kazdı Aykut Hoca burayı? (K-01)

Aykut Çınaroğlu 96 yılında başladı, 2017 yılının sonuna kadar. Çünkü 2018'de mahkeme başladı, 2018-2019'da mahkeme devam etti. (K-60)

Kazının alınma sebebi? (K-01)

Şöyle, kazı alanını gördünüz, nerdeyse 20 yıldır kazı alanında bir gelişme olmadı. Hem de hoca rahatsızdı, aslında kazıyı yürütemiyordu. Asistanı yürütüyordu. Ben yıllar önce geldiğimde, o zaman hoca ören yerinde oturuyor, bastonuyla zor yürüyordu. Gitmiyordu kazıya ... (K-60)

Şimdi Tunç Hoca mı? (K-01)

Şimdi Tayfun Hoca, Dil Tarih'ten. (K-60)

Var mı hareketlenme şu anda? (K-01)

Burası şu an da Hattuşa'yla yarışan bir müze ve ören yeri. Kırk bin oraya geliyorsa, kırk bin buraya geliyor! Aralarında yüz kişi, yüz elli kişi oynuyor. (K-60)

Öyle mi? (K-02)

Tabii, Alaca Höyük'ün kendine has bir şeyi var. (K-60)

Yol yapıldıktan sonra, biz o yoldan gelmedik, değil mi? (K-80)

Tabi, biz o yoldan gelmedik. Şu an Ankara yolundan, anayoldan geldiğimizde 7 km içeri giriyorsunuz, yani tertemiz, düz bir, kilitli parke yolu kullanıyorsunuz. Biz bakmayın, köy yollarından, ara yollardan geldik. (K-60)

Bunlar Mahmut Akok'un çizimleri, mimar. Ben bayılıyorum çizimlerine. Eskiler bu alanda gerçekten iyi eğitim almışlar. Öyle dört yıllık lisans bitirdim değil. (K-60)

Müzevi yeniledik, siz yenilenmeden önceki halini gezdiniz. (K-60)

Evet, evet. (K-02)

Evet, altta bir parça daha var, ikili şeklinde. (K-60)

Nedir bu ikonlar? (K-01)

İdonlar mı? Bildiğimiz, doğurganlığı simgeleyen, kadın idoller. Dışidir onlar. Erkek de vardır, erkek idoller çok fazla yoktur. Kadının sürekliliği temsil ettiği düşünülüyor. Erkeğin de yine bir kutsallık atfettiği fakat kadın gibi hani doğayla

örtüştürülmesi, soyun devamı gibi bahsedilmiyor. (K-60) Form farklılığı nasıl, nasıl anlıyorsunuz erkek olduğunu? (K-01)

Nasıl fark ediyoruz. Kadın idollerinde, ?Behide Sultandan da bilirsiniz, alt kısmı ovalleştirilmiş genelde, çok erken örneklerinde, kollar çıkıntılı ve özel bölgeler muhakkak bir üçgenle belirtilir, kadında, göğüsler kesinlikle çıkıntı halinde belirtilir. Eğer çıkıntı yoksa, yuvarlak ortalar yapıyorlar. Erkeklerde de tam tersi, o özel bölge muhakkak yapılmaya çalışılıyor, bir şekilde. Fart etmişsinizdir ilk örneklerde de. Ama kadında nedense o şeyi hep yuvarlak yapmışlar, bizim idollerde de öyle. (K-60)

O acaba şişmanlığı, basenleri yapmış. (K-01)

E zaten, şeyde de öyle ya, Çatal Höyük'te, kadınlar hep öyle tavsir edilmiş ya. (K-60)

Bakın burada Mahmut Akok'un çizimleri ve tabakalaşma çok güzel bir şekilde gösterilmiş. Kral mezarları ve çıkan hediyeler, bakın sizin idollerde var, görüyor musunuz? Mezarların olduğu yerden çıkmış, gezdik ya mezar alanlarını. Bakın ikinci katmanda, L mezarı ve K mezarı, bonuzlu geyik, sizin idoller var. ondan sonra diğer katmanlarda her mezar tipini ayrı ayrı göstermiş. Adam çok güzel çalışmış. Bakın bütün eserleri çizmiş. Ama iyi bir mimar aynı zamanda. Onun çizimlerinden yine yola çıkılarak, bir takım institüler. Şehrin geneli bu, müzeyi görüyorsunuz, biz poternin şu an ağzına bakıyoruz. İçinden geçmediğimiz yer. Yeşillendiği zaman, baharda falan böyle oluyor. Yani, şehrin sınırları belli zaten. (K-60)

1835'te bulunmuş ama bulduklarında burayı bir Hitit yerleşimi olarak bilmiyorlar zaten. 61 'te de aynı şekilde devam ediyor. Aslında gerçek anlamda 1907'de Makridi ile başlıyor, buranın antik bir Yunan yerleşimi değil de, farklı bir yerleşim yeri olduğu düşünülüyor. Biraz bilimsel temellere dayanan bir kazı. Ondan sonra 1935'te asıl başladı için, ne kadar toprak atıldı, ne oldu bilemiyoruz, ayrıntılı. Ama hocalar tahmini olarak bir şey söyleyebilirler. İşte o yüzden diyorum, eski fotoğraflar olsaydı, yükseliğini anlayabiliriz. (K-60)

Hangisi hocam, burada K mezarı? (K-01)

K burada hangisi, ikinci katman olabilir, şu iki yerleşimden birisi, mezarlardan birisi olabilir. Bakın güneş kursu var. Koymuşlar aslında çıkan hediyeleri .. (K-60)

Güzel düşünmüşler ama bunu. Çok güzel düşünülmüş. (K-01)

Bir de şöyle, yanlış hatırlamıyorsam, bunun üstünde eski Alaca Höyük yerleşimi varsa, köy varsa, onu hiç tahmin edemeyiz, ne kadar gittiğini, ne olduğunu? (K-60)

Köy varmış, ilk raporda, kazı heyetinin ilk raporunda, köy olduğu için meydana başladık diyor. Daha sonra Atatürk'ün emriyle köyün taşınması isteniyor. (K-80)

Tamam, tamam doğru. O yüzden traşlamanın ne kadar olduğunu bilemiyoruz. (K-60) Sfenklerin olduğu yerde çeşme varmış, yunaklık varmış orda; çeşme taşınmış. (K-80)

Demek ki, kesintisiz yaşanmış burada. (K-01)

Tabi, tabi. (K-60)

Ve, gene o şeylerde Selçuklu Dönemi eserleri olduğu söyleniyor, Osmanlı Dönemi eserleri olduğu söyleniyor. Frig olduğu söyleniyor ama özellikle Selçuklu ve Osmanlı döneminde son katmanlara bayağı bir zarar verildiği. (K-80)

Demir çağda çok az buluntular var. (K-60)

Ama eserler, bir yerde diyor ki, Aykut Hoca'nın o kitabında, burda bulunan eserler diyor, sanatsal olarak diyor, Truva Eserleri'nden daha değerli diyor. O şekillendirme, biçimlendirme diyor ve benzerleri hala bulunamadı diyor. Anadolu'da diyor. (K-80)

Tabi, ilk kazılarda mezarlardan çıkarılan eserler doğrultusunda. (K-60)

96'mı başlaştı, Çınaroğlu buraya. (K-01)

Tabi, o geçti, en son Hoca. Arada, şeyler var, boşluklar var. Kazı yapılmadan geçen dönemler var. (K-60) Ben kronolojisini çıkarttım, size atayım. (K-80)

Burası kraliyetle devam ediyor. Aşağısı Frigle son buluyor. (K-60)

Bir de burda çevredeki yerlerden çıkan, tümülüslerden eserler de mi aşağıda. Onlarda burda olarak görünüyor. (K-80)

Şöyle, kazının şeyinde teslim ediliyor. (K-60)

Burda sergilendiği söyleniyor, makalelerde. (K-80) İlk yapılırken öyle, ama şimdi öyle değildir. (K-60)

Ya, nasıl bir çalışma, şu turnaklara bak, şu turnakların görüntüsü, ellerin, parmakların şıklığı, bakar mısın? (K-02)

Manikürlü. (K-01)

Libasyon törenleri, Tanrıya sıvı sunumu yapıyorlar. Bu bir kol aslında, şurası da kapalı, suyu içinde tutabiliyor. Döküyor istediği kadar. (K-60)

Yani tabletler sürekli libasyondan bahsettiği için; ben olsam, Aygül Hoca varken, ben de anlatırım doktoramda. Çok güzel bir kaynak, düşünsenize. (K-60)

Siz de başlayın doktora. (K-80)

Ben yüksek lisansı bitiremedim ki. (K-60) Konu neydi hocam? (K-80)

Selçuklu dönemi maden eserleri. Oturup yazmaya fırsatım yok, kesin atılacağı diyorum artık. Mart sonuna kadar sürem kaldı. (K-60)

Hiç oyuncak bulundu mu Hocam? (K-03)

Ya, şöyle Çorum Müzesi'nde de görmüştünüzdür, hayvan biçimli, içinde ses çıkaran çığıraklar bulundu. İşte birisi diyor ki, onlar dini ritüeller içindi, dini ritüellerde kullanılıyordu; çocuk mezarlarında bulunursa, oyuncak diye nitelendiriyorlar. Bir yetişkin mezarında ya da bir alanda bulunduğu soru işareti konuluyor ama tabi ki vardır. Oyuncak olmaz olur mu? Anadolu medeniyetlerinde vardı ya, o kağı arabasını canlandırması. (K-60)

Doğum kontrolü var mıydı, Hitit'te? (K-03)

Onunla ilgili şey bilmiyorum ama sosyal hayatta şey diyor, hani birden çok eşlilik var. kraliyet ailesi için, o da şey için; prensler sürekli öldürüldüğü için; ve tıpkı Osmanlı'daki gibi sancak; yani, bir çok, şimdi Çorum'da birçok Hitit yerleşimi var. Bir ana merkezler var, Alaca Höyük, Eskiyaşar, Şapınuva gibi, ama onun dışında küçük küçük birimleri var. birbirlerine asker yetiştirdikleri, birbirlerine mesela tarım yapıyor, o bütün tarım Alaca Höyük'te buluşuyor. Burda saklanıyor ve dağıtılıyor. Dolayısıyla prensler bu merkelere yerleştiriliyor, burda eğitiliyor. O yüzden, mesela şey geçiyor, doğum kontrolü ile ilgili bir şey söylüyemiyorum ama hani kanuni dayanağı, soyun devamına çok dikkat ettikleri, görünüyor. (K-60)

Benim öğrendiğim şu ana kadar, mesela 6.yüzyılda kondom bulunuyor. Onundan ötesini bulamıyorum. O yüzden sorsum. (K-03)

Hitit tabletlerinde daha çok ritüeller anlatıldığı için, sosyal yaşama dair olanları kanunlardan çıkartıyoruz. Mesela burda diyor ki, bir Hititli bir kadına, hamile

bir kadın zarar vermek, ölüm cezası diyor mesela. Demek ki, hamile bir kadının, anne kamında neler olduğunu biliyorlar aslında. Demek ki öyle bir olay yaşanmış. (K-60)

Şey var bir de, özgür kadın, işte köleyle evlendiği zaman köle olmaz diyor; bir de şey diyor, köle diyor, boşandığı zaman, ayrıldığı zaman tekrar köle oluyor. Onlarla ilgili şeyleri var. Çocuklar doğarsa işte onların hakları, yine yasalarda var. (K-80)(K-60 - 9.02.2020)

Shop var mı? Açık mı? (K-02)

Kapalı. (K-80)

Bakanlık burayı kışın kapatıyor. (K-60) Başkan nerde? (K-02)

Kahveye çay içmeye gitmiş, üşümüş. (K-03) (Başkanın gelmesini bekliyoruz.)(K-01)

*** Müze girişlerinde hem kışın hem de yazın oturulabilecek bir kafenin ve satış mağzasının açık olması gerekiyor!*

İçeri de değil şey. (K-80) (K-01'i arıyoruz)(K-2 - 9.02.2020)

6.2.3. Alaca Höyük Gölpınar Hitit Barajı

Cumhuriyet Döneminin ilk milli kazılarında birisi olan Alaca Höyük kazılarında 1935 yılında tespit edilmiştir. 2002 yılında D.S.İ. ve Yüksel İnşaat'ın sponsorluğunda Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu tarafından yapılan kazılarla yeniden ortaya çıkarılmıştır. 25.000 metreküp su tutma hacmi ile 3.250 yıl önce inşa edilen baraj halen çalışır durumdadır. Yapılan kazı çalışmalarında barajın hem sulama hemde içme amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. İçme suyu olarak kullanılan bölümünde bulunan savak ve devamında tespit edilen kumlu filtre sistemi günümüzde kullanılan arıtma sistemleri ile hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Baraj etrafına yapılan tesislerin ve alanın düzenlenmesi Alaca Höyük'e gelecek olan ziyaretçi sayısını arttıracaktır. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Alaca Höyük Gölpınar Hitit Barajı

Baraja bakalım mı? Buraya bir kilometre mesafede? En azından yakınlığını görmüş oluruz. (K-80)

Bakalım. (K-01)

Çıkılmayacak gibiyse döneriz ordan, olur mu? (K-80)

Bu barajın olduğu yerde, Aykut Hoca birilerini bulmuş, Çorumlu müsteşar vesaire, bir yerde yaptırmış, dokuz tane bina var. Taş bina, buraya uygun mimariyle. İş bitmiş, artık teslimat aşamasına gelmiş, ortada bina. Alan yok. Çok büyük bir alan, Hitit dönemi o tabletlerde bahsi geçen bitkilerden bir botanik bahçe, vesaire yaptırmayı planlamışlar; at gezi güzergâhı planlamışlar. Altta küçük bir motel kısmı var, erkekler ve kızlar için, kerpiçten. (K-80)

Nerde bu? (K-01)

Burda barajın olduğu yerde. Kampüs şeklinde. Böyle bir alan burası. Yürüyüş yolları var, tahta. Para gömmüşler yani, akla, hayale sığmayacak para

gömmüşler. Barajı tekrar temizlemişler, açığa çıkartmışlar, bu hale getirmişler. Şu an kapalı, duruyor! (K-80)

Kimde mülkiyeti? (K-01)

DSİ'de. Üniversite olarak alacaktık. Bize çalıştırdılar, ben bayağı geldim. Uğraştım. Dedim ki, "Verin bana, ben burayı, işletirim, yaparım." Restaurant kısmı var, gruplar geldiği zaman 25-30 kişi yemek yiyebilir. (K-80)

Ne dediler? (K-01)

İşletim maliyeti çok fazla. Çünkü 60 dönümden fazla bir alan var, kendisine ait. 60 dönüm alana bakmak, çok maliyetli. (K-80)

İşletme giderleri. Çok yüksek. (K-01)

İşletemiyorlar mı? Onu mu demek istiyorsun? (K-03)

Bu yükün altından çıkamayız dediler. Buna finansör bulunması lazım dendi, öylece kalındı. Şimdi yeni gelen hoca, ne yapar, ne eder, bilmiyorum. (K-80)

Yeni gelen hoca? (K-01)

Kazıyı yapacak olan hoca. (K-80)

İzmir'de Uzay Üssü var. Cumartesi, Pazar kalıyor çocuklar. 635 dolar ve ful çakılılar. Yıl boyunca çakılılar ve boş yerleri yok. (K-03)

Yeterli bu sana hocam! (K-01)

Yıl boyunca dolular. (K-02)

Ege serbest bölge de. (K-03)

Bakmak isterseniz girin, yoksa dışardan gösterip geçeriz, alanları. Çok güzel düşünülmüş ama şu an altyapısı her şeyi hazır, yerden ısıtmalı. (K-80)

Girip bakmamızın bir anlamı yok! Neden, burayı kullanamayacağız. Çünkü işletim dışı. (K-03)

Ama yaptıracağım, elimden geldiğince. Yol bakın böyle, Bergama taşları döşenmiş. Burası trafo merkezi. (K-80)

Çok güzel. Şahane! (K-03)

Burası kompleksin olduğu yer mi? (K-02)

Barajın olduğu yer işte. Bitkiler dikilmiş farklı. Bende kızdım böyle kurak bir alan var, bakamayacaksınız, niye susuzluğa dayanıklı bitkiler dikmediniz diye. Lavantalar vardı, biz geldiğimizde, şu restoranın olduğu yerde. (K-80)

Bursa 'da bir tane arkeopark var. Biliyor musun? (K-03)

Biz niye geldik buraya? (K-02)

Barajın yakınlığını görmeniz için geldik. (K-80)

Hani, baraj nerde? (K-02)

Baraj solda. Şu arkada, şeyden gözükmüyor. (K-80)

Nerden görünüyor, nasıl görebiliriz biz onu? Baharda. (K-01)

Baharda mı? Yürüyüş yolları var. (K-80)

A, bak, işaretleri var, sarı sarı, yürüyüş yolu işaretleri. (K-02)

Şuradan bakabiliriz isterseniz, çok yakın, yürümek isterseniz? (K-80)

Olur, ben giderim. (K-02)

Ben de giderim. (K-03)

Bakmak istiyor musun? (K-80)

Evet, Xxx (K-02) gitsin. (K-01)

Ya, bu binalara bayıldım. (K-02)

Burayı Hoca, Hitit Köyü yaptı, sahibi yok. DSİ işi tam bitirmedi. Ondan sonra... (K-60)

Burası tahta yürüyüş yolu. (K-80)

Burasının projesi çok güzel ama buranın şeyi yok. Potansiyeli yok. (K-60)

Peki, barajda taşma şeyi var mı? Hitit'ten kalan. (K-02)

Tabi Hitit Barajı, ama Roma barajı gibi değil. Buranın özelliği M.Ö. 1240'da yapılmış olması. Baraj burası, bu hala köylü tarafından kullanılan bir baraj. (K-60)

Suyu nasıl kullanıyorlar, su nereden birikiyor? (K-02)

Su doğal olarak üst tarafındaki yerden çıkıyor. Burada bir sistem oluşturmuşlar. İkili bir sistem var. Taşma yapan yerden sulama amacıyla kullanıyorlar, bir de arıtma kısmı var. Şuan da köylü hala kullanıyor bu suyu. Alaca Höyük'e kadar gidiyor bu su... (K-60)

Şimdi yinede Alaca Höyük'e kadar gitmesi için bir pompa sisteminin olması gerekiyor mu? (K-02)

Burda doğal akışı var, pompa sistemi yok. Su buradan Alaca Höyük'e kadar gidiyor. (K-60)

İki tane sistem var burda. Bir tanesi sulama amacıyla olan kısmı, bir de kum filtre sisteminin olduğu çıkışı var, arıtma sistemi gibi çalışıyor. Bu çıkışı da içme suyu olarak kullanıyorlar. (K-80)

Yani, taş koymuş, kum koymuş, çakıl koymuş. Doğal filtre yapmış. (K-60)

Ama onu ayrı bir şeyle taşıyor. Taşıma sistemiyle. (K-02)

Aynen öyle. (K-60)

Ammanın... (K-02)

Künklerle götürmüşler. Yukarı çıkamıyor ama çeşmelerde akıyor. Normal taşıma sistemi, köylerdeki gibi. (K-60)

Teşekkür ederim Hocam, sağ olun. (K-02)

Çok güzel bir yer. Ordan filtre olan su temiz kanaldan gidiyor Alaca Höyük'e, öbür sulama suyu başka kanaldan gidiyor. (K-02)

Burayı kamp yapın hocam, ben Macera Atölyesi'nin adına uygun kamp yeri bulamıyorum. Bir sürü okulla çalışıyorum, ben bana uyacak bir kamp yeri bulamadım. O yüzden, "Yok bende kamp" diyorum okullara. Burayı çalışır hale getirmelisiniz. (K-03)

**** Alaca Höyük İlk Okulu, kamp yeri olarak düzenlenebilir mi? Durumu kontrol edilmeli. (K-2 - 9.02.2020)*

_

Dün gördüğümüz baraj, Hitit Barajı, dokuz tane bina boşta. (K-01)

Hitit Barajı'nda o bina, o kamp alanı... (K-03)

Alaca Höyük? (K-15)

Alaca Höyük'te ki, orası gerçekten üç sene sonrasına kadar dolu olabilecek kapasitede, kaliteli bir yer. İşletime geçmesi lazım. (K-03)

Özel İdare'nin orda bir projesi de vardı. (K-15)

DSİ'nin galiba. (K-01)

DSİ'nin projesinin olduğu yer Başkanım. (K-80)

Üniversiteye devrediyorlar galiba. (K- 15)

Evet. Orası yaz-kış dolar. Yaz-kış dolar. (K-03 – 10.02.2020)

6.3. Boğazkale

Çorum’a 86 kilometre, Çorum-Kırıkkale karayoluna 14 kilometre, Alaca Höyük ve Sungurlu’ya 30 kilometre mesafededir. İlçe merkezi ve köylerinde nüfus azalmaktadır. İlçede bulunan otellerin büyük bir çoğunluğu kapılı durumdadır. Kültür turlarının azalması ilçe nüfusunun azalmasında en önemli etkenlerden birisidir. Boğazkale için Turizm Amaçlı İmar Planlı hazırlanmalıdır.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Boğazkale)	6.220	4.108	2.483	1.970	1.588	1.283	8.190	5.696	3.766
(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)									

Boğazköy Müzesi, Dulkadiroğlu Konağı ve Kazı Anı Evi, Hattuşa Ören Yeri, Yazılıkaya ve Budaközü Vadisi Yürüyüş Yolu düzgün bir planlama ile bir günlük tur olarak yapılabilir. Mevcut otellerin restore edilmesi gerekmektedir. Büyük oteller yerine butik oteller yapılmalıdır. Kültür turizmi, doğa turizmi, çiftlik turizmi gibi farklı turizm çeşitlerinin bir arada veya ayrı ayrı olacağı planlamalar yapılmalıdır.

Boğazkale Nüfus 1.300.

Bak bak, binalar bembeyaz, çerçeveler ahşap veya kahverengi, görüyor musun?

Bak şurda şurda yapmış. Şurası, bak şu karşısı. (K-01)

Ama Hititlerde yoktu. (K-80)

Tamam, Hititlerde yok ama Türk'te var. (K-01)

Bu konaklar nasıl? (K-80)

Bunlar iyi, Ortaköy şu anda çok çirkin, yani. (K-01)

Tamamıyla Hitit olmasına gerek yok ki, Türk geleneğiyle de buluşturabilir. (K-01)

Bir mahalleyi giydir, önce. (K-03)

Bir mahalleyi giydir, dünya ya örnek ol. "Anam" desinler, "Bu nasıl köy?" (K-01)

Yemeğe geçeceğiz direkt. (K-80)(K-1 - 9.02.2020)

_

Müze buradamıydı, ben onu hatırlamaya çalışıyorum, burasımıydı? (K-03)

Birazdan gideceğiz müzeye. (K-60)

Küçük müze varya, ücretsiz girdiğimiz. (K-03)

Yıktık orayı, yenisini yaptık.2011 'de yenisini yaptık. (K-60) Yokuşta vardı bir yer. (K-03)

Muhtarın yeri, orası halı, kilim satıyor. (K-60) Ha, tamam. (K-03)

Muhtarın yeri, muhtar kapattı orayı. (K-60 -)

6.3.1. Dulkadiroğlu Konağı ve Puduhepa Girişimci Kadınlar Restoranı

Üç grupta da bu konakta öğle yemeği alınmıştır. Son grup iki defa gelmek istediği için iki defa öğle yemeği alınmıştır. Tüm gruplar yemekleri beğenmişlerdir. Lavaboların yetersiz olması, masa ve sandalyelerin uygun olmaması gibi bazı eksikler giderilebilir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Boğazkaleli kadınlar, bunlar sokağa hiç çıkmıyorlardı. Yıllarca ben müzede gidince korkuyordum. Sokakta insan yok. Hayalet kasaba derdim hatta o zamanlar. Son yıllarda bir kaymakam geldi, çok girişimci, frekanslarımız tuttu. Önce Halk Eğitim üzerinden açtı, kermes olarak, sonra baktık, dedim ki ya, "Çok güzel gidiyor, ben buraya müşteri bulurum, yeter ki ayakta kalsınlar." Kadınlar bir açıldılar şimdi, kooperatif kurdular ve devam ettiriyorlar, kahvaltı, yemek ve el sanatları. El sanatlarına yeni başladılar ama onları biz eğiteceğiz.

Şimdi kadınlar yürütüyor. Tamamen evlerinden nasıl yapıyorlarsa. Önce çok korktular.(K-60 - 6.02.2020)

Bizim bunlar şimdi şeyde paylaşılacak, (K-01) Başkanımın kurduğu, toplamda kaç rehber üyedir, bizim kanallara, hepsine 200'den fazla rehberin okuduğu whats up kanalları var. İşte bu tip yerler, özellikle şey, yöresel yemek ve kooperatifler, kadın kooperatifleri falan, çok tutulan yerler, hemen paylaşırız. Mekânları, telefonları.(K-2 - 6.02.2020)

Tencere yemeği... (K-3 - 6.02.2020)

Ama baktılar ki, gelen memnun kalıyor, şimdi ben tutamıyorum onları.(K-60-6.02.2020)

_

Siz bilmiyor musunuz, burayı? (K-80)

Duldakiroğulları ne iş burda? (K-01)

Dulkadiroğullarının buraya geliyor bir kolu, II.Halil Bey 1664'te bu konakları yaptırıyor. Selamlık ve Haremlik. Şurda hamam kısmı da var. Hala da soyu, kütüğü devam ediyor burda. Beylikler dönemi mimari özelliği gösteren, taşrada özellikle nadir yapılardan birisi burası. (K-60)

Bütün olarak böyle olsa yapı. (K-02)

Benzetilse. Beyaza boyatılsa, kahverengi veya ahşap görünümlü olsa (K-01)

Bazıları var. Şimdi Hattuşa'ya giderken göreceğiz. Keşke hepsi öyle olsa. (K-60 - 06.02.2020)

_

Kışın odalara geçiyoruz, yazın da şu hole oturuyoruz. (K-60)

Bunlar tamamen yöresel yemekler. (K-60)

Arapası mı bu?

Arapası yaptırdım burda. (K-60)

Biz direkt tatlı yiyelim, yemeği boşver. (K-01)

Şimdi gelecektir, çorba geitirecekler. Onlar sıcak sıcak servis ederler. (K-60)

Gazete demezler, gaste derler. Bu gaste baklavası. (K-60)

Yaptınız mı baklavayı? Yapmıyoruz demiştiniz. (K-60)

Y o, yaptık. Yapıyoruz da, bugün yapmıyacadık. Biz biliyok.

Çorumlu olup da bilmeyen var mı? (K-60) Bu tatlı mı? (K-03)
Yok, bu arapaşının. Bunu tabağa alacaksın, böyle çorbanın içine koyup yiyeceksin. (K-02) Yemekleri çok yapmışsınız. (K-80)
Ben bunu nasıl kıyım da bozayım! Bunun bir tanesini alıyorum çorbanın içine mi atıyorum? (K-01) Bunun malzemesi ne? (K-03)
Kaynayan suya unu böyle çırpıp çırpıp tuz atıyoruz, onu iyice muhallebi yapıyoruz ya, onun gibi iyice pişiriyoruz. Piştikten sonra tepsiyi yayıp ona döküyoruz. Sonra soğduktan sonra böyle dilim, dilim kesiyoruz. (RB-Restoranda çalışan bayanlardan birisi anlatıyor. Arapaşının hamuru)
Şimdi burası Yozgat'a yakın olduğu için, benzer şeyler var. (K-60)
Bizim yani burda, iki-üç güne bir kışın yapıyoruz, yani sürekli yeniyor burda. (RB) Buralılar çok seviyormuş. (K-60)
Un mu bu? (K-01)
Un, pişiriyoruz unu, puding gibi. (RB)
Ben hiç yemedim. Çorbasını yedim ama bunu hiç yemedim. Bizim Çerkezlerde farklı bir şey yapar. (K- 60)
Çerkez misiniz? (K-01)
Hı, hı, benim bir tarafım Çerkez, ? Abhaz ?Sapsığ. (K-60) Nerde var Sapsığ köyleri? (K-01)
Alaca'da çok var Çerkez köyleri. Bizimki Mecitözü'ne bağlı, bir köyümüzde Çorum Merkez'e bağlı, annemin köyü, Ertuğrul Köyü. Dedem? Abzag. Bizimkiler 1876'da gelmiş. Kütükten çıkıyor zaten. (K- 60)
Amasya'ya gelmişlerdir. (K-01)
Önce oraya gelmişler zaten, Amasya'ya gelmişler. (K-60) Pınarbaşı'na gitmişlerdir. (K-01)
Oraya da gitmişler. Aynen öyle, aynı güzergah. Zaten çıkmışlar, bunlar ayrılmışlar. Bir kısmı direk Amerika'ya giden de var yani. Ayrılan, Anadolu'ya girmeyen var. Bir kısmı, çok az bir kısmı taa güneye kadar inmiş, Arap Yarımadasına falan. Ondan sonra, bizimkiler Anadolu'ya gelmiş işte Amasya, işte Kayseri, o tarafları gezmişler, dolaşmışlar. Çorum'a gelmişler. Çorum'da da ırmak kenarlarına yerleştirmişler bunları. Bunlarda burası sineklik bilmem ne diye, bizimkiler dağı seviyor ya, çıkmışlar nerde meşe, ormanlık köy, Çerkez Köyü zaten, dağ köyü. (K-60)
Şimdi siz ondan bir tane yapacaksınız, biz göreceğiz (Arapaşının nasıl yendiğin göstermesini istiyor) (K-ül)
Ondan bir tane alıyorsunuz, şöyle batırıp, çiğnemedem yutuyormuşuz. (K-60) Yutamazsanız, bölebilirsiniz hamuru. Ama çok sıcaktır, üflebilirsiniz. Hamuru içine düşürmeyeceksiniz! Hamuru içine düşürene tekrar arapaşı şeyi veriliyor, cezası. (RB) Oo! (K-03)
Yalla ben çorbasını içmiştim, çok beğenmiştim. (K-60)
Cezası ne? (K-02)
Arapaşı yapacak, herkesi toplayıp. (RB) Yemeği, yemekle cezalandırıyorlar. (K-60)
Şimdi madımak falan, Boğazkale'de inanılmaz güzel madımak oluyor. Bu hanımlar kendilerine koyuyorlar, misafirlere vermiyorlardı. Ama artık kavurmasına kadar, kahvaltıya kadar indi. (K-60)
Buzdolabında taze olarak dondurulmuş olan mı? Yoksa kurutulmuş olan mı? (K-80)

Hangisi? (RB)

Dondurulmuş bu (madımak), kurutulmuş da yapıyoruz. (RB)

İçine düşürmeden yiyeceksiniz, düşerse ceza alıyorsunuz; ya tatlı yedireceksiniz ya arapaşı. (RB) Çiğnemiyeceksiniz. Çiğnediğiniz zaman lezzeti gider. (RB)

Yok ya, ben yutamıyorum. (K-60)

Ben öyle deneyeceğim. (K-02)

Madımak güzel ya, kaç zamandır madımak yemiyorum. (K-02)

Bu da bahçelerinin kuru kayısı (Hoşaf). Herşey doğal. (K-60)

Siz biraz torpilli bir grup olduğunuz için yufkayı talep ettik. (K-60)

Yufka açmıyorlar mı burda? (K-80)

Yo, açıyorlar, kendilerine. Normalde şu madımağı, yufkayla yerler. (K-60)

Bunlar şimdi buranın mı? (Resorandaki bayanları söylüyor)(K-02)

Bunlar buranın kendi halkı. (K-60)

Restorasyon kaşılığı şahıstan burası alınıyor, Özel İdarece. Sonra üniversiteden bir hoca talip oluyor. Ahmet Ünal hocayla başlıyor, Özlem hocayla devam ediyor. İşte enstitü gibi bir şey düşüyor o zamanlar herhalde. Ve kullanılmadığı için yavaş yavaş bina çökmeye başlıyor. Faaliyette yapmıyorlar, hiçbirşey yok. Yıllarca bomboş kalıyor. Bu kadar yatırımdan sonra boş kalması. (K-60)

_

Aman ben yiyemem. (K-02)

Bu nedir? (K-01)

Kaz dolması. (K-60)

Biz bir taneyi paylaşalım. Teşekkür ederiz. (K-02)

Kaz mu bu, şimdi? (K-02)

Boğazkale'nin kazları. (K-60)

_

Burası boş kalıyor. Sonra Kaymakamlık bir kermes yapıyor. O sıra da biz arkanızda gördüğünüz bebekleri Halk Eğitim'de yaptırarak, ilk denemeleri. Sonra devam ediyor. Şimdi kooperatif oluyorlar. Oldunuz mu kooperatif, olacak mısınız? (K-60)

Yok, olmadık da, olacağız. Kimlikleri falan topladılar, inşallah olacağız. (RB)

Hadi inşallah. (K-02)

Yalnız salata çok güzel olmuş. (K-03)

Evet, onu yiyorum bende. İşte pilavla. (K-02)

Lokanta salatası değilse, anne yapımı salata olmuş. Elinize sağlık. (K-60)

Afiyet olsun (RB)

Böyle bir yemeği kaç paraya alırsınız, buradan? (K-01)

Söyleyin fiyatı, sıkıntı yok. (K-80)

Normalde bize şuan 55'e yaptılar. O da araya ben girdiğim için. Herhalde 65 falan olur. (K-60)

Hiçbirşey değil. (K-02)

İçecek? (K-02)

İçecek yok, komposto. (K-60)

İçecek istersek,

Ama bu et. (K-01)

Kaz çok pahalı, kaz pahalı ama ben özellikle tercih ettim. Boğazkale'nin kazı, hani Kars kazı, Kars'a da yolladıkları için. Bir de yıllardır söylüyorum, ilk defa kadınlar yapmaya başladı; hiçbir lokantada burda bulamazsınız, biz memurken burdan kaz alır götürürdük. (K-60)

Kazlarında biliyorsunuz belli bir yeme dönemi var, Aralık, Ocak Şubat. (K-80)
Kışın yeniliyor. (K-60)

O zaman kesilip, şoklanabilir. Onun dışında, Temmuz'da, Ağustos'ta kesip yenmiyor. Kessen bile, şoklaman için Aralık, Ocak ve Şubat. Soğuk dönemde şok. (K-80)

Şoklama neden? (K-01)

Kessen bile diyor? Yine de Aralık'ı beklemek zorundasın diyor. (K-02)

Kaz, hindi normalde fazla büyümemesi gerekiyor, bir de yazın kokuyor. (K-60)

Bir de, besi deriz kazlara, böyle bir odadan daha küçük odaya alırsın, orda besleriz kazı. Bir ay. Sürekli yem, su, dışarı çıkartmayız. Kışın, etini alsın diye. Yani o da kokusu çıksın diye. Aralık, Ocak Şubat aylarında. Onun bir de yağın çıkartırlar, o kazın yağın, çok güzel olur. (Kaptan)

Kazın yağısı bir de beyinde tümörleri, vücuttaki kistleri falan temizliyormuş. (RB)

Aha, ye! (K-02) (K-03)

Hemen yiyelim o zaman(K-02)

Bir de baklava da kullanıyorsunuz galiba değil mi? (K-80)

Hayır, kaz yağın mı? Hayır. Bu doktorlar tarafından kanıtlanmış. Vücuttaki kistlere falan çok büyük etkisi varmış. (RB)

Normalde bu menüyü, ben olmasam 65'e yapar mıydın, turlara? (K-60)

65'e, bilmiyorum ki? (RB)

Kim biliyor? (K-60)

Arkadaş. (RB)

Çünkü normalde komposto olmasaydı kızılçık şerbeti yapıyorlar. Kuşburnu şerbeti yapıyorlar. Çok da güzel yapıyorlar. (K-60)

Geldi arkadaş. (RB)

Normalde bu menüyü, ben olmasaydım kaç verirdin? 65'e verir miydiniz, bir gruba? (K-60)

65, kurtarabilirdi, belki. Zaten biliyorsunuz, sizinle anlaşmamız 70'ti. (RB-2)

70'e alabiliyor muyuz? (K-02)

Alabilirsiniz. (RB-2)

İçecekler? (K-60)

İçeceğimizde oluyor, ayran yapıyoruz. (RB-2)

Başka bir şey satıyor musunuz içecek olarak? (K-02)

Vişne suyu, ayran. (RB-2)

Normalde biz ayran yapıyoruz ama siz komposto isteyince onu yaptık. Zaten normalde de bu şekilde. Biz ekstra mesela yaprak sarması da yapıyoruz. Lahana sarması yapıyoruz. (RB-2)

Ama bu bir kişiye çok gelir. Bu sanki iki kişilik bir tabak gibi. Porsiyon daha küçük olmalı. (K-01)

Çok fazla, bunun yarısını vermen lazım. Yarısı yeterli. (K-02)

Zaten çok güzel bir et, ben bile yiyemediysem. (K-01)

Bir de bu et çok şifalı. (RB-2)

Bize biraz torpilli koydular ama normalde de elleri çok bol. Bilmiyorlar, yeni oldukları için porsiyon ayarını bilmiyorlar. (K-60)

Eylerindeki gibi koyuyorlar. (K-02)

Aylen, evde nasıl doyasıya koyuyorlar. (K-60)

Normalde tatlımız, pekmezli un helvası yapıyoruz, cevizli. Size gazete baklavası yaptık. Bir dahakine helva yaparız. (RB-2)

Niye gazete baklavası diyorsunuz? (K-03)

Gazetenin üstünde katlıyoruz. (RB-2)

Ha .. (K-03)

Ellerinize sağlık, hepsi harikaydı. (K-03)

Bulguru zaten, köy bulguru biliyorsunuz. Normal kendi bulgurları. (K-60)

_

Kışın kazın yağını dondururlar kullanırlardı. Annelerimiz, dediğimiz kazı besiden çıkarttıktan sonra, kesip dolaba atarlar, yağını aldıktan sonra. Yağ böyle şey gibi çıkar. (Kaptan)

Bunlar çok fazla, israf olmasın. (K-01)

Dokunmadıklarımızı, kadınlar şimdi bir araya gelirler kadınlar, kendileri yerler, hiçbirşey ziyan olmuyor burda. (K-60)

Bir şey fark ettiniz mi, içinde küçük hamurlar var (bulgur pilavının içinde). Çok ince böyle küçük küçük kesmişler, fark etmediniz bile. (K-60)

Ben hiç fark etmedim. (K-80)

Hani biz pirince erişte falan koyarız ya, tel şehiriye bilmem ne koyarız. (K-60)

Çorbalık hamur. (K-80)

Çorbalık hamurlardan daha küçük ama bu. Ya şuda çok büyük emek aslında, erişte kestiğim için çok iyi biliyorum. (K-60)

Önceden ararsanız gözleme de yaparız. (RB)(K-60 - 9.02.2020)

6.3.2. Dulkadiroğlu Konağı & Asırlık Hattuşa Kazısı Anı Evi

Asırlık Hattuşa Kazısı Anı Evi, üçüncü grupla ziyaret edilmiştir. Binanın bu şekilde değerlendirilmesi oldukça isabetli bir karardır. İçerisinin düzenlenmesi yeniden yapılmalı ve zenginleştirilmelidir. Evin bir bölümü bölgeye ait etnografik malzemelerin sergilendiği bir alan olarak düzenlenebilir. Anı evi, Hattuşa turlarında ziyaret edilmesi gereken önemli noktalardan birisi haline gelebilir.

6.3.3. Boğazköy Müzesi

Ülkemizde açılan ilk ören yeri müzelerinden birisi olarak 1966 yılında açılmıştır. En son 2011 yılında yeniden düzenlenmiştir. Hattuşa Ören Yeri'nden çıkarılan eserler sergilenmektedir. Hitit ihtisas müzesidir. Ören yerinden uzakta olması nedeniyle ziyaretçi

sayısı azdır. Tanıtımına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Hattuşa Ören Yeri, Yazılıkaya ve Müze'nin tek biletle gezilebilmesine yönelik bir çalışma yapılmalıdır. Hatta bu kombine bilete Kazı Anı Evi'de dâhil edilmeli, ziyaretçilerin Boğazkale'de daha uzun süre geçirmelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Müzedeki yeni bir şey var mı? (K-01)

En son ne zaman geldin, bilmiyorum ki? (K-80)

Ben hatırlamıyorum bunu. (K-01)

Eski müzeye mi geldiniz, herkes pas geçiyor burayı, burdaki problemimiz de bu. (K-80)

Ben pas, geçmiyorum, her geldiğimde giriyorum. (K-03)

En büyük problemimiz müzenin pas geçiliyor olması. (K-80)

Çok iyi bilgi verilmeli, burda olduğu ile alakalı. Ücretli mi burası? (K-03)

Evet. O zaman sende bayağıdır gelmiyorsun. (K-80)

Siz bu son halini gördünüz mü? (K-60)

Yok. (K-02)

Alaca Höyük'ün İkiz İdoller'dir, sembolü. (K-60)

Çok güzel müze. (K-02)

Kore'den ayna gönderilmiş. Dostluk göstergesi olarak. (K-60)

Eğer vaktimiz olursa ve sizde isterseniz, size büyük kayanın arkasından vadiyi göstereceğim. Burası Hitit Yürüyüş Parkuru'nun başlangıcı, biz kamelya falan yaptırдық. Köprüler falan yaptırдық. Daha doğrusu, sürece dahil olduk. Ama mangal yakmak, piknik yapmak yasak. Yürüyüşçüler kullanacak, orda eğitim verilecek, benim amacım oydu zaten ve kesinlikle kumanyalar tüketilecek orda, ateş olmayacak! (K-60)

Yeni bir şey var mı, burda? (K-02)

Yeni ne var, son 10 yılda çıkan? (K-80)

Yeni şöyle, hocanın yaptığı kazıda çıkan Roma Hamamı, Frig izleri falan bulundu ama oralar kapalı. Sacla kapattı, zarar görmesin diye. Şu an ekstra görebileceğimiz bir yer yok, öyle söyleyeyim. (K-60)

Biz misafirleri nerde indiriyorduk, burda mı indiriyorduk? (K-02)

Biz indirmiyoruz, girişten biletleri alıp geçiyorsun. Arabayla gidiyorsun, büyük tapınak var ya, o büyük yeşil meteor taşının olduğu yer. Biniyorsun, devam ediyorsun kapılara. (K-03)

Aslanlıya mı? (K-02)

Aslanlıya, biniyorsun tekrar devam ediyorsun Y erkapi'ya gidiyordun. Tünel var ya, üçgen tünelden geçiyorsun. (K-03)

Evet, tamam. (K-02)

Ondan bu tarafa geliyorsun, burdan aşağıya iniyorsun. (K-03)

Arabayla mı iniyorsun, yürüyerek mi? (K-02)

Hayır, hep arabayla. (K-03)

Bakın, bu araba işi kaç sene önce yapıldı. (K-02)

A, hep öyleydi. (K-03)

Kaç sene önce 15 sene önce, 18 sene önce. (K-02)

15 sene önce yoktu. (K-03)

Yoktu, biz çocukluğumuzda arabalar burda kalırdı, biz yürüyerek çıkıyorduk Aalanlı Kapı'ya, 82-83 'te ilk geldiğimde. (K-80)

80'leri bilmem. Ben 97'den beri geliyorum buraya. (K-03)

Ben 2006'da geldiğimde vardı ama tekrar düzenlendi. (K-60)

O zaman bir arabayla nasıl yapıyorsak öyle yapalım, hızlı olarak. (K-01)

İçeri nerden sokuyorsun milleti? (K-02)

Burdan. (K-03)

E, hani dedin ki arabayla devam ediyon. (K-02)

Evet. İçerden arabayla devam ediyorsun. (K-03)

Gelin hızlı bir tur atalım. (K-60)

Tamam. (K-80)

Ben bir şey söyleyeceğim, biz bunu yürüyerek yapamıyor muyuz? Kendi misafirimize yürüyerek yapamıyormuyuz? (K-02)

Yürüyerek şöyle, yapabilirsin. (K-60)

İstersen iki kapı arasını yürüt. Biz Yerkapı'dan öbürüne yürüyoruz. (K-03)

Bakın bunun kenarından geçeceğiz, bu da saray, kral ve görevlilerin oturduğu yer. Birçok avludan oluşuyor buda. (K-60)

İki kayıtla şeyden yapıyorsunuz, Y erkapının üstünden çıkıyorsun, Sfenkli Kapı'ya, ordan merdivenlerden inip, Yerkapı'ya geliyorsunuz. (K-80)

Aynen, öyle. (K-03)

Sağ tarafında Roma, Bizan, Frig ile bitiyor. (K-60)

Keşke şu müze tekrar yapıldığında yukarı bir yere yapılısaydı. (K-80)

Evet, burda iki bin kişi, orda kırkbin kişi geziyor. (K-60 - 9.02.2020)

6.3.4. Hattuşa Ören Yeri

İlk olarak 1833'te Charles Texier tarafından bulunan antik kent, birçok araştırmacının ilgisini üzerine çekmiştir. Kentin ismi, ilk düzenli kazılar başladıktan sonra bulunan Akadca tabletlerden tespit edilmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında ara verilmesine rağmen kazılar Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından sürdürülmektedir. Hattuşa ve Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı ile birlikte 1986 yılında UNESCO Dünya Kültürel Mirası Listesi'ne alınmıştır. Ören yerinde bulunan çivi yazılı tabletlerde 4 Eylül 2001 tarihinde UNESCO Dünya Belleği Listesi'ne alınmıştır.

Karşılama ünitesinin olduğu yerin surların ön tarafında olması rehberler tarafından belirtilmiştir. Ören yerinde Büyük Tapınak, Kral Kapı, Yer Kapı, Sfenkli Kapı, Hiyeroglifli Oda, Aslanlı Kapı ve surlar başlıca ziyaret edilen yerlerdir. Ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik ören yerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Hattuşa'da yapılan bir araştırmada rehberlerin önerileri tespit edilmiştir (Yılmaz & Atila, 2020). İlk rehber grubu ile yapılan turda, Aslanlı Kapı'dan sonra aracımız kardan dolayı çıkamamış ve geri dönmek zorunda

kalmıştır. Karlı olan dönemlerde ören yeri içerisindeki yolların açılması gerekmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

- Bu binayı görmedim, yeni mi? (K-02)*
- Gişe yeri, lavabolar var. (K-80)*
- Giriş yeri .(K-03)*
- Lavabo ihtiyacınız varsa durabiliriz.(K-80)*
- Vay be, bir zaman tüneli işliyor, şu an gözümün önünde. (K-02)*
- Burdaki karşılama ünitesi güzel. İşte bunu yaptıracağız Şapınuva'ya.(K-80)*
- Bunun daha küçüğü de olur. (K-02)*
- Ya altında bir şey çıkarsa? (K-01)*
- Kazı yapıldıktan sonra yapılacak. (K-80)*
- Kazı yapılsın, bir şey çıkarsa altına cam yapılsın, üstüne yapılsın.(K-01)*
- Burası o yeşil taşın olduğu yer. Daha birsürü mabet var orda. (K-03)*
- Hocam, siz buraya bu araçla devam edin. (K-02)*
- Otobüsler burdan çıkıyor öyle mi? (K-01)*
- Çıkıyor, çıkıyor.(K-60)*
- Burası büyük mabet, girişi enteresan, giriyorsun geçemiyorsun, su bölümü var. Tuzaklı tuzaklı. Ondan sonra bu şey depo burda. Tahılların depolandığı yer burası. Tablet buldukları yer gene burası. Burdan devam ediyorduk otobüsle gene. (K-03)*
- Dün fırtına varmış burda, açmışlar yolu ama. (K-60)*
- Aslanlı Kapı burası, bak o araba çıkamayacak ama biz çıkarız. (K-60)*
- Hadi bir fotoğraf çekinelim. Çıkamazsak hatıra olarak kalsın!(K-01)*
- Tutuyor mu kar? (K-60)*
- Dişlenmemiş daha kar. (Yerde 20-25 santimetre kar var) (K-80)*
- Ben bakamıyorum, kardan, biraz daha mı böyle gelseniz. Gel gel çekiyorum, oldu mu böyle. (K-01)*
- Süper oldu. (K-02)*
- Şurayı çıkarsak gerisi kolay. (K-60)*
- Onlar indiler mi? Yoldan gittiler mi? (K-60)*
- Geri döndüler.(K-)*
- Şey zayıf burada, belediye zayıf. Normalde belediyenin burayı açıp temizlemesi gerekiyor. (K-60)*
- Yol sanki daha geniş olmalı gibi. (K-02)*
- Burası tek gidiş, karşıdan araç gelmiyor(K-03)*
- Kar olmasa yol yeterli oluyor. (K-60)*
- Şu an için diyorum ben de zaten.(K-02)*
- Şu an temizlenmiş olsaydı. (K-60)*
- Kartonları atmıyaydın bu gün rahattın!(K-02)*
- Hızını alıp ta mı çıkacaksın? (K-60)*
- Tehlikeye atma kendini, yolun dışına atabilir kar seni, şarampole(K-02)*
- Burdan bakınca, ormanmış böyle(K-03)*
- Sonra dönüşümüz var, istersen burdan dönelim bizde!(K-01)*
- Gitmiyorsa, gitmeyelim!(K-03)*

Hayır, gidilirse, çıkmaya, sonra bir inişi var!(K-01)
Öbür taraftan ineceğiz. (K-03)
E, orası da aynı. Buradan çok farklı olmayacak! Gerek yok, gerek yok, riske gerek yok!(K-01)
Hadi oğlum be! (K-03) (K-02)
(Kardan dolayı araç birkaç defa denemesine rağmen, Yerkapı'ya çıkmadı) Hayır ısrarcı olmak doğru bir şey değil. (K-01)
Hayır, daha önce geldiyse(K-02)
Geldiğini zannetmiyorum daha önce. (Kaptanın çıkmak için ısrar etmesine ve uğraşmasına sinirleniyor!) (K-01)
Dışarda bayağı da kar yağıyor. (K-80)
Gel geriye, tamam, çok güzel, çöp tenekesini geçince dur, yeter değinde dön!(Kaptana geri geri gelirken yönlendirme yapıyor)(K-01)
Bu bölgede en sert doğa koşulları bir burası (Hattuşa) bir de Ortaköy? (K-60)
Acaba kışları başka bir yere mi gidiyorlardı?(K-80)
Kışları var zaten. Alaca Höyük. Kışları Alaca Höyük'e gidiyorlardı. (K-60)
Burası yazlık mekân, Alaca Kışlık.(K-03 - 9.02.2020)

6.3.5. Yazılıkaya

Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı, Hattuşa Ören Yeri'nden sonra grupların ziyaret ettikleri ikinci noktadır. Yapılan görüşmelerde, rehberlerin Yazılıkaya ziyaretini tamamladıktan sonra Kapadokya'ya hareket ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Yazılıkaya'ya gidiyoruz. (K-01)
Yok, çıkamayız şimdi .(K-02)
Çıkarız, çıkarız. Gel. (K-01)
Yok, içeride dolaşmayacağımı, vazgeçtim. (K-02)
Tamam dolaşma, girişi gör, çadırları gör. (K-80)
Nereye gidiyoruz şimdi? (K-60)
Yazılıkaya'ya bir çikalım. Çikalım, çikalım hadi gel. (K-01)
Yok, yok dolaşmayalım.(K-02)
Tamam girişi gör. (K-01 - 9.02.2020)

_

Bu çocuk nereye yürüyor. (K-02)
O turist, o. (K-60)
Olsun, al! (K-02)
Kaç saattir yürüyor.(K-03)
Konuşsak da anlamaz ki, Xxxx (K-kaptan) Bey. (K-60)
Gel, gel, hadi gel, Yazılıkaya! (El ile gel işareti yapıyor ve araca çağırıyor)
(Dışarıda kar var, hava çok soğuk ve tekrar atıştırmaya başladı) (K-02)
Gel. (K-03)

Çok teşekkür ederim! (Gülümsüyor, çok üşümüş) (Japon Turist) Bir şey değil! (K-01)

Türkçe'de biliyo!. (K-80)

A, ben Çanakkale'de oturuyor! Japonya'dan geldim. (Japon Turist) Burda ne iş yapıyorsun? (K-80)

Japonca öğretmen. (Japon Turist)

Nerde öğretilmişsin? (K-80)

Üniversite, Onsekiz Mart. (Japon Turist) Aa. (K-03) (K-02)

Süper. (K-80)

Buruya niye geldin bu havada? (Tekrar ediyorum) (anlamıyor)(K-80)

Is the weather conditon, why you are here? (K-01)

Zaman yok! (Japon Turist)

Kaç yıldır burdasın?(K-03)

Bir yıl. (Japon Turist)

Bir yıldır bu Türkçe'yi mi öğrendin? (K-03)

Aa, çok az. (Japon Turist)

Çok diyor. (K-03)

Teşekkür ederim.(Japon Turist)

Rica Ederim. Rahat oturum şöyle, yaklaşın. (K-80)

Çadır bu mu? (K-01)

Burası Yazılıkaya. (K-80)

Çadır kalkacak mı?(K-01)

Tabi, burası ahşap olarak yapılacak. (K-60)

Aynı biletle geziliyor, değil mi Hocam burası.(K-01)

Evet, evet. Hattuşa'da aldığınız tek biletle (K-60)

She is the president of culture and tourism state province. (K-01)

Teşekkür ederim. (Japon Turist)

(Yerde 20-25 santimetre kar var, kar yağışı aralıklı olarak devam ediyor. Yolda yaya olarak Yazılıkaya'ya tek başına giden turisti de araca aldık)

Hocam dikkat, yerler kayıyor. (K-60 düşme tehlikesi geçirdi, ayağı kaydı)(K-80)

Burası engellilerin geçebileceği bir yol değil, bu!(K-01)

K-01, İngilizce olarak Japon turiste "Çok şanslı olduğumu Kültür ve Turizm Müdürü, üç tane profesyonel turizm rehberi ve bir Turizm Öğretim Üyesi ile beraber Yazılıkaya'yı gezeceğini" söyledi.

Oh, My God! (Japon Turist)

Today, your lucky day! (K-80)

Nazar boncuğumun hepsi bitti. Bir tane turiste verecektim! (K-02)

Yazılıkaya Açık hava Tapınağı Girişinde bulunan bilgilendirme levhası önünde taş malzeme satışı yapan kişi anlatım yapıyor:

Burası açık hava tapınağı, M.Ö. 12. ve 13. yüzyılda inşa edilmiş. Hititlerin en büyük açık hava tapınağı burası, Bahar Bayramını kutlamaya geliyorlardı ve Dini Törenleri kutlamaya geliyorlardı, buraya. 84 tan Tanrı, Tanrıça kabartması göreceğiz. Bir tane kral IV.Tuthalya, burayı inşa ettiren kişi. Hititler, 1001 tane Tanrılar vardı. Başka ülkelere gidiyorlardı, o ülkeleri ele geçiriyorlardı, o ülkenin tanrısına da sahip çıkıyorlardı. Bize veba getirir diye. E, burda, A Odası burası, burda da Tanrı Ailesinin resimlerini fotoğraflarını görüyoruz. Fırtına

Tanrısı Teşhup, Dağ Tanrıları, ?Narmi ve Hazzi, karısı Güneş Tanrıçası Arinna, Aslanın üzerinde; Mezopotamyalı

(11 ,52 - Anlatım devam ediyor, kabartmalar üzerindeki tanrıları tek tek açıklıyor) (11 ,50 - 30,24 arası tam çevrilmedi!)

Japon turist Sungurlu'dan taksi ile geldiğini ve bir ulaşım aracı olmadığını ifade etti. Akşam kendisini Sungurlu'dan getiren taksi ile geri döneceğini söyledi. Sungurlu'dan Ankara'ya geçeceğini oradan da Çanakkale'ye gideceğini söyledi. (Sungurlu'dan gelen taksici ile problem yaşamış!)

(Yerler kar ve buz, herkes düşme tehlikesi geçiriyor.)

... (K-2 - 9.02.2020)

6.3.6. Boğazkale Hitit Köyü

OKA projesi olarak yapılan Hitit Köyü, bina olarak tamamlanmış olarka görülmektedir. Fakat içerisi kullanılmamaktadır. En son yapılan görüşmede Dulkadiroğlu Konağı'ndaki Kadınlar Kooperatifi üyelerinin yaptıkları el işlerini bu alanda sergileyecekleri söylenmiştir.

Şimdi orası Hitit Köyü oldu. Orayı da bu Kaymakam Bey gelmeden önce yapılmıştı. Ama bu Kaymakam döneminde bitirdik. (K-60)

Ne olacak şimdi burda? (K-02)

Burası ne olacak, o da onu düşünüyor. En son altlarına küçük atölyeler, konferans salonu, satış yeri.(K- 60)

Dönüşte beş dakika bakmak ister misiniz? Açtırma şansımız var mı?(K-80)

Hayır, hayır. (K-02)

Açık zaten. Yukarıda da otel olarak kullanılacak. Şu burçlar, otel gibi düşünüldü. Yani kendine ait salonu, duşu olan. (K-60)

İçeri girmemize gerek yok zaten. (K-02)

Açık zaten. (K-60)

Anladık zaten ne olduğunu, çok başarılı olur zaten. Kafamıza yazdık. (K-02)

Cephelerine bunun yapıştırarak. (K-01)

Burda kızların satış yapabileceği yerler, dediğiniz gibi bir iki oda, belki bir restoran. (K-02)

Yeme-içmeyi orda yapıyoruz ya. Burası el sanatları yeri olacak.(K-60)

Hep böyle mi ya, güzel yapılmış. Bunlar İzmir'de olsa varya, para basarım ben. (K-03)

E, buraya gelin, kiralayın. (K-80)

O zaman buraya gelmem gerekir. (K-03)

Engelli asansörü bile var. Bak. (K-02) Bunlarda misafir odaları mı?(K-80)

Bunların hiçbirinde mutfak yok. Buralar akmış. (K-60)

(Her taraf aktığı için kötü durumda bina, herkes yazık diyor!) (Yapmak için yapılmış bir bina ... Binada yapım hataları var ...)

Neye sinirlendiniz? (K-01)

İçerisi inanılmaz güzel. (K-02)

Ee? (K-01)

İşletim sıfır, yapıp bırakmışlar. Birileri burdan para kazanmak için yapmış bu projeyi; parayı kazanmış, bırakmış. (K-03)

Hep öyle olur zaten. (K-01)

Öğrencileri getirdiğimizde yemek alabileceğimiz yer yok, düşük bütçeli. Fırında pide yaptırıyoruz, oturacak bir yer bulup, orada oturuyoruz ve yemek yiyoruz. (K-80 - 9.02.2020)

_

Artı, Boğazkale'deki Hitit Köyü. İçler acısı Başkanım. (K-02)

Şu an ki durumu içler acısı. (K-80)

Baraj, Hitit Köyü... (K-03)

Başkanım, insanın olmadığı, içinde insanın olmadığı bina maalesef ölüyor. (K-80)

6.3.7. Başkent Demiralan Otel

İlk rehber grubu ile ziyaret edilmiştir. Başkent Demiralan Otel 3 yıldızlı Turizm İşletme Belgeli bir otel olup, 36 oda 72 yatak kapasitesine sahiptir. Geçmiş yıllarda grupların konakladığı ve öğle yemeği aldığı bu otel, ziyaretçi sayısının azalmasıyla kapalı durumdadır.

Burası bir ara acayip işliyordu. (K-60)

El değiştirdiğinden yeni mi haberini oldu?(K-01)

Alternatif yok. (K-80)

Ama şeydir, şimdilik el değiştirmemiş. Çalışan müdürü, Alican gitmiş. (K-60)

Alican Bey'i aradım, bıraktım dedi. (K-60)

Daha kimler bırakacak!(K-Ahmet Bey, otelin sahibi)

Merhaba, daha önce görüşmüştük, otelin tarihçesini sormuştum, yanına geleceğim demiştin. Hatırladınız mı? (K-80)

Tamam, tamam. Buyrun gelin, hoş geldin?(K-Ahmet)

Merhabalar (K-02)

Hoş geldiniz. (K-Ahmet)

Sana üç tane rehber arkadaş getirdim. Herhalde kalmışlardır burda. (K-80)

Şimdi burda duran yok değil mi, yanan bir yer yok! (K-60)

Donmayın diye kaloriferi yakıyok, bırakıp gidiyok! (K-Ahmet)

Son haline şöyle bir göz atalım. Ondan sonra çikalım, olur mu? Sizde görmüş olun. (K-80)

Tabi, tabi. (K-02)

Bende yeni geldim, arabayı çalıştırdım dedim. Buzluyor araba. (K-Ahmet)

Sen burda mı kalıyon Ahmet Amca? (K-80)

He, ev burda (K-Ahmet)

Ne yaptı çocuklar terk etti, bıraktı; hanım, hanım ne yapıyor? (K-80)

Hanımda evde yuvalanıyor, benim gibi. (K-Ahmet)

Ediyle, Büdü kaldı yani?(K-80)

Ya, sorma 30 tane torun var, 50 dene çocuk var, heç kimse yok yanımda. Herkes kaçtı gitti. Uu, tam kayacak zamanda geldik. (Yerler kaygan mermer, ayakkabılar kar olduğu için kayıyor, yürümekte zorlanıyoruz) Kızlar oraya dikkat edin. (K-Ahmet)

Yerler iyi kayıyor. Gel, ben tutuyum sizi.(K-80)

Tamam, ben hiç girmiyom. Tamam kaymaz daha gel. (K-Ahmet)

Seksen yaşında var mısın? Kaç oda vardı amca senin burda? (K-80)

Yalla iki katı kullanıyok, hepsini kullanırsak 48 oda var. (K-Ahmet)

Çok şey değil bence. Odaların hepsi bu büyüklükte mi? (K-60)

Hep aynı. (K-Ahmet)

Güzel, güzel. (K-80)

Bence gayet iyi odalar. (K-60)

Daha önce geldiniz mi, buraya (K-80)

Odalarına girmedim hiç. Geldim, birkaç defa. Oo, küvet mi hepsi? Banyonuzda gayet iyi, benim kaldığım birçok otelden daha iyi. Yok gayet temiz, iyi. (K-60)

90'larda 2000'lerde böyle istendi ya, dönem olarak. Ondan sonrada duşa çevirin dediler. (K-80)

En mantıklısı duşakabin, hijyenik. Ama gayet temiz, güzel. E çocukların hiçbiri talip değil mi buraya. (K- 60)

Çocuklar, başında durmayınca olmuyor ki, Alican benim torun. Eylül'de dayılarına bir şeyler etti, iş olmadı falan dedi, bıraktı gitti. Yukarılarda aynı, çıkın bakın isterseniz, kusura bakmayın bir şeyler ikram edecek şeyim yok. (K-Ahmet)

Yok, yok, hiçbir şeye gerek yok, Sağ olun. (K-60)

Burası Restoran kısmı. (K-Ahmet)

Ben biliyorum burayı, yemek aldım. (K-03)

Çok teşekkür ederiz, sağ olun. (K-02)

Çok teşekkür ederiz, her şey için sağ olun. (K-60)

Burdan mı ayrılıyoruz. (K-02)

Biz Aşıkoğlu'na uğrayacağız. (K-80)

Yok uğramayacağız. (K-02)

Siz ne yapacaksınız, önce Yüksekokula, sonra akşam yemeğine mi geçersiniz? (K-60)

Yemek bile yemesek olur yani. Evine gitsin adamcağız, Pazar günü. (K-02)

Siz gidip gitmeyeceğinizi bana haber verin. (K-60)

Akşam yemeğini ben hallederim. (K-80)

Değiştirdik ya programı.(K-60 - 9.02.2020)

_

Geçen sene torununa bırakmış "Al, işlet, parası da senin olsun" demiş, yüzbin borç yapıp gitmiş. (K-03)

Aaa! (K-02)

Kaçmış işte Alican. (K-60)

Oğlu değil mi? (K-80)

Torunu. (K-60)

Adamcağıza yazık ya, tüh! (K-02)

Şöyle Aşıkoğlu yakınıyor. (K-60)

Aşıkoğlu'nun çok malı mülkü var. Tarla, takımı çok fazla. (K-03)
O zamanın da almış koymuş kenara, şimdi iş yapmasa da kurtarıyor. (K-60)
Her gittiğimizde o filmi izliyoruz. Nerdeyse ezberledim artık. (K-03)
E, burası da kapattı mesela, oteldi, restoran kısmı vardı. (K-60 - 9.02.2020)

6.4. Alaca

Çorum'a 52 kilometre uzaklıkta bulunan Alaca İlçesi'nin de diğer ilçeler gibi nüfusu azalmaktadır. Başta Alaca Höyük ve Eskiypar olmak üzere çok sayıda höyük ve Tümülüs bulunan Alaca'da müze bulunmamaktadır. Çorum – Yozgat ve Sungurlu – Tokat yollarının kesişme noktasında bulunan Alaca, bu yolu kullananları çok rahat bir şekilde ziyaretçi olarak çekebilecek bir potansiyele sahiptir. Fakat altyapı yetersizliği nedeniyle bu potansiyelini kullanamamaktadır. İlçe merkezinde turistlerin yemek alabilecekleri restoran ve konaklama yapabilecekleri otel bulunmamaktadır.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Alaca)	28.210	18.180	11.540	24.983	22.590	19.581	53.193	40.770	31.121
(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)									

Alaca'da yakınlarında bulunan Kalehisar, Örükaya ve Hüseyin Gazi Türbesi ile beraber Eskiypar ve Yatankavak köylerinde bulunan örenyerleri küçük grupların köylerde yemek alabilmelerine olanak sağlayacak bir düzenleme yapılabilir. Bu köylerde grupların yöreye özgü yemek alabilecekleri ve mola verebilecekleri yerler yapılabilir.

Hayır ama ben grubumla dağa çıktım. Şu an şeyin adı aklıma gelmiyor. Aladağ, olması lazım. Bildiğin dağın tepesi, yıldı atları vardı. Binlerce yıldı atları vardı. Çok uzakta. (K-03)

Nerde? (K-80)

Karaman'da, dağda. Dürbünlerle izledik, Hollandalı grupla. Ne kadar abuk yerlere gidiyorum ben. Sekiz gün Konya'da konakladım ya, otel odasında toz almaya başlamıştım. Yani, düşün. (K-03) Sokturmuyorda odasına kimseyi. (K-01)

Selçukologlar gezdirdim. Holladalı Selçukolog. (K-03)

Ben şuan şoktayım. Konya'da bir geceyi zor geçiriyorsunuz, sekiz gün nasıl kaldınız. (K-80)

İki gün Karaman yaptık, iki gün gittik, geldik Karaman'a. O dağa çıktık, dağda yukarı da 61 tane kilise var. Küçükçük bir köy var. Köyde sadece bir hane yaşıyor. Ben müze müdürlüğünü aradım. Oraya çıkmam gerekiyor, yol nasıl orada, şöyle dedile, şöyle dediler. Ondan sonra, yemek yemem gerekiyor, nerde yiyebilirim.

Orda bir evimiz var dediler. Ordaki evin numarası var mı dedim. Var dediler. Aradım bir kadın açtı. Ben dedim, Hollandalı bir grupla geliyorum, bizim karnımızı doyurabilir misin, ücret kaşılığında. Olur mu, tam Anadolu kadını, buyrun gelin dedi. Ama dedi, sofram yok, masam, sandalye yok dedi. Küçücük ev. Yer sofrası kurundayız, ayıp olmaz mı falan. 24 kişiydik. Ama ne pişiriyim dedi. Sen öğlen ne yiyorsun dedim. Katık yiyorum dedi. Bizde katık yeriz dedim. Hiç, ne yiyorsan öğlen, biz onu yeriz. E, o kağıt ekmeklerden pişirmiş. Peynir kesmiş, yumurta yapmış, değişik bir bulamaçı vardı, onu yapmış. Yer sofrası, hala unutamıyorlar. Selçukologlar. Karnınız doydu mu? Doydu. Bugüne kadar öğlen ne kadar veriyordunuz? 1 O euro veriyorduk. Hepiniz 10 euro veriyorsunuz dedim. Hayır, yirmişer yirmişer verdiler. O kadar memnun kaldılar. (K-03 - 10.02.2020)

6.4.1. Kalehisar

Alaca İlçesi Mahmudiye Köyü yakınlarında bulunan Kalehisar, köyün yaklaşık 3 kilometre doğusunda yer almaktadır. Kalenin eteklerinde Selçuklu döneminden kaldığı bilinen medrese ve diğer yapılar grubu bulunmaktadır. Medrese ve çevresinde kervansaray, cami ve diğer yapılarda bulunmaktadır (Şahin, 2018, s. 180). Selçuklu ve Osmanlı kayıtlarında, Kalehisar Temürlü olarak bir idare merkezi olduğu ve çevresinde buraya bağlı çok sayıda zaviye olduğu anlaşılmaktadır (İslamoğlu, 2010). Birkaç yıldır devam yüzey araştırmalarından sonra 2021 yılında bölgede kazı çalışmalarına başlanacaktır. Bu alana yapılacak bir karşılama yeri ile çok rahatlıkla ziyaret yeri olarak kullanabilecek bir yer olacaktır.

Sayın Hocam rica etsek yarın ki turu hızlandırmak amacıyla bu Kalehisar Temürlü ile Behramşah hakkında bize bilgi verebilir misiniz? Rica etsek, Selçuklu çalışıyorsun herhalde. (K-80)

Eve Çalışıyorum. Çalışıyorum ama şuan da Kalehisar dediğimiz yer, Mahmudiye Köyü sınırları içerisinde, bugünkü adı Mahmudiye olarak geçiyor. 1200'li yılların başından itibaren yerleşim var, Kalehisar Temürlü de, bildiğimiz medresesi, camisi, hamam kısmı olarak duvarları ayakta. Diğer yapıların tamamı yok olmuş. Köylüler tarafından tarım arazisi olarak kullanılmaya devam ediliyor. Kalesi de bugün ayakta ama doğrudan Selçuklu zamanın da yapılıp yapılmadığı malumatım da yok, tam olarak bilmiyorum onu. Daha erken dönem olabilir. Orası Roma Dönemi'nden olabilir. (K-27)

Kale mi? (K-01)

Yani Roma, Bizans surları olabilir, orda. Çıktım bir defa ama, Külliye alt taraflarda, kalenin eteklerinde. Kazının sonuçları yayınlandı, 1965 yılında Oktay Aslanapa tarafından ilk defa kazı gerçekleştirildi. 35 yılında Alaca Höyük başlıyor, 65 yılında da Kalehisar başlıyor. İçerisinde Gıyaseddin Dönemi'ne ait çok sayıda sikke bulundu. Yine Selçuklu Dönemi'ne ait seramikler var. (K-27)

Kersaray gibi geliyor bana bu yapılaşma. (K-01)

Kervansarayda var içerisinde, kervansarayda var. (K-27)

Kervan yolları üzerinde mi? (K-03)

Tam olarak kervan yolları üzerinde yer almıyor. Tali yollardan birisi. (K-27)

Kastamonu'ya geçen bir tek yol burası mı? (K-03)

Değil, Osmancık, Tosya üzerinden de geçiliyor.(K-26)

Moloz taşlar var, herhangi bir kitap elimizde olmadığı Abdullah Kuran'ın önerisi, bu kabayolu moloz taşlardan dolayı Erken Dönem Selçuklu yapısı olabileceğini düşünüyor. Ama elimizde sikkelerden başka tarih verecek pek bir şey yok ve seramiklerden başka diyelim. (K-27)

Peki, Selçuklu mu, sen ne dersin? (K-01)

Ben gördüm, bence Selçuklu. (K-27)

Yarın göreceğimiz yer mi? (K-01)

Evet, yarın göreceğiz, Alaca'ya giderken hızlı bir şekilde göreceğiz. Benim ilerideki hedeflerimden birisi de Çorum ile Alaca Höyük arasındaki mesafe uzun ya, böyle bir noktayı ayağa kaldırtıp, beş yıl, on yıl sonrasında, o arada bir mola sağlamak ve Selçuklu eserini de göstermek burda. Hep Çorum'da Selçuklu eseri yok deniyor burda. Aslında var, güzel eserler var. (K-80)

İskilip'te de var Hocam. Şu anda Ulu Cami'nin minaresi. (K-26)

Bir de Hocam, Çorum Ulu Cami'deki minberi gördünüz mü? Onun da orda geldiği söyleniyor. (K-80)

Evet, olabilir. (K-27)(K-27 - 8.02.2020)

_

Arkadaşlar, grubu buraya getireceksek, nereden geçeceğiz biz? (K-02)

Kalehisar var burada. (K-80)

Kalehisar bu, onu fotoğraflardan hatırlıyorum. Onun hemen yanında da şey olması lazım. Şeye benziyor, Harran'ın arka tarafında yıkık olan yere benziyor. Bu kervansaray gibi geldi, bana. (K-01)

Burasının tam detayını bilmiyorum ama, Kalehisar Temürlü diyorlar ve tüm bu bölgeler buraya bağlıymış. (K-80)

Temürlü dediğin yer mi, bu? (K-01)

Evet, Kalehisar, Temürlü diye geçiyor. (K-80)

Yolları çok kötü yalnız. (K-03)

Gidilebilecek bir yol olması lazım. (K-02)

Olmadı döneriz. (K-01)

Ceketimi alacağım. (K-03)

Hadi inin de, içerisini soğutmayalım. (Hava çok soğuk, -14 derece, yerde 20-25 cm kar var) (K-01)

Traktör yolu var ama araçların gittiği yol yok, kalenin dibine. Olmaması daha iyi, çünkü oranın yüzey taraması yapılsın. Şu tarafta medreseyi görüyoruz. Ama burası yine bir bütün yapı. Gövdesi, işte hamamı, türbesi. Onların duvarlarının bir kısmı görünüyor ama çoğu şey, yıkılmış. Hocamız, yüzey taraması yaptı. İzlerine rastladı, duvar izlerine. Bu sene kazıya başlayacak inşallah ama biz daha öncesinde, kalenin eteklerinde tarama yaptığımızda Frig döneminden Bizans'a kadar, Selçuklu öncesi, bir yerleşim var. Yani Hitit yerleşimi de var, büyük bir olasılıkla, ikinci mesela şey oluştu. Zaten burda çok görünmüyor ama, arkasında biraz yakınlarında taş ocağı var. Hititlerin taş ocağı, Alaca höyük o tarafta olduğu için, yani Hititler bu bölgeyi kullanıyorlar ve bu bölgede bizim

tespit ettiğimiz küçük höyükler, yerleşimler, tümülüsler var. Biz burdan sadece ortadaki medreseyi görebiliyoruz. (K-60)

Camisi var mı, peki? (K-01)

Bölgede kaç tümülüs açıldı? (K-03)

Şimdi Alaca Höyük'ün etrafında 18 tane tümülüs tespit edilmiş, sadece bir tanesi kaçakçılar tarafından yağmalanmamış olarak bulunmuş. Onunla ilgili tam detayları bilmiyorum. (K-80)

Ben kayak kıyafetlerimi getirdim, hiç üşümüyorum, hadi nereye yürüyoruz. (K-03)

Biz sizinle baharda gelelim Hocam, Kalehisar'a. (K-60)

Burası Mahmudiye değil mi? (K-01)

Burası Mahmudiye, Kalehisar. Resimleri ben size akşam gönderirim. (K-80)

Medresenin olduğu yerde mescid var, han, hamam, kütüphane de çıkabilir diye düşünüyoruz. Çocuk parkının orda, patika yol var, burdan geçiliyor, oraya (Kalehisar ve medreseye). Traktör izi (karda gözüken), medresenin ordan geçiyor.(Telefonla söyledi.) (K-60)

Bakın yürüyüş yolları işaretli bu şekilde. Ben size geçen link attım ya, yürüyüş yolları diye, işaretli bu şekilde. Ordan (Alaca Höyük'ten) burası 7 kilometre diyor. 2010'da buraları temizlemişler, yürüyüş mesafesi. (K-80)

Çok rahat yürünür, ne olacak. (K-03)(K-2 - 9.02.2020)

_

Nerde Kalehisar Temürlü? (K-01)

Alaca'nın hemen kuzeydoğusunda, 20-25 km bir alanı var. Orda şimdi yüzey araştırması gerçekleştirdiler. Aydın Üniversitesi'nden Mustafa Hoca, yakın zamanda kazılar orada yapılmaya başlanacak. (K-27 -08.02.2020)

6.4.2. Örükaya Roma Barajı

Alaca İlçesine 8 kilometre mesafede Örükaya Köyü'nün üst tarafında bulunmaktadır. Türkiye'de Roma dönemine ait dört barajdan birisi olan Örükaya Roma Barajı, 2017 ve 2018 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında baraj gövdesi temizlenmiş ve açığa çıkarılmıştır. Baraj yakınlarında Roma dönemine ait bir yerleşim yeri ve bir Tümülüs bulunmaktadır (İpek & Sökmen, 2018, s. 233). Çevre düzenlemesi ve köyde ziyaretçilerin mola verebileceği kafeterya, tuvalet yapılması durumunda önemli ziyaret noktalarından birisi olacaktır.

Alaca Örükaya Roma Barajı

Örükaya nedir? (K-01)

Orda Roma barajı var. (K-80)

Ha, baraja gidiyoruz, tamam. (K-01)

Emine Hocam orayı, iki yıl kazdı, işte Önder Hoca anlattı ya, "Ben verdim" dedi, o müzeydeyken, son yılında. Bu sene yapılmadı, izin verilmedi ve tüm eşyalarını boşalttırdı, kazı evini falan boşalttırdı. Kazı evi vardı. (K-80)

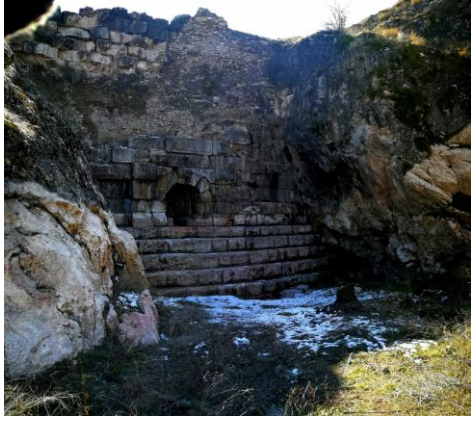
Bu zihniyet nedir, ya? (K-03)

Müze müdürü yaptırdı değil mi? (K-01)

Bilmiyorum. (K-80)

Bu fesatlık nedir?. (K-03)

Bak bu millete zorla hiçbirşey yaptıramazsın, kedi gibidir. Pisi pisi neye gelir? Türk Milletine bir şey yaptırıcaksan, bunu nasıl yaptıracığını bileceksin! Niye bizde Bizantolog yok? Tenezzül etmedikleri için. Halbuki Bizantolog olsa bizde, Yunan'ın hassas noktasını, zayıf noktasını bilsek, biz Yunanla birlikte federasyon oluruz ya. Federasyon oluruz. Dimitris? diyor ki, "Yunan, Türk, Ermeni, üç bir araya gelsin, bu orta doğunun tek hakimi olur". İngiliz'in yaptığı ne? İlk önce Ermeni'yi koparmak. Bak, Yunanistan'ın bağımsızlığı da İngiliz'in işi; Ermenilerin protestanlık, misyonerlikte işi de İngiliz'in işi. Onun için olduk diyorlar. (K-01)(K-1 - 9.02.2020)

	 <p>Resim 1: Çalışma alanı genel görünüm (Fotoğraf: Murat Ozulu).</p>
Örukaya Roma Barajı (Kürkçü vd., 1967, s. 75)	Baraj, Tümülüs, Yerleşim Yeri (İpek & Sökmen, 2018, s. 233)
	

Burdan otobüs geçer mi? Geldik buraya kadar ama. (K-01)

Bu yol devam etse geçer mi? (K-80)

Manevra yapacak yeri var mı? (K-01)

Dönüyoruz. Ha, baraj burası mı? (K-02)

Ha, burdan orası yürütülür. (K-03)

Tabi, burdan yürünür. (K-01)

Yani, orda bırakıp otobüsü, şu ara yürünür. Sorun yok. (K-03)

Gördüğümüz şey değil mi? (K-01)

Aa! Bayağı bildiğin baraj var! (K-03)

Niye böyle yaptık, dönüşte daha rahat olacak. (K-60)

Set nerde hocam? (K-01)

A, gördünüz mü, fotoğrafını? Set normalde temizlendi. Barajın yapısı çıktı ortaya, taş örgüsünü görüyorsunuz. (K-60)

Sen bir fotoğraf göstermiştin, burası mı? (K-01)

Evet, ama önceki hali, son hali, durumu yok bende. (K-80) Hitit barajı var mıydı? (K-01)

Var. Alaca Höyük'te o. (K-80)

Görecez mi, onu? (K-01)

Göreceğiz, inşallah yolda kalmayız. (Yerde 25-30 santimetre kar var, hava -12 derece)(K-80)

Ama Roma barajı çok güzeldir. Yukarıda da yeni gölet var, yeni barajları var. Çok az bir şeyi var, mesafe var. Büyük bir ihtimalle eski su kaynağının gidiş yolu biraz kaymış gibi, günümüzde. Son hali tabii kar altında olduğu için. (K-60)

Su nerden akıyormuş peki? (K-01)

Suyun ağzı var. Zaten burası doğal dere yatağı, kayaçların olduğu yer. Yukarıda yerleşim yerleri var. Bu tarafta höyüğümüz var, yine. Emine Hoca burda çalışmak istiyordu, çünkü alanda yerleşimler ve mezarlıklar var. Büyük ihtimalle Roma öncesi de olabilir. Bakın şu haldeyken, bu haldeydi ilk önce başladığında. (K-60)

Bu kazıdan önceki hali. (K-80)

Ondan sonra temizlendi, basamaklar ortaya çıktı. Bakın basamaklardayız ve ağız. Suyu aktığı yer altta. (K-60)

Oraya kadar yürümemiz lazım mı? (K-80)

Nasıl ineceğiz oraya? (K-02)

Şöyle inip biraz bakabiliriz. Ordan görünebilir. Ama çıkmak zor olur ya da şöyle yukarıdan bakalım. (K- 60)

Nerden iniliyor, onu bilelim. (K-01)

Bir de ikinci alternatif var. Köyün aşağısından, dere yatağının içinden. (K-60)

Ha, o da daha mantıklı. Kapadokya'da yaptığımız gibi. (K-02)

Mantıklı. (K-01)

Bu daha doğru. (K-03)

Araçları orada durdurup, yürüyerek inebilirsiniz. Meyve ağaçları falan da var hatta orda. (K-60) Araçları durdurduğumuz yerleri bir görelim. (K-02)

Köyün girişi, biraz yürüyeceğiz. Düz ayak olduktan sonra önemli değil! (K-01)

Yani böyle gidilmez. (Baraj gövesinin olduğu yerde, yoldan aşağıya inmeyi kastediyor)(K-02) Yok, biz yukarıdan görürüz diye buraya geldik. (K-60)

Görebiliyormuyuz son halini? Göremiyoruz. (K-02)

Aşağıda köylünün bahçesi var. (K-60)

Nisanda, mayısta bakmak lazım buraya. (K-80)

Geçen hafta kar yokken olsaydı, belki inebilirdik!(K-02) Şu tepede ne var? (K-01)

Benim bildiğim orda tümülüs var. Zaten belli, hoca incelemiş. Emine Sökmen Hoca, şu yukarıda biraz kazı yaptı. Çok genç birisi, çok donanımlı. Hani derler ya, on parmağında on marifet diye. Öyle birisi. Normalde tarihçi kökenli ama

restorasyondan tutun şeye kadar birçok alanda iyi. Yurtdışına çıkacaktı, çıktı. (K-60)

Caminin orda çay ocağı, may ocağı bir şey vardır. Tuvaletleri vardır. Otobüs orada durabilir. (K-01) Onlar yaptırılır, sıkıntı değil. Aşağıya yürüyüş yolu da yaptırılır. (K-80)

Çok güzel yürüyüş yolu, güzel görünüyor. (K-02)

Bu köyün adı ne? Bak burası, gölet burada, burası 700 metre yükseklikteymiş. İnternet iyi değil. (K-01)

Yukarıya kadar da yol yaptırılabilir. (K-80)

Yok ya, otobüsün gideceği yer burası, iniş orasıysa, burası yeterli, buradan dönüşte yapabilir. Burda çok güzel kerpiç duvarlar var (Köyü kastediyor). Bunlar İç anadolu'nun mimarisini, toprak temelli mimarinin, nasıl deforme olduğunu. Bakar mısın, bak gel, bak, bak duvarın önünde nasıl deforme oluyor. Zamanla, alttaki taş gayet net. Yukarıda da var. Bunlar, sırf bunlar, abi bir dursana, tamam dur böyle. Kerpiç duvarın nasıl, servis dışı oluyor, yani zamanla o toprak. Yağmur yağdıkça eriyor. Bu erir. Üzerine yeni bir ev yapmak istediğinde yıkarısın üstündekini, düzeltir tekrar yaparsın. Aradan bir elli yılda daha geçer, gene yıkar, gene yaparsın. Zamanla böyle zemin yükselir. Höyükler böyle oluşur. Sadece, topraktan yapılan yerlerde, inşaatlarında toprak kullanılan yerlerde höyük çıkar. Karadeniz'de olmaz, ahşap çünkü. Altı taş, üstü kerpiç. Burdan gidişi varsa, burdan daha güzel olabilir gidişi ama Caminin tuvaleti falan olmaz. Buraya tuvalet şart. Tuvalet, turizmin birinci temeli tuvalet. Yol, tuvalet. İçecek, dinlenme, mola yeri, dikkat eti bak bizim bütün turizmimiz temizlik, ihtiyaç, temel ihtiyaç. (K-01)

Durduğun her yerde tuvalet, ben bir fotoğraf molası veriyorum, adamlar hemen duvara dizliyorlar. (K-03)

Sen bundan sonra yapacağın her yerde, kadınlara daha fazla tuvalet koy ve bunu da yaz bir yere, söyle. Kadınlara daha çok. Erkekler pisivarla idare ediyor. Erkek her yere gidiyor. Kadın gidemiyor abi. (K-01)

İzzet ben Macera Atölyesine başladığımda elimde fırçayla, Domestosla müze tuvaletlerini temizledim. Müdürler utandı. "Sibel Hanım, siz niye yapıyorsunuz" diye, "Kimden böyle bir şey isteyebilirim" dedim. Ama ben buranın temiz olmasını istiyorum, yaparım. Adam utandıktan sonra, klozeti yeni aldı, yeni. Attı eskisini, yenisini taktırdı. Şu an hep temiz ama ben elimde bildiğin fırça ve domestosla dolaşım. (K-03)

Sen yapacaksın önce. Sen yapacaksın, onlar utanacak. İnsanlar utanacak. İnsanları örtünmesi bile Adam ile Havva'nın utanç duygusundan. İnsanı insan yapan, utanma, ar duygusu. (K-01)

Ve otobüs durduğu yerde, araba mutlaka bir iki kişinin çiši gelir. Genelde yaş grupları yüksek olduğu için, prostattı, oydu, buydu. Ama gençlerde biralari içiyor, suları içiyor. (K-03)

Gittiğim yerde eseri göremezsin, yoktur, hani Şapınuva gibi yıkaktır ama tuvaleti tertemizdir, kahvesi vardır, hediyelik eşyası vardır. Hediyelik eşya. Onu kurtarır. "Geldik biz buraya ama varmış burda birşeyler", der insanlar. (K-01 - 9.02.2020)

6.4.3. Hüseyin Gazi Türbesi

Alaca ilçesinin 3 kilometre güneyinde Söğütlü beldesinde bulunmaktadır. Kesin yapım tarihi bilinmemekle beraber XIII.yüzyılın ortaları olduğu söylenmektedir. Açık avlulu bir medrese, imaret, mescid ve Hüseyin Gazi'ye ait olduğu belirtilen bir türbe bulunmaktadır. Bina girişince bulunan Taç Kapı, medrese ve türbe bölümünde yer alan kalem işi süslemeler önemlidir. Özel mülkiyette olan bu alanın kamulaştırılarak restore edilmesi durumunda önemli ziyaret yerlerinden birisi haline gelecektir. Proje kapsamında üç grupta yapılan gezide de anahtarı bulunamadığı için ziyaret edilememiştir.

Alaca Hüseyin Gazi Türbesi

Şimdi Hüseyin Gazi tartışmalı bir konu, Türkiye'nin yaklaşık on tane ilinde Hüseyin Gazi'nin sembolik Türbesinin olduğunu biz biliyoruz. Bunlardan en popüler olan Ankara Mamak'ta yer alan Hüseyin Gazi Tepesi'ndeki külliye, daha sonra Sivas'ın Divriği ilçesinde yine Hüseyin Gazi Tepesi'nde yer alan kabir. Daha sonra Tokat Zile güzergâhında yer alan yine Hüseyin Gazi makamı geliyor. En popüler olanlarından birisi de Alaca'da yer alan Hüseyin Gazi Külliyesi. (K-27)

Hangisi en eski tarihli? (K-01)

En eski tarihli, üzerinde aslında hiçbirinin tarih yok. Fakat değerlendiriyoruz, kayıtlar üzerinden, Alaca'daki ile Ankara Mamak ilçesindeki çok güçlü görünüyor, tarih olarak buralarda olabilir diye. (K-27)

Hüseyin Gazi kim? (K-02)

Kendisi bir İslam cengaveri, İslamı yaymak için arap coğrafyasından hareket ederek Anadolu'ya giriyor. Girerkende, işte şehadet şerbetini içiyor. Farklı yerlerde mücadelelerinde dolayı kendisine böyle makamlar inşa edilmeye başlanıyor. Bazı rivayetlere göre kolu burdaydı, gövdesi başka bir yerdeydi. Fakat böyle rivayetlere çok girmemek gerekiyor ama turizm açısından söylüyoruz gene. Hizmet etme adına dini turizme, Alaca'da da kolu olduğundan rivayet ediliyor. Buranın bir medrese miydi? Yoksa bir imaret mi olduğu, oldukça tartışmalı. Bizim öngördüğümüz şey burası, 1270 yılından itibaren yapıldığı daha sonra Moğol etkisiyle şekillenen bir medrese olduğu düşünüyoruz. Erken dönem Sulçuklu mimarisini andıran, bir plan şeması var. Medrese olabilmesi için ortasında bir havuzun olması gerekiyor, farklı farklı türler var. Dikdörtgen planlı. (K-27)

Taç kapısı? (K-01)

Evet taç kapısı var. Zaten elimizdeki en zengin veri o. Mermerden inşa edilmiş Türkiye'de beş-altı tane Selçuklu taç kapısı var. Bunlardan birisi de Alaca'da. Bu kapı bir yerden taşındı mı geldi? Orda mıydı, değil mi? Tartışmaları devam ediyor. Ama bizim öngörümüz şu, Hüseyin Gazi, esasında Kalehisar ya da Temürlü dediğimiz bu Selçuklu havzasının ana şemasını oluşturan bir vakfiye var. Bu vakfiye diyor ki "Buralarda Selçuklu Temürlüleri yaşıyordu" diyor. Havzası da o kadar geniş ki, Sivas, Yozgat, Tokat ve Çorum havzasını tamamıyla kaplıyor. Bugünün Danışmendli havzasının tamamı, Temürlülerin olarak değerlendirilebiliyor. Böyle olunca, Taç Kapının ordan geldiği, asıl fuar alanın

Kalehisar Temürlü olduğu ve bunlar arasında gidiş gelişlerin, 50 km alanda. (K-27)

Nerde Kalehisar Temürlü? (K-01)

Alaca'nın hemen kuzeydoğusunda, 20-25 km bir alanı var. Orda şimdi yüzey araştırması gerçekleştirdiler. Aydın Üniversitesi'nden Mustafa Hoca, yakın zamanda kazılar orada yapılmaya başlanacak. (K-27)

Evet Hocam, elimizdeki en net tarih, türbe kapısının üzerinde yer alan 1907 tarihi, net tarih bu. Osmanlıca bir kitabe var, dört satırdan oluşan, 1907. İçerisi tabandan tavana kadar bütünüyle kalem işleriyle süslü olan, Çorum sınırları içerisinde gördüğüm tek eser. Nerden geldi ustası bilmiyorum ama orda bulduğum bir detaydan hareket ederek, ustasının Ermeni olduğunu ortaya çıkartmaya çalıştık. İçerisinde iki tane harf, iki tane isim tespit ettik. (K-27)

Kapalı ama açtırmaya çalışacağız. (K-80)

Ben görüşeyim isterseniz belediye başkanı ile.(K27)

Hocam, buralar açılın, biz öyle gelelim ya. (K-01)

Hüseyin Gazi'nin özeti şu, bir turizmci olarak, sizlere hizmet edebilecek ve doğrudan sanat tarihini demeye gerek yok böyle şeylere Bektaşî geleneğinin yaşatıldığı bir alan, 12 İmamı temsil eden teslim taşının, hemen kemerin ortasında kilit taşında, ablike edildiği bir durum söz konusu, bunu öyle her yerde göremiyoruz. Bu büyüklükte bir teslim taşı göremiyoruz daha doğrusu. Bektaşî arkadaşlarımız boyunlarına takarlar 12 kollu, balgami, Evliya Çelebi öyle anlatıyor. Balgami değerlendiriyor bunu, aslında akik ya da şeyden oluşur, diğer mermer türünü şimdi unuttum, sarı yeşil renkli olan. (K-27)

Şey, onix. (K-02)

Hı, hı, onixten yapılır. Evet, evet, onixtir. Onixten yapılmış iki tane var. Bunların korunması gerekiyor. Şu an da kimse bilmiyor, yazdık ama kimse bilmiyor. Üzerini sıvayla kapatmışlar. İçeri de bir tanesi kapalı durumda. Bir tanesi görünüyor. (K-27)

Aa, sıvayla kapatmışlar, iyi bari gidecek bir yerde değil o zaman, iyi! (K-01)

Kitabesini de kazınmışlar, orda mescit bölümü varmış. (K-27)

Medreseler kapatıldığı süreçte. (K-80)

Evet, kapatıldıktan sonraki süreçte. Osmanlıca ne kadar kitabe varsa o dönemde, cumhuriyette kazınıyor. Cumhuriyetin havasını biraz daha güçlendirmek için. Türbesinde de bir sanduka şahidesi var. (K-27)

Göremeyeceğiz değil mi, şimdi? (K-01)

Görmeye çalışacağız, bilmiyorum. (K-80)

Bir detayda yeni gerçekleşti, özel mülkiyeteydi hocam biliyorsunuz, kamulaştırıldı şu anda. İki ay falan oldu. (K-27 - 8.02.2020)

_

Evet, Hüseyin Gazi Türbesi. Bunun Aşık Paşa ile ilgis var mı? (K-01)

Hayır, bunun yok. Bu Battal Gazi'nin babası. (K-80)

Tek katlı olması ne güzel evlerin. (K-01)

Burası Alaca, sürekli nüfus kaybediyor, İskilip gibi. (K-80)

Bu tarlalarda ne yetişiyor? (K-03)

Patates, soğan çok var. (K-02 - 9.02.2020)

_

Nereye geldik. Alaca'ya geri döndük! (K-02)
Geldik, Hüseyin Gazi Türbesi burası. (K-80)
Tamam, hiç gitmemize gerek yok!(K-01)
Nereye gideceğiz? Tarladan mı gideceğiz? (K-02)
Hayır, hayır oraya gitmemize gerek yok! (K-01)
Kapalı zaten, muhtemelen giremeyeceğiz. (K-80)
Hangi yıla tarihli Hocam bu? (K-01)
Battal Gazi'nin babası bu, yuh adamın kemikleri sızlıyacak! (K-03)
Ha, Battal Gazi'nin babasıydı bu demi. Kaçınıcı yüzyıl oluyor bu? (K-01)
Peki, bir şey soracağım, oraya nerden gidiliyor? (K-02)
Ya, orda yol varda, bunlar yanlış yerden girdiler. (K-80)
Yanlış yaptıkları kesin zaten. (K-02)
Tamam, tamam, her işte bir hayır vardır. Anladım, durumu gördük. Mesafeyi gördük, yolu var. Aslında google earth den bile bunlar görülür de, fotoğrafları. Yüzyılın icadı bence. (K-01)
Anam bu türbe ev olmuş ya! (K-01)
Tamam, satmışlar bunu. Şimdi tekrar kamulaştırdılar. Geçen sene kamulaştırması tamamlandı diye biliyorum. (K-80)
Burayı mı satmışlar. Ev mi yani şimdi. Şahısın yani. (K-03)
Evet, ama kamulaştırıldı şu an. Dün İskilip'i anlatan Hocamızın burayla ilgili güzel bir makalesi var. Ben size onu atayım, bununla ilgili herşey var orda. (K-80)
Hüseyin Gazi çeşmesi. (K-03)
Buranın ayağa kalkması gerekiyor. (K-80)
Biz dönelim. (K-01)
İçeri girmeyeceğiz mi, yoksa? (K-03)
Burda mescit kısmında güzel kalem işleri duruyor. Onları daha önce kimse tespit etmemiş. Bu hocamız girmiş, tespit etmiş ve bayağı orijinal şeyler olduğunu söylüyor. (K-80)
Kapıyı açabiliyor musunuz Hocam? Kapı açılıyor mu?(K-02)
Sen(Kaptan) manevram yap, biz dönecekmışiz gibi. (K-80)
Aha bak, inmiş olsaydık, boşuna üşüyecektik, şimdi. (K-01)
(Kapalı olduğu için içerisine bakılamadı!)(K-2 - 9.02.2020)

_

Bugün gittiğimiz sabah ki o, Battal Gazi'nin babası (K-03)
Hüseyin Gazi (K-60)
Hı, o, satılmış orası, sonra kamulaştırdı mı? (K-03)
Özel mülk, fark ettiyseniz bizim gittiğimiz kapı, o adamın hala kullandığı kapı. Özel mülkiyete aitti. Biz rica edince, açıyordu, gösteriyodu bize. Sonra belediye kamulaştırdı, Alaca. Ondan sonra, şimdi kapattılar, belirli zamanlarda açıyorlar. Restorasyon için para bulamadılar. Restorasyon projesi de hazırlanıyor. (K-60)
O, etrafındaki binalar duracak mı, orda? (K-03)
Yok, kaldırılacak! Restorasyon sırasında yıkılıyor onlar. (K-60)
Daha başlamadı yani (K-01)

Tabi, şimdi bir rölevesini hazırlaması lazım. (K-60)

Battal Gazi'nin babası olması ile alakalı önemli... Görülecek bir şey. (K-03)

Şimdi Hüseyin Gazi ile ilgili Ankara'da Hüseyin Gazi Türbesi var. (K-60)

Malatyahılar var. (K-01)

Bir de Malatya ile bağlantısı var. Hüseyin Gazi'ye Türk diyen araştırmacılar var. Arap kökenli diyenler var. Arap kökenli olamaz, çünkü Hüseyin Gazi'nin yani şimdi Emevilerle, Arapların arasındaki husumetten dolayı, Türkler, tabi Türk olma ihtimali daha yüksek, Arap kökenli olamaz diyen araştırmacılar var. Yani net bir şey yok, açıkçası. (K-60)

Gerçekten adam orda yatıyor mu? (K-03)

Ama şunu. Onu da bilmiyoruz. (K-60)

Hüseyin Gazi'ye ait olduğu söyleniyor. Tarihi kaynaklarda söylüyor, rivayet şey olarak. (K-80)

Bizimkilerde şey yapmışlar, Malatya'dan çıkıp buraya gelmiş, burdan da Ankara'ya geçmiş diyorlar (K- 02)

Kitabesi gibi var mı bir şey? (K-01)

Kitabesi yok, şöyle bir şey, gezginlerin notlarında var. (K-80)

Ankara'da Türbesi, tıpkı şey gibi, Nasrettin Hoca'nın hikâyesi gibi. Akşehir, işte Ankara, Sivrihisar. Net bir şey söyleyemeyiz. (K-60)

Net bir şey yok. (K-80)

Başı da olabilir, çünkü başını alıp birbuçuk kilometre gidiyor. O hikâye varya. (K-60)

Zaten baş bir süre daha duyuyormuş ve görüyormuş ya, kesildikten sonra. (K-02)

Ha ne olur, bütün türbelerde aynı olasılık olduğu için, kemik analizi falan yapılır da, ancak o kadar. O zaman hani bir şey diyebiliriz. (K-60)

Onunda o zaman kazılması lazım. (K-02)

Ama hiç kimse de o türbeleri kazdırmaz. (K-60)

Uyyyuu! (K-02)

O riske giremeyiz zaten. Düşünsenize, oranın olmadığını düşünsenize. Satamayız o zaman. (K-60)

Türbeler tapu senedir. Mezarlıklarda öyledir. Onun için ilk önce mezarlıklar ve türbeler yok edilir. Ortaya çıkarılacaksa ilk önce mezarlıklar ve türbeler ortaya çıkarılır. (K-01)

Şeyler ilk önce mezarlıkları yağıyor. (K-60)

Türbelerin hiçbiri gerçek değildir. (K-01)

Büyük olasılıkla. (K-60)

Hiçbiri değildir. (K-01 - 9.02.2020)

_

Yabancılar niye kazı yapıyor burda? (K-)

Bak sabahtan beri anlatıyoruz işte. (K-01)

Çünkü Türkiye para vermiyor. (K-03)

Baksana Alaca Höyük.(K-01)

Cami yaptıracağım de, hemen verir para ama bunlara vermez (K-02)

Cami yaptırsan verir. (K-01)

Gavur taşı çünkü bunlar. (K-02)

Avrupa'da yani, bu kadar tarihi yok. (K-03)

Gavur taşını Türk var, onu da yapmıyor. (K-01)

Çünkü artık ihtiyacı kalmadı. Türbeye ihtiyacı kalmadı. Rum yaşasaydı, yanyana olunsaydı; o türbeler böyle kalmazdı; hiçbir mezarlık böyle kalmazdı. Yani buraya daha çok sahip çıkardı. Şimdi hiçkimse kalmadığı için, bir Türk kaldığı için kime ispat edeceğen, Türk olsa ne olmasa ne olur. (K-01)

Birde Türklerin öyle bir saygısızlığı var ki, ya adam "Ben Osmanlı'nın torunuyum" diyor, bir tane Osmanlı Mezarlığı kalmış mı? Sökmüş kendi şeyisini oraya gömüyor. Yani atasının mezarını bozuyor, vandallıyor, yağmalıyor, onu caminin duvarına koyuyor, bıraktım yani şeyi geçtim burdan, Roma dönemini geçtim. (K-80)

Satıyor Hocam. (K-60)

Osmanlıyı görüyor, dedeleri ya, bunu yapan adamdan ne bekleriz. (K-80)

Şahideleri satıyorlar. (K-60 - 9.02.2020)

_

Selçuklu var! Biz bir türbeye gittik, Hüseyin Gazi'ye giremedik. Hüseyin Gazi'nin Türbesi'ne. (K-01)

Giremedik Hüseyin Gazi'ye. (K-02)

Kamulaştırılmış. İlgisiz kalınmamış ama bir yerde bir takılıyor ve kimisi sanırım vakıflarda, kimisi özelde... (K-01 - 10.02.2020)

6.5. Oğuzlar

Çorum Merkezine 68 kilometre uzaklıkta bulunan Oğuzlar ilçesine ilk iki grupta gidilmiştir. Bu ilçemizde de nüfus azalışı her yıl devam etmektedir. İlçe merkezinde bulunan ceviz fabrikası rehberler tarafından beğenilmiştir. Yolu uzak olmasına rağmen bu fabrika ve çalışan kadınları görmek için gidilebilecek bir alan olarak rehberler tarafından beğenilmiştir.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Oğuzlar)	4.405	3.767	2.376	4.678	4.163	2.876	9.083	7.930	5.252

(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)

Oğuzlar ilçesini nasıl buldunuz? (K-80)

Bir şey yapamadık ki! (K-02)

Köyü mü? (Gülüyor)(K-01)

Ha, cevizciler! (K-03)

İlçe olarak? (K-80)

Köyü diyor, yani ilçeyi diyor (K-01)

Yani, bir şey görmedik ki orda. (K-02)

Geçerken gördük, mevsimden dolayı. (K-80)

O, yok, gayet güzel hız radarları var. Vizyon sahibi belediye başkanı, Ortaköy'deki gibi renkli yazısı var. (K-01)

Oğuzlar Belediyesi'ne bir öneriniz var mı? (K-80)

Belediye başkanını tebrik ediyoruz. (K-03)

Hocam, orda güzel öğle yemeği yenir de, oraya gitmenin zaman bedeli var. Deniz yoluyla olursa, nehir yoluyla. (K-01)

Nehirde çalışan tekneler var ama rıhtımlar yok. Onlar olsa, olabilir mi, o zaman? Bir iskele yapılırsa, direk İskilip'e ulaşacak, İskilip'le bağlamayı düşünüyoruz. (K-01)

43 kilometre (K-80)

Bu rotada bir tek eksiğimiz var bizim, tekne turumuz yok! Hiç tekne turumuz yok. (K-01)

Oraya karadan gitmeyeceğiz, tekneyle bitireceksin o yolu. Viraj gitmeyeceğin de, tekneyle o yolu bitireceksin, araba boş gidecek, sen karşıdan bineceksin. (K-03)

Bravo. O tesisi bir tekne süsler. Tekne taçlandırır diyelim, gayet güzel bir tesis. (K-01)

Araba boş gidecek, seni o taraftan karşılayacak. (K-03)

40 kişilik en azından bir tekne olması; ama fiyatlarda bana yüksek geldi, absürd geldi. (K-01)

Yarım saati 100 lira falan dedi, kişi başı 10 lira tutuyor. 10-12 kişilikmiş tekne. O zaman sen ödeyeceksin 100 lirayı. (K-02)

40 kişiyse ne olacak. (K-01)

iki tekne olacak. (K-03)

Bir deniz otobüsü, deniz otobüsü değil de, bir tane tekne lazım, 50-60 kişilik. (K-01)

Katamaran değil de... (K-02)(K-1 - 8.02.2020)

_

Bu ne reçeli? Ceviz reçeliniz yok mu? Burda ceviz reçeliniz olmalı! (K-03)

A, Ceviz reçeliniz yok mu? (K-01)

Hiç sanmıyorum. (K-41)

Şöyle söyleyeyim, cevizden henüz reçel yapmıyorlar. (K-19)

Kıbrıs'ta tek şey ceviz reçeli. Çok küçük bir çaba olarak başladı. Satışları, pazarları... (K-02)

Satar mı? (K-19)

Deli misin? Satar, yapın siz onu. (K-01)

Burda çam kozalağından reçel yaptılar, gördünüz mü? (K-19)

Gördük onu? (K-03)

Denediniz mi?(K-19)

Denemedik.(K-03)

Çok güzel oluyor. (K-19)

Kızlardan ben şöyle istiyeceğim, taşıyamayacağım diye. Aldım şeylerini de, telefonlarını. (K-02)

Yalnız sizin ora sapa arkadaşlar. Oraya sizin denizden, nehirden gelmenin ya da gitmenin bir yolunu bulmanız lazım. (K-01)

Ya, onunla ilgili bir proje yapıldı da, olmadı. (K-19)

Hangi, projeydi o?(K-01)

?On beş trilyon gibi rakamlar söylediler.(K-19)

O rakamları boşverin, öyle diyorlarsa zaten, iki üç yerden fiyat alıp öyle birine yaptıracaksın. Alacağınız bir gemi, çalıştıracağınız bir kaptan. Gidecek, gelecek iki iskelede, yani atla deve bir şey değil. (K-01)

Hatılıyorsunuz mu, önceden bir şey koydular orda. (K-19)

Ben o kadar detayını bilmiyorum Oğuzlara daha önce bir defa gitmiştim, o. (K-80)

Barajın ağzı ile İskilip tarafında olan bir yer arasında dönüp duruyordu. Sonra işte ekonomik sebeplerle kaldırdılar. (K-19)(K-3 - 10.02.2020)

6.5.1. Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı

Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı ilk grupla yapılan tur sırasında yoldan görülebilmıştır. İkinci grupta akşamüzeri bu güzergâh kullanıldığı için görülememiştir. Üçün grupta ise yol çalışması olduğu için farklı bir güzergâhtan gidilmiştir. Bu yol üzerindeki park alanına bu anıtsal kaya mezarı ile ilgili bir bilgilendirme panosu konulmalıdır. Özellikle Çorum tarafından gelen araçlar bu alanda fotoğraf molası verebilirler. Bununla birlikte Kapılıkaya ayrı bir günlük veya yarım günlük güzergâh olarak da planlanabilir.

Kapılıkaya

Bunu giderken yarın yolda göreceğiz. (K-80)

Burası Kapılı Kaya, Osmancık'a giderken, bilmiyorum çıkacak mısınız?(K-62)

Çıkabilecek miyiz, buraya? (K-01)

Yok, çıkmayacağız. Yol üzerinde durup karşıdan, yukarıdan bakacağız. (K-80)

Helenistik dönemi, M.Ö.II.yüzyıla tarihleniyor. Ikezios diye bir krala ait. Şeyle aynı, bizim Kybele ile aynı dönem. (K-62)

** Kapılıkaya ayrı bir güzergah olarak düşünülmeli ve çalışılmalı. (K-80-7.02.2020)*

_

Ha, yukarıdan fotoğrafını çektiğimiz. Ama güneşte göremedik.(K-02)

Güzel, manzarası güzel, fotoğraf çekmek için iyi. (K-03)

Orda yeri yapılmış, nefes almak için ama nerden geliyorsun, nereye gidiyorsun o önemli. (K-01)

Bir de yuvarlanmamak için, aşağı yuvarlanmamak için fotoğraf çekerken. Önlem alınması lazım. (K-02) Oraya bir tabela lazım. (K-03)

Bir korkuluk belki. (K-02)

Manzara süper. (K-01)

Onlar olursa, olur diyorsunuz. (K-80)

Bu haliyle de olur, orda bir kültür varlığının görülmesinin sakıncası yok. Ama mevsim önemli bence. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

6.5.2. Altınkoz Tesisi

İlk iki grup Altınkoz Tesisini görmüştür. Grupların çok rahat sabah ve öğle yemeği alabilecekleri bir yer olduğunu belirtmişlerdir. Bu güzergâhı kullanacak olan grupların durabileceği bir konumdadır.

Süper. İnanılmaz. (K-02) (K-03)

Tesis değil, baraj kısmı. (K-80)

Baraj, barajın kendisi, etrafı, manzarası. Tesisin kendisi, süper. (K-03)

Altınkoz'u da dahil ediyorsunuz. (K-80)

Onu söylüyoruz zaten. (K-01)

Ha, birkaç tane daha göl kenarına alternatif şey yapılabilseniz (düşünüyor) (K-02)

Farklı alternatifler mi olsa diyorsunuz (K-80)

Evet. (K-02 - 8.02.2020)

6.5.3. Obruk Barajı

Rehberler genel olarak Obruk barajını beğenmişlerdir. Baraj üzerinde yapılacak bir tekne yolculuğunun turistler için ilgi çekici olabileceği söylenmiştir. Özellikle İskilip'ten Oğuzlar tarafına gidilirken teknenin kullanılabilmesi rehberler tarafından önerilmiştir.

Burda çam kozalağından reçel yaptılar, gördünüz mü? (K-19)

Gördük onu? (K-03)

Denediniz mi?(K-19)

Denemedik.(K-03)

Çok güzel oluyor. (K-19)

Kızlardan ben şöyle istiyeceğim, taşıyamayacağım diye. Aldım şeylerini de, telefonlarını. (K-02)

Yalnız sizin ora sapa arkadaşlar. Oraya sizin denizden, nehirden gelmenin ya da gitmenin bir yolunu bulmanız lazım. (K-01)

Ya, onunla ilgili bir proje yapıldı da, olmadı. (K-19)

Hangi, projeydi o?(K-01)

?On beş trilyon gibi rakamlar söylediler.(K-19)

O rakamları boşverin, öyle diyorlarsa zaten, iki üç yerden fiyat alıp öyle birine yaptıracaksın. Alacağınız bir gemi, çalıştıracağınız bir kaptan. Gidecek, gelecek iki iskelede, yani atla deve bir şey değil. (K-01)

Hatırlıyorsunuz mu, önceden bir şey koydular orda. (K-19)

Ben o kadar detayını bilmiyorum Oğuzlara daha önce bir defa gitmiştim, o. (K-80)

Barajın ağız ile İskilip tarafında olan bir yer arasında dönüp duruyordu. Sonra işte ekonomik sebeplerle kaldırdılar. (K-19)(K-1 - 10.02.2020)

_

Orda, nasıl bir tekne olmaz, 45-50 kişilik, yani o ormakta. Çok vizyon sahibi bir belediye başkanı var, belli. (K-01)

Evet, evet, değerli bir arkadaşımız. (K-15 – 10.02.2020)

6.5.4. Oğuzlar Remzi Ceylan Ceviz Fabrikası

İlk iki grup ceviz fabrikasını ziyaret etmiştir. Genel olarak ceviz fabrikasındaki ortam ve uzun bir yolculuktan sonra bu şekilde bir manzara ile karşılaşmaları rehberlerin hepsini olumlu yönde etkilemiştir. Gruplarıyla geldiklerinde ziyaret etmek istedikleri yerlerden birisi olduğu rehberler tarafından belirtilmiştir. Fabrikada gerekli düzenlemeler yapılarak gelen ziyaretçilerin izlemesine izin verilebilir. Ayrıca, fabrika yanında ürün satış yerinin de olması uygun olacaktır.

Harika! (K-03)

Muhteşem! (K-02)

Gideceğimizi duyduğunuzda ne hissettiniz ilk olarak? (K-80)

Ben böyle bir şey beklemiyordum. (K-02)

Bir ceviz fabrikasının, nasıl farika olur diye hayal ettim. "Ne olabilir? Ne yapabilirsiniz?" diye sordum kendime. (K-03)

Aynısını bende kendime sordum! Ama fabrikadan çok insan emeği, insan çalışıyor orası. (K-01)

İnsan emeği olan bir yer, kadınlar inanılmaz. (K-02)

Ya hepsi nasıl sağlıklı, kıpkırmızı yanaklar (K-03)

"Anam 92 yaşında" dedi, kadına, inanmadım bir tanesine. (K-02)

Patron herkese sakız çiğneme zorunluğu getirirse, orda bayağı bir tasarruf eder. (K-01)

Evet, ha bire yiyordu teyzeler yalnız. Ağzları doluydu. (K-02)

Ben sana söyleyeyim, yüzde on artar ordaki ceviz. (K-01)

Ama o zayıy hesaplanmıştı. (K-03)

Charlie'nin Çikolata Fabrikası'nı seyrettiniz mi? Orda hani ceviz kıran sincaplar, tıki, tıki. İçeri girince öyle bir şey hissettim. Tıki, tıki ceviz kırma sesleri falan. (Zevkle, heyecanlı bir şekilde anlatıyor) (K-02)

Peki, grubunuz geldi diyelim, oraya götürmek ister misiniz? (K-80)

Kesinlikle, kesinlikle! (K-01)

Çok isterim. (K-02) (K-03)

Tepkileri ne olurdu? (K-80)

Bayılırlar! (K-02) (K-03)

Yeni güzel bir nokta olabilir diyorsunuz? (K-80)

Evet, ama teyzeler orda olacak. (K-02)

Teyzeler orda olacak. (K-03)

Yılın 12 ayı bu işi yapıyoruz dediler. (K-80)

Ya, şimdi ordaki kadınlar bundan hoşlanmayabilirler. Hepsi hoşlanmayabilir. (K-01)

Birkaç kişi fotoğraf çekmek istemedi. (K-03)

8-9 kişi olabilir ama 40 kişi için düşünmek lazım. (K-01)

Aslında orası bir üretim yeri, sizin de girmemeniz gerekiyor. (K-80)

Evet, orada bir mahremiyet var. Ben fotoğraf çekmedim. (K-01)

Galoş, saç bonesi olması lazım. (K-03)

Şart. (K-02 - 8.02.2020)

6.6. Osmancık

Çorum Merkez’e 69 kilometre ve Merzifon Havaalanı’ndan 67 kilometre uzakta bulunan Osmancık İlçesi rehberler tarafından genel olarak beğenilmiştir. Çorum’un diğer ilçeleri gibi Osmancık ilçesinin nüfusu da her geçen yıl azalmaktadır. İlçe merkezinden geçen Kızılırmak, içinden ırmak geçen diğer şehirler (Avanos, Eskişehir gibi) incelenerek daha kullanışlı bir hale getirilebilir. Belediyenin ırmak kenarına yapmaya başladığı eski Osmancık evleri görünümlü binalar ve çevre düzenlemesi rehberler tarafından beğenilmiştir. İlçe merkezinde yapılacak diğer düzenlemelerle ziyaretçilerin yarım günlerini veya bir günleri geçirebilecekleri bir yer haline gelebilir. Tosya – Merzifon yolunun ilçeden geçmesi çevre yolu üzerinde mola yerlerinin ve bazı tesislerin yapılmasını sağlamıştır. Yerel yönetimin bu tesisleri denetlemesi ve belirli bir kalite seviyesine çıkarması bu yolu kullananların ilçe merkezine ziyaret etmesini sağlayacaktır.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Osmancık)	25.335	20.524	14.369	28.423	25.206	28.585	53.758	45.730	42.954

(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)

İlçe merkezinde arkeoloji ve/veya etnografya müzesi yapılmalıdır. İlçede kalan eski evler koruma altına alınarak ilerleyen dönemler için konut veya butik otel olarak kullanılması sağlanmalıdır. Yine Kızılırmak kenarında eski Osmancık evlerinin görünümünde butik oteller ve restoranlar yapılabilir. İlçe nüfusu fazla olmadığı için slowcity çalışması yapılabilir. Kale girişinin açılması ve sonra yapılan bir takım eklentilerin kaldırılması ziyaretçilerin ilgisini çekecektir. Genel olarak otobüslerle gelecek olan ziyaretçiler Gemici mahallesinde indirilmeli, Koyun Baba Köprüsü’nden yürüyerek geçirilmeli ve kale gezdirilmelidir. Kaleden sonra İmaret Cami gezdirilebilir. Gelen ziyaretçilerin mümkün olduğu kadar yürüyebilecekleri güzergâhlar hazırlanmalı ve Osmancıkta kalış süreleri uzatılmalıdır. Osmancık, pirinci ön plana çıkarmalıdır. Ekim zamanı, yeşil olduğu dönem, leyleklerin gelmesi, leylek yavrularının çıkması, hasat dönemi

gibi farklı zamanlar işlenerek turistlere pazarlanmalıdır. Ayrıca eski pirinç fabrikalarından birisi müze haline getirilebilir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdadır.

Bizde restaurant konusunda hiç sıkıntı yok. Adatepe var, Osmanbey Konağı var, Kızılırmak kenarında cafeler var, mekân çok yani hiç sıkıntı yok. Sırık kebabı yenebilecek yerler var.(K-20 - 6.02.2020)

_

Mayıs ayında Osmancık denizin içinde gibi gözüktür. Çeltik tarlalarının hepsi su altına oluyor. Günbatımında falan acayip güzel görüntüler çıkıyor.(K-20 - 6.02.2020)

Mayıs ayında burası suyla dolu oluyor, denizin ortasında gibi oluyor. Haziran ayında da yemyeşil oluyor. Tabi bu seferde yemyeşil oluyor. Osmancık zaten doğal olarak yeşil bir yer, çevresi yeşil. Akdeniz iklimine yakındır burası, daha doğrusu Ege'ye yakındır burası.(K-20 - 6.02.2020)

Kapariyi Kıbrıs'ta yetiştiriyoruz biz, şaşırdım. Annem Kıbrıslı benim ve doğal yetişiyor. Hatta turşusunu falan yaparız.(K-2 - 6.02.2020)

Kaparinin anavatanı burasıdır. Doğal yetişiyor. Ayrıca zeytin falan da yetişiyor burada. Hatta burada zeytin köyleri vardır.(K-20 - 6.02.2020)

Yukarı Zeytin, Aşağı Zeytin Köyleri isimlerini burdan alıyor.(K-60 - 6.02.2020)

Bizde artık parklara zeytin ağaçları dikmeye başladık. Hani insanlar alışsınlar diye. Antep fıstığıda yetişiyor.(K-20 - 6.02.2020)

Osmancık şuan yaklaşık 30.000 nüfusu olan Çorum'a bağlı bir ilçemiz. Osmancık tarihi ve kültürel bir şehir. Şöyle anlatayım, 1071 yılında Malazgirt Zaferi'nden sonra, Alparslan'ın komutanlarından Şerafettin Osman Gazi, hani Danimentlilerle birlikte 1075 yılında Osmancık'ı fethetmiş, Osmancık Kalesi'ni. O zamanlar Osmancık böyle geniş değil, kalenin üzerinde, şimdi dışarıdan bakınca sade bir kaya gibi gözüktüyor ama üzerinde iki katlı 200 tane ev var. Yani 400 hanelik bir şehir burası, bunun dışında askeri mekanları, hamamları, yani sosyal donatıları olan bildiğimiz bir şehir, kayanın üzerine kurulmuş bir şehir Osmancık. Elimize şuan o tabloyu gösteren sadece bir tane gravirümüz var, 181 O yılında Bozoklu Osman Şakir çizmiş. İran Seyahatnamesi'nde yer alıyor, ordan aldık. Orda kalenin üzerindeki evler ve çevresi resmedilmiş durumda. Burası 1075 yılında bizde yani, 1075 yılından beri burdayız biz.(K-20 - 6.02.2020)

Heykel var mı? Koyunbaba, Atatürk, Mevlana?(K-3 - 6.02.2020)

Heykel yok. 19 Mayıs'ta şey var, Hükümet Konağı'nın bahçesinde var. Atatürk Heykeli.(K-20 - 6.02.2020)

Zanaatkarlıkları ne? Neyi iyi yapıyorlar? Ayakkabıcılığı mı iyi yapıyorlar, dokumacılığı mı iyi yapıyorlar? Ne biliyim yani, el zanaatıyla ne yapıyorlar?(K-3 - 6.02.2020)

Şimdi burda el zanaatları toprakla ilgili, seramikle. Yapan iki kişi vardı, birisi vefat etti, biri de şu anda yani çok şey yapıyor, zaten şu an şeyde değil. Bizim sekiz-dokuz tane de toprak sanayisine yönelik fabrikamız var. tuğla, kiremit ocakları var. Orda elde çömlek yapımı var. Yol kenarında satılıyor, zaten göreceksiniz, şeyde.(K-20 - 6.02.2020)

Osmancık, Osmanlı zamanında neyi ile meşhurdu?(K-3 - 6.02.2020)

Osmancık, Osmanlı zamanında ipeği meşhurdu. Osmanlı, Çorum'dan ipek kumaş alıyor. Meğer buranın iklimi o kadar güzel ki, burada ipek böceği yetiştirilip, ipek üretiliyormuş.(K-60 - 6.02.2020)

Buranın bir köyünde şuan şey var, dokuma tezgâhlar var köyün birisinde. Orda dokuma yapıyorlar. El dokumaları var. Eski çıkık dediğimiz sistem, Osmancığın tanıtım filmi vardır, o çantalarda, sırf o tantum için çekimlerini almıştım. Köyde hala o dokumayı, üretimi yapıyorlar. Halen dokumacılık ama bunlar artık çok az kaldı. Çünkü bir turizm pazarı olsa, bunlar devam ederdi.(K-20 - 6.02.2020)

Slow city olabilir!(K-3 - 6.02.2020)

Bakın bir boya, mesela Haliç'te de böyle yapıldı bu. Bir boya herşeyi değiştiriyor ya (Akşemseddin Camisi'ne gidilen sokaktaki görüntülerden/evlerden bahsediyor). Ya da Sütluçe'de şöyle yaptı belediye, cırtlak renkleri, birini mora boyadı, birini beyaza boyadı, birini sarıya boyadı, bu çok değiştirdi.(K-2 - 6.02.2020)

Gelen kişiler pirinç fabrikasını da merak ediyorlar, götürebiliriz. Toprak sanayinin tuğla üretimini merka ediyorlarsa oraya götürebiliriz. Pirinç fabrikası şehir merkezinde de var hemen kalenin ilerisinde, ilk girişte de mesela başkan beyin kendi fabrikası var, çeltik fabrikası, her taraf götürürüz yani. Hem alışverişte yaparlar. Dokuz tane pirinç fabrikası var.(K-20 - 6.02.2020)

Kaç tane pirinç fabrikası? Üretimi görebilirler mi?(K-1 - 6.02.2020)

Burada her zaman pirinç üretimini görebilirler, topluyorlar şeyleri, çeltiği. Direk fabrikadan almaları iyi olur.(K-20 - 6.02.2020)

Aşil'le ilgili biz kavgalıyız Çanakkale ile. Şöyle bir şey var, İlyada Destanı'ndan yola çıkarak, çok dayanıksız değil. İlyada Destanı, Aşil'in kahramanlıklarını anlatıyor ve ölümünü anlatıyor, şimdi orda anlatmış. İşte diyor Kızılırmak'ın mitolojik ismi Halys, yani Halys'in yay çizdiği yerden geçtik, tek bir yer var. Bizim işte doğudan geliyor, Kızılırmak, ileri de yay çiziyor, yine Samsun'a doğru gidiyor. Yani, Osmancık'ın az ileri oralarda da Roma Dönemi'nden kalma yollar falan var yani. O şeyleri birleştirdiğiniz zaman, bir de antik dönemde Osmancık'ta bağımsız bir şey, bugün mesela İsviçre nasıl savaşa karışmıyorsa, herkes parasını, pulunu oraya emanet ediyor, Osmancık'ta böyle bir şeyi var. O zamanın İsviçre'si, Kale çok korunaklı bir yer, hiç kimse fethedemiyor, küçük bir yer ama kahramanlarının cenazelerini ve savaş esnasında paralarını buraya emanet ediyorlar. Öyle bir özelliği var, o da destekliyor, Aşil'in buraya gömülebileceğini, orda çok uzun bir yoldan bahsediyor. Aşil'i götürdükleri çok uzun bir yoldan bahsediliyor. Onları birleştirdiğiniz zaman biraz mantıklı ama bilimsel olarak da bunu ispatlamak da çok zor.(K-20 - 6.02.2020)

Aksini ispatlayana kadar bu doğrudur.(K-3 - 6.02.2020)

Biz o zaman bir haber yaptık, Aşil'in mezarı burda diye. Çanakkale Belediye Başkanı açıklama yaptı, "Aşil Çorum'a gitse gitse, leblebi almaya gitmiştir" diye. Kavgaya başladı yani. Üç, dört gün tartışıldı televizyonda.(K-20 - 6.02.2020)

Pirinç çeltikleri, ipek, Koyunbaba gibi kentin simgesi olabilecek şeyler öne çıkarılmalı. .. Aşil Hikâyesi geliştirilmeli/araştırılmalı, ilgi çekici bir hikâye... (K-3 - 6.02.2020)

Tiflis'dekinin camsız hali bu (Koyunbaba Köprüsü'nün yanındaki ikinci köprüyü gösteriyor),(K-20 - 6.02.2020)

Belediyenin yerine yapılacak meydana heykeller yapılmalı, tuvaletler yapılmalı, bayanlar için daha çok tuvalet yapılmalı, ırmak kenarına kafeteryalar yapılabilir... (K-1 - 6.02.2020)

Sizin buraya ait mimariniz var, sokak aralarında kalmış, onları önplana çıkararak bir uygulama yapabilirsiniz. Yeni yapılarda onları örnek alabilirsiniz,

başka bir yerdeki almak yerine kendinize özgü olanı kullanmalısınız.(K-80 - 6.02.2020)

Burada bir tane köy var, öyle kayalıkların üzerinde leylekler var, biz oraya Kapadokya gibi Leylekya diyoruz. Nasıl manipülasyon ama, Girinoğlan Köyü var. Leylekya diyoruz biz oraya. Leylek yuvalarının biraz farklı bir şeyi var.(K-20 - 6.02.2020)

Temençe mahallemiz var, orda kilise kalıntıları var, şey vardı, mesela kilisenin büyük haçı vardı, insanlar çamaşır yıkıyordu onun üzerinde, ben bir sene haber yaptım. Vali Bey geldi buraya, müze müdürüyle, dedi, işte "Biz size çamaşır makinesi alalım, bunu biz müzeye götürelim" diye. Götürdüler mi bilmiyorum. Belki de hala çamaşır yıkıyorlar üstünde. Kilisenin böyle büyük yuvarlak bir haçı var. restore edilecek şekilde bir kalıntı yok, temelleri var. İnsanlar sütunlarını, taşlarını götürüp evlerinde kullanmışlar. Ben işte onları toplayıp haber yapmıştım o zaman. İki defa haber yaptım orayı, ilk haber yaptığımda Mustafa Toprak'tı vali. Haç ve kilisenin kalıntılarıyla ilgili, sütunlarını falan damlarda kullanmışlar. Böyle evin duvarlarında taşlarını kullanmışlar. Daha sonra bir de ondan sonraki vali Nurullah Çakır dönemindeydi. Haber yaptım yine, ulusal basında yer alınca, sonra işte, kültür müdürü kimdi o zaman, Ali Özüdoğru, müze müdürü de geldi. Dediler kadına çamaşır makinesi alalım diye ama olmadı herhalde. Ben hafta içi gidiyim, duruyorsa size bir haber ediyim... (K-20 - 6.02.2020)

Çeşmeyi (Baltacı Mehmet Paşa Çeşmesi) görmedik. Bir de tescilli kültür evimiz var. O görmüş olduğunuz evlerin şeyi, yani oranın iç motifleri falan orijinal duruyor. Orayı da gezebilirsiniz yani. Şu an ki yaptıklarımız şey değil ama bir tane orijinal var elimizde tescilli.(K-20 - 6.02.2020)

Hamam

Hamamın içi nasıl? Ben hamama girmedim. Eski dokuya özgü bir şey var mı? Yoksa çok mu kapatmışlar?(K-60 - 6.02.2020)

Hamamın içinde bir şey yok, kapatmışlar, sıvalı her yeri. Hamam şeyde, mülkiyeti özel, mülkiyeti özel olduğu için restorasyon yapamıyoruz. Bizim olsa, bir restore edeceğiz, vakıfların olsa vakıflar restore edecek. Ama özel yani, kamulaştırılması gerekiyor. Bizden önceki dönem, zaten kaleye çok büyük bütçeler harcadı, beş milyona yakın bütçe ayırdı, o artık ileri ki bu döneme veya daha sonra ki dönemlere kaldı yani. Önceki dönem bu işlere harçayabileceğimiz parayı kaleye harcadık yani.(K-20 - 6.02.2020)

Evler Sütlüce'deki gibi rengârenk olsa, görüntü nasıl değişir yukarıdan? Evlerin önüne o çiçekler, şeyler konulsa, Floransa'nın, içinden su geçen şehirlerin başka bir fark mı var? Yok! Yani, Amasya'ya bak, ne güzel, o su kenarındaki evleri. Floransa, köprülerin üstü çok güzel! Tifüs, çok farklı değil, çok benziyor burası zaten. (K2)

O, köprü Tiflis'te de var ama onun üstünde cam var (K-20).

Evet, cam var, bir de öbür tarafında, bir de stadyum tarafında şey var, devrilmiş şarap kadehi onlar.(K-2 - 6.02.2020)

Seyyahın çizdiği görüntü de bu, 1842, Osmaniye, damlara bak düz. O, ünlü bir seyahatnamede, işte Mezopotamya, Anadolu ve Ermenia diye çok şey, ünlü bir seyahatname.(K-20 - 6.02.2020)

Öneri

Aşil Heykeli yapın buraya, heykel çok mühim yani.(K-2 - 6.02.2020)

Asıl Osmaniye pidesi ispanaklı ve çökelekli olandır. Bunu kahvaltıda yerler.

Onun (ırgat böreği) asıl amacı şu: Çeltik veya buğday tarlalarında eskiden insanlar tek başlarına çalışmadıkları için komşularından yardım istiyorlar. Topluyorlar insanları, birgün birininkini, birgün birininkini yapıyorlar. Yardımlaşma, zaten o gelenlere ırgat denir. Yardıma gelenlere ırgat deniyor. Onlara o çalışma esnasında hemen ateş üzerinde yapılıp, sunulabilecek bir yemek geliştirmişler, oradan geliyor ismi. Hemen orda ocakta, tavada. Sinisi var onun, sini diyorlar burda. Hemen tarlada yufkayı açıyorlar, içerisine ıspanaktır veya malzesini koyuyorlar, orda yapıyorlar yani. Amacı pratik olması, hemen tarlada, misafirin önüne konulabilmesi, ırgatlara yani.(K-20 - 6.02.2020)

_

Osmancık ilçesine daha önce geldiniz mi? (K-80)

Evet. (K-01)

Hayır. (K-02) (K-03)

Osmancık'ı nasıl biliyordunuz? (K-80)

Pirinciyle. Bütün otobüslerin camı sinek olur hep orda. Hatırlar mısın, İstanbul - Samsun arası otobüsleri. (K-01)

Peki, ilk Osmancık'a gideceğimizi duyduğumuz zaman ne tepki verdiniz? (K-80)

Allahüme Sella ... (K-01)

İlginç Türkiye'de pirinç tarlalarını bu kadar yakından görmemiştim. Hiç pirinç tarlası görmedim. (K-03)

Osmancık sizce bir ziyaret yeri olabilir mi? (K-80)

Olur. (K-01)

Evet. (K-02)

Olur. Biz programıza aldık. (K-03)

Osmancık için yarım gün ya da tam gün tur yapılabilir mi? (K-80)

Yok, tam değil. Üç saat yeter. (K-02)

Tam gün yapılabilmesi için konaklama yeri lazım. (K-01)

Yarım gün fazla. 9'da varsan, öğle yemeğini yer çıkarsın. (K-03)

Öğle yemeğini nerde yiyeceğin, ha, şeyde (Belediyenin parkını söylüyor). (K-02)

Osmancık ilçesine turistlerin gelmesi için neler yapılmalıdır. (K-80)

Yürüyüş rotası. (K-01)

Nehrin kenarlarına kafeler, oturma yerleri.(K-02)

Koyuncu Baba heykeli, koyunlarıyla birlikte, bir sürü koyun. (K-03)

Ya da işte köprüden geçerken.(K-02)

Köprüden geçen develer, ipek yolu. (K-03)

İnsanların otobüsten iner inmez tuvalet, alış veriş, heykel, fotoğraf çekecekleri, herşeyi bir arada bulabilecekleri şeyler lazım. (K-01)

Bende fikrimi söyleyebilir miyim, bizi tepeye çıkardılar ya, oraya küçük bir hayvanat bahçesi olacak, koyun ve keçilerin olduğu. Ada Tepe, çünkü ilk geldiği ve yaşadığı yer orası, o adamın. Hem kentten uzakta koku olmaz, geniş bir alan. Kuşadası'ndeki Değirmen gibi küçük bir hayvanat bahçesi yapılırsa çok hoş olur. (K-80)

İnteraktif olacaksa, yani insanlar gibi dokunabileceklerse, sevebileceklerse hayvanlara olur. (K-01)

Evet, gittim oraya Gülşen Ablanın yeri, çok güzel olur. (K-03)

Aracı çıkarmak sorun olabilir, insanları ikna etmek sorun olabilir. Fakat belediye olacağını söyledikleri o evlerin, en azında o üç sadrazamın heykeli, artı Koyunbaba heykeli. (K-01)

Osmancık Belediyesi olarak bakarsak, belediye başkanından nasıl bir izlenim aldınız? Olumlu mu, olumsuz mu, turizm açısından.(K-80)

Esnaf, halk. (K-02) (K-03)

İki tane pirinç fabrikası varmış o adamın. (K-01)

Esnaf, daha iyi pazarlamamız mı? (K-80)

Vizyonu daha geniş olması lazım. (K-03)

Vizyonu zayıf demek doğru olmaz, bak evleri yaptırmış. Köprüünün korkuluklarını yaptırmış, birşeyler yaptırmamış değil. (K-01)

Evet, ama adam yeni, bir önceki kimdi? (K-03)

Desteğe ihtiyacı var diyelim. (K-01)

Ekibi iyi, Emrah iyi, öbür çocuk iyi, ekibinde ona yardımcı olabilecekler var. (K-02)

Peki, anlattığı projeler sizce nasıl? (K-80)

Yeni yeri güzel, meydan açacaktı, eski binayı yıkacaktı. Orayı meydan yapacak. Dükkân yapsınlar dedik, otobüsleri durmasını planladıkları yerlere, küçük el sanatlarını. Hem dokuma tezgâhı varmış ya, onu getirtirler. İşte ne biliyim. (K-02)

Pirinç fabrikası, pirinç tarlası ve ipek dokuyan kadınlar. Koyuncu Baba ziyaret edilsin. (K-03)

Akşemseddin Mescidin deki o klima ve çirkin boruların kalkması lazım. (K-01)

Ama Akşemseddin'le alakalı şeyleri görmek isteyen Türk müşteri olabilir. (K-02)

Yol gösterirsin, isteyen gider görür. (K-03)

Evet, işte onun için yola bir çizgi çizilirse, yürüyüş rotası, insan kendi başına da gezebilir. (K-01)

Mavi bir rota 40 dakikalık yürüyüş, kırmızı rota bir buçuk saatlik yürüyüş, yerlere oklar koyup, yolcu kendi başına yolu takip edip gidebilir. (K-03)

Lokasyon haritalarına bu yazılabilir. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

_

Asya tesisleri

Osmancık'ta çevre yoluna çıktığım yol üzerindeki Asya Tesisleri? (K-80) Orası olur. Gruplar gelebilir, yemek alabilir. (K-03)

Orda herşey olur, kahvaltı, öğle ve akşam yemeği.(K-02)

Hanedana girmedik. Sırık kebabı yedirilecekse, misafire. (K-02)

Asya'ya sırık kebabı getiriyorlarmış, önceden haber verildiğinde. (K-80) E, o zaman sorun yok. (K-03)

A, geliyomuymuş. Öbür tarafların sıkıntılı olduğunu duyduk. Bu bölge için. (K-02 - 8.02.2020)

_

Ben, "Napacağız Çorum'da!" diyordum. (Gülüyor) (K-01)

İlk geldiler Başkanım, dedi ki "Güzergâh neresi?", "Osmancık'a gideceğiz" dedim. Sert bir şekilde döndü, "Osmancık'ta ne yapacağız" dedi. (K-80)

Esasında biz hep geçeriz Osmancık'tan da, tabi hep gece saatlerine denk geldiği için, çok dikkatimizi çekmemişti. (K-01 – 10.02.2020)

6.6.1. Osmancık Kalesi (Kandiber Kalesi)

Sonradan yapılan evler doğal görüntüyü kapatıyor. (K-2 - 6.02.2020)

Kale girişi kontrollü, ücretsiz, istatistik tutmak için yapıyoruz. (K-20 - 6.02.2020)

Belediyenin bir asansör teklifi oldu, kurul çok, bir önceki kurul çok şeydi, şimdiki kurulu ikna etmeye çalışacağız.

Sorun şu, kafeteryaya malzeme taşımak. (K-60 - 6.02.2020)

Karadağ'da Kutor diye bir şehir var. Bunun kaç katını çıkıyor millet biliyor musun? Türk gruplarının yaşları yüksek olabiliyor, gençlerde yürümeyi sevmiyor.

Kutor'da iki, iki buçuk saat turmanyorsun. Ne merdiven, ne merdiven. (K-2 - 6.02.2020)

Kafenin olduğu yer 60 metre civarın projesinden dolayı biliyorum. Kalenin zirvesi 200 metrenin üzerinde. (K-20 - 6.02.2020)

Osmancık Kalesi'nin tarihi çok daha eski, yani böyle net bir tarihlendirme yapamıyoruz, çeşitli dönemlerin izleri var, işte kaya mezarları var, surlarda inceleme yapıldığında, Eski Roma Dönemi'nden kalma bölümler var. Sonraki dönemlerden kalma bölümler var. Net bir tarihini bilemiyoruz, eski kaynaklarda çokça geçiyor. Buranın en önemli özelliği Kızılırmak'ın kenarında fetedilemez bir nokta olarak ömrünü sürdürmüş yıllarca. Çünkü bu gördüğünüz ırmağın eski zamanlarda, kaleden ırmağa inen yollar var, bir tane tünel var, Koyunbaba Köprüsü'nün ayağına çıkıyor. Kızılırmak'a çıkıyor. Bu tünellerin ne amaçla kullanıldığını bilemiyoruz ama içerisinde bir insan rahatlıkla yürüyebiliyor, büyük bir tünel. Bu yapıları yıkıldığında tünelin ucunu açıp restore etmeyi düşünüyoruz. Kalenin restorasyonu 2019 yılında tamamlandı, 2014 yılında başlanmıştı. Kalede işte bu şekilde üç tane seyir terası var. Osmancık'ın tarihinde sadrazamlık görevinde bulunmuş üç tane Sadrazamımız var Osmancıklı, onların isimlerini verdik, işte teraslara. Burası Koca Mehmet Paşa Terası, orası Baltacı Mehmet Paşa Terası, orası da İmamzade Halil Paşa Terası. Baltacı Mehmet Paşa'yı aşağı yukarı herkes biliyor, Osmanlı'nın hem son dönemlerinde olması hem de biraz meşhur bir paşamız o Prus seferinden dolayı tanınıyor. Ama diğerleri Koca Mehmet Paşa özellikle Yıldırım Beyazıt'ın Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı'nın Fetret Devri'ne giriş sürecinden, Osmanlı'yı tekrar toparlayan kişidir. Yani Osmanlı'yı dağılma sürecinden kurtaran kişilerden birisidir. O noktada büyük emeği var. Şimdi onların eserlerini de göreceğiz gezerken, yani bu sadrazamların Osmancık'a bırakmış oldukları eserleri de göreceğiz. (K-20 -

Buranın bir özelliği kaya mezarlarından bahsetti, o kaya mezarları Roma Dönemi. Roma Dönemi'nde bu kale yapılıyor, belki daha çekirdek bir pozisyonda yapılıyor ama büyük bir ihtimalle Selçuklu olmasa da Danişmentliler buraya geldiğinde bu dokuyu görüyorlar ve devam ettiriyor. Osmanlı kaleyi biraz daha genişletiyor. Az önce bahsettiği ırmağa inen sarnıçlarda genelde kalelerde olur. Güvenli bir şekilde ırmağa ulaşıp, temiz suyu almak için yapılır. Biz bunu İncesu Kanyonu'nda da göreceğiz, Ortaköy'de. Helenistik Dönem yapılmış özellikle. (K-60 - 6.02.2020)

Selçuklu Dönemi'nde yani Anadolu'nun beyliklerle yönetildiği dönemde, burda Osmancık Beyleroğlu Beyliği var. Bu havzaya komple hitap eden, karşıda

görmüş olduğunuz Beyler Çelebi Cami, o dönemde Beyleroğlu Devleti'nin beyi Osman Çelebi tarafından yaptırılmış. 1943 yılında bu cami depremde yıkılmış, Tosya - Ladik depreminde. Yerine ahşap bir cami yapmışlar. Daha sonrada 1970'li yıllarda o ilk mimarisinin aynısını yapmışlar ama tabii tarihi özelliği sadece ismi kalmış, Beyler Çelebi Cami olarak.(K- 20 - 6.02.2020)

Selçuklu Dönemi'nde bu kale Beyleoğlu Beyliği'nin merkezi olarak uzun süre kullanılmış. O hatta o dönemde, Şerafettin Çelebi'nin mezarının da bu kalede olduğunu biliyoruz ama yerini henüz tespit edemedik. Hani belki arkeolojik kazılar.(K-20 - 6.02.2020)

Zirvede büyük bir bayrağımız ve Atatürk portresi var. Gece aydınlatmamız var, uzaktan falan gözüküyor, Atatürk Portresi ile Türk Bayrağı.(K-20 - 6.02.2020)

Bir yılda bu kaleyi 20.000 kişi ziyaret etti bu kaleyi.(K-20 - 6.02.2020)

Bedava olmaz ama. Japonlar bize hep niye bedava diye sorar.(K-3 - 6.02.2020)

Burada bir lavabo olsa, insanlar girişten önce ve sonra ihtiyaçlarını giderseler. Bu lavabo ücretli ve bakımlı olmalı!(K-2 - 6.02.2020)

1943 depremini hatırlayanlar, 1943 depreminden önce kalede yaşayanlarının olduğunu söylüyorlar. "Biz onlara kaleli derdik" diyorlar. Son evler 1943 depreminde yıkılmış ama bu tablo 1943 yılına kadar kalmış bir tablo değil. Yani surlar falan deforme olmuş, sadece bazı yerler kalmış onlarda son evler, yıkılmış yani.(K-20 - 6.02.2020)

Kaleye harcadığımız paraya değer ama.(K-60 - 6.02.2020)

Evet, Kaleye harcadığımız paraya değdi, şimdi bir asansör projemiz kaldı, onu da yaptırabilirsek, inşallah o daha da ziyaretçi oranını artıracak oranın.(K-20 - 6.02.2020)

Şimdi İskilip'ten farklı bir şeyini var. Onun da kalesi biliyorsunuz var. Mesela oraya arabayla çıkabiliyorsunuz ama bu zevki vermiyor bana, doğruyu söylemek gerekirse. Ama Osmancık'ın kalesi bu zevki veriyor bana. Çünkü tepe, ırmak ve yeşillik... (K-60 - 6.02.2020)

_

Manzarası güzel. (K-02) (K-03)

Bence eksiliği yok o kalenin. (K-01)

Yaz mevsiminde çay-kahve içiliyor muymuş orada? (K-01)

Şeyde, ikinci terasta, bizim durduğumuz yerin diğer tarafında içiliyormuş. (K-03)

Malzeme taşıma problemi olduğu için, asansör yapmak istiyorlar. Çünkü o kadar suyu, çayı, kahveyi merdivenlerden taşımak sıkıntı. (K-80)

Asansörü nerden yapacaklardı? Dışarıdan görünecek şekilde çok çirkin olur. (K-01) Santori'ye biz katırlarla çıkıyoruz valla. Vaktiyle Nemrut'a da katırlarla çıkıyorduk. (K-03) Evet, Nemrut'a da öyle çıkıyorduk. (K-02)

Yani, önerileriniz, asansör yapılırsa gözükmesin, kamufle edilmesi lazım mı? (K-80) Ya, çok sırtacaktır. O kalenin gece görüntüsünü bozabilir. (K-01)

Yalla, köprüye yoğunlaşsınlar. Nehire yoğunlaşsınlar. (K-02)

Asansör yerine teleferik düşünülebilir. (K-01)

Hepsi Aşhil'i biliyor, Aşhil'e bile yoğunlaşabilirler. Ada Tepe'de devasa bir Aşhil heykeli bile olabilir yani. (K-02)

Ayrıca belediye meydanına bir Atatürk Heykeli şart. (K-01)

Cumhuriyet Meydanları yok ya! (K-03)(K-1 - 8.02.2020)

6.6.2. Koyun Baba Köprüsü

Koyun Baba'nın burada en çok tanınmasını sağlayan şey Koyun Baba Köprüsü'nün yapılması ile ilgili verdiği mücadele. O dönemde Osmancık, İpek Yolu üzerinde yer alıyor ve burdan kervanlar geçiyor. Kervanları karşı tarafa sallarla geçiriyorlar, Kızılırmak'tan. Kızılırmak belki bu yataktan daha geniş, sallarla geçiriyorlar, sürekli kazalar yaşıyor, işte canlar yitip gidiyor. Sıkıntılar oluyor. Karşı tarafa biz gemici mahallesi deriz. Eskiden beri ismi gemicidir. O gemici ismi, o sallarda geçirmekten kalmaktadır. Eskiden beri Gemici Mahallesi'dir ismi ama Koyun Baba, bu köprü'nün yapılması için ilk olarak Fatih Sultan Mehmet'ten bunu talep ediyor. Fatih Sultan Mehmet Doğu Seferi'ne giderken buraya gelip, burada Koyun Baba ile görüştüğü rivayet edilir. O da hem seferinin kutlu olmasını temenni ediyor. Diyor ki, buraya bir köprü yaptır falan. Ama bir başka konuda köprü'nün başlangıç hikayesi ile ilgili asıl şey, burası biraz daha şey, bilimsel olan kısmı, Fatih Sultan Mehmet Anadolu'daki tarikatları, tekkeleri bir güç olaraktan gördüğü için, onları devletin himayesi altına almak istiyor. Devletin kontrolünde olsunlar, bağımsız bir güç olsunlar istemiyor. O dönemde bununla ilgili bir dizi çalışmalar yapıyor, vergiye falan bağlıyor bazı dergahlara vergi yükümlülüğü falan getiriyor. Koyun Baba Dergahı da burada çok büyük bir dergah, Anadolu'daki en güçlü dergahlardan birisi, ona sadrazamını gönderiyor ve diyor ki, hani Koyun Baba'nın gönlünü almak istiyor, bir baskı altına almak istemiyor. Çünkü o büyük bir güç, diyor ki işte ona, bizden nereyi isterse istesin Osmancık bölgesinde, biz ona vakfedelim. Dergahına istediği kadar vakfedelim, biz Koyun Baba'nın hoşnut olmasını istiyoruz falan diyor. Sadrazam bunu Koyun Baba'ya anlattığında o da diyor ki, "Bize himmet gerekmez" diyor, "Eğer ki, Sultan halkına hizmet etmek istiyorsa gitsin Kızılırmak'a bir köprü yaptır" diyor ve o dergaha yapılacak bağışları kabul etmiyor. Ama buna rağmen Fatih Sultan Mehmet, Osmancık'taki çok geniş bir alanı, aşağı yukarı Hacıhamza'dan başlıyor Gümüüşhacıköy sınırına kadar olan bütün arazileri buraya vakfediyor. Yani, o cevabına rağmen, bunun üzerinde Koyun Baba Hazretleri bütün müritlerini topluyor ve diyor ki, o vakf gelince, "Benim kazanıma vakıf aşu değmesin, dibini deler" diyor. İşte ikinci bir sözü var, "Dirlik odunu yakın, yoldan geçeni hoş tutun" diyor ve burda bir aşevi kurduruyor. Ordan gelen bütün gelirleri, burdan yoldan geçen insanlara, işte ücretsiz aşevi hizmeti vermekte kullanıyor. Fatih Sultan Mehmet'in vakfettiği arazilerin gelirini ağırlık olarak buna kullanıyor. Ama köprüyle ilgili mücadelesi devam ediyor. Fatih Sultan Mehmet, aslında projelendirilmiş o dönemde ama ömrü yetmemiş köprüyü yapmaya. Daha sonra oğlu II. Beyazıt 1481 yılında padişah olduğunda, 1484 yılında köprü'nün yapımına başlanmış hemen. Çünkü II. Beyazıt zaten Amasya Şehzadesi'dir, bu bölgeyi biliyor. Koyun Baba Hazretleri'ni de tanyor, yani sürekli geldiği, gittiği, görüştüğü birisi, ondan dolayı zaten konuya vakıf olduğu için, 1484 yılında ilk olarak bu köprü'nün yapımına başlıyor. 1489 yılında da köprü tamamlanıyor, beş sene sürüyor. Restorasyonu da beş sene sürdü, 2014'te başladı, 2019 yılında bitti. (K-21 - 6.02.2020)

Normalde bunun kenarlarında korkuluk yok, ilk yapılan köprüde korkuluk yok ama yıllar önce korkuluk yapılmış. Nedeni de şu, insanlar düşmesin diye, normalde Osmanlı Mimarisinde çıkıntı olur, bu kadar yükseklik olmaz.

Dolayısıyla insanlar düşmesin diye önce yapılmış. Kurulda şöyle bir karar aldı, korkuluğu yine çok eski bir zamanda yapıldığı için bu şekilde yapılmasının daha güvenli olacağına kurul karar verdi, kurulu kararı doğrultusunda yine bu şekilde taş olarak yapıldı. Kayıtlarda 19 göz olarak geçiyor ama 15 gözdür. Mimaride bir simetri var, Mimar Sinan'da çok kullanır, yedi yedi, 14 oluyor, ortadaki son göz oluyor, 15 göz oluyor. Normalde simetri olur. 19 olması için köprü'nün bu yolun altından kaleye kadar gelmesi lazım, net bir şey söyleyemiyorum. Çünkü sarnıcın giriş noktası şu kalenin dibi, büyük bir ihtimalle ırmağın yatağı daha geniş olabilir, dolayısıyla 19 gözde olabilir. Çünkü dokuz, dokuz, 18, ortadaki ile 19 olur, yine aynı simetriye uyar. (K-60 - 6.02.2020)

Koyun Baba Köprüsü'nün aslında remi adı II. Beyazıt Köprüsü'dür. O, yaptırdığı için ama halk hiçbir zaman, o ismi kabullenmemiş. Koyun Baba'nın mücadelesini bildiği için Koyun Baba Köprüsü demişler, şimdi artık devlette Koyun Baba Köprüsü diyor. Resmi adı, restorasyon projelerinde falan Koyun Baba Köprüsü olarak geçiyor.

Anadolu'daki en uzun köprü aynı zamanda, Kızılırmak üzerindeki, 250 metre uzunluğu var. Edime, Uzunköprü'den sonra en büyük köprü burasıdır, Anadolu'da, uzun olarak da, genişliği 7,5 metre, o zamanlar karşılıklı iki kervanın yan yana geçebileceği şekilde yapılmış. Bugünde işte bir otoyolun çift şeridine karşılık geliyor. (K-20 - 6.02.2020)

Bu orijinal kitabesi, mimarından bahsetmiyor. Ama şöyle o dönem mimarları incelenirse ve ender örnekler incelenirse, tahmini bir şey çıkar. Hocam, Osmanlı'da mimarlar belli, bu tarz köprü yapan mimarlarda belli, cami yapanlarda belli, dönemi, yüzyılı birde üslubunu bildin mi, tahmini söylüyorsun. Çıkar yani, çıkmaması imkânsız. Bu süslü ama süslüsün farklı bir cinsi. (K-60 - 6.02.2020)

Metin Osmanlıca, şey değil yani Arapça değil. (K-20 - 6.02.2020)

Osmanlıca Türkçesi. (K-60 - 6.02.2020)

Koyun Baba 1467'de vefat etmiş, köprü 1484'te yapılıyor. Ona rağmen halk koyun Baba köprüsü diyorlar, onun verdiği mücadeleye veriyorlar. Çok mücadele vermiş, köprü ile ilgili. (K-20 - 6.02.2020)

_

15 Gözlü olması çok güzel, şık. Görebiliyorsun yani, bütünü. Restorasyon sırasında, o korkulukları kötü görünüyor. (K-03)

Yapay görünüyor. Aynı taştan olmasına rağmen, yapay görünüyor. (K-01)

Aynı taş değil. (K-03)

Ben ısrarla sordum, aynı ocaktan getirilmiş, iki defa sordum. (K-01)

Taş hava ile temas ettikten sonra zamanla renk değiştiriyor. (K-80)

Kötü görünüyor. (K-03)

Kötü görünüyor ama köprü genel olarak iyi görünüyor. Manzaraya hakim. Fotoğraf çekmek için güzel bir nokta, her yerden. Tepeden görünüyor. (K-01)

Eksikleri ve önerileriniz neler Koyun Baba Köprüsü ile ilgili? (K-80)

Xxxxx (K-03)'ün önerisi ya, yürüyen üç tane deve konulsun. (K-01)

Deve heykelleri, kervan heykelleri. (K-03)

Ben Gemiciler Mahallesinde öncesinde var olan sandallardan yapılabilir diyorum, Avanos'taki gibi Venedik gondolları olmasın. (K-80)

Bilgilendirme panoları, telefonla bir numarayı arayıp, ücretsiz bir numarayı arayıp... (K-01)

Koyun Baba Köprüsü turistlerin ziyaret edebilecekleri bir yer mi? Kimler için uygun? (K-80)

Herkes için uygun. (K-01) (K-03)

Ama daha attractive hale gelebilir. Üç tane deve, iki üç tane kervancı. (K-01)

Canlı deve olsa olur mu? (K-80)

Yok, heykel. Hayır, hayır heykel. (K-02) (K-01 - 8.02.2020)

6.6.3. Koyun Baba Türbesi

Koyun Baba'da yine Horasan Erenlerinden, ben hepsini bilimsel anlatmayayım, çünkü ilçede efsaneleriyle falanda biliniyor bu tür insanlar. Onları çıkarınca biraz şey kalıyor, rivayete göre zaten Anadolu'daki tarikatların, işte bu tür şeyhlerin lideri sayılan Ahmet Yesevi Hazretleri'dir. Ahmet Yesevi Hazretleri'nin rüyasında ona emretmesi üzerine çıkıyor ve Osmancık'a geliyor. İlk geldiğinde o karşıdaki Adatepe'ye yerleşiyor. Koyunları olduğu için insanlar ona Koyun Baba diyorlar ama ismi Seyit Ali. Orijinal ismi Seyit Ali, Koyun Baba ismini veriyorlar. Uzun süre halkın arasına karşımadan çobanlık yapmayı tercih ediyor ama Osmancık'taki insanlar ondan bir keramet olduğunu görüyorlar. Burda da o dönemde daha çok Bektaşilere ait bir tekke var, insanlar daha çok o Bektaşi tekkesine gidiyorlar. Onlar Koyun Baba'daki ilmi gördüklerinde işte gelip oranın başına geçmesini istiyorlar. Talep ediyorlar. Koyun Baba daha sonra o dergahın başına geçiyor. Ama Koyun Baba'nın burada en çok tanınmasını sağlayan şey Koyun Baba Köprüsü'nün yapılması ile ilgili verdiği mücadele. O dönemde Osmancık, İpek Yolu üzerinde yer alıyor ve burdan kervanlar geçiyor. Kervanları karşı tarafa sallarla geçiriyorlar, Kızılırmak'tan. Kızılırmak belki bu yataktan daha geniş, sallarla geçiriyorlar, sürekli kazalar yaşanıyor, işte canlar yitip gidiyor. Sıkıntılar oluyor. Karşı tarafa biz gemici mahallesi deriz.(K-21 - 6.02.2020)

Koyun Baba ile ilgili şunu söyleyeyim son olarak ta, bakın Osmancık bu bölgedeki ilçe olarak en sosyal yerlerden birisidir. Amasya, Osmancık, şey olarak da, suç oranı neredeyse sıfır, hiç burda kavga, kapını, arabayı kilitleme, burada bir şey olmaz, kavga, cinayet, bir şeyim olmaz. Trafik kazaları dışında bir sorunumuz yok. Mutlu bir kent, bunu Koyun Baba'nın işte bize bırakmış olduğu barış, hoşgörü mirasına bağlıyız. Kendisi bir Bektaşi olmamasına rağmen, bir Bektaşi dergâhının başına geçmiş. Yani onun bize bırakmış olduğu hoşgörü sayesinde biz bugün halen, huzur içerisinde yaşıyoruz. Osmancık bu gölgede bakın, Çorum'un en büyük ikinci ilçesi ama suç oranı daha düşüktür yani.(K-20 - 6.02.2020)

Burda Koyun Baba'nın geyikleri olduğuna dair rivayet var. Bölgede geyikler var zaten. Koyun Baba köprüsüne, geyiklerle taş falan çekmiş diyorlar da.(K-20 - 6.02.2020)

Koyun Baba'yı biz tanımıyoruz ama şunu söyleyeyim, Koyun Baba özünde, normalde Mevlana kadar, bakın Mevlana veya Bektaşilerin. Biz 2016 yılında Hitit Üniversitesi ile Koyun Baba Sempozyumu yaptık, Uluslararası, dedik ki acaba katılan olur mu? Aşırı derecede katılım oldu. Dünya genelinde, 200'ün üzerinde profesör başvurdu. Bu sefer kısıtlama kararı aldık, dedik ki "sadece Koyun Baba ile ilgili çalışması katılabilir" dedik. Bu sefer 50 kişi katıldı. İran'dan, Romanya'dan, Asya ülkelerinden Koyun Baba ile ilgili çalışma yapmış

profesörler geldi. Çok tanınan birisi, sadece biz bilmiyoruz. Bunu da biz sahiplenmemişiz. Yani, döneminde bir Mevlana veya Hacı Bektaş Veli'den daha geri bir dergâh değil yani, çok büyük bir dergâh. O dönemde burası çok ziyaretçisi olan bir dergâh. Asya'dan Koyun Baba'yı ziyarete gelenler, ona o çeltiği getiriyorlar. Hediye olarak. Kervanın birinde, daha sonra onun ekimini falan nasıl çözdüler bilmiyorum. Oraları muaallak, daha sonra bunlar bunu ekiyor ve çeltik yetiştirmeye başlıyorlar. Bu halk daha sonra pirinç üretimine başlıyor ve daha sonra Osmanlı Sarayı'na da satmaya başlıyorlar. O yüzden bu bölgede bir refah düzeni oluşuyor yani, bölge zenginliyor ve gelişiyor, çeltikten dolayı. Zenginliyor ve gelişiyor, biraz da Fatih'in hani bu dergâha direk baskı kurmayıp ta, gönünü alması, çünkü zengin bir dergâh, büyük bir dergâh, herkese hitap ediyor. Bunun da etkisi var. Yani bu bölgede 15.yüzyılda .. Ha Osmancıklıya sorarsanız son yapılan çeltik fabrikasından hatırlıyorlar işte 1940'lı yıllarda falanca bir fabrika yaptı ama öyle değil, çünkü Osmanlı arşivlerinde buradan saraya pirinç satıldığı ile ilgili bir sürü belge var yani.(K-20 - 6.02.2020)

Koyun Baba Semahı diye bir semah var. Sempozyum yaptığımızda o semah ekibini getirdik, burda şey yaptık.(K-20 - 6.02.2020)

O taş Koyun Baba'nın ordaydı, el izleri vardı, orda, fotoğrafı var. Replikasını yaptırmak lazım.(K-20 - 6.02.2020)

6.6.4. Osmancık Koca Mehmet Paşa Hamamı

Birisi belediyenin karşısında, bakan orada kubbesi gözüküyor Koca Mehmet Paşa Hamamı 1430'lu yıllardan kalma, en erken yapılardan biri.(K-20 - 6.02.2020)

6.6.5. Osmancık İmaret Camii (Koca Mehmet Paşa Camii)

Burası Koca Mehmet Paşa'nın Osmancık'a yaptırmış olduğu imaretin bir bölümü, burası zamanında işte imaret, aşevi, cami. Aşevi yıkılmış ama biz şöyle bir şey yaptık. Buraya bir aşevi yaptık, burdan işte Ramazan Ayı'nda ihtiyaç sahiplerinin evlerine ücretsiz yemek servisi yapılıyor. Yani bizde şey kültürü yok, Ramazan Çadırı kültürü yok, ihtiyaç sahiplerini tespit ediyoruz, evlerine götürüyoruz. Bu Koca Mehmet Paşa'nın başlatmış olduğu bir gelenek, bu imaret ilk kurulduğunda öyle başlamış, evlere götürülüyormuş yemek, bizde aynı geleneği devam ettiriyoruz. Biz, Koca Mehmet Paşa'nın başlattığı gelenek sayesinde, ihtiyaç sahiplerinin evlerine kadar götürüyoruz. 1430 tarihli bir yapı, T planı şeklinde, biraz daha Osmanlı'nın işte Selçuklu Osmanlı karşımı mimarisi var.(K-20 - 6.02.2020)

Osmancık'ın böyle bir kültürü var yalnız. Şimdi Koyun Baba Türbesi'nde de göreceğiz, oradaki aşevini, yani bu geleneğin devam ettirilmesi de çok önemli aslında. Çünkü çadırlarda farklı amaçlara hizmet ediliyor. Ama direk ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıyor bu şekilde.(K-60 - 6.02.2020)

Osmanlı Türkçesi çok yalın oluyor, daha rahat okursunuz zaten. 15.Yüyl olmasaydı, 17-18.yüzyıl olsaydı Türkçe kitaba daha çok karşılaşırdı. Bu erken dönem zaten.(K-60 - 6.02.2020)

İçeride burası, zaviye tarzı bir cami. Soldaki ve sağdaki bölüme girerken giriş kapılarının kasalarında bulunan motifler birbirinden farklıdır. Bunu da sanat tarihçileri bir tarafın kadınlara, bir tarafın erkeklere ayrıldığı göstermek için bu işaretler yapılmış. Bu iki bölüm kadın ve erkek olarak ayrılmış, buraya da onun işaretini koymuşlar. Burayla, karşıdaki farklı, karşıdaki biraz daha deforme olmuş. Burası işte Koca Mehmet Paşa'dan kalma, Koca Mehmet Paşa'nın ailesinin mezarı burasının bahçesinde, kendisinin de mezarı burda. Paşanın ailesi diye geçiyor kaynaklara ama tam olarak kim oldukları bilinmiyor. (K-20 - 6.02.2020)

_

Hem Erken Osmanlı mimarisi var, hem Bizans var, Selçuklu var, hepsi var, çok güzel. (K-2 - 6.02.2020)

Küçük olan cami, içerisinde derviş külâhı olan cami, grupların getirilebileceği bir cami değil. (K-02)

Yani 25.000 nüfusu olan, Koyun Baba ve üç tane vezir yetiştirmiş bir memleketin camisi değil o. (K-01)

Ama T planlı Tabhaneli cami işlenebilir. (K-02 - 8.02.2020)

6.6.6. Osmancık Akşemseddin Camii

Burası camiye dönüştürülmüş. Burası da ters T planı şeklinde. Şimdi, Akşemseddin Bektaşî değil, Hacı Bayram Veli'nin öğrencisi. Bunlar Sünnî tarikatlar, diğerleri Bektaşî tarikatı. Burası zaten bir medrese, yani cami değil, eğitim alanı. (K-20 - 6.02.2020)

_

Akşemseddin Hazretleri

Akşemseddin Külliyesi 141 O yılında yapılmış. Akşemseddin Hazretleri'nin annesi buralıdır. Kendisi de burda yetişmiş birisidir. İstanbul'a burdan gitmiştir kendisi. Hayatı hep burda geçmiş, uzun süre müderrislik yapmış burda. Hatta yazdığı eserlerini genelde burdaki medresesinde yazmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Gölcük'e yerleşmiş. Orada vefat etmiş ama asıl memleketi burası. Daha Kurtboğan Hamza Efendi, babası, Horasan tarafından gelme, ikametgâhi burası ama yetiştiği yer, eğitim verdiği yer. (K-20 - 6.02.2020)

Akşemseddin bir dönem, İran'dan çeşitli şeyhler, din görevlilerin bir şeyi aynı zamanda Anadolu üzerinde, her biri bu ilmi yaymak için görevlendiriliyorlar, hocası tarafından. Anadolu'ya geldikleri zaman küçük şehirleri özellikle tercih ediyorlar ki, çok da tanınmadan inandıkları şeyi yaymak için, küçük gruplarla başlanıyor. Bu bütün dinlerde vardır aslında, küçük gruplarla başlanır, daha sonra bu alır başını gider. Akşemseddin'de Çorum'a geliyor. Önce Amasya'ya geliyor, sonra Çorum'a geliyor. Çorum'da Osmancık'ta uzun süre kalıyor aslında ve burdaki yapıları yaptırıyor ama o süreçte bir dönem burda fazla tanınması, tabi o zaman ilimle fazla uğraşamıyorlar, sürekli rahatsız edildikleri için, rahatsız oluyor ve İskilip tarafına gidiyor. İskilip'te Akşemseddin Cami var, burda da var. Ordaki de Akşap bir cami, keşke gösterebilseydik ama muhteşem bir köyde, yani çok virajlı, uzun bir yol, ormanlık dağ köyünün içerisinde, hem türbesi hem camisi var. O yüzden Çorum'a iz bırakmış önemli kişilerden bir

tanesi Akşemseddin. Cami ve ailesine ait türbe var. Aile bireylerine ait türbesi var.(K-60 - 6.02.2020)

Şimdi burada en önemli özellik aslında, Akşemseddin'in şöyle bir yanı var, sadece dinle ilgilenmiyor, aynı zamanda tıp ve diğer bilim dallarıyla da ilgileniyor. Kendine özgü bitki türleri var. Akşemseddin Osmancık ve İskilip'i özellikle tercih ediyor, çünkü onların bitki örtüsü ve coğrafyası çok çok farklı, büyük bir ihtimalle endemik bitkileri de vardı. Ama günümüze ulaşmadı...(K-60 - 6.02.2020)

6.6.7. Osmancık Beyler Camii / Büyük Camii

Selçuklu Dönemi'nde yani Anadolu'nun beyliklerle yönetildiği dönemde, burda Osmancık Beyleroğlu Beyliği var. Bu havzaya komple hitap eden, karşıda görmüş olduğunuz Beyler Çelebi Cami, o dönemde Beyleroğlu Devleti'nin beyi Osman Çelebi tarafından yaptırılmış. 1943 yılında bu cami depremde yıkılmış, Tosya - Ladik depreminde. Yerine ahşap bir cami yapmışlar. Daha sonrada 1970'li yıllarda o ilk mimarisinin aynısını yapmışlar ama tabii tarihi özelliği sadece ismi kalmış, Beyler Çelebi Cami olarak. Geçtiğimiz yıl belediye orayı tamir ettirmiş, oraya tabelasını koymuş en azından tarihi birşeyi olduğunu bildirmek için yani.(K-20 - 6.02.2020)

6.6.8. Osmancık Adatepe Mesire Alanı

Adatepe'den gün batımını izleyebiliriz. Biz genelde merkezde yemek yiyoruz, Adatepe'ye çay içmeye çıkıyoruz, semaver çay içmeye. Orda işte bir de akşam üzere olursa, beş çayı diyoruz ya, oraya çıkıyoruz gün batımını falan da görebiliyoruz. Kızılırmak havzası komple gözüküyor.(K-20 - 6.02.2020)

Nerde buradaki Roma mezarı olan yer? Roma Dönemi Mezarlığı. ... (K-1 - 6.02.2020)

Tesisin yanında, kullanılıyorlar zaten orayı.(K-60 - 6.02.2020)

Koyunbaba karşıdaki tepeden bir taş atmış, bu taş nereye düşürse beni oraya gömün diyorlar. O taşda buraya düşmüş. Efsanesi bu şekilde.(K-20 - 6.02.2020)

Aşil'e nerden geldik ben anlamadım bunu?(K-1 - 6.02.2020)

Aşil'in mezarı, şu gördüğümüz tepede yer alıyor da o yüzden. Şimdi şöyle İlyada Destanı'nı yorumlayarak onu ispat etmiş, şeyde, yani eski antik kaynakları falanda kullanıyor. Diyor ki, buranın konumu falan, bilmem ne, tespit ediyor. Bizde gazeteciyiz, haber yaptık, Aşil'in mezarı Çorum'da diye, iki-üç televizyonlarda tartışıldı, konu... (K-20 - 6.02.2020)

Orda çeşme yalağı gibi bir şey var ama Roma mezarı gibi.(K-2 - 6.02.2020)

Roma mezarıdır ama çeşmeye çevirmişlerdir. Şu yukarıda tepede bir tane Roma mezarı var. O sosyal tesis var belediyenin, orda bir tane bulundu Roma mezarı, hemen tepede, iki odalı bir mezar. Orası da gösterilebilir yani.(K-20 - 6.02.2020)

Cansever, O 530 049 66 68

Teras Lokantası(K-60 - 6.02.2020)

_

Manzarası güzel ama o yolu yukarı çıkmaya değer mi, değmez mi? (K-03)
Değmez. (K-02)
Turistler zorlanır. (K-01)
O kadar yola değmez, manzarayı kaleden de görüyorsun. (K-03)
Bravo. (K-01)
Önerileriniz var mı? (K-80)
Daha şık bir yer yapılabilir yani. (K-01)
Daha konsept, tek konuya yoğunlaşmak, tek orda verilen bir yemek olabilir. Başka yerde yapılmayan bir yemek için gidilebilir. (K-03)
Tabi bunun içinde 40 kişiye aynı anda hizmet verebiliyor olması lazım. O kadar masa ve sandalye görmedim ben orda. (K-01)
Pek güvenemedim. Osmancık'ta yemek olayını almayız gibi gözüküyor, bence. Yemek için dışındaki, yol üzerindeki yemek daha doğru olabilir. (K-02 - 8.02.2020)

6.6.9. Osmancık Şehit Asb. Mustafa Ayna Tabiat Parkı

Burada belediyenin sosyal tesisleri var. Tabiat Parkı var bizim. Eski Salcıların olduğu yer. Gemici biraz solcudur, öbür taraf şeydir. Burası tabiat parkı, belediyeye ait. İçerisinde de belediyeye ait sosyal tesisleri yer alıyor.(K-20 - 6.02.2020)
Kalenin manzarası çok hoş değil mi, buradan? Ben başladığımda bu bina başlamıştı. Çok üzülmüştüm... "Bu bina buraya yapılır mı?" Sen turisti buraya getiriyorsun, manzaralı bir yeri böyle öldürüyorsun. Buranın menüsü çok güzeldir. Bir de Osmancık'ın şeyi var. Değişik bir yemeği var, Osmanlı'dan gelen. Hamur işi bir şeyi var, unuttum adını, şimdi söylerler. O bir denk gelmedi, ona bir patent aldırma gerekiyor. Belediye bir aldırma... Irgat böreği. Hatta tecili bile alınabilir. Ben biliyorum... (K-60 - 6.02.2020)
Irgat böreği, onu özel siparişle yapılıyor. Köylerde halen yapıyorlar yani. O tescilli olabilir belki. Birkaç tescilli yemeğimiz var bizim. Coğrafi işaret değil, yemek patenti alınmış bir iki yemek var. Hangisiydi, bakmam lazım, şimdi aklımda değil de. Ben arşivde gördüm. Çarpınar haşhaşlısı var bizim, o ayrı bir şey. O alınabilir.(K-20 - 6.02.2020)
Ben pirincin coğrafi tescili içinde hazırlık yaptım ama hep öyle kaldı. Patenti bize ait, coğrafi tescili yok.(K-20 - 6.02.2020)
Sırık kebabı Kargı, Osmancık, Vezirköprü de var. Kiremitte köfte, kiremitte et çok güzel burada. Buranın yöresel olanı çökelekle, yumurtalı ıspanaklı olan. Pide yapılırca üstüne tereyağı süreyim mü, sürmeyim mi diye sormalılar!(K-20 - 6.02.2020)

_

Yemeği yediğimiz yer. Orası çok yapay. Bir kere ordaki o çocuk oyun parkının plastik değil, ahşaptan olması lazım. O kadar "tabiat" diyorsun, plastikten çocuk parkı yapmışsın. (K-03)
Seni kastetmiyor tabi, Hocam, sen alınma üzerine. (K-01)
Çok çiğ duruyor. Ağaçtan da oyun park. Ağaçları çok sık, oyun parkları var. (K-03)

Önerileriniz ne olabilir. (K-80)

O park grubun gideceği bir yere olamaz. O apartmanların arasında o şey, öldürülmüş. (K-03)

Dersen ki gruba orda yemek yedireceğiz ama tek yedirilebilen yer orası. (K-02)

Merkezde sadece orası var. (K-03 - 8.02.2020)

6.6.10. Osmancık Azimliler Çeltik Fabrikası

Zaten Isparta'da gül için nasıl önceden arıyorsak, çay için arıyorsak, pirinç içinde önceden aranır, bayılır Türk Halkı buna. Bak biz bile gittik tuz aldık, tuz fabrikasından.(K-2 - 6.02.2020)

Koyun Baba'yı biz tanımıyoruz ama şunu söyleyeyim, Koyun Baba özünde, normalde Mevlana kadar, bakın Mevlana veya Bektaşilerin. Biz 2016 yılında Hitit Üniversitesi ile Koyun Baba Sempozyumu yaptık, Uluslararası, dedik ki acaba katılan olur mu? Aşırı derecede katılım oldu. Dünya genelinde, 2002ün üzerinde profesör başvurdu. Bu sefer kısıtlama kararı aldık, dedik ki "sadece Koyun Baba ile ilgili çalışması katılabilir" dedik. Bu sefer 50 kişi katıldı. İran'dan, Romanya'dan, Asya ülkelerinden Koyun Baba ile ilgili çalışma yapmış profesörler geldi. Çok tanınan birisi, sadece biz bilmiyoruz. Bunu da biz sahiplenmemişiz. Yani, döneminde bir Mevlana veya Hacı Bektaş Veli'den daha geri bir dergâh değil yani, çok büyük bir dergâh. O dönemde burası çok ziyaretçisi olan bir dergâh. Asya'dan Koyun Baba'yı ziyarete gelenler, ona o çeltiği getiriyorlar. Hediye olarak. Kervanın birinde, daha sonra onun ekimini falan nasıl çözdüler bilmiyorum. Oraları muaallak, daha sonra bunlar bunu ekiyor ve çeltik yetiştirmeye başlıyorlar. Bu halk daha sonra pirinç üretimine başlıyor ve daha sonra Osmanlı Sarayı'na da satmaya başlıyorlar. O yüzden bu bölgede bir refah düzeni oluşuyor yani, bölge zenginliyor ve gelişiyor, çeltikten dolayı. Zenginliyor ve gelişiyor, biraz da Fatih'in hani bu dergâha direk baskı kurmayıpta, gönlünü alması, çünkü zengin bir dergâh, büyük bir dergâh, herkese hitap ediyor. Bunun da etkisi var. Yani bu bölgede 15.yüzyılda... Ha Osmancıklıya sorarsanız son yapılan çeltik fabrikasından hatırlıyorlar işte 1940'lı yıllarda falanca bir fabrika yaptı ama öyle değil, çünkü Osmanlı arşivlerinde buradan saraya pirinç satıldığı ile ilgili bir sürü belge var yani.(K-20 - 6.02.2020)

6.6.11. Kızılırmak

Ooo, ırmağın güzelliğine bak, bir de baharda düşün burayı,(K-2 - 6.02.2020)

_

Yalnız, Avanos'tan daha şey akıyor burası.(K-2 - 6.02.2020)

6.6.12. Sakız Ağaçları

Osmancık Sakız Ağaçları

Çitlembik ağaçları varmış burada, nerde onlar?(K-80 - 6.02.2020)

Tescilli olan ağaçlar, şu karşımızdaki mahallede, buradan (kaleden) tam olarak gözüküyor. Binaların arasında kalıyor. Tescilli ağaçlarımız var orada. Onları koruyoruz, tescilli zaten kimsenin bir şey yapma şansı yok. (K-20 - 6.02.2020)

6.7. İskilip

Çorum Merkez'ine 56 kilometre uzaklıkta bulunan İskilip ilçesi de nüfus kaybekte olup, rehberler tarafından genel olarak beğenilmiştir. Yarım günlük program mevcut eserler için yeterli olmakla beraber, yapılacak olan düzenlemelerle bu süre çok rahat bir şekilde bir tam güne ve daha fazlasına çıkarılabilir. Eski evleri çok olması ve bazılarının restore edilmesi rehberlerin ilgisini çekmiştir. İskilip ilçesinde sadece Alimler Müzesi olarak yapılan bir müze bulunmaktadır. İskilip için slowcity çalışması yapılabilir. Buna yönelik olarak imar planlaması düzenlemesi yapılmalıdır. İlçedeki restoranlar turistlerin yemek yiyebilecekleri standarda yükseltilmelidir. Eski çarşıların bulunduğu yerde başlanan restorasyon çalışmalarına devam edilmelidir. Sakarya İlkokul restore edilip etnografya veya eğitim müzesine dönüştürülebilir. İlçeye gelen turistlerin araçla değil, yürüyerek gidecekleri ziyaret rotası ve yerler planlanmalıdır.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(İskilip)	25.679	21.694	13.302	19.648	20.782	18.590	45.327	42.476	31.892

(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)

Daha sonra Ulu Camimiz geç dönemlerde 1800'lerin sonlarında, yenilenmek suretiyle inşası devam ediyor ve şehrin merkezine taşınıyor. Yeni Cami, Eski adlarıyla şehir kendi için açılmaya başlıyor. Camilerin konumlamasıyla, klasik Osmanlı Mimar sisteminin aynısını biz İskilip'te görebiliyoruz. Tabakhane bölgelerimiz var, yine dericilik faal, ayakkabıcılık dolayısıyla, kundura ve deri işlemeciliği hala devam ediyor. Greyder'e gelen süreçteki etkisini gösteriyor tabii ki. Ayakkabıcılık, deri, çanta, tüm deri teçhizatları kullanılıyor, burda. Bir vadinin içerisindeyiz, iki tane çayın bölüğü bir alanın ortasındayız aslında, tam orta merkezde de, ortasında da kalesi bulunmakta. Hemen göreceksiniz sağa geçtiğimiz andan itibaren, biz sola geçeceğiz. Tam ortadaki tepenin üzerinde kale konumlanmış durumda. (K-27)

İç kale? (K-01)

İç kale, dış kale şeklinde ayıramıyoruz, çünkü şu anda sadece elimizde dış kaleye ait surlar var. İçerisindeki durum nasıldı, arkeolojik veriler, netleştikten sonra ortaya çıkabilir. Şu anda sadece dış surlar elimizde. Şehire hakim, restorasyonu gerçekleştiriliyor şu anda. (K-27)

Dış surlar mı, bunlar? (K-01)

Evet, şehri dışarıdan kuşatan bir surun olup olmadığını bilmiyoruz. Elimizde çünkü anıtsal durumda herhangi bir kalıntı yok. Sadece yüksek kotlarda, dış surları olan, bir kalemiz bulunmaktadır. (K-27)

Kaya bazalt, andazit? (K-01)

Bazalt değil, andazit değil, ismini tam bilmiyorum coğrafyacı arkadaşlar daha iyi bilirler ama böyle küçük çakıl taşlarıyla oluşmuş bir kayacın yapısı var. İskilip için söyleceğimiz bunlar. Sağlık turizmi, kent turizmi açısından önemli bir alan bulunuyor. (K-27)

Onbeş eser var demiştiniz, değil mi? (K-01)

Evet, hemen hemen bugün ayakta kalan onbeş eser bulunmaktadır. Fakat kayıtlarda geçen çok sayıda bugün mevcut olmayıpta, kayıtlarda geçen çok sayıda eserinden söz ediliyor. (K-27)

İhyası düşünülüyor mu? (K-01)

Şu anda öyle bir şey söz konusu değil. Benim bildiğim böyle. (K-27)

Kale gezilebiliyor mu, rahatlıkla? (K-01)

Kaleyi gezebiliriz. (K-27)

Otobüs çıkabiliyor mu? (K-01)

Otobüs çıkabiliyor, rahatlıkla. Ulaşımına açık. (K-27)

Yani, bildiğimiz büyük otobüsler çıkabiliyor, rahatlıkla. (K-01)

Hemen hemen 200 metre aşağısına kadar çıkabilir. Çatalkara'nın oraya kadar çıkabilir. (K-27) Oraya da çıkamaz Hocam, bizim müzeye falan dokunuyor çıkarken! (K-26)

Müzeye dokunuyor mu? (K-01)

Hocam yollar dar. (K-26)

Dar evet, ortaçağ kent dokusu var. (K-27)

Müze var mı? (K-01)

Var, Alimler Müzesi var. (K-27)

Turist grubu geldiğinde nereleri gezebilir? Müze? Mimariyi gözlemleyebilecekleri yoğun bir alan var mı, eski evlerin olduğu? (K-01)

Hemen, hemen bir onbeş-yirmi dakikalık mesafelerde şehrin tamamına ulaşabilecek durumdalar. Yürüme mesafesiyle tabii. (K-27)

Yoğunlaştığı bir yer var mı, bu evlerin?(K-01)

Var, bu bölgedeyiz şu anda. Yani karşınızda gördüğünüz Şeyh Yavsi Cami, oradan çıkıp beş dakikalık mesafede. (K-27)

Selçuklu mu? (K-01)

Osmanlı, geç tabhaneli camilerden. Osmanlı Dönemine ait. (K-27)(K-27 - 8.02.2020)

_

Buyrun burdan gidelim, burası Ayakkabıcılar Arastası. Burası kasaplar çarşısı. Hocamın da dediği gibi ayakkabıcılığın ilk başladığı, çıraklığının yapıldığı yer burası. Greyder'in bile ilk dükkânlarının yapıldığı yerler. Greyder bu sokaklarda çalıştı. (K-26)

** Greyder firması veya diğer ayakkabı firmaları bu arastanın düzenlenmesi konusunda çalışma yapabilirler (sponsor olabilirler). (K-80)*

Çalışan birkaç tane dükkânımız kaldı, onların haricinde dediğiniz gibi dağıldılar ayakkabıcılar. (K-26) Hamamı isterseniz açılıştan sonra bakalım, inceleyelim.

Arka tarafta da bayanlar hamamı var. İsterseniz açılıştan sonra inceleyelim. (K-26)(K-26 - 8.02.2020)

İskilip'i nasıl anlatabilirsiniz? Sanayisi olmayan, fabrikaları olmayan, erişilemeyecek bir coğrafyaya sahip olan bir yeri nasıl anlatacağın ki? Kültürünü işleyeceksin, şuranın kültürü çoğu ilde yok! Bu da ancak sizin gibi Hocalarla oluyor, başka türlü olmuyor! (K-27)

Çok sıkıntı var, insanları ikna etmek çok zor. (K-80 - 8.02.2020)

Bu arasta da leblebiciler arastası, iki tane üç tane hala odun ateşinde pişiren leblebi yapan ustamız var. (K-26)

Sokakların isimleri, şeye göre, mesleklere göre mi? (K-01)

Evet, hocam. Biraz önce dediğim ayakkabıcılar arastasının arkasında leblebiciler arastası. Yan tarafa doğru gidiyor kalaycılar çarşısı. (K-26 - 8.02.2020)

Sen karşıya bak!

Abbara, (K-01)

Bu evin karşı komşusu satmaya kalktığında, karşıyı yabancı, tanımadığı ya da pis biri gelmesin için orayı da satın alıyor. Orayı da satın alınca, karşıdan karşıya geçiş için bunu yapıyor.

Gelin kaynana evi de olabilir yalnız. (K-80 - 8.02.2020)

****_****

Burası eski leblebiciler arastası, burdaki arasta kapanınca aşağıdaki arastaya geçtiler. (K-26)

İskilip'in kendini gösterdiği en önemli ahşap ürün bu, renkli beşik ve şurdaki kağı. Menşei İskilip bunun işte. (K-27)

Bak gördün mü? (K-01)

Hangi ağaçları kullanıyorsunuz? Çam, kavak, gürgen.

Ahlat, armut ağacından bak. (K-02 - 8.02.2020)

Foturağcı, şunu çek, şunu çek!(K-02)

Biraz önce dediğim, İskilipli fotoğraf sanatçısı Ömer Erdoğan'ın dükkânı. (K-26)

Yukarı katta bizim İskilip Haber Ajansı. (K-26)

Evet, Foturağcı çok hoş! Gerçek fotoğrafçı mı, burası?(K-01)

Evet, Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun müzesinin oluşturulmasına vesile olan sanatçılardan bir tanesi. (K-26)

Hocam, burda da antika üzerine yapma, oyma işleri yapan bir ustamız var. Hamza Usta, kendi işlemeciliği.

Bak buralar güzel! Bozulmamış bir Anadolu kasabası, bakir kalmış bir Anadolu Kasabası diye satacağız burayı. (K-01)

Oymacılık üzerine kendini geliştiren bir ustamız. Gördüğü oymayı işleyebilen birisi. Ustam kolay gelsin.(K-26)

Bunları nereye yapıyorsunuz? (K-80)

Tursitik yerlere gidiyor, lambalıklar, eski gazyağı lambalıkları. Güzelmiş, ne kadar bunlar? (K-80)

50 Lira. Lambalıklar.

Güzelmiş, kolay gelsin! (K-01)

Saliler Arastası bitti, Semerciler Arastası'na doğru gidiyoruz. (K-26)

Çeyiz sandıkları bak. Vay bak! (K-02)

Burası hep bu şekilde arasta öyle mi? (K-80)

Tabi hocam, yaşlı, emekliğe ayrılmış olan, camiye gitmek için kendi şu ofis tarzında bir yerler tutmuş. (K-26)

Bu taraf ahşapçılar, başka? (K-02)

O taraf ahşapçılar bitti, semercilik ve koyun derisi üzerine, koyun derisi işleniyor. İşlendikten sonra, semer üzerine yapılıyor. (K-26)

Aşağıda başka arastalar var. (K-02)

Tabi ki, bu arastayı inşallah belediye yakın zamanda restore edecek.

İnşallah, çok güzel olur. Burayı düşünsene bembeyaz, renkli kapılar olsa öyle, anladın mı? Her bir dükkânın farklı renge boyansa çok güzel olur. (K-02)

_

05336638098 - Hasan Güçlü

Yürüyüş yolları

Hocam bizim burada resmi olarak belirlediğimiz 53,7 km bir yol güzergâhımız var. Bu Ersin Demirel hocamızın belirlediği bir yol. Artı bizim demek olarak belirlediğimiz 13,7 bir var, 18 kilometrelik bir var, 23 km bir var. Hani gelen ekibin de şeyi çok önemli. Yani ne istediği de çok önemli bizim için. Yatılı mı gelmek istiyor, kampli mi gelmek istiyor, birgün çok hızlı yürüyüş yapıyorum gidiyim mi istiyor, ya da çok kısa ya bir beş kilometre yüreyelim de hadi, yürüdük işte trekking yapmak istiyoruz. Hepsi için biz de rota var burda. (K-29)

Kamp dediğin, nerde, nasıl? Çadır mı?(K-03)

Çadır. Öyle yerleşik bir alan yok burda. Yok, burda ama eğer bir tane şey var, proje var. İnşallah o da geçti gibi, başkan beyde yeni geldi ya, onunla görüşmedik daha. Eğer o geçtiyse, büyük ihtimalle geçti, o zaman işte bungolovlarımızda olacak. Yani bir tatil köyü şeklinde bir yerimiz olacak. (K-29)

Burda mı olacak? Kargı'daki tarz mı? (K-80)

Ondan biraz daha değişik. (K-29)

Buralı mısınız hocam? (K-02)

Ben buralıyım. Burda yaşıyorum, burayı seviyorum. (K-29)

_

Yürüyüş yollarıyla ilgili bir şey vereyim, şu karşıda bir cami var ya, en uçta dağların tepesinde görünüyor burdan, bizim asıl rotamız ordan başlıyor, kireç deresinden başlayıp, burdan Akpınar Köyü'ne gidiyoruz. 17 kilometrelik bir yol. İlk başta kayalıklı bir yol olduğu için, pek kullanışlı bir yol değil. Sağlam bir ekip olmadan burayı yürütüyoruz işin açıkçası. Genelde burayı tersinden yürütüyoruz biz. Burdan Akpınar Köyü'ne gidiliyor, Akpınar Köyü'nden Selbasan, Yalak Yaylası dediğimiz yaylaya çıkıyoruz. Yalak Yaylası'ndan işte Ayrancık Gölü, orda Sorgun Köyü, ordan haritada iki tane şey var, nokta var: biri Kös Dağı, diğer Köse Dağı diye yazıyor. İkisi de aynı nokta aslında. Burası bölgenin en yüksek noktasıdır. Yukarı da iki tane şey var, çok keyifli bir rotadır, muhakkak orayı da tavsiye ederim. Burdan 53 kilometre diyoruz ama Kargı'nın Abdullah Yaylası'na kadar gidiyor bu yol. Ama biz genelde parça parça yürütüyoruz. Genelde 17 kilometrelik Kös Dağı zirveyi turmanıyoruz. (K-29)

Ankara dediniz, başka nerelerden geliyorlar yürümeye? (K-02)

Ankara, Ankara'da dört tane demek var Ankara'da; İstanbul'da iki tane Doğa Derneği var; Antalya'da var, Kayseri'de var. (K-29)

Antalya'da kimle çalışıyorsunuz? (K-02)

Todoğks'la çalışıyoruz. Zaten onların iki tanesi de bizim İskilipli. Emekli astsubay, ordan birazcık daha şey, avantajımız. Birinin evi hemen şu arkamızda, arada bir buraya da gelirler. Keyifde alıyoruz hani, bizde onlara rehberlik etmekten mutlu oluyoruz. Güzel insanlar. Mesela Ağustos ayında bunaldınız değil mi, sıcaktan bunaldınız. Ben sizi öyle bir rotaya götüreceğim ki, burda Ağustos'ta tabi, kar olur olmaz bilmiyorum ama bu sene için, Ağustos'ta ben size kar göstereceğim orda, şey de bizim orda yukarıda. (K- 29)

Evet, soba yanıyor burada Ağustos'ta. (K-27)

Siz buralmısınız? (K-03)

Evet, benim büyüdüğüm ev az ileride, artık kimse durmuyor, herkes beton eve kaçtığı için, maalesef. (K- 29)

Merzifon'dan da bir ekibimiz geliyor. Yaşar Hocalar, Yaşar Güzel, onlar da burayı çok seviyorlar. ?Sakaruçuz dediğimiz bir zirve var, Kös Dağı'ndan ikinci yüksek nokta 1987 rakım aulaşan bir yer. Birçok insan o noktayı yürümesine rağmen gene yürüyorlar. Benim 140 olmuştur yürüdüğüm, şimdi kardan korkmasam, şimdi gider yine yürürüm, keyifli bir ortam. Doğayla iç içesiniz. (K-29)

Zorluk derecesi ne? (K-02)

Orta diyelim. Bir kilometre biraz sıkıntı, ondan sonraki süreç çok keyifli bir süreç, çünkü bizim gittiğimiz yer, yani yürüyüşün başladığı noktada arabaları bırakıyoruz. Bir daha arabayı görmüyorsunuz. Ne zamana kadar? Ringi tamamlayıp gelene kadar süreçte. Arabalar yok artık. (K-29 - 8.02.2020)

****_****

Cengiz o nedir? (K-01)

O normal ayran. Hocam normal ayranı yapıyorlar, ayranı yaptıktan sonra içerisinde sirke koyuyorlar. Sirke gadder, insanın boğazını yakacak şekilde. Bu koyu halde sirkeyi inceltmek için içerisinde şeker ilave ediyorlar. Ondandır cacıkla birlikte insanların. Şıra sirkesi ile yapıyor özellikle İskilip'te, dolmanın içerisinde kullanılan üç çeşit yağ var. Yağı da insanların sindirmesi için kullanılan doğal bir maden suyu. (K-26)

Başında mı içiyoruz, sonra mı? (K-01)

Nasıl içerseniz. (K-26)

Dolmayla beraber tercih ediliyor, hazmı kolaylaştırır diye. (K-27- 8.02.2020)

Dolmanın içerisindeki, biraz önce söylemiştim. Su ilave ediliyor, ordaki suyla yapılan bir şehriye çorbasıdır. (K-26)

Bizde çok yapılır bu. (K-02)

Bunda da zaten hemen şey, Cengiz anlatmıştır ama bizim düğün yemeklerimiz ya da hani toplu yemeklerde olduğu için, hemen anlık yapılır şehriye çorbası. Öncesinden hazırlanmaz. İşte sabah namazından hani çıkınca, ilk kazan açılır mesela, onun ilk kazanın suyundan alınır, dolma suyundan. Hemen çorbası yapılır. İlk kazanı açmak ve hemen servise hazırlamak biraz uzun sürer. Ondandır sonra devri daim yaptığı için hiçbir sıkıntı olmaz. Devam eder, gider. (K-29)

Dolma diyorsunuz, neyle pişiyor bu? (K-01)

Kazanda. (K-29)

Gösterdiler ya bize düdüklü tencere. (K-02) Dolma, birşeye doldurmak değil mi? (K-01)

Çuvalın içinde piştiği için, princi çuvalın içine konularak pişirildiği için, ondan aslında dolma deniliyor. Etin buharında pişiyor. Aslında şimdiki günümüze

baktığımız zaman, dolma kazanı aslında zamanın düdüklü tenceresi. Ama o dönemde bunu, bunun için mi yaptılar yoksa toplu yemek vermek için mi, bilmiyorum. (K-29)

İlk önce yaylada olduğu için, çobanlar kendi aralarında yemek için yapıyor bunu. (K-26)

Çoban olamaz, içinde pirinç var. Pirinç değerli. (K-80)

Normal pirinçten dolma olmaz, akçeltik, ince uzun. (K-29)

Söylenti şu, burası sefer yolu üzerinde, asker geleceği zaman, askerlere yapılan bir yemek ve tek kazanla, uğraştırmadan yapılıyor. Zaman tasarrufu, emek tasarrufu. Emek sarfediyorsunuz ama daha az insanla, daha çok yemeği çıkartıyorsunuz ve aynı anda çıkartıyorsunuz. (K-80)

Bir kazanda 150 kişiye yemek çıkartıyorsun. Yani hani o bazen şehir efsanelerinde anlatılır da, ondan kaynaklı. Mesela son yapılan araştırmada, Gazi Üniversitesi'nde bir hocamızın katkılarıyla yapılan bir araştırmada mesela, hani hep bildiğimiz bir şey var. Pirinç şekeri yükseltir. Akçeltik pirinci, kanıtladılar bunu, şekeri yükseltmiyor. Ama şöylede bir durum var, akçeltik mesela bir ton ekiyorsunuz, karşılığında dört ton geri alıyorsunuz, akçeltiği. Satarken bunu yapmıyor ama Osmancık 97'yi adam bir ton ekiyor, on ton alıyor ya da yirmi ton alıyor. Maliyeti daha fazla, onun için tercih etmiyorlar. Sarı kılçıklılar, sarı kılçık ile akçeltiğin arasında biraz o kırmızı çigiler var. (K-29)

Anlamayız ki, hangisinde çizgi var? (K-02)

Sarıkılçıkta. Biraz daha şey var. Akçeltik, beyaz. Biraz daha dar, hafif tonbul olan. (K-29)

Diyorum ya, benim eşim şeker hastası idi, şimdi Tayland'da yaşıyor. Çatır çatır yiyor adamların pirincini, o özel bir jasmın pirinçleri var onların. İnce uzun ama yağ ve tuz pek kullanmıyorlar. Stick gidiyorlar, böyle yapışık yapıyorlar biraz, o hiç şekeri etkilemiyor. Demek ki o pirinçte akçeltik gibi, işte şeymiş yani. Yesin işte, şimdi akçeltiği Puket'e taşıyamam. (K-02)

Gerçek akçeltiği yiyorsa, ona öneririm yani. (K-29)

İskilip'in dolma ile ilgili patenti almış aslında, bu prinç ile ilgili olarak da patent alması lazım aslında. Üretimi içinde destek sağlaması lazım. (K-80 - 8.02.2020)

_

Ben vatandaşa hep şunu soruyorum, bu güzelim ahşap evleri yıkıpta niye betona geçiyorsunuz diyorum? Ya da yapmayın, yıkmayın. Adam bana dedi ki, "Sen o zaman niye beton evde oturuyorsun" dedi. "Ya haklısın ama bak benim ahşap evim duruyor" dedim. Özel günlerde, ya da kış günlerinde gelip, sobayı yakıp duruyorum, yani ev dayalı döşeli duruyor. "Yıkmayın" dedim, "Sen rahat yaşayacaksın da ben yaşamayacak mıyım" dedi. Pirinçte de aynısı, öbürü bir sezonda işte atıyorum yüz binlira hasılat yaparken, akçeltik eken, on milyon lira hasılat yapıyor. "Aynı zahmet, ben niye uğraşayım" diyor. (K-29)

Hocam, Osmancık akçeltiği aldı galiba? (K-26)

Akçeltiği almadı. Osmancık Pirincini aldılar, "Osmancık 97" diye. (K-29)

Cevizi alabilirler herhalde burda ceviz oldukça çok. (K-27)

Ceviz, Dodurga mı? (K-80)

"Oğuzlar 77" olarak aldılar ama bizim beş elma, beş armut patenti alındı, bitti. Şu anda herhalde 12 tane daha patentte var, son aşamasına geldi. Osman Hocam ilgileniyor onunla, inşallah o da bitecek. (K-29)

Patenti alınan bir elmanın, patenti alana nasıl bir faydası var? (K-03)

Şöyle, Osman Hoca bunu yaparken kendisini tarıma adanmış bir hocamız, emekli bir öğretmen, burdan şey yapacak, üretim sadece burdan çıkacak. Fidan üreticiliğinden hani, istihdam sağlanması. (K29)

Burası mı üretebilecek? (K-03)

Tabi, burası üretebilecek, başkası üretemeyecek. (K-29)

Burdan almak zorunda. (K-03)

Mesela bugün Oğuzlar 77'yi, ordan almak zorundaysanız. (K-29)

Fidanı aldım, büyüttüm, kendim fidan yaptım. (K-03)

Ya, o bir ikiye bir şey denilemiyor ama bu fidanlarda şöyle, orman, şey destekliyor. Diyor ki, ceviz bahçesi kuracaksın, işte beş dönümün üzerindeyse sana şu kadar para veriyorum diyor. Tamam, ama karşılığında da mavi sertifikalı ürünü bir göster bakalım, fidanı kimden aldın diyor. O, olmadan desteklemeyi alamıyor. Ha, siz evinize, bahçenize üç-beş tane üretmişsiniz, o önemli değil. Zaten o, toplu satımlar önemli. Yani, ilerde inşallah daha iyi olacak. (K-29 - 8.02.2020)

Biraz bunun yağlı olması gerekiyor. Son dönemlerde maalesef yağlı et kimse yemediği için, aman yağsız yerinden olsun diye yaptırıyorlar. Evde mesela benim kendi küçük kazanım var. Evde bunu yaparlarken mümkün olduğunca, yağlı et almayı tercih ediyorum, çünkü olması gereken bu. (K-29)

Bunun nesi ağırda siz bunu sirkeli ayrılarla yiyorsunuz? (K-01)

Hocam üç tane yağ kullanılıyor, ondan dolayı, yağ çeşitleri, yağ da kollesterol var. (K-26)

Hangi yağ?(K-01)

Zeytinyağ, ondna sonra tereyağ, kuyruk yağı. Üç çeşit yağımız var. Bir de ette yağ çıkarsa, o da zaten yiyene bağlı, kimisi ayırıyor bir kenara koyuyor. Kimisi eti yağıyla seviyor. (K-26)

Göremiyorum, şu an yağ göremiyorum! (K-01)

Bu ayıklanmış, temizlenmiş. (K-26)

Bir de geleneği var değil mi, Cengiz? (K-27)

Tabi, Hocam. (K-26)

Lenger bittiği zaman ters falan çeviriyorlar. (K-27)

İnşallah Hocam, ikinci de falan yaparız, inşallah nasip olursa. (K-26)

Öyle gelenekler de var. (K-27)

Bunu komple yedik, sıyırдық. Sünnetledik! Son tanesine kadar, sevabını aldık, ondan sonra ters çevirip, dolmacıya bahşiş olsun, etini bir fazla koysun manasında, bahşiş atıyor, dolmacıya gitsin, dolmacı bizi görsün, bol koysun amacıyla. İkinci sefere de o şekilde geliyor. Bu sene gezdirdiğim kafilerde dolmacı özellikle numarasını veriyor, "bizim buraya getir" diyor. Hocam, yabancı kültürde, para atıyoruz diyince herkes çıkartı, 20, 30, 40,50, e 300-400 lira para birikti. Dolmacı dedi ki "O kadar masraf yaptım, se de şuradan aldığım, 500 lira", siz vermişsiniz, kapağı sıyırmışsınız, 300 lira para götürdüm ben. Adam uğraşmadan, bir lenger dolmaya 300 lira bahşiş atılmış. Bu şekilde her zaman gelin diyor. (K-26)

Ben de dolma gibi bir şey bekliyordum yani. (K-02)

Pilavı bayağı lezzetli geldi. (K-27)

Pilav, soğanla çevrilmiş galiba, değil mi? (K-02)

Evet. (K-27)

Yakışıyor aslında soğan. (K-02)

Hocam lezzetli olması, burada küçük kazanlarda yapılıyor. Minyatür kazanlarda. 75 kişilik tarzda günlük, günübirlik, hani ikinci güne sekte verdirmiyorlar. Kendileri yiyorlar, gene sekte verdirmiyorlar. (K-26)

Ben düğünlerde de yedim de pilav, pilav pek lezzetli gelmemişti, burda daha hoş. (K-27)

Biz geldiğimizde turlarla Yöresel de mi yedireceğiz, burda mı yedireceğiz? (K-02)
Burda yedireceksin orda sadece ziyarete sokacaksın! (K-01)

Alışveriş yaptıracağız o zaman. (K-01)

İner inmez ilk iş oraya (Yöresel lezzetler çarşısı) girmek (K-01)

Sokaklarda dolaşıp oraya girmek ya da müze yapıp, öyle gitmek. Bence ilk iş oraya gitmek, alışverişlerini yaparlar. Araba da aşağıda olur, eşyaları bırakırlar sonra müzeye geçilir. (K-01)

Bence önce müze yapın, orda çünkü burda yapılan bir takım örnekler var. (K-80)

Hangi müzede? (K-01)

Alimler Müzesi'nde (K-26)

Çıkrıktır vesairedir. Yapılan diğer örnek korlar, eski tarzda, görüp, onun numunesini alma şansları olabilir. (K-80)

Bizimkiler girer girmez alırlar öyle şeyleri. (K-02)

Doğru söylüyor aslında, yani, eğer bu yenecekse, o kazanı da görmesi orda, anlatılması. (K-01)

Bir teklifte ben sunuyum mu Hocam? (K-26)

Evet. (K-02)

İlk önce Cengiz Tomar'ı bulun. (K-26)

Yani, o yapın sana tur. (K-02 - 8.02.2020)

Bu nedir, neden yapılıyor? (K-02)

Un helvası. (K-26)

Tereyağı güzel olan mı?(K-01 - 8.02.2020)

_

Ne kaldı şimdi Cengizciğim? (K-01)

Hocam, Sakarya İlköğretim Okulu, ora bugün kaplıdır. Dışarıdan görürüz. Haşmetli, gelirken yukarıya bizim ablaya söylediydim. Bizim binalarımız artık İskilip'teki yöneticiler tarafından tarihi bir zarar uğrattılıyor. Karşı tarafta bir hocam, dışardan camdan bakarsanız bir bina görürsünüz. Turuncu beyaz. Orası taş binaydı. Osman Çağlı abimiz vardı, eczacılık üzerine kendini geliştirmiş bir eczacıydı. İskilip'te bu konağı İskilip'e bağışladı. "İskilip burayı kullansın" dedi, öldükten sonra, aile efradı bunu söyledi ve biz o konağı il özel idaresinden çıkartılan parayla, bu hale getirdik. Taş binaydı. Aynı o Yazmalı Konak'ın binası. Rumeli demiştiniz ya hocam. (K-26)

Hemen karşıda ki mi? (K-01)

Evet, mezarlığın üst tarafındaki, görmüşsünüzdür, karşı tarafta. Orası taş binaydı, komple taşıtı, taştan örmeydi. Biz orayı zarara uğratarak yani bu şekle. Bir de köpüklerle, ısı yalıtım yaptık özellikle. Aynı taş mektep dediğimiz yerde taşıtı, taştan örmeydi, orayı da. (K-26)

_

İskilip'in tarihi ile ilgili araştırma yapan Hocamız var, Nurettin Tanay, İskilip'in İlk Belediye Başkanı'nun torunu, İskilip'te tarih öğretmenliği yapmış. Nurettin

Tanay Hocamız da Elhamdülillah bizle içli dışlı, çalışıyoruz, soruyor, soruşturuyor. Öğretme konusunda bize çok faydası dokunuyor. (K-26 - 8.02.2020)

_

Kızılırmağı geçiyoruz, bak sular altında kalmış evler! (K-01 - 8.02.2020)

_

İskilip slow city yapalım. (K-01)
Seferihisar gibi, çok güzel olabilir. (K-03 - 8.02.2020)
İskilip adını daha önce duydunuz mu? (K-80)
Evet. (K-02)
Gittiniz mi kente daha önce? (K-80)
Hayır. (K-02), (K-03)
Ben gittim. Adını duydum. Hiç iyi adı yoktur bende yani. (K-01)
Başına bir şey mi geldi canım? (K-02)
Peki. (K-80)
İskipli Atıf, ya. Teali İslam Cemiyeti... (K-01)
Turistik bir kent olabilir mi? (K-80)
Slow city. (K-02)
Olur. (K-01)
Slow city'e aday bir yer orası. (K-03 - 8.02.2020)

_

İskilip'i mi? İskilip çok güzel bir havası değil mi? (K-60)
Yerel basına yapsaydınız, Anadolu'nun yerel basınına (K-01)
İskipliler, Çorum'un en uyanık ilçesidir. (K-60)
Belli. (K-03)
Zenginlerdir ama çok cimrilerdir. (K-60)
Muhacir almamışlar, biliyor musunuz?(K-01)
Almazlar, çok tutucudur onlar, İskipliler birbirlerini çok tutarlar. (K-60)
Yunanistan'dan gelen muhacirler almamışlar, rumlar gitmiş burdan. (K-01)
Kimseyi almamışlar mı?(K-02)
Giden olmuş ama gelen olmamış. Bir şekilde kurmuşlar düzeni. Tutucu. (K-01)
Tarihi evler 120.000.-TL(K-03)
Tutucu sonradan gelmiş. (K-01)
19.yy da gelmişler. İskilip'te sizi gezdirdiler mi? (K-60)
Evet. (K-02)
En çok 33 tane tescilli yapımız var, 66'dan 33'e düşülmüş. İlk tescilde 66, sonra arkasını bulan 33'e düşürttürmüş. Tescilden kaldırtmış. (K-60)

_

Sinanpaşa Hamamı var.(K-80)
Sinanpaşa Hamamı hangisi, ben çıkartamadım. (K-01)
Arada gösterdiler ya.(K-01)
Arada gösterdikleri mi? Onun neresi tarihi, turistik bir değer.(K-01)
Turistik bir değeri yok, tarihi geçmişten kalmış diyorlar.(K-80)

Ara sokaktaki çarşının içindeki hamam mı? İçine girdiniz mi?(K-60)

Hayır. (K-02) (K-03)

İçi orijinal ama. Ben girip inceledim, tarihi. Zaten o çarşı, biz yakın zamanda Ulu Cami'nin altında türbe bulduk. Cami burda ya, şurda dükkânlar var ya, ikisinin arasındaki yolun altında türbe bulduk. Orayı kapattık yeniden. Bildiğiniz türbenin merdivenleri çıktı. Çift yönlü merdivenli türbelerden. Büyük bir ihtimalle bir kümbet olacaktı. (K-60)

Şu mu? (K-80)

Bu bizim çok eski broşür. (K-60)

Tarih koymuyorsunuz ki, hiçbir yerde. Açıkçası büyük bir problem yani, ben ne kadar varsa hepsini topladım. Bende 5-6 tane harita var. (K-80)

Bu da eski harita.(K-60)

Bunda da yok, Redif Kışlası, İskilip Kalesi, Sinanpaşa Hamamı, Şeyh Muhuddin Yavsi Cami. (K-80)

Bizim yeni haritaya bakalım. (K-60)

Bize eşlik eden Oktay'ın soyadı neydi? (K-01)

Zaten şunu da yanlış işaretlemişler. (K-60)

Bunda da yanlış, öbüründe de yanlış. (K-80)

Aslında yanlış değil bakın Hocam, şurda. Bunu kaydırmış. Belediye bizden alıyor zaten. Belediye bizden alıyor, aynısını uyarlıyor. (K-60 - 9.02.2020)

_

İskilip Çarşısı

Enteresan bir çarşı. (K-01)

Pek gezmedik ama. (K-03)

Bedesten mi? İşte onların hepsi restore edilmeli. (K-02)

Bedesten mi vardı? (K-01)

Arasta var ya! Eski görünümüne kazandırılırsa, muhteşem olur. Ama bir de yaşaması lazım. (K-03)

Yaşayan yer olması lazım! (K-80)

Esnaf yok içeride. (K-03)

Ama Cumartesi. (K-01 - 8.02.2020)

_

İskilip Belediyesi? (K-80)

Ne anlamda? (K-01)

Başkan sizde nasıl bir izlenim bıraktı, belediye başkanı? (K-80)

Akıllı adam. (K-02)

Başkan evet akıllı. Karısıyla geziyor. (K-03)

Kimdi o, yanınızda oturan mı? (K-01)

Evet, karısıydı o. (K-02)

Öyle mi? (şaşırtıyor) Bende Allah, Allah diyorum. (K-01)

Ben sonradan fark ettim. (K-80)

Evet. (K-02)

O, akıllı ve memleketini seven bir adam o. (K-01)

Evet. (K-02)

Çünkü kadınlara acayip şey veriliyor orda. (K-02)
Dinleyen, çözüm üreten. (K-03)
Kadın kooperatifi var. (K-02)
O bedestenleri, dediğimiz gibi beyaz boyayıp, kapıları renk renk yapıp, her esnafı Futuraşçı gibi, yapsalar. (K-02)
Yeni nesil zenginlerden birkaç tanesini bulacak, ordan 40-50 evi sattıracak, aldırtacak. Yaptırtacak. Başka kaynak kullanarak o adam onu yapamaz. Devletten de bekleyemez. (K-01)
Zenginlerle bu işi çözecek diyorsunuz. (K-80)
Evet, İskilipli zenginlerle. (K-02)
İskilipli olabilir, olmayabilir de, o ayakkabı, bir apartman gördük. Ha, budur dedik demi. (K-01)
Greyder'in sahibi oralı, daha ne. (K-02)
Ne vardı o binada, özellikli, hayır ne vardı? Yapılamayacak ne vardı? Lambiri koymuş ya. (K-01 - 8.02.2020)

6.7.1. İskilip Kaya Mezarları

...(Çorum Müzesi gezilirken) O kaya neresi, kaya mezarı? (K-02)
İskilip'in bir mahallesi, İskilip. (K-59 – 07.02.2020)

_

Melekleri görüyor musunuz? Alınlıkta, melekler var, iki tanede aslan var galiba. (K-01)
Meleklerin üzerinde de aslanlar var. (K-27)
Mezar odasının sağından hemen dört tane.
Buraya önüne park edilmez şeyi koymanızı istiyorum, nedir bu ya! (Minibüs, kaya mezarlarının önüne park etmiş, gelenler fotoğraf çekemiyor!) (K-02)
Arslanbaşı mı bu? (K-03)
Arslan, arslan. (K-01)
Diğer bu kadar zengin değil rölyef olarak. (K-27)
İki tane sarnıç var ama sarnıçların ağızları kapatılmış. Birisi Ulu Cami'nin minaresinin olduğu yere çıkıyor, diğeri de Tabakhane Camisi'nin o tarafa doğru gidiyor. (K-26)
Su var içinde? (K-01)
Su biriktirmek için yapılmış ya da taşımak için yapılmış. (K-26)
Hocam bunların tarihleriyle ilgili bir bilgin var mı? (K-01)
Paflagon dediniz ama bence değil! (K-02)
Galatlardan sonra ki dönem söyleniyor ama veri olmadığı için, bence Bizans. Roma olmadığını düşünüyorum. Arkadaşlar içini temizlediler, isterseniz girmek isteyen varsa. (K27)
Buranın alt tarafında su kanalı gidiyor, aşağıdaki dereye akıyor. Burada bir tane mezar var, kapatılmış. Buranın tamamen kaldırılması gerekiyor. (K-27)
Öbür tarafta iki tane aslan var demiştiniz hocam, burunlarında altın var diye kırdılar. Görenler, şahitleri var yani, aslanın bumunda altın var, inci var, bu

şekilde insanları artık, duvarlara yazı bile yazıyorlar, bura tarihi yer, yazmayın, belediye kaç defa ispiral taşı ile sildirdi buraları. (K-26)

Çıkalım mı kaleye? (K-01)

Kaleden önce saliler var, tahta kaşık yapılan, ürünleri sergilendiği yer. (K-26)

Burası bayağı zengin çıkacak ha, burda bayağı malzememiz var bayağı. (K-01)

Hocam bu sene yedi otobüs geldi, sadece Ankara İskilipliler Derneği. (K-26 - 8.02.2020)

_

Çok enterasan. Haritada bile işaretli değil, ayıp! Bir tane tabela yok. (K-01)

Ayıp ya, bir de, şey olmalı yani, tabela olmalı. (K-02)

Yani harita derken, yön levhaları yok. (K-80)

Hayır, canım senin haritan yok mu, Çorum Haritası. Orda herşeyi bit bit yazmış, Redif Kışlası, Kale demiş. Kaya mezarları yok! (K-01)

Çorum Haritası'nda yok o. (K-03)

Asıl görsel onlar diyorsunuz. (K-80)

Taş okul, Redifi göstermem ben hiç. (K-02)

Sakarya İlkokulu'da yazılabilecek bir şey mesela. (K-01)

Sakarya Okulu güzeldi. (K-03)

Evet diğerlerine götürmem ben. Taş evle Redif Kışlası, yapılırsa. (K-02)

Evet, biterse. Ama bu haliyle hiç. (K-03 - 8.02.2020)

6.7.2. İskilip Şeyh Muhiddin Yavsi Camii

Cami'nin ilk yapımından sonra yapılan değişikliklerle tabhanelerin olduğu bölümlerin genişletildiği, iki tane türbe yapıldığı gibi değişiklikler anlatıldı. Caminin planı, kullanılan devşirme malzemeler, cami içerisinde türbe olması ve geçirdiği değişikliklerin izlenmesi açısından katılımcılar tarafından oldukça ilgi çekici ve önemli bulunan bir eserdir. (K-80)

T planlı, Tabhaneli camilerden birisi. (K-27)

Evet, bak bu güzel bir cami. Bunun durumu da iyi görünüyor arkadaşlar yani, ha. Mescid, abdest alanı da. (K-01)

Restorasyondan geçmiş. (K-27)(K-27 - 8.02.2020)

Hacı Karali Medresesi, Hacı Karali Mezarlığının olduğu yerde. Etrafını insanlar satın aldığı için, bu evler artık yok, yıkıldı. İskilip'te toplandı 1075 yılından 1923 yılına kadar toplamda 15 tane medrese kayıtlarımızda var. 15 tane medresenin sekizi de 1923 yılında çıkarılan kanunla kapatılıyor. (K-26)

Girişte galoş olsaymış, iyi olurmuş. (K-02)

Bu cami yapıldığında mesela etrafı korumaya alındı, tellerle. (K-26)

Bu cami Anadolu'da görebileceğimiz, sofa hali, iki yanında tabhane odaları ve önde de ibadet bölümünden oluşan Anadolu'nun Osmanlı döneminin klasik yapılarından birisi, zaviyeli, tabhaneli ya da imaret planlı camilerden birisi. (K-27)

Kim biliyor musun? (K-01)
Kim Şeyh Yavsi, onu soruyorum bende? (K-02)
Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın katline fetva veren Şehüslam Ebüssüüd Efendi'nin babası... (K-01)
Ebüssüüd Efendi'nin babası, Ali Kuşçu'nun yeğeni ve damadı aynı zamanda. (K-26)
Ali Kuşçu'nun kim olduğunu biliyorsun, değil mi? (K-01)
İstanbul'un Fatih bölgesinin en önemli imara açan isimlerden birisi Ali Kuşçu. Fatih Camisi, 'nin oralarını falan. (K-27)
Yıldız gözlem diyebilirim, asidhane. (K-01)
Evet, asidhanesinden de biliyoruz. (K-27)
Bu da enterasan bir nokta, camide mezar olmaz normalde. (K-01) Olmaz tabi. Cenaze camiye sokulmaz ki! (K-03)
Mezar önce yapıldı, 1514 yılında. 1514'te Ebüssüüd Efendi'nin babası ölüyor, 1516'da burası başlıyor cami olarak. Yan tarafına mezar, cami olarak başlıyor. Mezar defnedildikten sonra türbe şeklinde, etrafına cami yapılıyor. (K-26)
Burda da balık sırtları var, gel gel. (K-01)
Erken dönem Osmanlı, bakın sonradan sütün sol tarafında yer alan bölümün bütünüyle kesme taştan yapıldığını görebiliyoruz. Restorasyonda dışarıya bırakılan bölüm. Orijinal bölüm burası, diğer taraflar tamamıyla döküm moloz taştan. (K-27)
Bu? (Caminin yan tarafındaki yapıyı/türbeyi gösteriyor) (K-02)
Burası aslında türbe olarak biliniyor, içerisinde sandukalar var, fakat arşiv kayıtlarında burasının bir mektep olduğunu yazıyor. Değil miydi, daha sonradan mı yapıldı, herhangi bir veri yok ama vakıf kayıtları diyor ki, caminin hemen güneyinde, tek mekandan oluşan bir subyan mektebi var diyor. (K-27)
Kitabesi de yok değil mi? (K-01)
Kitabesi yok. (K-27)
İçeride kimler yatıyor? (K-02)
İçeride kimler yatıyor, ben net olarak bilmiyorum. (K-27)
Burdakiler kim? (K-01)
Ali Kuşçu'nun kızı Sultan Hatun. Burda bayanlar yatıyor.(K-26)(K-26 - 8.02.2020)
Başkanımız bizi bekliyor, açılışımız var, keşkek dağıtımı var, İskilip keşkeği. (K-26)
Biz buraya gelirken erken dönem Osmanlı cami mimarisini anlatacağız, tamam mı? Kastamonu'dan buraya gelirken. Hatta Orta Asya mescid mimarisine kadar gidebiliriz. Ondan sonra gelip buradaki yeri göstereceğiz. Burası garipmiş dedirtebilmek için önce anlatacağız. (K-01)(K-26 - 8.02.2020)

_

En terasan. (K-01)
Enterasan bir cami. (K-02)
Çok en teras an. (K-01)
Ne gibi enteresanlığı var? (K-80)
Deli misin, sen? Mimari formu, nerden başladığı belli değil! (K-01)
Anlamadık biz içerde, neresi... (K-02)

Neresi haremi, neresi kubbesi. O kubbe ne zaman yapılmış. Onun üzerini okumak lazım. (K-01)

Güzel yani. (K-80)

Güzel, güzel. (K-02)

Gelen bir insanın dikkatini çeker mi? (K-80)

Çeker, çeker, çektirtilir. (K-01)

Ama anlatan kişinin... (K-80)

Önce anlatan kişinin konuyu anlaması lazım ki, onu kavratırabilisin! (K-01)

İki tane sandukası var içerde, iç içe odalarda. (K-02)

Bir caminin içinde, bir şey, sanduka olması enteresan. (K-03)

Ben her yerden baktım. T'yi göremedim, orda. Siz gördünüz mü, T? (K-01)

Hayır. (K-02)

T yok orda. Ters T, hani Tabhaneli cami sınıfı diyoruz ama, mekanın ortasında bir sütun. Dışardan baktık, hani restorasyon diyor. (K-01)

İçerde böyle, küçük küçük iki şeyde, mekanın içinde türbe olması enteresan. (K-02)

Orası çok enteresan ben kayderim orasını, Osmanlı Mimarisi, erken dönem. (K-01)

Ziyaret noktası diyorsunuz. (K-80)

Tabi canım. Yanında da Bedri Rahmi hem Müze, şeyi var, kütüphane miydi, o? (K-01)

Orası kütüphaneydi, altıydı. (K-02)

Onun arkasında da bir iki sokakta enteresan birkaç Bağdadi karkas ev. (K-01)

Tam cazip tur. (K-02)(K-1 - 8.02.2020)

6.7.3. Bedri Rahmi Eyüpoğlu Sürekli Sergi Salonu

Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun gelini Hughette Eyüpoğlu tarafından yani bir on sene öncesinde, onu burda ağırladık ve misafir ettik İskilip'e önemli eserlerin kazandırılmasında vesile oldu. Hitit Üniversitesi'nden Sabri Çiçekçi Hocam'la birlikte güzel çalışmaları oldu. Sabri Hoca, Endüstri Meslek Lisesi'nde müdürlük yaparken, Hitit Üniversite'ne tayini çıktı, oraya geçti. Bizim İskilip'te Çatalkara Kültür Sanat Evi açılmasında da vesile oldu. Sabri Hoca ve Coşkun Hoca, sanat evinin açılmasına çok çaba gösterdiler. Bir dönem önceki belediye başkanı, sanata değer vermediği için, kapattı. Bir dönem sonraki belediye başkanı, orası kapalı durmasın, gelen insanlar çay, kahve ve İskilip kültürünü görsünler, otel tarzında kullanalım düşüncesiyle, açmak için kiraladı. Biraz sonra gideceğiz, orayı kiralama usulü ile verdi. (K-26) Bedri Rahmi ne kadar kalmış burda? (K-02)

Tam olarak süresini bilmiyorum ama şöyle izah ediyim size, İskilip'i yazdığı eserlerde genelde İskilip'in coğrafi konumu ve yetiştirdiği ürünler üzerine. "Çatal Karam Çingenem" dediği, İskilip'in bir ürünüdür. İskilip'in meşhur üzümüdür ki, antibiyotik tarzında, doğal bir maden suyu tarzında yapılmasına neden olan meşhur sirkemiz de ondan yapılır. Dolmanın yanında yiyeceğimiz, sindirime iyi gelir. Yağ kullanılıyor ve insanın sindirime, yağ dolaşımı, insanın damarlarındaki, o tıkanıklığı yapmaması için sirke kullanılıyor. (K-26)

- Çok ağır bir yemek oluyor dolma. (K-80)
- Şıra sirkesidir. Antibiyotik tarzında insanın maden suyu kullanmadan önce yapacağı işlemdir. Sindirimi kolaylaştırır tarzında. (K-26)
- Biz hemen gidelim. (gülüyor) (K-01)
- Biraz sonra keşkeğimiz var, ramazan keşkeği.(K-26)
- Ramazan keşkeği nedir? (K-80)
- Oğlaktan mı? (K-02)
- Genelde oğlak, kuzu, onlardan yapıyor ve Ramazan usulünde, İskilip'te vazgeçilmeleri. İskilip'in kara çömlerinde pişirilen, sabah saat 8 civarında atılıyor; burda kalemizde davullar çalınıyor, akşam saat 6'da davullar çalınıyor, keşkek pişme saati. Herkes, davulla gider, alır, evine götürür. (K-26)
- Ramazanda, iftardan önce, haliyle. (K-01)
- Ramazanda, haricinde, insanlar bunu damak tadına ulaşması için, çevre mahallelerde bir; büyük mahalleyse iki tane. (K-26)
- Bunu yaptığının bir zamanı var mı? Ramazanda hergün var mı?(K-01) Her gün var. Emin olun, otuz gün çıkar. (K-26)
- Yani Ramazan'da buraya otuz kişi geldiğinde, burda keşkek olacak mı? (K-01)
- İsterse 100 kişi gelsin. Biz ona göre pişirtiririz. (K-26)
- Şahitsiniz, değil mi arkadaşlar? Yazın, alacağız telefonunu. (K-01) Bizim şöyle de birşeyimiz var. (K-26)
- Ama, başka bir belediye başkanı geldi, "Ben artık yapamam" demez sonra değil mi? (K-01)
- Yok, problem değil, şöyle anlatmak istediğimiz şu. Bir düğünümüz olsa, mahallede yoldan geçen bir yabancı da görse, oraya bakarken "Buyrun" der. Soframız açık. Bu Anadolu'nun vazgeçilmez bir kültürüdür. Misafirperverdir. (K-26)
- Bunlar baskı değil mi? (K-01)
- Baskı, orijinal değil. (K-03)
- Bakın şu çok bilinen bir şey. (K-03)
- Ha, burayla ilgili.(K-01)(K-26 - 8.02.2020)
- **_**
- Allah'tan gelmiş, kalmışta, anlatacak bir şey var. (K-01)
- Markalaşma budur. Abi, gelmiş on gün yatmış burda bak. Adına müze yapmış. Onu demek istedim. Markalaşma budur, çok iyi kullanmışlar bunu. (K-03)
- Akıllica, birisi vermiş bu akılı. (K-01)
- Akıllica yani, çok iyi kullanmışlar. (K-03)
- Onu, gelini yaptırmış, bildiğim kadarıyla. (K-80)
- Güzel. İşte buyur. Marka yani. Bedri Rahmi'nin adını kullanarak. (K-03) Ama bir heykeli yok! (K-01)
- Evet. (K-02)
- Heykele karşı bir şeyi var buranın bence. (K-03)
- Heykeli yapılmasın. (K-01)
- Çorumlular heykel sevmiyor. (K-03)
- Heykel yapılmasın. Çorum Halayı Tablosu'nun kabartması yapılsın mesela. İskilip'te yapılacak iş var mesela. İskilip'i ilerde keşfederler ben sana söyleyeyim. O yüz bin liraya satılan evlerden 25 - 30 tane alır birisi, tamam mı? (K-01)
- Eski, tarihi evler, 100 - 150 binmiş ya. (K-03)

Onlar, 25-30 tane alır birisi, ondan sonra hadi der "Bu proje şuraya". Bir bakarsın, bir Göynük, orda çıkmış. (K-01)(K-1 - 8.02.2020)

_

Bedri Rahmi'ye gittiğinizde şiir okudular mı size?(K-60)

Bedri Rahmi'nin kaç gün kaldığını bile söyleyemediler. (K-80)

Beno yüzden söylüyorum, bilgi panoları koyun, hiç olmazsa insanlar okusun. (K-60)

Onu da gelini yaptırmış. (K-03)(K-60 - 9.02.2020)

6.7.4. İskilip Çatalkara Kültür Evi

Kahveyi nerde içeceğiz. (K-01) Yan tarafta Çatalkara'da. (K-26)

Çingene var mı burada, çatalkaram, çingenem diyor? (K-01)

Bedri Rahmi Burada yaşadığı sürede, buradaki üzümler için. Çatalkara üzüm.

Çingene yok burada, elekçi var. (K-26)

Canlı müzik yapılıyor mu, burada? (K-01) Evet hocam. (K-26)(K-26 - 8.02.2020)

_

Şey süper, e, Çatalkara. (K-02)

Evet. (K-01)

Ama, oraya da tuvalet lazım! Fazladan. (K-02)

Yukarıda vardı, tuvalet. Bizim yediğimiz yerde vardı. (K-03)

A, onu bilmiyordum. (K-02)

Orayla ilgili ne gibi önerileriniz var? Çatalkara'ya. (K-80)

Oraya daha fazla yapılacak bir şey yok. (K-01)

Yok, güzel orası. (K-03)

Gayet güzel bir ortam. (K-02)

Ofsayt olan ya da olumsuz olan bir şey var mı, tuvaletin dışında? (K-80)

Çatalkara'da mı? (K-01) (K-02) (K-03)

Yazın çok daha güzel olur, açık havası oranın. (K-01)

Personel biraz daha iyi olabilir. (K-02)

Ana kapının oraya Atatürk'ü de asmışlar, çok sevdim, teşekkür ederiz. (K-02)

Nasıl? (K-01)

Personel biraz daha eğitilmeli (K-03) Ne anlamda? (K-01)

Sen teşekkür etmişsin, cevap vermemiş ya! (K-03)

O, açılıştaki. (K-01)

Yöresel kadınlarda öyleydi. (K-02)

Ama onlar çok muhafazakar kadınlardı ya. (K-03)

Evet, senle konuşmak bile istemediler. (K-02)(K-2 - 8.02.2020)

6.7.5. Yazmalı Konak

Otel tarzında butik otel, altı odamız var, ikişer kişilik odalar. 12 kişi ağırlanabiliyor. Haricinde belediye Köstekçi Butik Oteli bu önümüze dönemde

döşemesini yaptıktan sonra, 16 odası var, 40 kişiyi yani bir otobüs insanı ağırlayabilecek. Konaklama tarzında. (K-26)

Başka otel var mı, İskilip'te? (K-01)

İki otel daha var İskilip'te bir de öğretmenevi var. (K-26)

İçkili lokanta var mı? (K-01)

Vardı, camiye yakın olduğu için kapandı. (K-26)

Burası da bizim Yazmalı Konak, altında yazma işleri yapıldığından. (K-26)

Bak bu bir Rum evi, var mıydı eskiden Rum burda? (K-01)

Var, burası Rum yani. (K-26)

Bak temeli taş, üstü ahşap. Unutma bak, Safranbolu'da da birinci kat taş olur, üstü ahşaptır. (K-01)

Yazı ayrı, kışa ayrı güzel diyor. Ayrana sirke katarlar diyor. Katıyor musunuz? (K-01)

Katıyoruz hocam. Biraz sonra göreceğiz, sirkeli cacık. (K-26)

Ne konağı diyoruz buraya? (K-02)

Yazmalı Konak. Alt katında, taş yapının olduğu yerlerde yazma işleri, İskilip'in kara çarşafı dediğimiz, bu yazmalı oyalara yapıldığı bir bölüm, orda insanların meslek edinmesi tarzında, yani kafe kültür merkezi tarzında işlerin yapıldığı bir yerdir burası. (K-26)

Safranbolu'da böyle ya. (K-03)

Dolabın içinde banyo. (K-01)

Evet, Safranbolu'da böyle, aynı. (K-02)

Bizim müzemizde de dört tane odamızda var bu şekilde. Aşağıdaki müzede. Orada bir konağa aitti. (K-26)

E, göstermedin bize. (K-01)

Hocam hemen kaçtınız, bir daha ki geldiğinizde artık. (K-26)

Burası belediyenin yeri, butik olarak kullanılıyor, dışarıdan gelen misafirlerin kalması için, otel ihtiyacını karşılamak için, şu an odalarımız dolu da. Ava geldiler. Ne avlıyorlar? (K-80)

Domuz avına geldiler. (K-26 - 8.02.2020)

_

Çok enterasan bir şey, adamların zenginleri kalıyormuş orda. (K-02)

Yok, öyle bir şey ya. (K-01)

Ali Ülker, sürekli müşterimiz dedi, Ülker'in sahibi. (K-02)

Daha yeni açılmış bir yerin nasıl sürekli müşterisi olabilir, nasıl bir mantık bağladınız? (K-01)

Bilmem ki, öyle dediler. (K-02)

Yeni değil, bir önceki belediye başkanı zamanında açılan. (K-80)

Yemek yediğimiz yer değil mi? (K-01)

Değil, daha önce açılan, küçük otel. (K-80)

Ya, nedir o. Giriyor, koridorda, hayatın koridorunda yatak var ya! (K-01)

Yani, düzensiz. (K-80)

E, hostel gibi ama... (K-02)

Hostel gibi. (K-03)

Hostelde, meydana yatak olmaz! (K-01)

Daha doğru dizayn edilmeli. (K-03)
Ben kalmam, kapımı kapatmadığım yerde! (K-02)
Hayır, olmaz. Personel, eşyaların olduğu yerlere girdi, çıktı. Hani. (K-01)
Hiç hoş değil! (K-02)
Yani, gördü sahibi olmayabilir ama binanın kendisinden ben bir şey görmedim yani. Sen bir şey gördün mü? (K-01)
Hayır, yok, yok. (K-02)
Güzel ama. (K-03)(K-2 - 8.02.2020)

6.7.6. İskilip Alimler Müzesi

Belediye buraya insanların kısa kısa hayat hikâyelerinin anlatıldığı bir müze oluşturdu. İnsanlarımız batıl inancı ortaya çıkarmasından sonra kaynaklanan bir olgudan sonra burası balmumu müzesi oldu. İnsanlar ordaki 12 tane heykeli dua etmeye, çaput bağlamaya, mum yakmaya başlayınca, belediye müftülükle iş birliği yaparak orayı kaldırdı. Orayı da bir park haline getirdi. İnsanlar baktı ki, batıl inancı dua ediyorlar, bir şeyler ediyor. (K-26)
Nerede yaptılar bunu? (K-80)
Belediyenin önündeydi hocam. (K-26)
İskilip'te toplamda 65 tane alimimiz var. Divan-ı Hümayum'a hizmet eden alimler. (K-27)
Bu bal mumlarını yapan buralı mı? (K-02)
Hayır, Çorumlu? Hakan Haktan, İskilip'in eniştesi. (K-26)
Örtüleri, kadınlarımız kendi evlerinden getirdi, getirdi serdiler. Halılarını. (K-26)
İbik Köyü ve Soğucak Köyü'nde yapılan el işleri. Artık yapılmıyor, yapan iki kardeşi vurdular! (K-26)
Burası için pilot uygulama yapalım diye önerdik. Burası olduğu gibi duruyor. Pilot uygulama yapıp burda bir sokak dokusunu canladırın. Dedik. (K-27)
Müzeye yakın olması da iyi!(K-01)
Şey yapılabilir, dağınık ya, bir sokakta, bir dükkân kalmış, iki dükkân kalmış. Böyle bir yeri yapıp, ilk etapta o insanları buraya geçici olarak taşıyıp bir yerde tutmak, başlangıç için güzel. Ondan sonra gelen kişi sayısı arttıkça, her sokağa bir şey yapabilirsiniz. Sizin için daha uygun değil mi böyle? Çünkü insanlar geldiği zaman, sokağa girecekler, bir tane yer var, geri kalanlar darına dağınık, kapalı, hoş görüntü olmayacak. (K-80)
Öyle çok sayıda yer var İskilip'te. Dericiler, salliciler, sepetçiler. (K-27)
Görüyor musun? Belediyenin önündeki heykellere çaput bağlamaya başlamışlar. (K-01) Kale yolu burası, buraya kadar otobüs çok rahat çıkar. (K-27)
Peki, ya sonrası? Küçük araç çıkar. (K-02)(K-2 - 8.02.2020)

_

Güzel. (K-02)
Benim hatırlamam gerekiyor, hangisi o? (K-03)
Balmumu. (K-02)
Ha, evet. (K-03)

Şimdi, öyküsünü dinleyince anlamlı oluyor. Yoksa. Biliyorsun değil mi, o öyküsünü? Anlattılar mı? Heykellere çaput bağlamaktan buraya yapılmış. Makul görülebilir de (K-01 - 8.02.2020)

6.7.7. İskilip Yöresel Lezzetler Lokantası

Burası restorasyon yapılan bölgemiz. (K-26)

Ne açyorsunuz şimdi? (K-80)

Hocam şöyle izah ediyim, bu şekilde Yöresel Ürünler Pazarı'nın oluşturulduğu şu dükkânın olduğu yerde, yöresel ürünlerine ek olarak yöresel ürünlerin hazırlanıp insanlara sunulduğu bir dükkân tarzında, restoran tarzında küçük bir dükkân açılıyor, onun açılışına geliyoruz. (K-26)

Burası neresi? (K-80)

Ulu Cami Hocam. (K-26)

Kubbesiz, Ulu Cami zaten kubbesiz. (K-01)

Başkanım merhabalar! (K-80)

Merhabalar, hoş geldiniz Hocam! (K-28)

Nasılsınız, Başkanım? (K-80)

Hoş geldiniz, iyi denk geldi, bugün açılışımız var. (K-28)

Burayı Yöresel Ürünler Pazarı olarak burayı restore ettik. Her dükkânda bir bayan arkadaşım, şimdilik evlerinde ürettikleri yöresel ürünleri, burda satıyorlar. İşte bugün de bir burda gelen misafirlerimizin bir talebi oldu, yemek yiyecek bir yer yok orda diye. (K-28)

Yani, "Bu arastayı geziyoruz ama oturup ta bir çay içecek yer yok!" diyorlardı. (K-28)

Güzel olmuş! (K-02)

Evet, evet, burayı açan arkadaşların birisi Bayan Meclis Üyemiz ortaklardan birisi, diğeri de Kadın Kooperatifi Başkanı, o yönden önemli bizim için. Buyrun beraber. (K-28)

Hayırlı olsun (K-03)

Kolay gelsin hanımlar! (K-02)

Kolay gelsin (K-80)

Çok güzel bina ya, değil mi (K-03)

Şimdi burayı yönetenler kim, hanımlar mı olacak? (K-02)

Hanımlar! Biz göreve geldikten sonra ilk işimiz Kadın Kooperatifi kurmak oldu. Ben İlçe Tarım Müdürüydüm bundan önce de, burda bir çilek mevzusu var. (K-28)

Evet, gelirken gördüm. Ben Antalya'da oturuyorum, tabi çilek çok bizde. Ama şaşırdım, çilek çok güneş ister, geçtiğimiz yerde fark ettim evet. (K-02)

Bu çilekleri de kadınlar yaptı. (K-28)

İskilip için çok güzel olmuş, tebrik ediyoruz. (K-02)

Erkekler diyoruz ama çilek işini yapan kadınlar oldu, hep altlarına araba aldılar, görüşmenizi isterim yani. Bir köyden başladı, bütün İskilip'e yayıldı. Buranın işletmecisi olan kadın da o köylü zaten, dolayısıyla da belediye başkanı olunca ilk işim kadın kooperatifi kurmak oldu. Yöresel ürünler kadın eliyle olurdu ancak.

Buranın ortaklarından birisi o kadın kooperatifi başkanımız, bir meclis üyemizin eşi aynı zamanda; diğeri de bayan meclis üyemiz. (K-28)

Burda keşkek meşhur, oğlaktan mı yapıyorsunuz, kuzudan? (K-02)

Burda iki tane coğrafi işaretli ürünümüz var, birisi dolma, diğeri turşu. (K-28)

Çilek, İskilip tarhana, yırtmaç, dolmanın yanında verilen helva, düğün helvası bu altı ürün için de coğrafi işaret alma çalışmalarına başladı.(K-28)

Bu nedir? (K-02)

Ayva suyu. (K-28)

Ekmek ayvası diyorlar meşhur, cevizi. (K-27)

Keşkek, Ramazanda her akşam bu yenir bizde. Her mahallede fırınımız var. Aşağıda gördüğünüz mü? Her akşam tarhana çorbası, keşkek. (K-28)

Burası kaç kişi alır? (K-01)

Aşağısı 15 kişi alır, yukarısı da yine 15 kişi alır. (K-27)

Biz az önce 20 kişiden fazla oturduk yukarı da ama! (K-01)(K-26 - 8.02.2020)

İstanbul'dan geliyoruz arkadaşlarımızla, Tarih Kültür ve Turizm Rehberleri Derneği olarak, Çorum ve bölgesindeki, kültür ve turizm değerlerinin nasıl tanıtılabileceği, nasıl anlatılabileceği üzerine fikir geliştiriyoruz, Hitit Üniversitesi'nden görevli arkadaşlarımızla beraber. Burası da şans oldu bizim için, böyle değerlere ihtiyaç var. Hem İskilip'te, hem Osmancık'ta, Çorum'un diğer ilçelerinde hayırlısı olsun diyorum. (K-01 - 8.02.2020)

_

Açılışına davet ettikleri ev yemekleri nasıldı? (K-80)

Çok güzel bir çaba! (K-01)

Başarılı! (K-02)

Gittiğinizde küçük gruplarla gidilebilir mi? (K-80)

Kesinlikle! (K-02)

Büyükle de gidilebilir. (K-01)

Büyükle de gidersin, ordaki o alışveriş şeyiyle. (K-03)

Hepiniz birden girmeyin, "Kaç gibi gelin" denir. Aynen öyle. (K-01 - 8.02.2020)

6.7.8. İskilip Yöresel Ürünler Çarşısı

Yöresel Ürünler Pazarı, burası on sene önce restore edildi, ondan sonraki aralar ayakkabıcılar, sandukacılar, dikiçiler çarşısı olarak geçiyor, tarihi arasta. (K-26)

Buraya en yakın otobüs nereye gelebiliyor?(K-01)

Belediyenin önü, parkımız, alt tarafında, beş dakika. Burada en uzak mesafe 15 dakikada yürüyerek genç adam veyahut da hocam pek yaşlı değil de. (K-26)

Beni gösteriyor (gülüyor) (K-27)

Bizim burda dabaklık mesleği meşhurdur. Dabaklar, sevdiği deriyi yerden yere vurarmış, iyisi denk geldiği zaman. Biz de hocamı çarpıyoruz.(K-26)

Kurban seçmişler bizi. (K-27)

Sepet bakıyoruz ama. (K-03)

Sallilerden alırız, sallı demek, tahta oymacılığın, işlemeciliğın yapıldığı yer. (K-26)

Burda bir okulumuz var, Sakarya İlkokulu, onu açtırmaya çalışıyoruz. Ya müze yapalım, diyoruz, Taş Mektep var, oraları da gezelim. (K-27 - 8.02.2020)

6.7.9. İskilip Çeşmeleri

Kırk tane çeşme varmış, biliyor musun? (K-01)

Evet. (K-26)

Ay, apartmanın altında kalmış. (K-02)

Evet, bununla ilgili ne öneriyorsunuz arkadaşlar? (K-80)

Yani, Allah Razi Olsun, binayı yapan, çeşmeyi yok etmemiş diyorum ben! Korumuş, ne diyeceğen. Balkonumu söktüreceğen. Kitabesi de var, gayette iyi durumda yani. Sene göremiyorum, sen görebiliyor musun hocam?(K-01)

Şu fayanslar sökülüp, eskitme taş yapılabilir mi? (K-26)

** Eski çeşmeler restore edilmeli! (K-80)(K-26 - 8.02.2020)*

_

Çeşmelerin kurnalarının hepsinin değişmesi lazım. (K-03)

Evet, çevresi de. (K-02)

Kurna değil, kurna aşağısı. (K-01)

Ay, musluğu değişmesi lazım ve fayansların kalkması lazım. (K-02)

Ve, çeşmelerin yanına hikayeleri. (K-03)

Kitabede yazan. Ama şık olmalı. (K-01 - 8.02.2020)

6.7.10. Sakarya İlkokulu

Hangisi, bu Hababam Sınıfı'nın çekildiği? (K-01)

Sakarya İlkokulu. (K-26)

Bire bir miydi, yoksa bir benzeri miydi? (K-01)

Plan itibarıyla benziyordu. İçine girsek çok güzel olacak, çünkü tavan göbeği var. Üzerinde kalem işlemeleri var. 15 senedir atıl durumda, ben uğraştım da henüz giremedim. (K-27)

Kime bağlı? (K-80)

Milli Eğitim'e bağlı. Dilekçeyi verdim işte, önümüzdeki hafta çalışacağım. Hem rölevisini yapacağım hem fotoğraflama, binayı komple çıkartmaya çalışacağız. Elimizden geldiği kadar. (K-27)

Göbek var diyorsun. (K-02)

Tavan göbeği var. Kalem işleri var. Aynı Dolmabahçe'nin girişi gibi girişi var. Merdivenli giriş. Döner merdiven var. (K-27 - 8.02.2020)

_

Burası on beş senedir atıl durumda. (K-27)

Yazık ya, neler olur burda, neler. (K-02)

Buranın adı ne? (K-80)

Sakarya İlköğretim Okulu (K-27)

Sakarya Savaşı sonrasında oluşturulan mahalleye bu isim verilmiş. (K-26)
İskilip, küçük Safranbolu olsun. (K-01)
Başka nereye gideceğiz? (K-01)
Burası restore edilse, el sanatları müzesi yapılırsa güzel olur. (K-02)
Milli Eğitimle yazışıyoruz. Milli Eğitimde kullanılan eski malzemelerin ve ekipmanların sergileneceği bir bina yapılabilir diye düşünüyoruz. (K-26 - 8.02.2020)

_

Sakarya İlkokulu? (K-80)
Güzel. Bir şey yapılmalı orda. (K-02)
Kale? (K-80)
Kale, üstüne kadar çıkılmayacak. Orda bir banklar, yazı, ben kalenin tarihini görmedim, onu görmeliyim! (K-02)
Çatalkara'da yemek yendikten sonra, kaleye çıkmak isteyenlerle çıkılır. (K-03)
Yürüyerekte çıkılır oraya. (K-01)
Herkes çıkamaz oraya (K-03)
Minibüslerle de çıkılır oraya. (K-01 - 8.02.2020)

6.7.11. İskilip Redif Kışlası

Buranın da rotası yok, binaların ortasında kalmış. Bu caddesi ile karşı caddenin arasında bir yerde. Redif Kışlası. (K-27)
Redif Kışlası ise, askeri alanın ortasında kalmıştır. Yıkamışlardır, öylece kalmıştır. Redif Taburu var zaten, değil mi? Onun yeri. (K-80)
Evet. Tamam, buraya geldiysek, mektepe uğrayalım. (K-27)
Sağ tarafımızda Redif Kışlası, buranın ortasında, kapatmışlar, dört tarafından. Bu cadde yönü kapalı, diğer cadde yönü kapalı. Biz ilerleyelim sağ tarafa dönelim. Birde okulun içinden kontrol edelim de, varsa ordan giriş yapalım. (K-27)
Adamlarda bulmuş dünyanın en meşhur kayalığını. (K-02 - 8.02.2020)

_

Redif Kışlası? (K-80)
Boş! (K-03)
Hiçbir anlam veremedim ben ona! (K-01)
Taş mektep'te aynı şekilde. (K-80)
Biterse, hani. (K-03 - 8.02.2020)
**Redif Kışlası restore edilip, şehitler müzesine çevrilebilir. Eski askeri malzemeler sergilenabilir. Anı müzesi gibi. (K-80)*

6.7.12. İskilip Taş Mektep

Yani, Taş Mektep'in hikâyesi neydi. (K-02)
Duralım, inelim. Redif Kışlasına giden yolu açmışlar,

Burdan birşeyler çıkar değil mi? (K-80)
Evet, İskilip güzel. Çok yer var yani. (K-02)
Bakın az önce gördüğümüz binanın olmayan merdivenleri. Çağdaş mimari. (K-01)
Restorasyon projesine başlanmış sonra böylece bırakılmış. (K-27)
Eski bir okul burası, eski bir okulu bu şekilde restorasyon yapmak yerine, taş yerine suvatılar. Siva yaptılar. Orjinalliğini de bozdular. (K-26)
O söylediğim tepe, küçük bir otel alanı olabilir. Kale olacak belli. (K-01)
Kadın Kültür Merkezi'nde burayı bekliyor. Bura yapıldıktan sonra, taşınacaklar.(K-26)
Kadın Kültür Merkezi'ni girişi olmayan dükkâna mı koyacan Cengiz? (K-01)
Hocam burası yapılacak, bitecek, bittikten sonra yer belirlenecek ama parası hala bura için bekletiliyor. (K-26 - 8.02.2020)

6.7.13. İskilip Greyder Satış Mağazası

Geç orayı ya, yorma bizi de, sen kendini de. (K-01)
Geçiniz. (K-02 - 8.02.2020)

6.8. Mecitözü

Çorum Merkezi'ne 37 kilometre uzakta bulunan Mecitözü İlçesi, Çorum – Amasya yolu üzerindedir. Çorum'un diğer ilçeleri gibi bu ilçede nüfus kaybetmektedir. Proje kapsamında üçüncü grupta, Merzifon Havalanı'ndan ilk geldikleri gün, Balgöze Köyü yolundan geçilerek ilçeye uğranılmıştır. İlçede bulunan Tarihi Kaymakamlık Binası, Eski Askerlik Şubesi (Halk Eğitim Merkezi), Eski Özel İdare Binası, Taş İşleme Atölyeleri, Baltalı Kahve ve Eski Cezaevi (kapalı olduğu için dışarıdan bakılmıştır) rehberler tarafından ziyaret edilmiştir.

	Köyler			İlçe Merkezi			Toplam		
	2000	2007	2019	2000	2007	2019	2000	2007	2019
Çorum(Mecitözü)	20.277	14.887	10.716	5.787	5.802	4.218	26.064	20.689	14.934

(Yalçın vd., 2004, s. 302) (TUIK, 2020)

Rehberler tarafından gezilen binaların yeniden planlaması ve şehiriçi gezi güzergâhı belirlenerek restore edilmesi ile ziyaretçiler için yarım günlük turun yapılabileceği belirtilmiştir. Techir dönemine kadar Rum ve Ermeni nüfusun olduğu bu ilçemizde, o dönemden kalan eserler ve etnoğrafik eserlerin sergilendiği bir müze yapılmalıdır.

Kayıtlarda Rum kilisesi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Halk Eğitim aracılığı ile yapılan taş işçiliği eserlerinin sergilendiği ve satıldığı sürekli açık olan bir satış yeri de yapılmalıdır. Bununla birlikte ilçedeki en önemli sorunlardan birisi de grupların ve ziyaretçilerin yemek yiyebilecekleri kalitede restoran olmamasıdır. Gerekli düzenlemeler yapıldığında bu yolu kullanarak Amasya’ya giden grupların duracağı önemli bir ziyaret yeri haline gelebilir.

6.8.1. Elvan Çelebi Cami, Türbesi ve Hamamı

Elvan Çelebi Köyü, Çorum – Mecitözü yolu üzerinde 22.kilometrede bulunmaktadır. Köyün bulunduğu bölge ve yakın çevresi, tarih boyunca yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Çorum Müzesi arkeoloji salonu Alaca Höyük ve Kuşsaray (Elvan Çelebi yakınlarında köy) kazılarında bulunmuş olan Kalkolitik Dönem eserleri, bunun en önemli kanıtıdır (Yılmaz vd., 2020, s. 21). Elvan Çelebi Cami XIII. yüzyıla tarihlenmekte olup, bina kompleksinde bulunan Elvan Çelebi Türbesi ile birlikte ilimizdeki en önemli Selçuklu ve Beylikler dönemi eserlerinden birisini oluşturmaktadır.

Türbe’den yaklaşık 400 metre daha içerde olan hamam’da tek hamamların önemli bir örneğidir (Eyice, 1969, s. 239). Üçüncü gruba gelen rehberler tarafından incelenen cami, türbe ve hamam ilgi çekici bulunmuştur. Hamamın restore edilerek köyde ve yakın çevrede bulunan Roma dönemi eserlerin sergileceği bir açık hava müzesi ve etnoğrafya müzesi olarak kullanabileceği belirtilmiştir.

6.8.2. Beke Kaplıcası – Roma Hamamı

Şapınuva'yı ören yerine çevirmenin şeyi nedir, bürokrasi işleri? (K-02)

Bir kazı alanını ören yerine çevirmek nedir? Nasıl yapılır? (K-03)

Biz bakanlığa dosyayı sunduk ama dosya nereye gitti bilmiyoruz. Öğreniriz. Ondan sonra bakan yardımcısı geldi, Aydıçık'a, pardon cumhurbaşkanının şeyi geldi, ona da sunduk. Gittik, o dönemde ben şube müdürüydüm, Ömer Bey gitti işte, gitti adamcağz o soğukta dışarı da bekledi, bekledi, sırf o dosyayı sunmak için. Sundu, ona verdi, ne oldu bilmiyorum. Sonra ben, bakana projeyi, il müdürleri toplantısı oldu, 81 il müdürü gitti orda sunum yaptı. Bir hafta içinde, mesaj geldi, hemen hazırlandık, yeni destinasyon alanları oluşturulması için planlama. Ya, bir hafta içinde mi olur bu iş. 2019 Aralık ya da 2020 Ocak'ta. Gittik, üç proje sunduk, dedim ki "Antik kentleri birbirine bağlayan, Hitit Yoluna, Şapınuva'ya grubu götürüyoruz, Şapınuva'nın biran önce ören yeri olması lazım, bir karşılama merkezi olacak orada. İkincisi, bizim Mecitözü ilçemiz var orda bir Roma dönemi hamamı var, aynı zamanda antik çağda da kullanılan termal su kaynağına ulaşıldı. Su, yol kenarına indirildi. Tesis alanı belirlendi, yatırımcı bekleniyor. Biz yıllar önce Roma hamamının üstüne, yeni hamam yapılmış, özel idare tarafından, biz şimdi onu yıktırdık, eski dokuyu çıkardık. Ama restorasyona

ihtiyacı var ve etrafında kazı yapılması gerekiyor. Nereye kadar gittiği bilinmiyor. Çevre düzenlemesinin yapılması lazım. İstiyoruz ki, şehir merkezi destinasyonuna dahil edeceğim ben orayı, yirmi dakika uzaklığı. Dolayısıyla Roma hamamı, yapılır, restore edilir, müze yapılır. Yoksa işletmeciye orayı kullandırtmıyoruz. Aşağıya da yatırımcıyı bulalım, her ikisini birden pazarlayalım. İkincisi buydu. Cumhuriyet Dönemi'nden kalma İsmet Eker konağı var. (K-60)

Cumhuriyet ilan edildiği gün, başkanlık yapan kişi, ilk milletvekillerinden, onun burda bir evi var, bağışlamış, Kırsal Yaşam Müzesi yapılmış. Orayı ziyaret edeceğiz(K-80)

Bana, bunların arasında bir tek Şapinuva'nın ziyarete açılması Hitit Yolu gibi geliyor. (K-01)

Sunumumuzu yaptık, beğendiler. (K-60 – 07.02.2020)

7. Turizm Türleri

Proje kapsamında gelen rehberler tarafından önerilen turizm türleri bu bölümde toplanmıştır. Çorum'daki tarihi eserlere restore edilip, çekilikler artırıldıktan sonra farklı turizm türlerine yönelik pazarlama çalışmalarının yapılması önerilmiştir. Çorum'un Hititler ile bilinen bir marka olduğu rehberlerin hepsi tarafından belirtilmiştir. Bununla birlikte Hititler markasını güçlendirmek için ilave alt markalarında yaratılması gerektiği rehberler tarafından söylenmiştir.

Çorum Turizminin pazarlamasında Danışman marka haline getirilebilir ya kullanılabilir.

...Tarihsel olarak bu gerçeklik var. Ama kalmamış, kimse eğilmemiş o konuya. Kalmayınca, haliyle öyle bir. (K-19)

Bak, o bir marka olarak kullanılabilir. Danışman boşta çünkü. (K-01)

Yani. (K-19 - 10.02.2020)

7.1. Hitit Yürüyüş Yolu

Bana, bunların arasında bir tek Şapinuva'nın ziyarete açılması Hitit Yolu gibi geliyor. (K-01)

Sunumumuzu yaptık, beğendiler. (K-60)

Hitit yolu olabilir, çünkü Likya yolu, Likya diyorum, Truvas Aleksandria Truvas yürüyüş yolu da destek aldı, AB'den destek aldı. Yürüyüş yolları üzerinden gidersen bence tutar. (K-01)

Yürüyüş yolu var zaten, UNESCO tanıdı bunu. UNESCO'nun logosu var. (K-62)

İki tane yürüyüş yolu var. Bir tanesi Hitit Yolu, diğer Kızılırmak Havzası Gastronomi Yürüyüş Yolu olarak geçiyor. (K-80)

Biz niye onları yürümüyorumuz, biz niye İskilip'e gidiyoruz. Niye Mecitözü'ne gidiyoruz biz? (K-01)

Seksen kilometreyi üç günde mi yürütüyorsunuz? Nerde konaklayacaklar? (K-01)

Onlar mekan istemiyorlar, kendi çadırlarını kuruyorlar. (K-60)

Çadır kuracak yerleri var mı? (K-01)

Tabi, tabi, biz onun hepsini planlıyoruz. Hepsi bir gölet ya da su kaynağının kenarında yatırıyoruz. (K-60)

Bunu biz proje yapsak, İstanbul Rehberler Derneğine sunsak, 5700 üyesi var. İçlerinden sınavla alsak. Sınavla yapıp alsak. 10-15 kişi, 20 kişi. (K-01)

Köy muhtarlarıyla görüşüyoruz, kahvaltılarını oralarda aldırarak için. (K-01)

Bunu bizim merkez üzerinden de yapabiliriz. Hitit Uygulama ve Araştırma Merkezi üzerinden. (K-62) Bunu Ankara ve İzmir Rehberler Dernekleri ile de yapabilirsiniz. Çorum'un Ankara'ya bağlı olması lazım. Eğitim programları şey yapar, konuyu gündemde tutar. Biz gene kampanyaya başlayacağız. Elektronik ortamda ve ıslak imzayla. Ama sizinde gelmeniz, 17 Mart'a şey yaparız. (K-01)

Birliğimizde Ankara'da biliyorsunuz. Türkiye Rehberler Derneği Başkanı'da bizim üyemiz. TUREB'le de konuşalım yine bu konuyu. Nezih Abi, bizim oda başkanı üzerinde etkili, hatta birlik başkanı üzerinde etkili olabilir. Ben yapamam belki ama siz onu gerçekleştirirsiniz. (K-01)

Pazar günü Budaközü Vadisine gideceğiz ama yürümeyeceğiz. Başlangıç parkuru yaptım. (K-60)

Yarın Greyderleri alabilirsek düşünebilirim. Yarın Greyder hediye edersen bakacağım. (Gülüyorlar) (K-01)

Hocam dönüşte, Greyder in mağazası var biliyorsunuz, burda da var, orda da var. Orayı kaçırırsanız, buraya girin. Ganik'te var, yanyanalar. (K-60)

Barış Bey aynı zamanda gastronomi yolu var, aynı zamanda bisiklet yolu var. Bisikletli daha makul geliyor bana. Gastronomi tamam da gastronomi yolu nedir Hocam? (K-01)

Şapınuva'nın keşif senesinin 60'ncı senesini kutlamaya randevü alıyoruz peşin peşin. Evet 60.yıla, Hocam 100'e niyet etti bugün, 100 yapacağız. (K-01)

Bazı şeyleri görmek istiyorum, o yüzden 100'e kadar yaşayacağım diyorum. (K-61)

Boğazkale'ye gelen herkesi Şapınuva'ya götürebilmeniz lazım. (K-03)

İşte bunun için doğru yol yok. Arada durulabilecek yerlerin de olacağı bir yol çalışması yapılması gerekiyor (K-80 -08.02.2020)

_

Hitit Yürüyüş Yolu

Bir kere ben şeye denk gelmiştim, Hattuşa'da, festival gibi, jeepler bir sürü. (K-03) Ne vardı? (K-02)

Jeepler vardı bir sürü. (K-03)

Doğru safari yapılmıştı. O, Hitit Yolu'nun yapılışına denk gelmiş olmayın. (K-60) Olabilir. (K-03)

Kampçılar, jeepler falan. (K-60) Evet. (K-03)

Safari vardı, evet. Safari düzenledik, evet. Onlar şöyle, rotaları var, siz Çorum'da girsin rotaya dersiniz ve güzel de bir ödeme yaparsanız, alıyorlar. (K-60)

O, rotalar açıldığı zaman 201 O, 2011 'de bisikletçileri getirmişler, üst üste; promosyon olarak, bedelsiz olarak konaklatmışlar; jeeplerini getirmişler iki yıl üst üste veya üç yıl, ondan sonra kendini gelin demişler, kimse gelmemiş. (K-80)

Ben ona denk gelmişim. Hu. (K-03)

Böyle bir sıkıntı var. (K-80)

Ben hatırlıyorum çünkü, biz yanından yürümüştük. (K-03)

Böyle bir sıkıntı olunca da, gelmeyince devamı, doğal olarak, tüm o alt yapı bozulmuş. Yoksa o yürüyüş yollarının geçtiği tüm köylerde, insanların yemek yiyebilecekleri yerler ayarlanmış, işte evler ikna edilmiş, muhtarlarla konuşulmuş, burda şunu yiyebilirsin demiş, insanlara. (K-80)

O zaman muhtarlarda sıcak bakmış bu olaya (K-60)

Ama, masrafları Özel İdare bırakınca artık, o gelen kişilerde para verip, getirme olayını buraya sokmayınca. (K-80)

Ya, başta yanlış şeydi, hiçbirsey ücretsiz yapmayacaksın. Tamam gönüllü birileri gelebilir ama bu üst düzey birşeydir. Nedir orda bir sanatçı gelir, Ben sizden bir şey almayacağım, bana konaklama ve yeme içme", onu anlıyorum ama sonraki süreçte devam etmiyor yani. (K-60)

O dönemde çok paralar harcanmış. (K-80)(K-3 - 9.02.2020)

7.2. Kuş Gözlemi

Kuş Gözlemi

Çocuk, kuş bilmem ne federasyonu başkanı ve Türk. Dedi ki, "Sibel Hanım" dedi, "Grubunuzu, bizim kuş gözlem alanımıza getirir misiniz?" dedi. "Otobüsüm girer mi?" dedim. "Girer" dedi. "Ben sana kılavuz vereceğim" dedi. Yanımda öğrenciler vardı. Dünyanın her yerinden öğrenci vardı. Güney Afrika'dan Hollandaca konuşan, Macaristan'dan, Kafkas'tan, Rusya'dan, Amerika'dan; hepsi bu kuş şeyinde olacaklar, ülkelerinden bu federasyonla, bu hocayla gelmişler. Kuş takip ediyorlar. Ondan sonra "Ne kadar vaktimi alacak" dedim. "Kırkbeş dakkanı alır" dedi. Aras nehrinin üstüne, büyük gittik, hakaten ama artık şurdan bir yerden PKK çıkacak diye "pıpladığım", tamam mı, otobüsü toprak yola soktum, bu arada. "Gider" dedi, çocuk yani. Çokta böyle spontane şeyleri severim, şey yapmam, çekinmem. Gittik bir Aras Deltası'na, kocaman kuş gözlem evi yapmışlar. Kuşları ölçüyorlar, bacağı bu kadar. Ondan sonra çipliyorlar, bacaklarından. Sonra biz geldik bu havzada, deltada, yayılıyor kuşlar. 25 tane kuşu saldı, benim grubum saldı. Onların görevi bitmiş, hani kuşların. Ölçümü, zartı, zurtu. Tüm dünyayı uçan şu kadar kuş vardı (elinin küçük bir kısmını gösteriyor). Leylekleri anlıyorum ama ula sen bu halinle nasıl uçuyorsun bu kadar yolu? İnanılmaz güzel kuşlar vardı. Hiçbir ilgim yok ama orayı gördüğün zaman gerçekten vaw demiştim. Kars'ta, Aras nehrinde, etrafın PKK'lı dolu bir yerd. Bu ne cesur. Sonra çocuklarla konuştum. Güney Afrikalı olanla, Hollandaca konuştum. Tabi Hollandalı grupla gidiyorum oraya, benimkiler de şaşırıldı. Hani, burda ne alaka Hollandaca konuşan biri diye! (K-03)

Dağın başında! (K-80)

A, evet. Hakaten çok ilgi var ve muhteşem posterler yapmışlar. O güzergâhı kullanan bütün kuşların fotoğrafları, altında açıklamaları, hangi güzergâhı

uçuyor, kaç kilometre, ne zaman, böyle uçmuş. Kitapçıklar verdiler. Büyük broşürler verdiler. As ya, duvarına poster, o kadar güzel yani. Yani ilgi, dünya da ilgi çok kuş gözlemine. (K-03)

Hazırlanmış bir listen varsa, bu çocuğa yollasak ya, Çorum için kuş şeyini? (K-02)

Ya hazırlanmış, Çorum'da listeler var. 140'tan fazla kuş tespit edilmiş. İki tane de nadir bulunan ve bu bölgede yaşayan yer var, isimleriyle beraber. (K-80)

Kuş gözlem yeriniz var mı? (K-02)

Var, bir yerde, gitmedim ben. Gölün yazı dedikleri. (K-80)

Bunu yollayalım sana. (K-02)

Burda kuş gözlemciliği giser, yaban hayatı gözlemciliği müthiş bir şekilde gider. Geyik mesela, Sıklık, Pazartesi günü gideceğiz. (K-80)

Kurt, murt dediler. (K-03)

Kurtta var, şey de var. Geyik var, kızıl geyik. Karaca var, yaban keçisi var. Kös Dağı diyorlar, Kargı tarafında, orda zaten Yaban Hayatı Koruma Bölgesi, bir de bu Sıklık'ta endemik bitkileri, doğal tabiat parkı yaratmaya çalışıyorlar. Zaten park alanı. (K-80)

Sen akademisyen olarak, Avrupa'daki akademisyenlerle ortak bir şey yapabiliyor musun? (K-03)

Yapabiliyoruz, AB Projeleri yapabiliyoruz. (K-80)

Ben, sana Amsterdam Üniversitesi ile ?Luesin Üniversitesinden sana nokta bulurum. (K-03)

Olur. Şunu da sağlayabiliriz. Ordaki öğrenciler mesela, arkeoloji bölümü, Şapinuva'da ortak şey yaptırabiliriz. Veya burdaki bir ören yerini, onlar finans kaynağı bulursa, ben gerekli izinleri aldırırım valilikten, bununla ilgili konuşurum. Buradan yerelden bir arkeolog alırsın üniversiteden, ortaklaşa kazıda yapabiliriz. Ama finans problemi var. (K-80 - 9.02.2020)

UNESCO – Nesli Tükenme Tehlikesinde Olan Hayvanlar

UNESCO temsilcisi Paul var. Ben onu gezdirmiştim. Yaşayan Anadolu kartalı mı, ne bir şey için uğraşıyordu, Paul, Belçikalı. Onunla irtibata geçilebilir. Yaşayan, nesli tehlikeye girmiş türlerin listeye alınmasında çalışıyor. (K-03)

Olabilir, burada da iki kuş türümüz var, nesli tehlike altında olan, onların UNESCO listesine girmesi için çalışma yapılabilir. (K-80)

Tamam, onunla irtibata geçelim. (K-03 - 9.02.2020)

7.3. Hititoloji

** Hititoloji Kongrelerine yabancı hititolog ve öğrenciler davet edilebilir. (K-80)*

Jeal'le seni nasıl buluştururuz. Bu Hititoloji kongresine nasıl çağırırız. Adam hititolog çünkü, yaşı da var. Şapinuva'ya gelmedi, bilmiyor o. (K-03)

?Yakop Arivo'u getirdim Şapinuva'ya. (K-03)

Jeal'e davetiye gönderebilir miyiz, Şapinuva için. Seni burda onunla buluştururuz. İngilizcesi iyi, Fransızca, Flamanca.

?Yakop Airbag var, bir de, çivi yazısı biliyor ve öğretiyor. Çivi yazısı yazıp, okumayı öğretiyor. (K-03) Bak bu da Truva kazı başkanı, onun faydası olur mu, sana? (K-03)

Olur, ciddi finans desteği alıyorlar yurtdışından. (K-80)

Birde Hans'ım var. Üç tane kitap yazdı, iki tanesi Türkiye hakkında. (K-03)

Laurence'a çalışıyorum, 25 yıldır. O nereye geçerse bende oraya geçiyorum. Dutilh'le çalışırdı, önceden. Sonra Access'e geçti, şimdi New Faces'te. Nazan var, bütün yazışmaları yapan, o da oraya geçti. Hollandalılar. (K-03)(K-3 - 9.02.2020)

Yakop Airbag, kazı yaptı Sinop'ta. Bir Hitit şeyi, adını da unuttum şimdi. (K-03) Bafra olabilir. (K-01)

Sinop'ta kalede var. (K-80)

Belçikalı, nerde kazdı ki, o taraflarda, Belçikalı çocuk. (K-03) Yozgat tarafında kazmış olabilirler. (K-80)

Acente bunu bana yolladı, hititolog olarak, şeylerini Y akop anlatsın dediler. Tamam dedim ben. Y akop ağzını açamıyor. Geldi, bize teknik, teknik anlatıyor. Millet, öflemeye, pöflemeye başladı. Ondan sonra, yanında da Çinli karsısı. İnanılmaz şey, toy çocuk. Ondan sonra, Türkçe'de çat, pat biliyor. Kazı yaptığı için burda. Gel bakıyım şuraya dedim. Çıkar bakalım mektupları. Aşk mektubu istiyorum, kavga mektubu istiyorum, çeyiz mektubu istiyorum. Asıldı, kesildi, parçalandı mektubu istiyorum. Tamam mı? "İnsanlara dokunman lazım, be ne?" dedim ya. "Teknik, teknik" insanlar, senin anlattığını anlamıyor. (K- 03)

Çıkardı mı? (K-01)

Evet, çalıştı. Ondan ne yaptı ertesi gün. Ben dedim, grubun arkasında duracağım, ben sana böyle yaptım mı, hemen yuvarla ve kes. Ondan sona böyle yaptığım zaman, şey yap. Yani, devam et, tamam mı, Yakop, dedim. Böyle yaptı bana, tamam dedi. Şimdi onu koydum, Alaca Höyük'teyiz. Alaca Höyük'te şeyin önünde, boardun önünde anlatmaya başladı. Arkadayım, grup beni görmüyor (gülüyor). Ondan sonra bunu grup şey yaptı, Yakop'un anlatım şeklini sevdiler. Sonra yanında yürü, şimdi bak diyorum, sağda şu var şunu anlatacaksın ama bu şekilde anlatacaksın. Tamam dedi. Bu çocuğu hep itelemişler. Şimdi açıldı, kabak çiçeği. (K-03)(K-3 - 9.02.2020)

7.4. Yabancı Okullara Gezi – Proje Mimarlık Okullarına

Bir okulum daha var. Kahu adı, onları da yıllarca gezdirdim. Hilard'dı vefat etti, okulun genel müdürüydü. Şimdi Hillard'ın oğlu genel müdür orda. ?Heik, çok iyiyim onunla da. Burası, şey mimar ve inşaat teknik okul. Ben o çocukları gezdirdiğimde, duruyorduk antik kentlerde, resim çiziyorlardı ve yapıların, şehirlerin; diyor ya Aygül Hoca, o teknikleri çiziyorlardı. (K-03)

Birazdan gittiğimiz Alaca Höyük'te şey var, Hitit Barajı var. Onlara onu pazarlayabilirsiniz. (K-80)

Evet, aynen öyle. (K-03)

Roma barajını gösterebilirsiniz. (K-80)

Barajdı, duvardı. Hani Aygül Hoca, kat kat diyordu ya, deprem için. O çocuklar bir resimler çiziyorlardı, muhteşem, inanılmaz eğleniyorduk. Bir otobüs doçent geliyordu, iki otobüs öğrenci geliyordu. Ben ağır kalıyordum öğrencilere,

doçentleri gezdiriyordum, erkek rehber arkadaşlarımızda öğrencileri gezdiriyordu. Üç otobüs gezdim hep, yıllarca gezdim onlarla. (K-03)

Şapınuva'daki A Binası çizebilirler. (K-80)

Ve onlarla yürüyüş rotaları, şey yapıyorlardı hocaları, Afrodisyas stadyumda. (K-03)

Ama bunları not almanız lazım, bakın... (K-01)

Afrodisyas stadyumda, şey, oyunlar düzenliyorlardı. Stadyumun içinde diyordu ki, "Bana 35 metre yapın ve on insanınız var." Onar çocuk yapıyordu. Ucuca yere yatıyorlardı, kemerlerini uzatıyorlardı, taam mı? En yakın, 35 metreye, yani bakışla 35 metreyi biliyo olmaları lazım, amaçları o. Ve yanyan yatıp veya dipdibe durup, hani dar da oluyor bazı şeyleri, ondan sonra, öyle teknik teknik oyunlar yapıyorlardı. "Bu alandaki bana üçgenleri bulun!" diyordu. En çok üçgeni bulan kazanıyordu, mesela, sınırlamaları var. Ondan sonra şişeden su aldırıp, koşturtup boş şişeye tükürtüyorlardı. Onlar, içip içip aynı şişeden "öö" diyorlardı. (Gülüyor) Türk öğrencilere yaptırdığını düşünsene onu? (K-03)

Ne hacim, öğrenmeleri gerekiyordu. Bir tükürerek, ağız boşluğuna, kaç, ne kadar su alabiliyordu. O su taşmamalı. Onun da bir sınırlaması vardı, öyle oyunlar, yürüyüşler yapıyorduk. Yürüdük, ne kadar yürüdük, metre. Toprak yolda, sen 60 kilosun, senin baskın yere ne kadar? İşte o 100 kilo, onun baskısı yere ne kadar? Bunların ölçümleri yapıyordu. Eğlenceliydi çok. Yıllarca böyle gezdire, gezdire, işte macera atölyesi oluşturduk. (K-03 - 9.02.2020)

7.5. Hitit Festivali

Festival var mı?

Çorum'un merkezinde festival var mı? (K-03)

Var. (K-80)

Hitit Festivali mi var? (K-03)

Geçen sene şöyle, iki-üç yıl ara verilmişti. 1981 yılından beri düzenlenen bir festival var. (K-19)

Onu duyduk. (K-03)

Bir-iki yıl ara verilmişti. Geçen sene tekrardan başladı. Yani, devam edecek bu sene. (K-19)

Anladım. (K-03)

Hitit bira ve şarap festivali düşünsenize, dünya çapında. Dünyanın en eski sunum kapları var elinizde. (K-01 - 10.02.2020)

_

Osmancık Pirinç Festivali

Pirinç festivalimiz her yıl yapılıyor geleneksel olarak.(K-20 - 6.02.2020)

8. Değerlendirme:

“Profesyonel Turist Rehberlerinin Bakış Açılıyla Çorum Kent Turizmi” isimli bu araştırma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmış fenomenolojik bir çalışmadır. Bu

çalışmada araştırmacı, Çorum Kent Turizmini rehberlerin bakış açılarıyla anlamaya çalışmıştır.

Rehberlerin Çorum’u nasıl algıladıklarını tespit etmek için, tüm ziyaretleri süresince onlara eşlik edilmiş ve bütün ziyaret yerleri gezilmeye çalışılmıştır. Mümkün olduğunca onlarla beraber kahvaltı, öğle ve akşam yemeği yenilmiş, bütün boş vakitlerinde yanlarında olunmuştur. Böylece, rehberlerin Çorum’u nasıl algıladıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde davranılarak fenomen de araştırmacı tarafından tecrübe edilmiştir.

Araştırmaya katılan rehberlerin tamamı Çorum’u Hititlerle bildiklerini, çok özel turlar çıkmadığı sürece Çorum Merkezi’nde konakladıklarını ifade etmişlerdir. Çorum merkezde konaklayan grupların ise Çorum Müzesi, Alaca Höyük, Hattuşa ve Yazılıkaya’yı ziyaret ettikleri söylenmiştir. Grupların Anitta Otel (Turban Otel zamanı ve şimdi) ve Büyük Otel’de (ilk açıldığı dönemde ve yıldızı olduğunda) konakladıklarını, otelde alınan akşam yemeğinden sonra Saat Kulesi’ne kadar grubun yürüdüğünü sonrasında ise tekrar otellerine döndükleri belirtilmiştir. Hava kararmadan Çorum merkezine geldiklerinde ise Ayakkabıcılar Arastasının bulunduğu çarşı bölgesi ve Ulu Cami civarında bir saat kadar turistlere serbest zaman verildiği rehberler tarafından söylenmiştir.

Çorum’da konaklama yapmayan yabancı grupların ise Boğazköy Müzesi’ni çoğunlukla ziyaret etmedikleri, Boğazkale’de öğle ya da akşam yemeği almadıkları, Hattuşa ve Yazılıkaya’yı yaklaşık iki saat süresince ziyaret ettikten sonra Himmetdede üzerinden Kapadokya’ya geçtikleri rehberlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Karadeniz veya Amasya turu yapan iç pazar grupların ise genellikle Çorum’da konakladıkları, çok az bir kısmının Hattuşa’yı kısa ve hızlı bir şekilde ziyaret ettikleri, öğle yemeklerini ve sabah kahvaltılarını ise şehirlerarası otobüs firmalarının durdukları tesislerde aldıkları rehberler tarafından belirtilmiştir.

Suriye’deki iç savaşın 2011 yılı Mart ayında başlamasıyla ülkemize gelen kültür turizmi gruplarının her yıl azalmaya başlamıştır. Son yıllarda Amerika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerinden çok az sayıda kültür turu grupları geldiği, bunların da İstanbul ve Batı Ege bölgelerini ziyaret ettiği, Ankara ve Kapadokya’ya geçmedikleri rehberler tarafından söylenen ifadelerdir.

Uzak Doğu, Güney Amerika, Orta Doğu, Rusya ülkelerinden gelen kültür gruplarının Kapadokya’ya gitmelerine rağmen programlarında olmadığı için Hattuşa gelmedikleri, çünkü

bu ülkelerde yaşayanların Hititleri bilmedikleri rehberler tarafından söylenmiştir (Yılmaz & Atila, 2020).

Yukarıda özet olarak belirtildiği gibi rehberler Çorum’da en fazla bir gece kalmakta, çoğunlukla Hattuşa’yı iki saatlik hızlı bir turla tamamlayıp ilimizden ayrılmaktadırlar. Bu durumdayken ilk gelen grup 6 gün 5 gece ilimizde konaklamış ve bölüm 3.1.’de belirtilen yerleri ziyaret etmiştir. İlk grupla, üçüncü günün sonunda yapılan bir değerlendirme aşağıdaki gibidir:

... Arkadaşlar üçümüz aynı anda konuşuyoruz, birde bunların dökümü olacak.(K-01)

Sesimizi burdan alıyor mu? (K-02)

Alıyordur herhalde, ışığı yanıyor. (K-01)

Nasıl ayıracaksın sesleri ve konuşmaları (K-01)

Alıştım, yaparım. (K-80)

Kayıt etmiyorsa nasıl olacak? (K-02)

Bir daha yaparız, aynı görüşmeleri ve güzergâhları! (K-80)

Konferans görüşme yaparız. (K-02)

Arkadaşlar, artık ben Samsun – Amasya düşünüyorum! (Gülüyor.) (K-01 - 8.02.2020)

Bununla birlikte, rehberler gerçekleştirmiş olduğumuz bu projeyi ve çıktıları genel olarak takdir etmişler ve başka yerlere bu projeyi önereceklerini söylemişlerdir.

Burdaki proje benzerini bir tane Karaman, Kastamonu bir de Mersin içinde düşünebiliriz. (K-01)

Karaman'a üç gün yaptım ben. Çok iyi restore olmuş orası Cengiz Hoca orda müdürdü ya, bizim Efes Müdürü var ya, Cengiz. (K-03)

Oraya mı gitmiş? (K-01)

Orda müdürdü ya, sürüldü. (K-03)

Sürüldüğü yeri mi, kalkındırdı? (K-01)

Sürüldüğü yeri kalkındırdı. Karaman'da. (K-03)

Bu çalışmada rehberlerin ilimizle ilgili tespit ettikleri en önemli eksiklikler konaklama tesislerinin sayıca yetersiz olması ve şehir merkezinde yeterli çekicilik unsurlarının olmayışdır. Çorum merkezinde insanları buraya çekecek unsurların sayısı artırılmalıdır. Bunun için öncelikle merkezde bulunan tarihi binaları restore edilerek halkın kullanımına açılmalıdır. Bu binalar sadece turistler için değil, halkın kullanacağı ama aynı zamanda turisti de çekebilecek ve ağırlayabilecek şekilde yapılmalıdır.

İlimizdeki yiyecek içecek işletmelerinin hizmet ve kalite seviyelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. İlimize gelen yabancıların ve ilimiz dışında yaşayıp yakınlarını ziyarete gelen hemşerilerimiz için, ilimize ve ilçemize ait yöresel yemeklerin

sunulduğu restoranlar açılmalıdır. Aynı şekilde ilimize gelen kişilerin veya bizlerin ilimiz dışında çıkarken götürebileceğimiz leblebi dışında farklı hediyelik ürünlerin oluşturulmasına yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.

Çorum merkezinde tespit edilen eksiklikler giderildiğinde, turistleri tekrar ilimizde çekmek için kullacağımız en önemli unsurumuz Şapınuva olacaktır. Yıllar öncesinde Çorum ve Hattuşa’yı ziyaret eden herkes, Şapınuva’yı tekrar ziyaret etmek için ilimize gelmek isteyecektir. Bu nedenle, Çorum merkezindeki eksiklikle birlikte, Ortaköy ve Şapınuva’da tespit edilen eksikliklerin yapılması çok önemlidir.

Son yirmi yıllık istatistikler incelendiğinde sadece ilimiz merkezinin nüfusu artmakta, ilçeler ve kırsal alanda yaşayanların nüfus ise her yıl daha da azalmaktadır. Bu azalmayı önlemek için İskilip, Osmancık, Alaca ve Mecitözü için yavaş şehir (cityslow) gibi bir uygulama modeli üzerinde çalışılmalıdır.

Bununla birlikte Hattuşa, Şapınuva ve Alaca Höyük için ise bu tarihi kentlerin yakınlarında bulunan yerleşim yerlerinin Çanakkale Opet uygulaması gibi Hititlere özgü bir yapıyla yeniden imar edilmesi ya da düzenlenmesi yapılmalıdır. Bu üç merkezde sadece tarih – kültür turizmi değil, organik tarım destekli çiftlik-köy-gastronomi turizmi gibi farklı turizm türlerine yönelik çalışmalar da yapılmalıdır. Bu merkezlerde hem kitle turizmine hem de nüfus artışına yönelik bir planlama kesinlikle yapılmamalıdır. Gelen ziyaretçilerin bölgeye ekonomik katkı sağlamasına ve yörenin doğal yapısını korumaya yönelik bir planlama yapılmalıdır.

İlimize yapılması planlanan hızlı demiryolu projesi tamamlandığında özellikle Ankara’dan gelen ziyaretçi sayısında çok ciddi bir artış olacaktır. Çünkü başkentimiz Ankara’da 2019 yılı verilerine göre ilimiz nüfusuna kayıtlı 423.069 Çorumlu hemşerimiz yaşamaktadır. Bu kişiler yılda en az birkaç defa ilimize gelerek akrabalarını ziyaret etmek isteyeceklerdir.

2020 yılında tüm hayatımızı ve yaşam şeklimizi etkileyen covid-19 salgını insanların seyahat etme, yemek yeme ve içme alışkanlıklarında önemli değişikliklere yol açmıştır. İnsanlar seyahat etme bir yana evden dışarı çıkamaz hale gelmişlerdir. Bu durum Çorum için önemli fırsatlar yaratacaktır. Çorum Merkezi başta olmak üzere, insanların evlerinden çıktıklarında rahat bir şekilde oturabilecekleri ve gezebilecekleri mekânlar oluşturulmalıdır. Bu mekânlar aynı zamanda dışarıdan ilimize gelecek olan yerli ve yabancı turistler ile

günübirlikçiler tarafından da kullanabilecektir. Bu yeni alanlar öncelikle Çorum’da yaşayanlara ve Çorumlu olup başka şehirlerde yaşayanlara tanıtılmalıdır.

9. Teşekkür

Bu proje Hitit Üniversitesi ve Çorum Belediye arasında yapılan “Çorum İçin Bir Proje Var” protokolü kapsamında yapılmıştır. Öncelikle projemi uygun buldukları ve destekledikleri için Çorum Belediye Başkanı Dr. Halil İbrahim Aşğın’a, Hitit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Osman Öztürk’e ve Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürü Doç Dr. Zekeriya Işık’a teşekkür ederim.

Proje kapsamında gerçekleştirilen ilk iki grupta gezilerimiz sırasında desteğiniz esirgemeyen ve gruplara eşlik eden İl Kültür ve Turizm Müdürü Sümeyra Şengül’e ve personellerine;

Projeye katılan bütün rehberlere ayrı ayrı Hititler hakkında sunum yapan ve değerli zamanlarını ayırarak Şapınuva’yı gezdiren Prof. Dr. Aygül Süel’e, Dr. Öğr. Üyesi Önder İpek’e ve Araştırma Görevlisi Semih Gerçek’e;

Çorum Belediyesi Başkan Yardımcısı İsmail Yağbat’a, Strateji Geliştirme Müdürü Talat Tekin’e ve Zeynep Hanım’a; Kent Arşivi çalışanları Mehmet Okumuş ve Nilüfer Hanıma; Rehberleri Çorum’da gezdiren ve tarihi binalarla ilgili tüm sorularını cevaplayan Mimar Ayşenur Çelik’e;

Rehberlere Çorum Müzesi’ni anlatan ve bütün soruları cevaplayan Müze Müdürü Metin Çakar’a, Resul İbiş’e ve diğer müze personellerine;

Osmancık Belediye Başkanı Ahmet Gelgör’e, Kültür Müdürü Nadir Öksüz’e, Basın Danışmanı Emrah Akıllı’ya;

İskilip Belediye Başkanı Ali Sülük’e, Belediye Kültür Sorumlusu Cengiz Tomar’a, İskilip Meslek Yüksekokulu’ndan Öğretim Görevlisi Oktay Gündoğdu’ya;

Oğuzlar Belediye Başkanı Muzaffer Yıldırım’a ve Altın Koz Tesisi personellerine;

Ortaköy Belediye Başkanı Taner İspir’e;

Konaklama ve yemekler konusunda yardımcı olan Armina Otel Müdürü Kadir Çakıloğlu ve tüm personeline;

Dulkadiroğlu Konağı’nda faaliyet gösteren Puduhepa Kadın Girişimler Kooperatifi Üyelerine;

Katipler Konağı İşletmecisi Burcu Çakır’a; Dalgıçlar Otel’e, Ciğer-i âlâ Restaurant’a, Atahan Atlı Spor Merkezi’ne, Şelale Pastanesi’ne, Remzi Ceylan Ceviz Fabrikası’na, Hitit Terra’ya, İskilip Yöresel Lezzetler Lokantasına, Osmancık Hanedan Restaurant’a, Çorum İskilip Dolma Evi’ne, Leblebi Dünyası’na, İskilip Çatalkara Kültür Evi’ne ve diğer işletmelere;

Rehber Sanem Yücesoy’un Ortaköy’deki akrabalarına;

Rehberlerle yaptığımız gezilerde mesai kavramı gözetmeden bizleri gezdiren şoförler Selim Aksoy ve Mustafa Boyraz’a;

Projeye katılan ve meslek hayatlarının en uzun süreli Çorum Turunu büyük bir sabırla tamamlayan Profesyonel Turist Rehberlerine;

Son olarak, beni sürekli olarak destekleyen, cesaretlendiren, benimle beraber uykusuz kalan değerli eşim Füsun Erden Yılmaz’a, çalışmalarım sırasında gösterdikleri sabır ve anlayış için oğullarım Ali Berkay Yılmaz’a ve Çınar Kutay Yılmaz’a teşekkür ediyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Ali İzzet YILMAZ

Kaynaklar

- Aknar, A., Ormankıran, Y., & Başçı, A. (2020). Sıklık Tabiat Parkı'na Gelen Ziyaretçilerin Motivasyonları ve Memnuniyet Düzeyleri. İçinde O. İçöz, M. Uysal, M. Tuna, & A. Başoda (Ed.), *MTCON'20 Conference On Managing Tourism Across Continents - Kıtalararası Turizm Yönetimi Konferansı 2-5 Eylül* (ss. 1111–1127). Detay Yayıncılık.
- Alakoç, A. (2020). Eterne Almanlar ve Çorum. *Şehir Defteri, Çorum Belediyesi Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi*, 1(1), 20–23.
- Azimli, M. (2016). Hatıratlar Örgüsünde Çorum. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan*, 67–76.
- Boydak, F. Ş. (2016). Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Anadolu Selçuklu Cildleri ve Mücellidleri. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan 2016*, 511–536.
- Çoker, Z., Ersoy, H., Demir, S., Atay, H., Kolağasıoğlu, D., Ünsal, O., Özden, A., Yılmaz, G., Selçuk, H., & Güngörmez, M. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum 1973 İl Yıllığı*. Çorum Valiliği.
- Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2020). <https://corum.ktb.gov.tr/TR-58774/kutuphaneler.html>
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri – Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (M. Bütün & S. B. Demir (Ed.); 2.Baskı). Siyasal Kitapevi.
- Dağlı, Y., & Kahraman, S. A. (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit 2. Cilt 2. Kitap* (2.Baskı). Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Demir, N. (2004). *Dânişmend-nâme* (1.Baskı). Akçağ Yayınları.
- Demirci, F. (2013). *Çorum Şehri'nde Tarihsel Koruma ve Şehir Turizmine Katkıları*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Dündar, A. (2007). Çorum Şehri ve Mimari Yapıları (XIX. Yüzyılın Sonlarındaki Bir Haritaya Göre). *Dini Araştırmalar*, 9(27), 185–224.
- Erkoç, E. (2008). Ethem ERKOÇ, Anadolu'da Bir Köy Odası Hatışoğlu Konağı, Çorum Hakimiyet Gazetesi Kültür Serisi - I, Çorum 2008, 324 s. İçinde *Çorum Hakimiyet*

- Gazetesi* (1.Baskı). Çorum Hakimiyet Gazetesi.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Velioglu, M., Suna Köseler, G., Sapmaz, G., Kiroglu, H., Yüктаşır, H., & Çal, İ. (2019). *Şehrimiz Çorum*. T.C.Milli Eğitim Bakanlığı.
- Eyice, S. (1969). Çorum’un Mecidözü’nde Âşık Paşaoğlu Elvan Çelebi Zaviyesi. *Türkiyat Mecmuası*, XV, 211–246.
- Gülen, T. (2013). Cumhuriyetin İlanıyla Çorum. *Tarih ve Onun Problemleri*, 2, 339–345.
- Haksever, A. C. (2007). Çorum’da Mevlevilik: Tarihi Süreci ve Son Temsilcileri. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 8(19), 143–164.
- Hakyemez, H. N. (2019). *Çorum Camilerinde Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Ahşap Minberler, Vaaz Kürsüleri ve Kapılar*. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). *Hasanpaşa Yazma Eser Kütüphanesi*. (2020). <http://www.hasanpasa.yek.gov.tr/>
- Ilıca, A. (2002). Tarihi Mirasımızdan Bir Örnek: Çorum Güpür Hamamı ve Vakfiyesi. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I, 316–343.
- İpek, Ö., Çilingir, B., İpek, H. M., Çakar, M., & Taşlıova, M. (2009). *Çorum Kültür Envanteri*. Çorum İl Özel İdaresi.
- İpek, Ö., & Sökmen, E. (2018). Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Çalışmaları. *40.Kazı Sonuçları Toplantısı 3.cilt 7-11 Mayıs 2018*, 225–238.
- İslamoğlu, H. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Köylü* (2. baskı). İletişim Yayınları.
- Karamağralı, H. (1965). Çorum Ulu Camiindeki Minber. *Sanat Tarihi Yıllığı 1964-1965, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Enstitüsü*, 120–142.
- Kaya, A. Y. (2019). *Çorum Kent Morfolojisi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kaygın, E., & Güven, B. (2013). *Çorum İli SWOT Analizi*. Veritas Yayıncılık.
- Koçak, E. (2019). *Müzelerde Koruma Planlaması Çalışmalarının Evrensel Koruma Kriterleri Bağlamında İrdelenmesi: Çorum Müzesi Örneği*. Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kürkçü, F., Koyuncu, H., Sucuoğlu, M., Köse, H., Sağlam, H., Aygün, A., & Solak, L. (1967). *Çorum İl Yıllığı 1967*. Çorum Valiliği.

- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (S. Turan (Ed.)). Nobel Yayın.
- Murat, L. (2012). Hititlerde Kutsal Su. İçinde Ö. İpek (Ed.), 2. *Çorum Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu* (ss. 131–142). T.C .Çorum Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Öztürk, A. (2006). Çorum Hasanpaşa Kütüphanesinde Bulunan Elyazması Divanlar. *Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu (Tebliğler-Müzakereler) (01-03 Ekim 2004)*, 360–374.
- Ozulu, A. (2008). *Çorum Gazetesi Çevirileri 1921-1925* (1.Baskı). Çorum Belediyesi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Çev. Editörleri: M. Bütün ve S. B. Demir)* (1.Baskı). Pegem Kitapevi.
- Reyhan, E., Ozulu, İ. M., & Tomuş, F. E. (2012). Ortaköy-Şapinuva Hitit Yolu. İçinde Ö. İpek (Ed.), 2. *Çorum Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu* (ss. 143–154). T.C .Çorum Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Şahin, M. K. (2018). Çorum ve Çevresinde Anadolu Selçuklu Dönemi Düşünce ve Kültürünün Oluşumunda Bazı Yapılar Üzerine Yorumlamalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44, 177–200.
- Şimşir, F. M. (2016). Çorum’da Mevlevilik. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan*, 357–363.
- Şişginoğlu, K. (2016). Kent Kültürü, Kent Kimliği, Kent Belleği ve Sanat Kültürünün Zenginleştirilmesinde Müzelerin Rolü - Türkiye’de Yerel Yönetimler İçin Model Oluşum: Çorum Belediyesi Sanat Müzesi. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan*, 557–575.
- Söylemez, M. M. (2002). Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi’nde Bulunan İslam Tarihi İle İlgili Yazmalar. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 294–315.
- Süel, A. (1998). Ortaköy-Şapinuva: Bir Hitit Merkezi. *TÜBA-AR*, 1, 37–61.
- Süel, M. (2013). Bir Antik Kentte Turistik Altyapı Oluşturma Gayretleri. *Çorum Kültür Sanat Dergisi*, 14, 99–105.
- TUIK. (2020). *İl ve İlçe Nüfusları 2019*. TUIK.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/menu.zul;jsessionid=qsMPeOR-1e8iQUaZQwRzP38k>
- Turan, Ö. (2014). Çorum’da Ermeniler ve Ermeni Tehciri. *Yeni Türkiye*, 60, 1–16.

- Turizm İşletmesi Belgeli Tesisler 05.10.2020 Tarihli.* (y.y.). Tarihinde 27 Ekim 2020, adresinden erişildi <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9579/turizm-tesisleri.html>
- Velidedeoğlu, H. V. (1972a, Kasım 19). Hanedan Odaları. *Cumhuriyet Gazetesi*1.
- Velidedeoğlu, H. V. (1972b, Kasım 26). Hanedan Odasında İkramlar. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Y.Y. (1939). *Cumhuriyetin 15 Yılında Çorum*. <http://kentarsivi.corum.bel.tr>.
<http://kentarsivi.corum.bel.tr/wp-content/uploads/2017/12/cumhuriyetin-15.yilinda-çorum.pdf>
- Y.Y. (2017). *Çorum Akşemseddin Camii*. Çorum Belediyesi.
- Yalçın, Ö. Ö., Velidedeoğlu, A., Yücel, G., İpek, Ö., Çilingir, B., Sarıkaya, O., & Ozulu, A. (2004). *Çorum İl Yıllığı 2003*.
- Yardım, A. (2006). Hasan Paşa Kütüphanesinin Çorum Kültüründeki Yeri. *Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu (Tebliğler-Müzakereler) (01-03 Ekim 2004)*, 339–347.
- Yiğit, İ. (2009). Kütüphaneci Tekkeli Hocaoğlu Hasan Eşref Ertekin. *İçinde Çorumlu Dergisi I.Cilt* (1.Baskı, ss. 6–8). Çorum Belediyesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi* (9. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, A. İ. (2020). *Bir Rekabet Stratejisi Olarak Farklılaşma - Otel İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma (Kuşadası Örneği)*. İksad Yayınevi.
- Yılmaz, A. İ., & Atila, N. (2020). Profesyonel Turist Rehberlerinin Gözüyle Hattuşa. *İçinde O. Köse (Ed.), 8.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi* (ss. 130–131). Asos Yayıncılık.
- Yılmaz, A. İ., Başçı, A., Aknar, A., & Ormankıran, Y. (2020). *Elvan Çelebi Türbesine Gelen Ziyaretçilerin Gelme Amaçları ve Beklentilerinin Belirlenmesi*.